

วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์

Journal of MCU. Haripunchai Review

ISSN: 2672-9792 (Online)

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม 2566

Vol.7 No.1 January - March 2023

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยสาขาวิชา ศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, สังคมวิทยา, รัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์, การบริหารการศึกษา, นิติศาสตร์ และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนของนักวิชาการทั้งภายในและภายนอก และเพื่อสนับสนุนให้เกิดวารสารทางวิชาการกลางของมหาวิทยาลัย

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ต้องเป็นภาษาไทย จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้รับการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 3 ท่านต่อบทความ ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะของมหาวิทยาลัยหรือกองบรรณาธิการ วารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์

เจ้าของ

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 192 หมู่ที่ 2 ถนนลำพูน-ป่าซาง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 51000 โทรศัพท์ 053 – 563163 ต่อ 100 Fax ต่อ 105 <http://lpn.mcu.ac.th/lpn/>

กองบรรณาธิการวารสาร

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสน่ห์ ใจสิทธิ์

หัวหน้ากองบรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สามารถ บุญรัตน์

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ : นายพุทธิพงษ์ กันทะรส

กำหนดเผยแพร่ : ปีละ 4 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม - ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน-ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม)

คณะกรรมการกองบรรณาธิการ

พระครูสิริสุตตานุกต,ดร.ผศ.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูโกวิทธรรมวาทิ,ดร.ผศ.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ อุเทน ปัญโญ	มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยนันท์ ธรรม์ ขาวงาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
รองศาสตราจารย์ ดร.โชติ บดีรัฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
รองศาสตราจารย์ ดร.วิระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล เครือแสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

ศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, สังคมวิทยา, รัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์, การบริหาร การศึกษา, นิติศาสตร์ และสาขาอื่นๆ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศาสตราจารย์,ดร.
- พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ศาสตราจารย์,ดร.
- พระครูโสภณปริยัติสุธี, รองศาสตราจารย์ ดร.
- พระครูสิริสุตตานุกต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร
- รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม
- รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี
 รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง
 รองศาสตราจารย์ พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ พรหมเลิศ
 รองศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
 รองศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช
 รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์
 รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง
 รองศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย สิงอุดม
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพรินทร์ ณ วันนา
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไกรสร แสนวงศ์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ มหากันธา
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรปรัชญ์ คำพงษ์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาเดช อุปนันท์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรวินธุ์ วงษ์สอาด

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

สาขาวิชาศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, สังคมวิทยา, รัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์,
 การบริหารการศึกษา, นิติศาสตร์ และสาขาอื่นๆ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ดา จงแก้ววัฒนา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญลือ เผือกผ่อง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ สมหมาย เปรมจิตต์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ เสกสิน ศรีวัฒนานุกุลกิจ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ สิรินกร กาญจนสุนทร	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวคนธ์ สุดสวาสดี	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.กุหลาบ รัตนสังธรรม	มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
รองศาสตราจารย์ ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.กัณตภณ หนูศรีแก้ว	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิทย์ รุ่งวิสัย	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณพงค์ วงศ์ณาศรี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงใจ บุญกุศล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
รองศาสตราจารย์ ดร. ชะลอ รอดคอย	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรันดร์ ภักดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยนันทธร ขาวงาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
รองศาสตราจารย์ ดร. โชติ บดีรัฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระธรรม เนียมน้ำเพชร	มหาวิทยาลัยเนชั่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อธิปัตย์ บุญเหมาะ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล เครือแสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ แสนคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติธันต์ ญาณพิสิษฐ์	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พิธีจันอักษร

ดร.นฤพันธ์ สมเจริญ	พระมหาอรรถพล นริสโร
ดร.ปิ่นปิ่นท์ เหลืองพิทักษ์	ดร.จันทร์สม์ ตาปูลิง

ออกแบบปก ภาพ/ศิลปกรรม:

นายกฤษดากรณ์ กองเงิน

สำนักงาน : ศูนย์บัณฑิตศึกษา อาคาร 2 ชั้น 2 วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน 192 หมู่ที่ 2 ถนนลำพูน-ป่าซาง
อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 51000 โทรศัพท์ 053 – 563163

จัดพิมพ์โดย : วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัย
สงฆ์ลำพูน (ออนไลน์)

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร. ตรีภุมชัยปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 7 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - มีนาคม พ.ศ. 2566 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กลั่นกรอง (Peer Review) 3 ท่าน พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการซึ่งเนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วยนักวิชาการและเรื่องดังต่อไปนี้

วัชร คำรินทร์ พทิน แดงจวง และชาลี ภักดี ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) การบริหารงานส่วนมากอยู่ที่ผู้บริหารอำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียนเพราะต้องผ่านความเห็นชอบจากผู้บริหาร 2) รูปแบบการแก้ปัญหาการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ ที่สร้างขึ้นมีชื่อว่ารูปแบบ ACN & DIBE Model 3) การทดลองใช้รูปแบบ ACN & DIBE Model กับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) โดยภาพรวมพบว่า หลังการใช้รูปแบบ ACN & DIBE Model บุคลากรของโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีส่วนร่วมในการบริหารงานของโรงเรียนสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ ACN & DIBE Model อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 4) รูปแบบ ACN & DIBE Model มีความเหมาะสม สอดคล้องกับปัญหา ใช้ได้จริง และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในเรื่องการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี

ณัฐดนัย แก้วโพนงาม ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่ารูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ สร้างเครือข่ายร่วมมือกับชุมชนพื้นที่พัฒนาทักษะผู้นำแบบประชาธิปไตย ฝึกการแก้ไขปัญหาเข้ารับการศึกษานในหลักสูตรต่าง ๆ ของหน่วยงาน พัฒนาผู้นำให้เป็นไปตามที่ต้องการ ฝึกทักษะการสื่อสารการใช้เทคโนโลยี ฝึกทักษะการบริหาร ฝึกการคิดสร้างสรรค์คิดนอกกรอบ ฝึกทักษะการสร้างทีมงานในการทำงาน การแลกเปลี่ยนกรณีศึกษา การศึกษาดูงาน การเรียนรู้จากผู้นำในอดีต และฝึกทักษะให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

จิราภรณ์ ทองสิริ พระมหาสกุล มหาวิโร, ผศ.ดร. และฉัตรชัย ศิริกุลพันธ์ ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแมวินสามัคคี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) โรงเรียนยังไม่มีระบบหรือรูปแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่ชัดเจน ทำให้ไม่ทราบข้อมูลที่แท้จริง 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ ความเมตตา ความกรุณา ความมุทิตาและความอุเบกขา พบว่า โดยภาพรวมทุกด้านมีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ 3) ผลจากการทดลอง พบว่า ค่าสถิติ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งทุกข้อในทุกด้านมีค่า t-test น้อยกว่า 0.05 แสดงว่ามีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 4) ผลจากการประเมินผลและพัฒนาการใช้รูปแบบ พบว่า ทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ รูปแบบที่ดีที่สุด เหมือนกัน โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มุทิตา

ยาซีน มุหมัดอาลี สติธย์ นิยมญาติ กมลพร กัลยาณมิตร ณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ได้แก่ นโยบายการบริหารจัดการ งบประมาณ ระบบการจัดการขยะ ระบบการขนส่งขยะ มาตรการทางกฎหมายในการจัดการขยะ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) พบว่า จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น การขาดจิตสำนึก งบประมาณ เจ้าหน้าที่ และวัสดุ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ หน่วยงานไม่เข้าใจในนโยบาย การไม่ให้ความร่วมมือ บังคับใช้กฎหมายไม่จริงจัง ขาดการบริหารจัดการที่ดี ประชาชนขาดความรู้ ขาดมาตรการจูงใจ และ 3) พบว่า การณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ สร้างแรงจูงใจและปลูกจิตสำนึก ปรับปรุงระบบงานเก็บขนให้เป็นระบบการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การผลักดันกฎหมายบังคับใช้กับธุรกิจ การบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิด ควรจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ เจ้าหน้าที่ และงบประมาณให้เหมาะสมปรับปรุงระบบการจ่ายค่าธรรมเนียมให้เป็นออนไลน์ และส่งเสริมให้เกิดการสร้างรายได้จากขยะ

พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ (ปล้องขัน) เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ และสุรพล สุษะพรหม ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน พบว่า 1. สภาพการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน พบว่า จริยธรรมนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของทุกคนและทุกวิชาชีพ ควรดำเนินการตามกระบวนการ 3 ประการคือ 1) ดำเนินการตามกฎหมาย/นโยบาย 2) ดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรม และ 3) ดำเนินการตามผลการดำเนินงาน/

ตัวชี้วัด 2. ปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่านพบว่า ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการเสริมสร้างจริยธรรม คือ 1) ด้านวัฒนธรรม 2) ด้านปรัชญาและความเชื่อ และ 3) ด้านศาสนา และ 3. การเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่านพบว่า ควรดำเนินการตามหลัก 5 ประการ คือ 1) การประกันชีวิต 2) การประกันหลักทรัพย์ 3) การประกันครอบครัว 4) การประกันสังคม และ 5) การประกันสุขภาพ

ปิณฑา ไชยมงคล พระมหาสุกุล มหาวิโร, ผศ.ดร. และชาลี ภักดี ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการทวิศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แนวทางการบริหารจัดการทวิศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 พบว่า มีแนวทางดังนี้ 1) ควรมีการกำหนดหลักสูตรทวิศึกษาที่ทางโรงเรียนดำเนินการเปิดสาขา จำนวน 5 สาขา 2.ควรมีการกำหนดสมรรถนะและมาตรฐานการศึกษาวិชาชีพ 3.ควรมีโครงการค่ายซ่อมเสริม โดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและสถาบันอาชีวศึกษาที่ร่วมทำ MOU ทำการสอนเสริมนักเรียนที่มีผลการเรียนไม่ถึง 2.00 4.ควรมีการจัดทำข้อมูลติดตามนักเรียนที่จบหลักสูตรทวิศึกษา และ 5.ควรมีจัดทำโครงการด้านการประชาสัมพันธ์ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนทวิศึกษาให้กับชุมชน และสังคมทุกปี

เบญญพัฒน์ ญาณวดี ชาลี ภักดี และฉัตรชัย ศิริกุลพันธ์ ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็งจากปัจจัยการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันปัจจัย เงื่อนไข ต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง พบว่า ขอบข่ายของการบริหารจัดการด้วยวงจรคุณภาพเดมมิ่ง (PDCA) 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันมีการกำหนดเป้าหมายจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน (P) 2) ดำเนินงานตามแผนที่ออกแบบไว้ (D) 3) ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนที่ปฏิบัติ (C) 4) นำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนา (A) และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน และ 2) แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็ง จากปัจจัยการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง พบว่า การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานำเน้นการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านให้มีความสำคัญที่เด็กและประสานผู้ปกครอง นำศักยภาพในตัวเด็ก ปรับแนวทางการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบเดิม ๆ ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนการบริหารจัดการภายใน ต้องมีการขับเคลื่อนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และบุคลากรต้องทำงานเป็นทีม

นฤพันธ์ สมเจริญ ศึกษาเรื่อง นวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคม ตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน พบว่า 1) จุดแข็งสำคัญของแต่ละเครือข่ายคือ บุคลากร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนในชุมชน สามารถที่จะทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพของตน มีการประสานความร่วมมือไปยังเครือข่ายอื่นในชุมชน มีความพร้อมที่จะเสียสละ มีจิตอาสา และจุดอ่อนสำคัญคือ การประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการของเครือข่าย ยังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหน่วยงานภาครัฐ 2) การสร้างและทดลองใช้นวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน ใช้แนวคิดวงจรนวัตกรรม 7 ขั้นตอน และทดลองใช้นวัตกรรมฯ ด้วยกระบวนการจัดกิจกรรมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

ศศิพิมพ์แซ่ สิงห์โทราช พระมหาสกุล มหาวิโร, ผศ.ดร. และชาลี ภักดี ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) สภาพปัจจุบันการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ขาดด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการตามบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและการนำไปใช้ให้มีความชัดเจนมีความหมายสมบูรณ์มากขึ้นโดยให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และ2) แนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้สอนจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระที่จะถูกบรรจุอยู่ในบทเรียนมีการวิเคราะห์เนื้อหาที่จะนำมาผลิตเป็นบทเรียน การจัดลำดับความสัมพันธ์ก่อนหลังและจัดแบ่งเนื้อหาตามลำดับและความสัมพันธ์ในแนวเดียวกับเนื้อหาที่มีการออกแบบการสอนใกล้ตัวที่น่าสนใจสามารถสร้างนวัตกรรมด้วยตนเองได้และออกแบบว่าได้ผลตามที่ตั้งเป้าไว้

อาจ เมธารักษ์ พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์ พิลินธุ โครตรสุโพธิ์ และวิโรจน์ วิชัย ศึกษาเรื่อง 1) หลักพุทธธรรมในการสร้างความสุขแก่ผู้สูงอายุ ได้แก่ หลักไตรลักษณ์ หลักอริยสัจ 4 หลักบุญและบาป หลักกรรม หลักสติปัฏฐาน 4 หลักเบญจศีลเบญจธรรม และหลักพรหมวิหารธรรม 4 2) การสร้างความสุขด้วยหลักพุทธธรรมแก่ผู้สูงอายุในตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ คือ การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ด้วยการสร้างความสุขตามหลักไตรลักษณ์ หลักอริยสัจ 4 หลักบุญและบาป หลักกรรม หลักสติปัฏฐาน 4 หลักเบญจศีลเบญจธรรม และหลักพรหมวิหารธรรม 4 3) แนวทางการบูรณาการการสร้างสุขของผู้สูงอายุ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมสร้างสุขของผู้สูงอายุตำบลน้ำบ่อหลวงที่เกี่ยวกับความเชื่อ หลักบุญบาป/

หลักธรรม มีค่าเฉลี่ยรวม 4.102 % อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการปฏิบัติของผู้สูงอายุตามหลักเบญจธรรม ค่าเฉลี่ย 3.953 % การบูรณาการการสร้างสุขของผู้สูงอายุด้วยหลักพุทธธรรมของตำบลน้ำบ่อหลวง ทั้ง 7 ข้อ มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวม 3.817 % อยู่ในระดับมาก

ประภัสสร ขโลธร ศึกษาเรื่อง จิตวิทยาตะวันตก พบว่า จิตวิทยาตะวันตกที่มุ่งเน้นไปที่จิตคือสภาวะจิตสำนึกหรือภาวะรู้สึกตัว ในช่วงศตวรรษที่ 60 ของนักจิตวิทยากลุ่ม คือ กลุ่มพฤติกรรมนิยม กลุ่มการขับเคลื่อนทางจิต กลุ่มจิตวิทยามนุษยนิยม และกลุ่มจิตวิทยาการรู้คิด ซึ่งมี คาร์ล จี จุง, สแตนนิสลาฟ โกรป และมาสโลว์ ที่ทำให้เห็นแนวคิดในวงกว้างและเป้าหมายในการพัฒนาจิต และการเข้าถึงความสุขที่เกิดจากการพัฒนาจิตที่มีทฤษฎีสันับสนุน 2 ทฤษฎี คือ จิตวิทยาเชิงบวกและจิตวิทยาก้าวหน้าพัฒนาตามความเป็นจริงของชีวิตและโลก เพราะจิตมีธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ในตัว มีธรรมชาติดวงเดียว เป็นนามธรรม ไม่สามารถแสดงรูปพรรณสัณฐานได้ ต้องมีวัตถุเป็นที่เกิด มีคุณสมบัติ เป็นตัวรู้หรือรู้แจ้งได้ ดังที่นักปรัชญากลุ่มจิตวิเคราะห์ทางตะวันตกเรียกว่า “จิตวิทยา” ที่เชื่อว่าทุกพฤติกรรมเป็นรูปแบบการแสดงออกที่มีจิตเป็นตัวสั่งการ เพราะจิตทำให้เกิดความเข้าใจตนเอง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางลักษณะที่ไม่เหมาะสมของบุคคลได้ด้วยสติและสัมปชัญญะในการกำหนดจิตสำนึกและพฤติกรรมของผู้คนให้ถูกต้องเหมาะสมต่อกระแสโลกาภิวัตน์ โดยการนำมาประยุกต์ให้เป็นกิจกรรมการกำหนดอิริยาบถและการสร้างมิตรภาพแห่งการตื่นรู้เป็นพื้นฐานหลักในการพัฒนาจิตนั่นเอง

ชุดิมา สุคันธสิริกุล, พระมหาดวงรัตน์ ฐิตรัตน (กิจประภาณนท์), สมบูรณ์ ตาสนธิ ศึกษาเรื่อง ตุงสามหาง: พุทธปรัชญาล้านนา พบว่า คำว่าตุง หมายถึง ธง ที่ปรากฏอยู่ในศิลปะล้านนาแถบภาคเหนือของประเทศไทย ส่วนใหญ่ทำจากวัสดุที่ทำได้ตามท้องถิ่น อาทิ ผ้า ไม้ โลหะ ด้าย ซึ่งนิยมนำมาเป็นปริศนาสื่อถึงพุทธธรรม ซึ่งมีตั้งแต่สมัยพุทธกาลซึ่งปรากฏในธัชคสูตร เป็นปฐมเรื่องพิธีกรรมทางตุงนั้นมี 2 ประเภท คือ (1) งานมงคล ได้แก่ งานกฐิน ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น (2) อวมงคล ได้แก่ งานคนที่เสียชีวิต ส่วนตุง 3 หางนั้นเป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับคนตายแบบล้านนา เป็นศิลปะของนักปราชญ์ล้านนาในอดีตที่ต้องการสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นพุทธปรัชญาทางสัญลักษณ์แทนคนที่เสียชีวิต นำปักไว้หน้าโลงศพและนำไปยังป่าช้า เปรียบเป็นปริศนาธรรม ซึ่งมีความหมาย 3 นัย นัยที่ 1 หมายถึง วงจรชีวิตอันเป็นไตรวัฏ อันเป็นวงจรแห่งทุกข์ 3 ส่วน (1) กิเลสวัฏ คือ วงจรแห่งกิเลสต้นเหตุแห่งการเกิด ตาย (2) กรรมวัฏ คือ วงจรแห่งการกระทำทางกาย วาจา ใจ และเป็นเหตุให้เกิดผล (3) วิปากวัฏ คือ วงจรแห่งวิบากหรือผลแห่งกรรม ไตรวัฏวนเวียนไปอย่างไม่จบสิ้น นัยที่ 2 สื่อถึงแก่นพุทธธรรม คือ ไตรลักษณ์ ได้แก่ (1) อนิจจัง ความไม่เที่ยง

(2) ทุกข์ ความเป็นทุกข์ (3) อนัตตา ความมิใช่ตัวตน นัยที่ 3 ด้านศรัทธาในพระรัตนตรัย เมื่อคนตายไปแล้วจักมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งและหลุดพ้นจากอภัยภูมิ

พระมหาธนวุฒิ ญาณโสภณ (อินทนนท์) ศึกษาเรื่อง หลักสติปัฏฐาน 4 กับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย พบว่า การนำหลักวิปัสสนาภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 พัฒนาจิตใจให้เกิดสัมมาปัญญา รู้แจ้งเห็นจริงในใช้สติสัมปชัญญะ ชำระจิตให้เข้าถึงความสะอาด สว่าง สงบ พันทุกข์เป็นอิสระ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย อันเกิดจากปัญหาทางการเมือง การบริหารของชนชั้นนำ ความแตกต่างในอุดมการณ์ของพลเมือง ที่มีความแตกต่างกันในการดำรงวิถีชีวิต ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง ผลประโยชน์ การบริการ ความเชื่อ อคติ เชื้อชาติและภาษา จึงเกิดการเอารัดเอาเปรียบกัน จึงเกิดผลกระทบเป็นวงกว้างตามมาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ขาดความไว้วางใจกัน สัมพันธภาพทางมิตรภาพสิ้นสุดลง ไม่มีความเชื่อใจกัน เกิดการต่อต้าน มีความเห็นต่าง ความเครียด ชักกัน ในสังคม ไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในทางทัศนคติที่ดีต่อกัน จึงเป็นเหตุแห่งความขัดแย้งขึ้น การเกิดความขัดแย้งล้วนมาจากจิตใจที่หลงไปตามกระแสแห่งอกุศลกรรมที่แสดงออกทางพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ เป็นต้น

ไทยมณี ไชยฤทธิ์ ศึกษาเรื่อง การจัดการสวัสดิการแม่และเด็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วไทยต้องให้ความสำคัญและตระหนักถึงบทบาทที่สามารถช่วยเหลือและส่งเสริมส่วนต่าง ๆ ที่แม่และเด็กที่ขาดหรือต้องการได้รับความสงเคราะห์ตามสิทธิที่ควรจะได้รับ ได้แก่ 1.การรักษา ดูแลและคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของแม่และเด็ก 2.การส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างครบถ้วนทั้งแม่และเด็ก ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา 3.การจัดทีมงานด้านสาธารณสุขหรือทำงานร่วมกันเพื่อการดูแลชีวอนามัย พัฒนาการเด็ก และสุขภาพของแม่ 4.การจัดงบประมาณอย่างเพียงพอตามแผน กิจกรรมและโครงการในรอบปี 5. การสงเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตในแต่ละเดือนหรือตามความจำเป็นของแม่และเด็ก และ 6. การช่วยเหลือให้สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานแห่งรัฐอย่างเหมาะสม

พระครูโสภณปริยัติกิจ ศึกษาเรื่อง หลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างความตระหนักรู้คุณค่าตนเองของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพนั้นจะต้องมีความตระหนักรู้ในคุณค่าตนเอง อันเป็นการที่ผู้สูงอายุเห็นความสำคัญและคุณค่าของตัวเอง เห็นว่าคุณค่าของตนได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น เกิดความรู้สึกที่ดีงามต่อตนเอง รับรู้ว่าตนเองมีความสามารถ มีประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม อย่างไรก็ตาม การนำหลักภavana 4 มาเป็นเครื่องมือในการสร้างความตระหนักรู้ก็เป็นสิ่งจำเป็น และสามารถที่จะประยุกต์ใช้กับการสร้างความตระหนักรู้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งหลักภavana 4

นั้นคือหลักการพัฒนาตนเอง 4 อย่าง คือ การพัฒนาทางกาย เพื่อสร้างสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง การพัฒนาความประพฤติ เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้คนในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข การพัฒนาจิตใจ เพื่อยกระดับจิตใจผู้สูงอายุที่มีคุณธรรมและจริยธรรม และการพัฒนาปัญญา เพื่อให้รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสนห์ ใจสีทธิ)

บรรณาธิการวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

มกราคม - มีนาคม พ.ศ.2567

สารบัญ

วัตถุประสงค์	ก
กองบรรณาธิการ	ข
ผู้ทรงคุณวุฒิประจำกองบรรณาธิการ	ข
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	ค
บทบรรณาธิการ	จ
สารบัญ	ฉ

บทความวิจัย :

การพัฒนาแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์การของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชราษฎร์อุบลมภ์ อำเภอทางดง จังหวัดเชียงใหม่ วัชรระ คำรินทร์, พศิน แดงจวง และชาลี ภักดี	1-15
การพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณัฐดนัย แก้วโพนงาม	16-28
การพัฒนาแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จิราภรณ์ ทองสิริ, พระมหาสกุล มหาวิโร, ผศ.ดร., และฉัตรชัย ศิริกุลพันธ์	29-43
ประสิทธิผลการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร ยาซีน มุหมัดอาลี, สกิต นิยมญาติ, กมลพร กัลยาณมิตร และณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ	44-57
การเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปัญญา, ผศ.ดร. (ปล้องขัน)	58-72
แนวทางการบริหารจัดการทวิศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ปณชดา ไชยมงคล, พระมหาสกุล มหาวิโร, ผศ.ดร., และชาลี ภักดี	73-87
แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็งจากปัจจัยการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	88-101

เบญญพัฒน์ ญาณวดี, ชาลี ภัคดี และฉัตรชัย ศิริกุลพันธ์ นวัตกรรมเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ ครุบาในจังหวัดลำพูน นฤพันธ์ สมเจริญ แนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ของโรงเรียนสาธิตสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ศศิพิมพ์ แซ่ สิงห์โทธราช พระมหาสกุล มหาวิโร, ผศ.ดร. และชาลี ภัคดี การสร้างความสุขแก่ผู้สูงอายุด้วยหลักพุทธธรรม อาง เมธารักษ์ พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์ ฟิลิฐ์ โคตรสุโพธิ์ และวิโรจน์ วิชัย รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ พระครูปลัดวิศิษฐกุล สิริปณฺโญ (สุตารักษ์) สุรินทร์ นิยมามการ และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือ บทความวิชาการ : จิตวิทยาตะวันตก ประภัสสร ชโลธร ตุงสามหาง: พุทธปรัชญาล้านนา ชุตินา สุคันธสิริกุล, พระมหาดวงรัตน์ ฐิตรัตนโน (กิจประภาณนท), สมบูรณ์ ตาสนธิ การจัดการสวัสดิการแม่และเด็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไชยมณี ไชยฤทธิ์ หลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างคามตระหนักรู้คุณค่าตนเองของผู้สูงอายุ พระครูโสภณปริยัติกิจ คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ วารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์	102-116 117-132 133-148 149-163 164-178 179-193 194-109 210-255 226-238
---	--

**การพัฒนาแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับ
องค์กรของครูในโรงเรียนหางดงสังฆราชวรอุปถัมภ์ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่**
**The Development of Participatory Management Model affecting Organizational
Commitment of Teachers in Hang Dong Sangkharat Upatham School, Hang Dong
District, Chiang Mai Province.**

วัชร คำรินทร์ Watchara Kumrint

พศิน แต่งจวง Phasina Tangchuang

ชาลี ภัคดี Chalee Pakdee

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University

empty69222@gmail.com

Haripunchai Review 21/11/2565

Haripunchai Review 23/01/2566

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนหางดงสังฆราชวรอุปถัมภ์ 2) สร้างรูปแบบการแก้ปัญหาการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนหางดงสังฆราชวรอุปถัมภ์ 3) ทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนหางดงสังฆราชวรอุปถัมภ์ และ 4) ประเมินรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนหางดงสังฆราชวรอุปถัมภ์ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา มีผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอนรวม 15 รูปหรือคน เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที

ผลการวิจัย พบว่า

1) การบริหารงานส่วนมากอยู่ที่ผู้บริหารอำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียนเพราะต้องผ่านความเห็นชอบจากผู้บริหาร

2) รูปแบบการแก้ปัญหาการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนหางดงสังขราฐ์อุปถัมภ์ ที่สร้างขึ้นมีชื่อว่ารูปแบบ ACN & DIBE Model

3) การทดลองใช้รูปแบบ ACN & DIBE Model กับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) โดยภาพรวมพบว่า หลังการใช้รูปแบบ ACN & DIBE Model บุคลากรของโรงเรียนหางดงสังขราฐ์อุปถัมภ์ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีส่วนร่วมในการบริหารงานของโรงเรียนสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ ACN & DIBE Model อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

4) รูปแบบ ACN & DIBE Model มีความเหมาะสม สอดคล้องกับปัญหา ใช้ได้จริง และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในเรื่องการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : การบริหารแบบมีส่วนร่วม, ความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร.

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the condition of participatory administration that affected organizational commitment of teachers in Hang Dong Sangkarat Upatham School, 2) to make the participatory management problem-solving model that affect the organizational commitment of teachers in Hang Dong Sangkarat Upatham School, 3) to test the use of participatory management model affecting the organizational commitment of teachers in Hang Dong Sangkarat Upatham School, and 4) to assess the model of participatory management affecting the organizational commitment of teachers in Hang Dong Sangkarat Upatham School, Hang Dong District, Chiang Mai Province. The key informants were 15 people, including school director, deputy director of school. The instruments were questionnaires, data analysis, including percentage, mean, standard deviation and t-test.

The results showed that

1) Most of the management was in the decision-making power of administrators in the school's operation because it must be approved by the administrators.

2) The model of participatory management problem-solving affecting the organizational commitment of teachers in Hang Dong Sangkarat Upatham School by making there was named ACN & DIBE Model.

3) Experimenting with ACN & DIBE Model and participation in the preparation of self-assessment report (SAR). Overall, it was found that after using the ACN & DIBE Model, the personnel of Hang Dong Sangkarat Upatham School, Hang Dong District, Chiang Mai Province had participated in school management higher than before using the ACN & DIBE Model with statistical significance at the .05 level.

4) ACN & DIBE Model l was appropriate and consistent with practical problems and could be used to solve problems in participatory management as well.

Keyword : Participatory Management, Organizational Commitment

บทนำ

การพัฒนาประเทศชาติให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องเสริมสร้างและพัฒนาคนในประเทศชาติให้เป็นคนที่มีคุณภาพ ปัจจัยที่ทำให้คนมีคุณภาพได้ก็คือการศึกษา (รัชนิ สุวรรณเกสร, 2555 : 1) ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการศึกษา เพื่อพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพ คือเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม หรือเป็นคนเก่ง คนดี มีความสุขและมีความเป็นไทย นั่นคือต้องการให้จัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อทำให้คนได้รับการศึกษาและทำให้คนไทยทุกคนได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพในทุกระดับ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ซึ่งเครื่องมือสำคัญเพื่อให้ชาติด้านเมืองมีความเจริญมั่นคงได้ คือประชาชนในชาติได้รับการพัฒนาอย่างถูกวิธี การพัฒนาคนจะดำเนินไปอย่างถูกต้อง ต้องมีระบบการศึกษาที่ดีและระบบการศึกษาจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อมีครูที่มีคุณภาพ และมีระบบการบริหารโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลเป็นสิ่งที่สำคัญ มีการศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์ในการบริหารประการหนึ่ง คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการบริหารทุกขั้นตอน(เสาวนีย์ เดือนเด่นและคณะ, 2558, :14, บุญส่ง เจริญศรี, 2550:32) ตั้งแต่ร่วมวางแผนตัดสินใจดำเนินงาน และประเมินผล (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2556:109) นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในการบริหารยังทำให้เกิดการสื่อสารหลายทิศทาง ทั้งการสื่อสารทางแนวดิ่ง คือ ระหว่างผู้บริหารกับครูผู้สอน และการสื่อสารในแนวนอนซึ่งเกิดระหว่างทีมงานระดับเดียวกันอย่างเปิดเผย ซึ่งมีส่วนร่วมสามารถยุติข้อขัดแย้งที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาด้วยเหตุผลอย่างสร้างสรรค์ด้วยสันติวิธี ย่อมทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการทำงานที่ดีขึ้น (ณัฐภา พวงจันทร์, 2552 : 92)

จากที่กล่าวข้างต้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องส่งเสริมการสร้างพลังบวกผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน สร้างขวัญกำลังใจ เสริมสร้างแรงจูงใจ

ในการทำงาน เสริมสร้างความรักสามัคคีที่ดีต่อกัน ให้บุคลากรเกิดความรักความผูกพันต่อองค์กรให้มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร เป็นเจ้าขององค์กรร่วมกัน (บรรชา บุญสิงห์, 2556, Swansburg, Russell C., 1996 : 391-394) ทำให้โรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอดงจังหวัดเชียงใหม่ เป็นสถาบันการศึกษาในสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 5 จัดการเรียนการสอนแก่พระภิกษุสามเณร ซึ่งเป็นศาสนทายาททางพระพุทธศาสนา ทั้งแผนกธรรมและแผนกสามัญศึกษาได้ดำเนินการบริหารโดยยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม (รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2563) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีครูผู้สอนและบุคลากรในการปฏิบัติงานจำนวนน้อย นอกจากนี้การบริหารยังขาดทักษะในการสื่อสารและทักษะในการแก้ปัญหาในโรงเรียน และขาดอิสระในการปฏิบัติงาน ต้องสอบถามผู้บริหารเสมอ ๆ ไม่กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง เกิดความขัดแย้งกัน ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ครูสอนไม่ตรงกับวิชาเอกที่เรียนจบ ครูขาดความเกรงใจ และเคารพในตัวผู้บริหาร ดังนั้น ผลจากการขาดการบริหารแบบมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น ทำให้บุคลากรครูที่มีศักยภาพมีคุณภาพ ขาดความผูกพัน ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานจึงลาออกจากสถานศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 ถึงปัจจุบันรวม 10 รูป/คน กอปรกับโรงเรียนไม่ได้เป็นโรงเรียนในสังกัดหน่วยงานของทางราชการจึงทำให้เกิดการย้าย การลาออก และเปลี่ยนงานบ่อย ๆ เนื่องจากได้รับค่าตอบแทนต่ำ ทำให้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ และมีหนี้สิน เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อให้การบริหารงานของโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และในฐานะที่ผู้วิจัยปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาแห่งนี้จึงมีความสนใจศึกษาวิจัยว่า 1) สภาพการบริหารงานของผู้บริหารระดับต่าง ๆ ในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอ ดงจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างไร 2) ในช่วง 3-5 ปีที่ผ่านมาโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร 3) รูปแบบการบริหารงานที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ ควรประกอบด้วยอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราษฎร์อุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราษฎร์อุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราษฎร์อุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา R & D (Research & Development) ซึ่งผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการตามลำดับขั้นตอน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1) การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอน ในโรงเรียนทางดงสังฆราษฎร์อุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 15 รูป/คน ในปีการศึกษา 2564

2) การสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารอย่างน้อย 3-5 ปี จำนวน 3 กลุ่ม กลุ่มละ 2 รูป/คน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 2 รูป ครูผู้สอน จำนวน 2 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 รูป/คนรวมทั้งสิ้น 6 รูป/คน

เครื่องมือการวิจัย

1) แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก

ลักษณะของเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการสัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างสำหรับข้อมูลที่หลากหลาย แบบไม่เป็นทางการ ไม่จำกัดคำตอบ ไม่เคร่งครัด ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ Cohen, J. M. and Uphoff, N. T. (1980) ระบุไว้ 4 ด้าน คือ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล นอกจากนี้ยังได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับความยึดมั่นผูกพันในองค์กร ของ Meyer, J. P. and Allen, N. J. (1990) มี 3 ด้าน ประกอบด้วย 1.ความยึดมั่นผูกพันด้านจิตใจ 2. ความยึดมั่นผูกพันด้านการคงอยู่ 3. ความยึดมั่นผูกพันด้านบรรทัดฐานมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 สภาพการมีส่วนร่วมในการบริหารภายในของโรงเรียน

ส่วนที่ 3 สภาพความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรที่มีต่อโรงเรียน

2) การตรวจสอบรูปแบบ เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา และความเหมาะสมของข้อคำถามของรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชวรอุบลรัตน์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากที่ผู้เชี่ยวชาญได้ทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นที่เรียบร้อยแล้ว กลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ จำนวนทั้งสิ้น 6 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 100 ได้มีมติเห็นชอบให้รูปแบบ ACN & DIBE Model สามารถนำไปใช้ได้ โดยผู้วิจัยได้นำรูปแบบ ACN & DIBE Model ไปใช้ในสถานการณ์จริง (Try out) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. ชี้นำเสนอ

นำเสนอรูปแบบ ACN & DIBE Model เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการนำรูปแบบ ACN & DIBE Model ไปใช้ดำเนินการโดยทำการอธิบายถึงสภาพปัจจุบันปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน

2. ขั้นตอนการ

เป็นการนำรูปแบบ ACN & DIBE Model ไปใช้วัดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลในเรื่องของการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) โดยมีขั้นตอน ดังนี้ จัดตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบ จัดประชุมคณะกรรมการ จัดทำแผนการประเมินรายงานการประเมินตนเอง ทำการประเมินรายงานการประเมินตนเอง สรุปผลการประเมินรายงานการประเมินตนเอง ปรับปรุงแก้ไขรายงานการประเมินตนเอง สรุปผลการใช้ MC Model กับ การดำเนินการจัดการมีส่วนร่วมในการประเมินผลในเรื่องของการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง

3. ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการนำรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชวรอุบลรัตน์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ไปใช้ในสถานการณ์จริง (Try out) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ การหาความถี่ (Frequencies) ร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Means) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และการทดสอบที (t-test)

3) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบ

1. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจัดสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยนำแนวคิดงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มากำหนดโครงสร้างและขอบเขตเนื้อหาให้ครอบคลุมข้อมูลทุกส่วนที่ต้องการถาม
2. นำข้อมูลจากกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างคำถามในการวิจัย
3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และครูผู้สอนในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่
4. ทำการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อหาปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค แล้วนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเป็นข้อมูลเพื่อใช้ในการสร้างรูปแบบการแก้ปัญหาการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่
5. สร้างรูปแบบการแก้ปัญหาการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่
6. นำรูปแบบการแก้ปัญหาการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพัน กับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่มาดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา และความเหมาะสมของข้อคำถาม โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 ท่าน
7. ผู้วิจัยทำการแก้ไขปรับปรุงรูปแบบตามข้อเสนอแนะจากการแนะนำของผู้เชี่ยวชาญพร้อมจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับจริง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ (percentage) หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบที (t-test) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่” สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การมีส่วนร่วมของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ได้เข้าไปมีส่วนร่วม เช่น การมีส่วนร่วมในการนำหลักสูตรไปใช้ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม หรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กร และการมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินงานของโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาต่าง ๆ ในองค์กร ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งถือว่าการมีส่วนร่วมที่ครูในโรงเรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก ส่วนในเรื่องของการกำหนดนโยบายของสถานศึกษา การเสนอแนะการดำเนินงานพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพเท่าเทียมกับสถานศึกษาอื่น การมีส่วนร่วมสังเกตการณ์การทำงานของผู้รับจ้างภายนอกที่เข้ามาทำงานพัฒนาในองค์กร และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารจัดการของสถานศึกษาในเรื่องดังกล่าวครูยังมีโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมน้อย ทั้งนี้เนื่องจากในเรื่องดังกล่าวต้องผ่านความเห็นชอบจากผู้บริหารเป็นอันดับแรก อย่างไรก็ตาม การบริหารงานส่วนมากอยู่ที่ผู้บริหาร อำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียนส่วนมากผู้บริหารมักจะเป็นผู้ทำการตัดสินใจ และในเรื่องความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร พบว่า ด้านความยึดมั่นผูกพันกับองค์กร สิ่งที่ครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ มีความยึดมั่นผูกพันมากที่สุดคือ เรื่องการมีความสุขในการทำงานร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน การคิดว่าผลประโยชน์ที่ได้รับจากองค์กรนี้มีความเหมาะสม และเรื่องของการการทำงานอยู่กับองค์กรนี้เป็นสิ่งที่ถูกต้องตามศีลธรรม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้น มีชื่อว่ารูปแบบ ACN & DIBE Model ซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ และในกระบวนการขับเคลื่อนนั้นใช้กระบวนการ PDCA เพื่อให้รูปแบบ ACN & DIBE Model สามารถขับเคลื่อนไปได้ โดยมีการกำกับ ติดตาม อย่างต่อเนื่องทุกขั้นตอนเพื่อให้ การดำเนินการเกิดประสิทธิภาพ การตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องของรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

ภายหลังจากที่ผู้เชี่ยวชาญได้ทำการสนทนากลุ่มเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ได้มีมติเห็นชอบให้รูปแบบ ACN & DIBE Model สามารถนำไปใช้ได้ โดยผู้วิจัยได้นำรูปแบบ ACN & DIBE Model ไปใช้ในสถานการณ์จริง (Try out) กับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอน ในโรงเรียนทางดงสังฆราชวรอุบลรัตน์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยนำรูปแบบ ACN & DIBE Model ไปใช้วัดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลในเรื่องของการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง โดยมีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานอย่างชัดเจน ได้แก่ ชื่นนำเสนอ เป็นการนำเสนอรูปแบบ ACN & DIBE Model เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการนำรูปแบบ ACN & DIBE Model ไปใช้ดำเนินการ ขั้นตอนอธิบายและเสนอแนวทาง เป็นอธิบายและเสนอแนวทางเกี่ยวกับความเหมาะสม ตลอดจนการนำรูปแบบ ACN & DIBE Model ไปใช้เพื่อศึกษาถึงประสิทธิภาพของรูปแบบ ACN & DIBE Model ที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น และขั้นตอนการ เป็น การนำรูปแบบ ACN & DIBE Model ไปใช้วัดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลในเรื่องของการจัดทำรายงาน การประเมินตนเองหลังการทดลองพบว่า การใช้รูปแบบ ACN & DIBE Model มีคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ ACN & DIBE Model

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ประเมินรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชวรอุบลรัตน์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ **พบว่า** การนำรูปแบบ ACN & DIBE Model ไปใช้วัดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลในเรื่องของการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง จากนั้นทำการเปรียบเทียบก่อน และหลังการนำไปใช้ พบว่า ภายหลังจากการใช้รูปแบบ ACN & DIBE Model สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ ACN & DIBE Model และจากการทดสอบด้วยค่าสถิติ t -test พบว่า $t_{คำนวณ} > t_{ตาราง}$ จึงปฏิเสธ H_0 ยอมรับ H_1 นั่นคือ หลังการใช้รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชวรอุบลรัตน์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการประเมินผลในเรื่องการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยจึงขอนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

อภิปรายผลข้อที่ 1 สภาพการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชวรอุบลรัตน์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมพบว่า การมีส่วนร่วมของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชวรอุบลรัตน์ที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม เช่น การมีส่วนร่วมในการนำหลักสูตรไปใช้ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม หรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กร และการมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินงานของโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาต่าง ๆ ในองค์กร ซึ่งถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่ครูในโรงเรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen, J. M. and Uphoff, N. T. (1980, pp. 213-218) ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าจะต้องประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของ 4 ประการได้แก่ การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไรและทำด้วยวิธีการอย่างไร มีส่วนในการดำเนินโครงการตัดสินใจในการ ทรัพยากรสนับสนุนโครงการและการร่วมมือกับองค์กรหรือ กลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ มีส่วนร่วมในผลประโยชน์อันเกิดจากโครงการพัฒนา และมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณณี กุลโสภิต (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาด้านผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาด้านผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อย่างไรก็ตาม เรื่องของการมีส่วนร่วมนั้นครูผู้สอนในโรงเรียนทางดงสังฆราชวรอุบลรัตน์ ยังขาดการมีส่วนร่วมในเรื่องของการร่วมกำหนดนโยบายของสถานศึกษา การเสนอแนะการดำเนินงานพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพเท่าเทียมกับสถานศึกษาอื่น ๆ

อภิปรายผลข้อที่ 2 ด้านความยึดมั่นผูกพันกับองค์กร จากผลการศึกษากล่าวได้ว่า ความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรที่ครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชวรอุบลรัตน์ มีความยึดมั่นผูกพันมากที่สุดคือเรื่อง การมีความสุขในการทำงานร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน การคิดว่าผลประโยชน์ที่ได้รับจากองค์กรนี้มีความเหมาะสม และเรื่องของการการทำงานอยู่กับองค์กรนี้เป็นสิ่งที่ถูกต้องตามศีลธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Meyer, J. P. and Allen, N. T. (1991, p.61) ให้ทัศนะว่า ความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรเป็นภาวะทางจิตใจที่ทำให้บุคคลมีความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ความ

ยึดมั่นผูกพันด้านจิตใจ ความยึดมั่นผูกพันด้านการคงอยู่ และความยึดมั่นผูกพันด้านบรรทัดฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sultan, Rohanie M. (2017) พบว่า ทั้งคณบดี และครูมีความมุ่งมั่นในระดับสูงปานกลาง ซึ่งมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ ความมุ่งมั่นทางอารมณ์ในการกระตุ้นทางปัญญาและการพิจารณาเป็นรายบุคคล ความมุ่งมั่นต่อเนื่องในการกระตุ้นทางปัญญา และความมุ่งมั่นเชิงบรรทัดฐานในด้านอุดมคติและแรงบันดาลใจที่สร้างแรงบันดาลใจ

อภิปรายผลที่ 3 รูปแบบการแก้ปัญหาการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

หลังจากการสร้างรูปแบบ พบว่า ความเห็นผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการสร้างรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีความเห็นว่า ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ควรใช้หลักการของ Cohen, J. M. and Uphoff, N. T. (1980, อ้างถึงใน วันเพ็ญ วอกลาง, 2534, หน้า 15) ได้กำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 4 แบบ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ซึ่งอาจจะเป็นวัตถุประสงค์ทางสังคม และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับ จันทรานี สงวนนาม (2545, หน้า 69) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ และการปฏิบัติงาน ตลอดจนการประเมินผล ส่วนในด้านความยึดมั่นผูกพันกับองค์กร ควรใช้หลักการของ Meyer, J. P. and Allen, N. T. (1997, p. 309) ซึ่งได้ให้ความหมายของความยึดมั่นผูกพัน กับองค์กรเอาไว้ว่า เป็นสภาวะทางจิตใจที่แสดงลักษณะความสัมพันธ์ของบุคลากรกับองค์กร และแสดงให้เห็นถึงการตัดสินใจที่จะเป็นสมาชิกอยู่ในองค์กรต่อไป ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 ด้าน คือ 1) ความยึดมั่นผูกพันด้านจิตใจ 2) ความยึดมั่นผูกพันด้านการคงอยู่ และ 3) ความยึดมั่นผูกพันด้านบรรทัดฐาน แนวคิดของ Meyer, J. P. and Allen, N. T. (1997) สามารถวัดความผูกพัน ด้านจิตใจ ด้านการคงอยู่ และด้านบรรทัดฐานได้ดี อีกทั้งยังมีการอธิบายความผูกพันต่อองค์กรได้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้านอย่างชัดเจน สอดคล้องกับ มนต์สิงห์ ไกรสมสุข (2552, หน้า 47) กล่าวว่า ความผูกพันต่อองค์กร มีความสำคัญต่อองค์กรอย่างมาก โดยความผูกพันต่อองค์กรจะเปรียบเสมือนเป็นตัวกระตุ้นให้สมาชิกในองค์กรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้องค์กรสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับนักทฤษฎีต่างประเทศอย่าง Buchannan, H. B. (1974, อ้างถึงใน มนต์สิงห์ ไกรสมสุข, 2552, หน้า 45) ความผูกพันเป็น

ทัศนคติที่สำคัญยิ่งสำหรับองค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรแบบใด เพราะความผูกพันเป็นตัวเชื่อมระหว่างจินตนาการของมนุษย์กับจุดหมายขององค์กร ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กร และเป็นผู้ที่มีส่วนเสริมสร้างสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีขององค์กร รวมทั้งช่วยลดการควบคุมจากภายนอกอีกด้วย ดังนั้น โดยสรุปแล้วความผูกพันต่อองค์กรเป็นเงื่อนไขล่วงหน้าสำหรับองค์กรทางสังคม ที่ประสบความสำเร็จ

อภิปรายผลที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ก่อนการใช้รูปแบบ ACN & DIBE Model กับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) พบว่าบุคลากรของโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ มีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ในระดับน้อยแต่ภายหลังจากการใช้รูปแบบ ACN & DIBE Model ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการประเมินผลในเรื่องการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญในการบริหารองค์กรเป็นอย่างมาก เพราะผู้บริหารระดับสูงเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหาร มีอิสระในการทำงาน ตลอดจนมีสิทธิในการเสนอแนะความคิดเห็นเพื่อร่วมกันแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับ Swansburg, Russell C. (1996, pp. 391-394) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ดังนี้ 1.ได้รับความไว้วางใจกัน 2.การให้ความสำคัญของตำแหน่งงานทุกงาน 3.ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติมีความรับผิดชอบมากขึ้น 4.ลดความสับสนในการปฏิบัติงาน 5.นิเทศงานด้วยตนเอง 6.มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติงานมากขึ้น 7.ปฏิบัติได้ถูกต้องตามกฎระเบียบ 8.เพิ่มประสิทธิภาพในตำแหน่งงานที่สูงขึ้น 9.การทำงานเป็นทีม ทำงาน 10.ปรับปรุงการติดต่อสื่อสารในองค์กร 11.ลดการขาดงาน 12.เพิ่มประสิทธิผลและผลผลิตในงาน 13.เพิ่มขวัญและแรงจูงใจ 14.ได้รับความคิดใหม่ๆ 15.แสดงให้เห็นถึงผู้นำที่มีความสามารถ 16.เป้าหมายและวัตถุประสงค์ 17.ลดการหมุนเวียนเปลี่ยนงานและสร้างความมั่นคงในงาน 18.เพิ่มความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร 19.การทำงานนอกเวลาลดลง 20.ต้นทุนในการบริหารลดลง 21.เพิ่มความพึงพอใจในการทำงาน

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชบุรีอุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่” เป็นรูปแบบ

ACN & DIBE Model มีความเหมาะสม สอดคล้องกับปัญหา ใช้ได้จริง สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในเรื่องการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดีซึ่งถ้าโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกคนในโรงเรียนในการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นอย่างดี ย่อมส่งผลให้การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ เมื่อการผ่านสังเคราะห์ข้อมูลทำให้ค้นพบองค์ความรู้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 : รูปแบบ ACN & DIBE Model เพื่อการพัฒนารูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชราษฎร์อุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : Meyer, J. P. and Allen, N. J. (1990)

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชราษฎร์อุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่” ทำให้พบว่า รูปแบบ ACN & DIBE Model มีความเหมาะสม สอดคล้องกับปัญหา ใช้ได้จริง สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในเรื่องการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี ซึ่งการมีส่วนร่วมของครูในโรงเรียนทางดงสังฆราชราษฎร์อุปถัมภ์ ได้เข้าไปมีส่วนร่วม เช่น การมีส่วนร่วมในการนำหลักสูตรไปใช้ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม หรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กร และการมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินงานของโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาต่าง ๆ ในองค์กรซึ่งถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่ครูในโรงเรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก

ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรที่จะส่งเสริม การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครูอยู่ในระดับที่ผู้บริหารควรส่งเสริม และเปิดโอกาส ให้ครูได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อการบริหารที่มี

ประสิทธิภาพ ทั้งการปฏิบัติการ การได้รับผลประโยชน์ และการประเมินผล ควรเปิดโอกาสให้ครู ได้มีส่วนร่วมตัดสินใจกำหนดวิธีประเมินผลการดำเนินงานด้านทรัพยากร ทั้งทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรทางการศึกษา มีส่วนร่วมจัดสรรเงินงบประมาณตามแผนการปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน มีการควบคุมติดตาม และ ตรวจสอบการดำเนินงาน และควรนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมครู และผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมในการบริหารองค์การในทุกส่วนงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ตลอดจนยังเป็นการสร้างความยึดมั่นผูกพันกับองค์การของครูในโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้หากนักวิจัยอื่น ๆ สนใจ ควรศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารกับความยึดมั่นผูกพันในองค์การโดยเปรียบเทียบระหว่างผู้บริหาร และครู และขนาดที่แตกต่างกัน ที่มีผลต่อความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารกับความยึดมั่นผูกพันในโรงเรียน ควรศึกษาประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบริหารของครูในโรงเรียน ในเชิงลึก เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาองค์การ และควรศึกษาปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันกับองค์การของครูในโรงเรียน

References

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 พร้อมกฎหมายที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าพาสต์ภัณฑ์.
- จันทร์ธานี สงวนนาม. (2551). ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2) . กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์.
- ณัฐธรา พวงจันทร์. (2553). การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร .วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- บรรชา บุญสิงห์. (2556). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเปือยน้อย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, ขอนแก่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มนต์สิงห์ ไกรสมสุข . (2552). แรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของครูในโรงเรียนคาทอลิก สังกัดอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2556). *ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. ฉบับปรับปรุง หน่วยที่ 6 – 10.* กรุงเทพมหานคร.

โรงเรียนทางดงสังฆราษฎร์อุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่. *รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2563.* โรงเรียนทางดงสังฆราษฎร์อุปถัมภ์ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่.

วันเพ็ญ วอกกลาง. (2534). *การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการพัฒนาสังคม), บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เสาวนีย์ เตือนเด่น และคณะ. (2558). *การมีส่วนร่วมในการทำงานของบุคลากร. รายงานการวิจัย.* กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุพรรณณี กุลโสภิต. (2559). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาด้านผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา).* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Allen, N.J., and Meyer, J.P. (et al). (1990) *“The Measurement and Antecedents of Affective, Continuance, and Normative Commitment to the Organization.”* Journal of Occupational Psychology. 63 : 1-8.

Cohen J. and Uphoff, N. *“Participation’s place in rural development: Seeking clarity through specificity”,* World Development, 8 (1980): 213 -235.

Swansburg, R. M. (1996). *“Management and leadership for nurse managers”.* Boston: Jones and Bartlett.

Sultan, Rohanie M. (2017). *Transformational Leadership Behavior and Organizational Commitment of Meranaw Deans and Teachers in Teacher Education Institutions.* Journal of Social Sciences (COES&RJ-JSS), vol. 6 (2Special), pages 101-113, April.

การพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Leadership Development in the Northeast

ณัฐดนัย แก้วโพนงาม Nutdanai Kaewponngam

สาขารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Department of Political Science. Faculty of Political Science

Chaiyaphum Rajabhat University

Kokocu.nut@hotmail.com

Haripunchai Review 04/01/2023

Haripunchai Review 21/02/2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ1)ศึกษาการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ2)พัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ3)สร้างรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากร ได้แก่ผู้นำจำนวน 100 คน โดยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง ใช้การสังเคราะห์ วิเคราะห์และตีความเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า

1.การพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ฝึกทักษะการใช้คำพูดและการสื่อสาร ฝึกการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ฝึกการสร้างแรงบันดาลใจ การพัฒนาผู้นำตามสถานการณ์ เรียนรู้จากสถานการณ์จริงในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า จัดอบรมและจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้นำได้แสดงศักยภาพของตนเอง ปรับทัศนคติ ฝึกการทำงานเป็นทีม ดึงศักยภาพผู้นำออกมาใช้ ฝึกการคิดบวก มองโลกในแง่ดี ฝึกการวางแผน

2.รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ สร้างเครือข่ายร่วมมือกับชุมชนพื้นที่ พัฒนาทักษะผู้นำแบบประชาธิปไตยฝึกการแก้ไขปัญหาเข้ารับการศึกษาในหลักสูตรต่าง ๆ ของหน่วยงาน พัฒนาผู้นำให้เป็นไปตามที่ต้องการฝึกทักษะการใช้เทคโนโลยี ฝึกทักษะการบริหาร ฝึกการคิดสร้างสรรค์คิดนอกกรอบ ฝึกทักษะการสร้างทีมงานในการทำงาน การแลกเปลี่ยนกรณีศึกษา การศึกษาดูงาน การเรียนรู้จากผู้นำในอดีต ฝึกทักษะให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

3.รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้แก่ บันทึกข้อตกลงพัฒนาทีมงานร่วมกัน ให้รางวัลค่าตอบแทน ตั้งกลุ่มในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ จัดกิจกรรมพัฒนาทีมงานจิตอาสา จัดเวทีวิชาการสานเสวนา ใช้เครือข่ายเทคโนโลยี ถ่ายทอดองค์ความรู้ สร้างแรงจูงใจการทำงาน พัฒนาศักยภาพผู้นำ การสื่อสารเชิงรุก ใช้ทรัพยากรร่วมกัน กำหนดเป้าหมายร่วมกัน เชื่อมโยงหน่วยงาน จัดประชุมร่วมกัน

คำสำคัญ: การพัฒนา, ศักยภาพผู้นำ, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

Abstract

The objectives of this research are:1)Study the development of leadership potential in the Northeast region.2) Develop a model to develop leadership potential in the northeastern region.and3) Create a network of cooperation between agencies to develop the potential of Northeastern leaders.It is an qualitative research.The population consisted of 100 leaders. randomly selected.Use synthesis analyze and interpret the content obtained from the interview.The results showed that

1.Development of leadership potential in the northeastern region. including practicing verbal and communication skills.Practice adapting to change. Practice inspiration.Situational leadership development.Learn from real situations to solve immediate problems. Organize training and events for leaders to demonstrate their potential.Improve attitudes. practice teamwork. Bringing out leadership potential. Practicing positive thinking. optimism. practicing planning.

2.Models for developing leadership potential in the northeastern region include creating a network of cooperation with local communities. Develop democratic leadership skills.Practice problem solving.Get educated in the various courses of the agency.Develop leaders as desired.Practice communication skills using technology. Practice management skills.Practicing creativity. thinking outside the box.Practicing team building skills at work. Exchange of case studies.Study visit.learning from past leaders.Skill training for specific expertise.

3. Models of cooperation networks among agencies in developing the potential of leaders in the Northeast are: Memorandum of agreement to develop a team together. Award compensation. set up a group to communicate. Knowledge exchange. Organize volunteer team. development activities. Organize an academic forum. Use network technology. knowledge transfer. Work Motivation. develop leadership potential. proactive communication share resources. Set goals together linking agencies hold a meeting.

Keywords: Development. Leader Potential. Northeast.

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานเป็นพื้นที่ที่มีประชากรมากที่สุดในประเทศไทย และเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานมีประชากรจำนวนมาก ได้ส่งผลให้ผู้นำในภาคอีสานมีจำนวนมากตามไปด้วย ผู้นำในภาคอีสานส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นกว่าในอดีตมาก ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี บางส่วนจบการศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก แต่ก็มีผู้นำในภาคอีสานบางส่วนขาดการพัฒนาศักยภาพผู้นำ ยังไม่ได้ใช้ศักยภาพที่มีในตัวของผู้นำอย่างเต็มที่ การพัฒนาศักยภาพผู้นำในภาคอีสานจึงยังมีความจำเป็นและสำคัญเพราะหากมีการใช้ศักยภาพของผู้นำอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพจะทำให้การพัฒนาประเทศ การพัฒนาภาคอีสาน การพัฒนาองค์กรและหน่วยงานต่างๆทั้งหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนประสบผลสำเร็จเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและส่งผลดีต่อการบริการประชาชน ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในภาคอีสานมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามไปด้วย

การพัฒนาศักยภาพผู้นำ การพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำและการสร้างรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการพัฒนาศักยภาพผู้นำล้วนมีความสำคัญต่อหน่วยงานและองค์กรต่างๆทั้งหน่วยงานองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน หน่วยงานที่บริหารงานจนประสบผลสำเร็จล้วนเกิดจากผู้นำที่มีศักยภาพมีวิสัยทัศน์ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทั้งในหน่วยงานตนเองและหน่วยงานภายนอก มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ระหว่างกัน โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ต่างๆจนเกิดแนวปฏิบัติที่ดีเป็นแบบอย่างให้กับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในขณะเดียวกันผู้นำต้องให้ความสำคัญกับผู้ตามด้วย เพราะหากไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ตามหรือบุคลากรในองค์กรต่างๆก็ยากที่การบริหารงานของผู้นำจะประสบผลสำเร็จไปได้ จากที่กล่าวมา

ทั้งหมดการพัฒนาศักยภาพผู้นำในปัจจุบันนับว่ามีความสำคัญเนื่องจากจะทำให้การพัฒนาองค์กรต่างๆมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวัง ดังนั้นการที่จะทำให้การบริหารองค์กรเกิดประสิทธิภาพสูงสุดผู้นำจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญ การพัฒนาศักยภาพผู้นำจะทำให้คนที่ได้รับการพัฒนามีโอกาสในการแสดงความสามารถและความถนัดที่ตนเองมีอยู่อย่างเต็มศักยภาพในขณะเดียวกันก็ทำให้ผู้นำทราบถึงความชอบและความถนัดของตนเอง โดยในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดการอยู่รอดท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การที่องค์กรต่างๆจะอยู่รอดและบริหารอย่างมีประสิทธิภาพผู้นำจำเป็นต้องมีส่วนสำคัญที่จะทำให้การบริหารนั้นประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพผู้นำจึงมีส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กรโดยมีการดึงเอาศักยภาพของผู้นำที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กรและหน่วยงานต่างๆให้มากที่สุด มีการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำ การสร้างรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการพัฒนาศักยภาพผู้นำ โดยเฉพาะผู้นำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน ซึ่งเป็นภาคที่มีประชากรภาคที่สุดของประเทศไทย ทั้งนี้หากผู้นำภาคอีสานได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านผู้นำอย่างเต็มที่ก็จะส่งผลดีต่อการบริหารหน่วยงานและองค์กรต่างๆในภาคอีสาน เกิดการพัฒนาอย่างทั่วถึง ทำให้รายได้ของประชากรในภาคอีสานมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในภาคอีสานมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นตามไปด้วย เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงเป็นธรรม ช่องว่างระหว่างรายได้ของประชากรในภาคอีสานลดลง ความเหลื่อมล้ำในสังคมลดลง ประชากรในภาคอีสานสามารถเข้าถึงสวัสดิการต่างๆของภาครัฐได้อย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน ส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศไทยในภาพรวมทำให้ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยลดลง โดยเฉพาะช่องว่างระหว่างรายได้ของคนจนและคนรวยจะมีช่องว่างที่แคบลง ชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยดีขึ้นและมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีเพิ่มขึ้น อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาศักยภาพผู้นำเปรียบเสมือนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยนั่นเอง โดยจากงานวิจัยของ (หทัยกานต์ เลขาณุกิจและคณะ. 2563) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า รูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีองค์ประกอบ10ด้านคือ1)วิสัยทัศน์2)สติปัญญา3)ทัศนคติเชิงบวก4)จินตนาการ5)ความยืดหยุ่น6)การเป็นผู้นำคิดค้นงานใหม่7)การทำงานเป็นทีม8)บุคลิกภาพ9)การมีปฏิสัมพันธ์และ10)ความฉลาดทางอารมณ์

จากที่กล่าวมาทั้งหมดการพัฒนาศักยภาพผู้นำในปัจจุบันนับว่ามีความสำคัญเนื่องจากจะทำให้การพัฒนาองค์กรต่างๆมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวัง ดังนั้นการที่จะทำให้การบริหารองค์กรเกิดประสิทธิภาพสูงสุดผู้นำจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญ การพัฒนาศักยภาพผู้นำจะทำให้คนที่ได้รับการพัฒนามีโอกาสในการแสดงความสามารถและความถนัดที่ตนเองมีอยู่อย่างเต็มศักยภาพ ในขณะเดียวกันก็ทำให้ผู้นำทราบถึงความชอบและความถนัดของตนเอง ผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่องนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อสร้างรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ประชากร ได้แก่ผู้นำจำนวน 100 คน โดยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง ใช้การสังเกต วิเคราะห์และตีความเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

- 1.1 กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโสในชุมชน เป็นต้น
- 1.2 กลุ่มผู้นำทางการฝ่ายปกครองท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น
- 1.3 กลุ่มผู้นำทางการฝ่ายปกครองท้องถิ่น เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด สมาชิกสภาจังหวัด เป็นต้น
- 1.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น โดยใช้กลุ่มประชากรทั้งหมดจำนวน 100 คน แบ่งเป็นจังหวัดชัยภูมิ 33 คน จังหวัดนครราชสีมา 34 คน และจังหวัดขอนแก่น 33 คน การสุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1.แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ประกอบไปด้วย เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา ที่พักอาศัย ตอนที่ 2.แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด ตอนที่ 3.ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นเพิ่ม ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยใช้หลักการตีความ (interpretive analysis) เพื่อให้ได้ข้อสรุป

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ฝึกทักษะการใช้คำพูดและการสื่อสาร ฝึกการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ฝึกการสร้างแรงบันดาลใจ การพัฒนาผู้นำตามสถานการณ์ เรียนรู้จากสถานการณ์จริงในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า จัดอบรมและจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้นำได้แสดงศักยภาพของตนเอง ปรับทัศนคติ ฝึกการทำงานเป็นทีม ดึงศักยภาพผู้นำออกมาใช้ ฝึกการคิดบวก มองโลกในแง่ดี ฝึกการวางแผน

2. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ สร้างเครือข่ายร่วมมือกับชุมชนพื้นที่ พัฒนาทักษะผู้นำแบบประชาธิปไตย ฝึกการแก้ไขปัญหา เข้ารับการศึกษาในหลักสูตรต่าง ๆ ของหน่วยงาน พัฒนาผู้นำให้เป็นไปตามที่ต้องการ ฝึกทักษะการสื่อสารการใช้เทคโนโลยี ฝึกทักษะการบริหาร ฝึกการคิดสร้างสรรค์คิดนอกกรอบ ฝึกทักษะการสร้างทีมงานในการทำงาน การแลกเปลี่ยนกรณีศึกษา การศึกษาดูงาน การเรียนรู้จากผู้นำในอดีต ฝึกทักษะให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

3. รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้แก่ บันทึกข้อตกลงพัฒนาทีมงานร่วมกัน ให้รางวัลค่าตอบแทน ตั้งกลุ่มในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ จัดกิจกรรมพัฒนาทีมงานจิตอาสา จัดเวทีวิชาการสานเสวนา ใช้เครือข่ายเทคโนโลยี ถ่ายทอดองค์ความรู้ สร้างแรงจูงใจการทำงาน พัฒนาศักยภาพผู้นำ การสื่อสารเชิงรุก ใช้ทรัพยากรร่วมกัน กำหนดเป้าหมายร่วมกัน เชื่อมโยงหน่วยงาน จัดประชุมร่วมกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ฝึกทักษะการใช้คำพูดและการสื่อสาร ฝึกการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ฝึกการสร้างแรงบันดาลใจ การพัฒนาผู้นำตามสถานการณ์ เรียนรู้จากสถานการณ์จริงในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า จัดอบรมและจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้นำได้แสดงศักยภาพของตนเอง ปรับทัศนคติ ฝึกการทำงานเป็นทีม ดึงศักยภาพผู้นำออกมาใช้ ฝึกการคิดบวกมองโลกในแง่ดี ฝึกการวางแผน

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ สร้างเครือข่ายร่วมมือกับชุมชนพื้นที่ พัฒนาทักษะผู้นำแบบประชาธิปไตยฝึกการแก้ไขปัญหาเข้ารับการศึกษในหลักสูตรต่าง ๆ ของหน่วยงาน พัฒนาผู้นำให้เป็นไปตามที่ต้องการฝึกทักษะการสื่อสารการใช้เทคโนโลยี ฝึกทักษะการบริหาร ฝึกการคิดสร้างสรรค์คิดนอกกรอบ ฝึกทักษะการสร้างทีมงานในการทำงาน การแลกเปลี่ยนกรณีศึกษา การศึกษาดูงาน การเรียนรู้จากผู้นำในอดีต ฝึกทักษะให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้แก่บันทึกข้อตกลงพัฒนาทีมงานร่วมกัน ให้รางวัลค่าตอบแทน ตั้งกลุ่มในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ จัดกิจกรรมพัฒนาทีมงานจิตอาสา จัดเวทีวิชาการสานเสวนา ใช้เครือข่ายเทคโนโลยี ถ่ายทอดองค์ความรู้ สร้างแรงจูงใจการทำงาน พัฒนาศักยภาพผู้นำ การสื่อสารเชิงรุก ใช้ทรัพยากรร่วมกัน กำหนดเป้าหมายร่วมกัน เชื่อมโยงหน่วยงาน จัดประชุมร่วมกัน และจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องพบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำมีดังนี้

1.การพัฒนาภาวะผู้นำด้วยการอบรม โดย (Vicere. 1996) ได้เสนอแนะแนวทางของการพัฒนาภาวะผู้นำให้มีประสิทธิภาพ ไว้หลายด้าน เช่น การพัฒนาภาวะผู้นำเป็นกระบวนการพัฒนาที่ผสมผสานจากประสบการณ์ การฝึกอบรม การศึกษาและรูปแบบต่างๆของการพัฒนา โดยไม่อาศัยแต่การเรียนรู้ในห้องเท่านั้น มุ่งให้ประโยชน์ไม่เพียงแต่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเท่านั้นแต่ต้องเอื้อต่อทีมงานและองค์กร

2.การพัฒนาภาวะผู้นำด้านประสบการณ์การพัฒนา McCauley and Others (1998) ได้เสนอแบบจำลองการพัฒนาภาวะผู้นำ มีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ด้านประสบการณ์การพัฒนา ประกอบด้วย การประเมิน ความท้าทาย และการสนับสนุนซึ่งจะช่วยให้เกิดข้อมูลที่สมบูรณ์ในการพัฒนาภาวะผู้นำได้ และองค์ประกอบด้านกระบวนการพัฒนา จะแสดงให้เห็นว่าประสบการณ์การ

พัฒนาและความสามารถในการเรียนรู้จะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้และการพัฒนาภาวะผู้นำ การพัฒนาภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่จะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

3.การพัฒนาภาวะผู้นำด้วยการใช้การรับรู้ด้วยตนเอง และการสร้างวินัย มีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำอีกลักษณะหนึ่ง ที่แตกต่างจากการพัฒนาที่กล่าวข้างต้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ การพัฒนาภาวะผู้นำด้วยการใช้การรับรู้ด้วยตนเอง และการสร้างวินัย การพัฒนาภาวะผู้นำด้วยการให้การศึกษา และโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำ (พูนฤดี สุวรรณพันธุ์. 2552)

4.โปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำ โปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำ เป็นโปรแกรมที่มุ่งพัฒนาผู้นำใหม่และการฝึกหัดผู้นำโดยการเข้าร่วมในโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำซึ่งโปรแกรมนี้จะมุ่งพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น ความก้าวหน้าส่วนตัว รูปแบบภาวะผู้นำ กลยุทธ์ อิทธิพล การจูงใจ และการสื่อสารแบบชักจูงโน้มน้าวใจ (Persuasive communication) จากงานวิจัยของชัยธวัช เนียมศิริ (2561) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุค Thailand 4.0 : กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุค Thailand 4.0 ที่พึงประสงค์คือมีความเป็นผู้นำ มีความรอบรู้ ซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส มีทัศนคติที่ดี ยึดหลักธรรมาภิบาล เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีจิตสาธารณะ มีมนุษยสัมพันธ์ดี การสร้างทีมงานและเครือข่าย มุ่งความเป็นเลิศ มีความกระตือรือร้น มีพลังในการทำงาน บริหารงานแบบมืออาชีพ มีทักษะการบริหารและการสื่อสาร สร้างแรงบันดาลใจ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง รับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย ซึ่งผู้บริหารในยุค 4.0 ต้องพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มต้น จากการเปลี่ยนแปลงที่ตัวเองก่อน และต้องมีการพัฒนาทักษะดังต่อไปนี้พัฒนาภาวะความเป็นผู้นำตามสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็วเพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย มีแนวทางการทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นเป็นอย่างดี ใช้กระบวนการโค้ชพัฒนาให้ทีมมีผลการปฏิบัติงานที่ดี ซึ่งผู้นำในยุค 4.0 ต้องมีลักษณะดังนี้

1.มีทักษะเป็นผู้นำตามสถานการณ์ โดยผู้นำตามสถานการณ์ต้องมีลักษณะดังนี้คือ

1.การพัฒนาทักษะการคิดด้านต่าง ๆ (เก่งคิด) 2.การสร้างแรงจูงใจทีมงานในฐานะผู้นำ (เก่งคน) และ 3.การสอนและการโค้ชทีมงาน (เก่งโค้ช)

2.การเรียนรู้และเข้าใจคุณลักษณะของบุคคล การเรียนรู้และเข้าใจคุณลักษณะของบุคคล จะทำให้ผู้เรียนรู้จักตัวเองและเกิดความเข้าใจคุณลักษณะของทีมงานได้ง่ายขึ้น สามารถทำงานร่วมกันเป็นทีมได้โดยการใช้คุณลักษณะเด่นของแต่ละบุคคลมาเสริมพลังซึ่งกันและกัน พร้อม

สร้างการเรียนรู้ร่วมกันได้ (Peer Coaching) ทำให้งานบรรลุเป้าหมายของทีมและเป้าหมายองค์กรร่วมกัน

3.การโค้ชผลการปฏิบัติงาน (Performance Coaching) เป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากรครบวงจรตาม กระบวนการบริหารผลการปฏิบัติงาน (Performance Management) โดยการดึงศักยภาพของทีมงานให้นำออกมาใช้สร้างผลงาน ทำให้งานได้ผล คนเป็นสุขเพิ่มมากขึ้น (ปกรณ วงศ์รัตนพิบูลย์. 2560)และนอกจากนี้จากงานวิจัยของวิไลพร ไชโย(2556)ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้นำท้องถิ่นกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ โดยผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่ดีของผู้นำท้องถิ่นประกอบไปด้วย1.เป็นคนที่มีศีลธรรมมีศรัทธาในศาสนาและเชื่อมั่นในหลักจริยธรรม2.ดำเนินงานอย่างโปร่งใสตรวจสอบได้ไม่มีประโยชน์ทับซ้อน3.มีวิสัยทัศน์มียุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน4.ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและการตัดสินใจ5. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในชุมชน ซึ่งเป็นคุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่น

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย นับว่ามีความสำคัญต่อการวิจัย โดยองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ประกอบไปด้วย 1.การพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ฝึกทักษะการใช้คำพูดและการสื่อสาร ฝึกการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ฝึกการคิด ฝึกการเข้าชุมชน ฝึกการสร้างแรงบันดาลใจ ฝึกการพัฒนาผู้นำตามสถานการณ์ ฝึกเรียนรู้จากสถานการณ์จริงในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า จัดอบรมและจัดกิจกรรม จัดกิจกรรมให้ผู้นำได้แสดงศักยภาพของตนเอง ยกย่องและให้กำลังใจ ปรับทัศนคติ ให้ความรู้ฝึกการทำงานเป็นทีม ตั้งศักยภาพผู้นำออกมาใช้ ฝึกการเขียนวิสัยทัศน์ ฝึกการคิดบวกมองโลกในแง่ดี ฝึกการมีเมตตาและธรรมาภิบาล ฝึกการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ฝึกการวางแผนร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เรียนรู้เทคโนโลยีต่างๆ ฝึกการสร้างสามัคคี จัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมอยู่เสมอ เปิดใจ ฝึกการทำสิ่งใหม่ด้วยความคิดใหม่ๆ

เตรียมความพร้อมอยู่เสมอ เปิดใจ และฝึกการทำให้สิ่งใหม่ๆ ด้วยความคิดใหม่ๆ

2.รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จัดการอบรมลงพื้นที่ ร่วมงานกับชุมชนพื้นที่ พัฒนาและฝึกทักษะ พัฒนาทักษะผู้นำแบบประชาธิปไตย ฝึกฝนการแก้ไขปัญหา เข้ารับการศึกษานในหลักสูตรต่างๆของหน่วยงาน ฝึกวางแผนการปฏิบัติงาน มีเป้าหมายในการทำงานชัดเจน กำหนดรูปแบบและลักษณะผู้นำที่ต้องการ ฝึกฝนพัฒนาผู้นำให้เป็นไปตามที่ต้องการ ฝึกทักษะการสื่อสาร ฝึกทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ ฝึกทักษะการใช้เทคโนโลยี ฝึกทักษะการบริหาร ฝึกทักษะให้ผู้นำมีคุณลักษณะที่ต้องการ ฝึกการฟัง การคิด การวิเคราะห์ ฝึกการเขียน คิดสร้างสรรค์ คิดนอกกรอบ ฝึกทักษะการนำเสนองาน ฝึกเทคนิคการสร้างแรงจูงใจ ฝึกทักษะการสร้างทีมงานในการทำงาน ฝึกทักษะการสร้างเครือข่ายการประสานงาน ฝึกทักษะการจัดการความรู้ภายในหน่วยงาน การแลกเปลี่ยนกรณีศึกษา การทำกิจกรรมกลุ่ม ระดมความคิดเห็น การศึกษาดูงาน การเรียนรู้จากผู้นำในอดีต ฝึกทักษะให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

3.รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ สร้างเครือข่ายร่วมมือ บันทึกข้อตกลงร่วม พัฒนาทีมงานร่วมกัน ให้รางวัลค่าตอบแทน ตั้งกลุ่มในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ จัดกิจกรรมพัฒนาทีมงาน จัดกิจกรรมจิตอาสา ส่งเสริมความสามัคคี วางแผนการพัฒนาร่วมกัน จัดเวทีวิชาการสานเสวนา ใช้เครือข่ายเทคโนโลยี ถ่ายทอดองค์ความรู้ สร้างแรงจูงใจการทำงาน พัฒนาศักยภาพผู้นำ การสื่อสารเชิงรุก ใช้ทรัพยากรร่วมกัน กำหนดเป้าหมายร่วมกัน เชื่อมโยงหน่วยงานและจัดประชุมร่วมกัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้นำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากผู้นำมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาในด้านต่างๆ หากมีการใช้ศักยภาพของผู้นำได้อย่างเต็มที่และเต็มศักยภาพที่มีในตัวผู้นำ ก็จะส่งผลให้การพัฒนาในด้านต่างๆประสบความสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางเอาไว้ โดยการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีหลากหลายวิธีการและรูปแบบซึ่งเราสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมตามแต่สถานการณ์และบริบทของแต่ละพื้นที่ เช่น ฝึกทักษะการใช้คำพูดและการสื่อสาร ฝึกการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ฝึกการคิด ฝึกการเข้าชุมชน ฝึกการสร้างแรงบันดาลใจ ฝึกการพัฒนาผู้นำตามสถานการณ์ เป็นต้น รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จัดการอบรมลงพื้นที่ ร่วมงานกับชุมชนพื้นที่ พัฒนาและฝึกทักษะ พัฒนาทักษะผู้นำแบบประชาธิปไตย ฝึกฝนการ

แก้ไขปัญหา เข้ารับการศึกษาในหลักสูตรต่างๆของหน่วยงาน ฝึกอบรมการปฏิบัติงาน มีเป้าหมายในการทำงานชัดเจน และรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ สร้างเครือข่ายร่วมมือ บันทึกข้อตกลงร่วม พัฒนาทีมงานร่วมกัน ให้รางวัลค่าตอบแทน ตั้งกลุ่มในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ จัดกิจกรรมพัฒนาทีมงาน จัดกิจกรรมจิตอาสา ส่งเสริมความสามัคคี วางแผนการพัฒนาร่วมกัน โดยการพัฒนาศักยภาพผู้นำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การพัฒนากำลังคนและเป็นส่วนสำคัญที่ขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

- 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย นำผลการวิจัยที่ได้ไปเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพผู้นำภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ผู้นำควรมีความคิดเห็นเป็นของตนเอง สามารถเชื่อถือได้ มองความก้าวหน้าของชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก สอบถามความคิดเห็นของประชาชนเพื่อให้รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลง ผู้นำควรมีทักษะการสื่อสารกับลูกน้องให้ชัดเจนเพื่อให้การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยต้องเริ่มต้นจากชุมชนเล็ก ๆ ไปสู่ชุมชนใหญ่ๆที่สามารถสร้างผู้นำเครือข่ายได้ดี
- 3) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบผู้นำระหว่างจังหวัด และมีการนำเอาตัวอย่างผู้นำในอดีตที่ประสบความสำเร็จมาศึกษาวิเคราะห์และยกเป็นตัวอย่างกรณีศึกษาและเรียนรู้กับความสำเร็จในอดีตของผู้นำและถอดออกมาเป็นบทเรียนเพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพผู้นำให้ประสบผลสำเร็จเหมือนเช่นผู้นำในอดีตนั้น นอกจากนี้ควรมีการกำหนดโจทย์ในการทำวิจัยร่วมกันระหว่างหน่วยงาน รวมถึงกำหนดโจทย์ในการทำวิจัยร่วมกับชุมชน เพื่อที่จะได้โจทย์และปัญหาวิจัยที่ตรงตามความต้องการของชุมชนและหน่วยงานอย่างแท้จริง

References

- ชัยวิช เนียมศิริ. (2561). *ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุค Thailand 4.0 : กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น*. หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2560-2561 วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ปกรณ วังศรีตันพิบูลย์. (2560). *การพัฒนาศักยภาพผู้นำในยุค 4.0*. หลักสูตรการพัฒนาศักยภาพผู้นำในยุค 4.0. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอ็นเทรนนิ่ง.
- พูนฤดี สุวรรณพันธ์. (2552). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.

วิไลพร ไชโย. (2556). งานวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้นำท้องถิ่นกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. โดยการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ(วช.) ปีงบประมาณ พ.ศ.2556.

หทัยกานต์ เลขานุกิจ.ธนวิน ทองแพง และประยูร อิมสวาสดี. (2563). การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารรัชต์ภาคย์. 14 (37) (พฤศจิกายน – ธันวาคม)

McCauley.C.D.Moxley.R.S.and Velsor.E.V.(1998). *The center for creative leadership.* Handbook of Leadership Development Jossey-Bass.

Vicere. A.A. (1996). *Executive education.* The leading edge. Organization Dynamics.25 Autumn.

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียน
เป็นรายบุคคลโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนแม่วินสามัคคี อำเภอม่วง จังหวัดเชียงใหม่

Developing the Management Model of the Student Supporting System to Know
Individual Students Based on the 4 Brahma Viharas Holy Abidings of Junior High
School Students in Mae Win Samakkee School, Mae Wang District, Chiang Mai
Province

จิราภรณ์ ทองศิริ Jiraporn Tongsi

พระมหาสกุณ มหาวิโร, ผศ.ดร. Phramaha Sakun Mahaviro, Asst. Prof. Dr.

ฉัตรชัย ศิริกุลพันธ์ Chatchai Sirikulpan

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Public Administration, Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University

fanta.pl@hotmail.com

Haripunchai Review 19/11/2023

Haripunchai Review 24/01/2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาสภาพการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี 2)สร้างรูปแบบการพัฒนการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี 3)ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี 4)ประเมินผลและพัฒนารูปแบบการพัฒนการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี อำเภอม่วง จังหวัดเชียงใหม่ รูปแบบวิธีวิจัยและพัฒนา ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนแม่วินสามัคคี และครู รวมจำนวน 15 คน ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบรูปแบบจำนวน 20 คน

นักเรียนกลุ่มตัวอย่างชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแมวินสามัคคี ปีการศึกษา 2564 จำนวน 45 คน และผู้ประเมินผลหลังการใช้รูปแบบ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 87 คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสอบถาม และแบบประเมินผล สถิติวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัย พบว่า

1) โรงเรียนยังไม่มีระบบหรือรูปแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่ชัดเจน ทำให้ไม่ทราบข้อมูลที่แท้จริง

2) สร้างรูปแบบการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ ความเมตตา ความกรุณา ความมุทิตาและความอุเบกขา พบว่า โดยภาพรวมทุกด้านมีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้

3) ผลจากการทดลอง พบว่า ค่าสถิติ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งทุกข้อในทุกด้านมีค่า t-test น้อยกว่า 0.05 แสดงว่ามีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4) ผลจากการประเมินผลและพัฒนาการใช้รูปแบบ พบว่า ทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ รูปแบบดีที่สุด เหมือนกัน โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มุทิตา

คำสำคัญ : การบริหารงาน, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, หลักพรหมวิหาร 4

Abstract

The objectives of this research and development were 1) to study the conditions of the administration, 2) to create the management model, 3) to prove the management model and 4) to evaluate the management model of the student supporting system for knowing students individually by using the 4 Brahma Viharas for junior high school students in Mae Win Samakkee School, Mae Wang District, Chiang Mai Province. Population and sample group were 15 key informants, 20 experts in examining the model, 45 students of junior high school students of Mae Win Samakkee School in 2021 academic year for being the sample group and 5 evaluators approving the model, totally in 87 people. The research instruments were structured interview, questionnaires and evaluation forms. The statistics used in the

data analysis were percentage, mean and standard deviation, standard error of mean and inter-quartile ranges.

The results showed that

1) The school did not yet have the management system or model of clear student care and support system as a result of not knowing the true information.

2) To build the management development model of student care and support system in familiarizing with students according to the four Brahmavihara, including Metā (loving-kindness), Karuṇā (compassion), Muditā (sympathetic joy) and Upekkhā (equanimity), it was found that overall all aspects were evaluated appropriateness and feasibility.

3) The experimental results showed that the statistical differences were significantly significant at 0.05, which all items in all aspects had t-test less than 0.05, which indicated that the mean was statistically significant difference at the .05 level.

4) The evaluation result and development of the use of the model found that all items had the mean at the highest level, including the same best model and the highest mean item was Muditā (sympathetic joy).

Keywords: Management, the student supporting system, the 4 Brahma Viharas

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 6 ได้กำหนดความมุ่งหมายว่าด้วยหลักการจัดการศึกษา โดยจะต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมาตรา 22 แนวการจัดการศึกษายังให้ความสำคัญผู้เรียนทุกคน โดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และ ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดโดยต้องส่งเสริมผู้เรียนให้พัฒนาการตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 5)ที่เน้นย้ำ

เรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยให้ผู้เรียน รู้จัก คิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามนั้น ซึ่งทำให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพมากกว่า ตามแก้ปัญหายาหลังการคัดกรองนักเรียนที่มีปัญหาและพัฒนาช่วยเหลือการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ทั้งนี้เนื่องสภาวะการณ์ปัจจุบัน ตามที่สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 1) ระบุว่า เด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบันจำนวนไม่น้อยที่ได้รับผลกระทบจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การแข่งขันด้านเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าของวิทยาการใหม่ๆ และสภาพแวดล้อมที่ไม่สร้างสรรค์ในสังคม ทำให้มีพฤติกรรมแตกต่างไปจากเด็กและเยาวชนในอดีต เช่น ไม่ชอบมาโรงเรียน ไม่เคารพกฎระเบียบของโรงเรียน ติดสิ่งเสพติด พฤติกรรมก้าวร้าวรังแกกันเอง เครียด ซึมเศร้า มองโลกในแง่ร้าย ผู้สาวชอบมั่วสุมกันเป็นกลุ่ม ให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าความมีคุณธรรม เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้เป็นผลมาจากปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ที่เกิดกับนักเรียน หรือเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ทุกหน่วยงานต่างให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

จากการศึกษารายงานผลการวิจัยของอิติณัดดา สิงห์แก้ว (2562) พบว่า ว่าโรงเรียนยังมีปัญหาขาด การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ ขาดการกำกับ ติดตามอย่างต่อเนื่อง ส่วนการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้วงจร PDCA ของโรงเรียนวัดป่าตึงห้วยยาบนั้นต้องมีการพัฒนาและจัดทำเอกสารคู่มือที่สมบูรณ์มีแบบบันทึกพฤติกรรมนักเรียนให้ชัดเจนตามวงจร PDCA ซึ่งงานวิจัยของ อภิสิทธิ์ รอดบำเรอ (2559) พบว่า รูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และบทบาทของครูที่ปรึกษา จากการศึกษารายงานผลการวิจัยของจักรภพ เนวะมาตย์ (2560) พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบครูผู้สอนและผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อรูปแบบที่สร้างขึ้นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินรูปแบบ 1) ผู้เรียนผ่านเกณฑ์การประเมินผลด้วยแบบบันทึกพฤติกรรม อยู่ในระดับดี 2) ความพึงพอใจของครูผู้สอนและผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบ อยู่ในระดับมาก จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นปัญหาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ยังไม่มีการเข้าถึงตัวนักเรียนอย่างแท้จริง กล่าวคือครูที่ปรึกษายังไม่รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

โรงเรียนแม่วินสามัคคี เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 4 ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งสิ้น จำนวน 39 คน มีนักเรียนในปีการศึกษา

2564 จำนวนทั้งสิ้น 553 คนจากการวิเคราะห์องค์การ SWOT Analysis ของโรงเรียนแมวินสามัคคี (แผนปฏิบัติการโรงเรียนแมวินสามัคคี, 2563:12) จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก ด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า ชุมชนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และหลากหลายทางวัฒนธรรม มีค่านิยมทางวัฒนธรรมบางอย่าง จากการวิเคราะห์ภายใน ทำให้ทราบว่าการทำงานยังไม่เป็นรูปธรรม ขาดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพยิ่งแสดงให้เห็นว่าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนแมวินสามัคคีนี้นั้นยังขาดการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมส่งผลให้มีแนวโน้มนักเรียนออกกลางคันเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ และปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงที่โรงเรียนแมวินสามัคคี ประสบปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนคือด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลอาจจะยังไม่ทั่วถึงครูที่ปรึกษาจะต้องกรอกเอกสารเป็นรายบุคคลที่มีความซ้ำซ้อน จึงทำให้ข้อมูลที่ได้มาเพื่อใช้ในการช่วยเหลือเรียนนั้นอาจจะยังไม่ครบถ้วน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ที่จะทราบสภาพการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแมวินสามัคคี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ว่ามีสภาพเป็นอย่างไร และควรจัดทำรูปแบบการพัฒนากการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแมวินสามัคคี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ อย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนทราบถึงผลการนำรูปแบบการพัฒนากการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแมวินสามัคคี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ มาทดลองใช้เป็นอย่างไร และผลการประเมินการนำรูปแบบการพัฒนากการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแมวินสามัคคี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ มาทดลองใช้เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแมวินสามัคคี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแมวินสามัคคี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแมวินสามัคคี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่

4. เพื่อประเมินผลและพัฒนาการใช้รูปแบบการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแมวินสามัคคี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแมวินสามัคคี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่” การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบวิธีวิจัยและพัฒนา(R&D) ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 Research : R1 ได้แก่ การวิจัย ขั้นที่ 2 Development : D1 ได้แก่ การพัฒนา ขั้นที่ 3 Research : R2 ได้แก่ การวิจัยทดลอง และขั้นที่ 4 Development : D2 ได้แก่ การประเมินพัฒนา โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) การวิจัยเชิงปริมาณ

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแมวินสามัคคี ปีการศึกษา 2564 จำนวนทั้งสิ้น 212 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*power3.1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การทดสอบ Means: Difference between two dependent means (match pairs) โดยการกำหนด Effect size 0.3, ค่า α err prop = .05 power = .95 , จากการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม G*power สามารถกำหนดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 45 คน แสดงค่าดังตารางกราฟการวิเคราะห์ (Faul, F.,Erdfelder, E., Buchner, A., & Lang, A.-G ,2009, pp. 1149-1160.)

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลมีคุณสมบัติคือเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถด้าน การบริหารในโรงเรียนทราบถึงสภาพปัญหาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเป็นครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและรับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนแม่วินสามัคคี ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และรองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และครูที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูประจำชั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวนทั้งสิ้น 15 คน

3) การวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย ใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 20 คนโดยเป็นการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของรูปแบบ จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1.กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ทางด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจำนวน 4 คน 2.กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 8 คน และ3.กลุ่มครูผู้มีความรู้ความเข้าใจหรือรับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประจำ 8 คน

เครื่องมือการวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ คือวันเดือนปี ที่สัมภาษณ์ และรายละเอียดส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์ มีคำถามปลายเปิดโดยแบ่งออกเป็น 2 ด้านดังนี้ ด้านที่ 1 ด้านการปฏิบัติงาน และด้านที่ 2 ด้านการพัฒนาให้ได้มาตรฐาน

2) แบบสอบถาม (Questionnaire) มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพ ตำแหน่งหน้าที่ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหารูปแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) (Likert อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น 2545, หน้า 83-84) มี 5 ระดับ และตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อเสนอแนะมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended)

3) เครื่องมือจากแบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย โดยแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 3 รอบ ในแต่ละรอบประกอบด้วยแบบสอบถามแบบต่าง ๆ ดังนี้ แบบสอบถามรอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Opened End) เกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล แบบสอบถามรอบที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า (Rating Scale) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นแล้วประเมินค่าข้อความ แบบสอบถามรอบที่ 3 นี้เป็นรอบสุดท้าย เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทราบถึงการตอบแบบสอบถาม

ในรอบที่ 2 ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยครั้งนี้ประกอบกับให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนได้พิจารณา ทบทวนการตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของตนเองมากที่สุด โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ อีกครั้ง

4) การหาคุณภาพแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบประเมินโดยใช้ค่าความสอดคล้อง IOC เป็นรายข้อ แล้วพิจารณาเลือกรายการประเมินที่มีค่า IOC ระหว่าง 0.50 -1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ สถิติในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*power 3.1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การทดสอบ Means: Difference between two dependent means (match pairs) โดยการกำหนด Effect size 0.3, ค่า α err prop = .05 power = .95 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน โดยคำสั่ง Paired – Sample T Test ค่าความเชื่อมั่น (Confidence Interval Percentage) ทำการกำหนดที่ระดับ 95%

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนนี้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สภาพและปัญหารูปแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวม มีระดับปัญหาอยู่ใน ปานกลาง เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้การออกเยี่ยมบ้านของครูเพื่อติดตามนักเรียนเป็นรายบุคคล ยังไม่มีความชัดเจนมากนัก บางส่วนต้องติดตามผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งการเข้าถึงข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนยังไม่ครอบคลุม หรือยังไม่ทราบข้อมูลของนักเรียนทั้งหมดและ “เนื่องด้วยสภาพปัญหาของการ

บริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลยังขาดระบบการบริหารจัดการในด้านการรู้จักเป็นรายบุคคลที่ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี ในปีที่ผ่านมา ส่งผลให้การสังเกต การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้านนักเรียนโดยครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นหรือบุคลากรของโรงเรียน เพื่อให้เห็นสภาพที่แท้จริง ยังไม่ทั่วถึง โดยนักเรียนที่อาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย ส่วนพ่อ และแม่ต้องไปทำงานต่างจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร จะเป็นเด็ก ที่มีแนวโน้มขาดความอบอุ่น ครูต้องดูแลเด็กกลุ่มนี้อย่างใกล้ชิด

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาระบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผลจากการตรวจสอบรูปแบบโดยการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการตรวจสอบรูปแบบนั้น ผู้วิจัยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 20 คน ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ของผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 กลุ่ม เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมทุกด้าน มีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 กลุ่ม เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมทุกด้าน มีค่าเฉลี่ย 4.99 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.04 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error of Mean : SEM) เท่ากับ 0.02 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range : IQR) เท่ากับ 0 แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันทุกด้าน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การทดลองเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาระบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ค่าสถิติ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งทุกข้อในทุกด้านมีค่า t-test น้อยกว่า 0.05 (Sig. < .05) แสดงว่ามีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 นั่นคือคะแนนของ ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง มีค่าแตกต่างกัน ดังแผนภาพนี้

ความเหมาะสมและความเป็นไปได้	$\bar{X}$	SD.	Std.Error	IQR.
1. ผลรวมความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ด้านความเมตตา	5.00	0.00	0.00	0.00
2. ผลรวมความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ด้านความกรุณา	5.00	0.00	0.00	0.00
3. ผลรวมความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ด้านความมูทิตา	5.00	0.00	0.00	0.00
4. ผลรวมความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ด้านความอุเบกขา	5.00	0.00	0.00	0.00
โดยภาพรวม	5.00	0.00	0.00	0.00

จากตารางผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ของผู้เชี่ยวชาญระดับเขตพื้นที่การศึกษา โดยภาพรวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.00 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error of Mean : SEM) เท่ากับ 0.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range : IQR) เท่ากับ 0 แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันทุกด้าน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 การประเมินผลและพัฒนารูปแบบการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และแปลผล คือ รูปแบบที่ดีที่สุด เหมือนกัน โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ 2 รูปแบบนี้ทำให้ได้ข้อมูลหรือสารสนเทศจากการประเมินที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานศึกษาต่อไป ถัดมาข้อที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ ข้อ 1 รูปแบบนี้ทำให้ได้ข้อมูลหรือสารสนเทศจากการประเมินที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคลที่แท้จริง และข้อ 4 รูปแบบนี้ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และอีก 2 ข้อ ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือข้อ 3 และ ข้อ 5 คือรูปแบบนี้สามารถนำไปใช้ปฏิบัติในสถานการณ์จริงกับระดับชั้นอื่น ๆ ได้ และ รูปแบบนี้มีความสอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษาและต้นสังกัด ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 สภาพการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โรงเรียนยังไม่มีระบบหรือรูปแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่ชัดเจน ทำให้ไม่ทราบข้อมูลที่แท้จริงส่งผลให้การช่วยเหลือจากทางโรงเรียนอาจไม่ครอบคลุม อีกทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้การสังเกตและการเยี่ยมบ้านนักเรียน โดยครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นหรือบุคลากรของโรงเรียนยังไม่ทั่วถึง โดยนักเรียนที่อาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย ส่วนพ่อ และแม่ต้องไปทำงานต่างจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร จะเป็นเด็กที่มีแนวโน้มขาดความอบอุ่นซึ่งจากผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของจักรภพ เนวะมาตย์ (2560) พบว่า แนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ได้แก่ 1) ควรมีรูปแบบการบริหารโดยมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน 2) ควรมีคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย 3) ควรกำหนดขอบข่ายงานระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน และ 4) ควรมีกระบวนการบริหารที่เป็นระบบ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมพงษ์ สุขสมพนารักษ์ (2561) พบว่า โรงเรียนบ้านช่างหม้อ อำเภอมะนัง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ดำเนินการตามขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน แต่ยังมีบางประการที่ยังต้องปรับปรุง ได้แก่ การไม่เข้าไปแก้ไขปัญหาคือครูของนักเรียนอย่างทันท่วงทีและการขาดการประสานงานกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบและผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยภาพรวมในทุกด้าน มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เฉลี่ยจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 กลุ่ม เป็น 0 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่น้อยกว่า 0.5 แสดงว่ารูปแบบที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำมาใช้มากที่สุดและสอดคล้องกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุชีตร์ โมฆรัตน์ (2560) พบว่า พรหมวิหารธรรมเป็นหลักธรรมที่ครูพึงมีเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติแก่กุลแ่ศิษย์และสังคม ซึ่งหลักพรหมวิหารธรรมนี้มีความสอดคล้องสัมพันธ์อย่างยิ่งกับจรรยาบรรณของครูที่มีต่อศิษย์ในปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 ทดลองเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแม่วินสามัคคี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ค่าสถิติ มี

ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งทุกข้อในทุกด้านมีค่า t-test น้อยกว่า 0.05 (Sig. < 0.05) แสดงว่ามีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 นั่นคือคะแนนของ ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง มีค่าแตกต่างกัน สอดคล้องกับ งานวิจัยของพระมหาสุวัฒน์ กิตติเมธิ (คงยืน), อุทัย วรเมธีศรีสกุล และประยูร แสงใส (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักพรหมวิหาร 4 พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า มีระดับการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 4 ประเมินผลและพัฒนาการใช้รูปแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแมวินสามัคคี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ โดยพบว่าทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และแปลผล คือ รูปแบบที่ดีที่สุด เหมือนกัน โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ 2 รูปแบบนี้ทำให้ได้ข้อมูลหรือสารสนเทศจากการประเมินที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานศึกษาต่อไป ถัดมาข้อที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ คือ ข้อ 1 รูปแบบนี้ทำให้ได้ข้อมูลหรือสารสนเทศจากการประเมินที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคลที่แท้จริง และข้อ 4 รูปแบบนี้ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และอีก 2 ข้อ ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ คือข้อ 3 และ ข้อ 5 คือ รูปแบบนี้สามารถนำไปใช้ปฏิบัติในสถานการณ์จริงกับระดับชั้นอื่น ๆ ได้ซึ่งจากผลการสรุป สอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรภพ เนวะมาตย์ (2560) พบว่า การแก้ปัญหาผู้เรียน กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาในระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ปีการศึกษา 2560 สามารถแก้ไขปัญหาได้ ร้อยละ 100.00 และผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนของวิทยาลัยเทคนิคตากอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่ดี มีคุณภาพมีขั้นตอนการพัฒนาแบบตามหลักการ แนวคิดทฤษฎี และมีการตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นรูปแบบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมกันในทางปฏิบัติ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาทั้งผู้วิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยครั้งนี้เรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแมวินสามัคคี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่” ใช้รูปแบบวิธีวิจัยและพัฒนา (R&D) ซึ่งได้รูปแบบที่ได้เป็นดังภาพนี้

รูปแบบการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้
หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแม่วินสามัคคี อำเภอม่วง
จังหวัดเชียงใหม่

เมตตา	กรุณา	มุทิตา	อุเบกขา
1. ครูแสดงออกถึงความรัก ความใส่ใจต่อนักเรียน 2. ครูให้ความช่วยเหลือในทุก ๆ ด้าน เมื่อนักเรียนเกิดปัญหา 3. ครูให้กำลังใจนักเรียนเมื่อเกิดความท้อแท้และหาทางออกไม่ได้ 4. ครูส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติหรือเดินบนทางที่เหมาะสม 5. ครูให้ความอนุเคราะห์โดยไม่มีเงื่อนไขเพื่อให้ นักเรียนมีความสุขหรือให้พ้นจากทุกข์โดยไม่คาดหวังว่าจะได้อะไรตอบแทน	1. ครูให้ความช่วยเหลือความอนุเคราะห์แสดงความสงสารต่อนักเรียนเมื่อยามเห็นนักเรียนเป็นทุกข์ 2. ครูให้ความรู้ให้คำปรึกษากับนักเรียนทั้งเรื่องการเรียนและเรื่องอื่น ๆ 3. ครูถ่ายทอดความรู้ในทางวิชาการและการดำเนินชีวิตให้กับนักเรียนด้วยใจที่เป็นมิตรและหวังให้นักเรียนเกิดความสุข 4. ครูแสดงถึงความพร้อมที่จะรับฟังปัญหา และเก็บความลับของนักเรียน 5. ครูบริจาคทรัพย์สันทนาการช่วยเหลือนักเรียน และเสียสละเวลาปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนตามสมควรตามสถานการณ์และตามความสามารถ	1. ครูปฏิบัติหรือให้ความช่วยเหลือนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน 2. ครูชื่นชมยินดีเมื่อนักเรียนประสบความสำเร็จ 3. ครูให้รางวัลหรือของขวัญเมื่อนักเรียนประสบความสำเร็จ 4. ครูกล่าวถึงความดีของนักเรียนที่ประสบความสำเร็จให้ผู้อื่นได้ทราบ 5. ครูชื่นชมผลงานที่ประสบความสำเร็จของนักเรียนด้วยความบริสุทธิ์ใจ	1. ครูยอมรับในความผิดพลาดต่าง ๆ ของนักเรียนและให้กำลังใจ 2. ครูเฝ้าดูสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนด้วยใจที่เป็นกลาง 3. ครูเป็นคนยุติธรรม รักษาความเป็นกลางไว้ได้มั่นคงไม่เอนเอียงเข้าข้างเมื่อเห็นปัญหาของนักเรียน 4. เมื่อนักเรียนประสบปัญหาครูสามารถเป็นที่พึ่งหรือให้คำปรึกษาให้นักเรียนได้ 5. ครูยึดหลักความเป็นผู้ใหญ่พยายามช่วยหาทางออกให้กับนักเรียนด้วยใจที่เป็นกลาง

จากแผนภาพทำให้เห็นว่า รูปแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแมวินสามัคคี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ 1.ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 คือ **ด้านความเมตตา** คือ “สิ่งที่ทำให้นักเรียน เป็นทุกข์ หรือไม่สบายใจ อยู่ตอนนี้และอยากเล่าหรือต้องการระบายให้ครูฟัง มีเรื่องอะไรบ้าง (ระบุเป็นข้อ ๆ)” 2.ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 คือ **ด้านความกรุณา** “นักเรียนมีความต้องการให้ครูช่วยเหลืออย่างไรบ้างเพื่อจะทำให้นักเรียนรู้สึกมีความสุขหรือสบายใจ ในเรื่องต่อไปนี้” 1) เรื่องการเรียน 2) เรื่องครอบครัว 3) เรื่องความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง 4) เรื่องอื่น ๆ 3.ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 คือ **ด้านความมฤตา** คือ “ความสำเร็จ หรือความภาคภูมิใจของนักเรียน ที่นักเรียนทำได้ หรือเคยทำที่ผ่านมามีอะไรบ้าง” และ 4.ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 คือ **ความอุเบกขา** คือ “ความผิดพลาดในอดีต หรือในช่วงเวลาที่ผ่านมาของนักเรียนที่ทำให้นักเรียนรู้สึกผิด หรือต้องการกำลังใจจากครู มีอะไรบ้าง”

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแมวินสามัคคี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่”ที่จะนำไปสู่การทราบถึงข้อมูลด้านอื่น ๆ ของนักเรียนเพื่อการช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างต่อเนื่องและทันทั่วถึง ดังนั้นรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจึงมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้ได้จริงทำให้ทราบถึงข้อมูลรายบุคคลของนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีความไว้วางใจครูและตอบคำถามให้ข้อมูลส่วนตัวมากขึ้น เพื่อให้ครูได้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงของนักเรียนได้ เป็นการให้ความสำคัญในด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลซึ่งมีความสำคัญต่อการช่วยเหลือนักเรียนในขั้นต่อไปได้ จึงสามารถสรุปได้ว่ารูปแบบการพัฒนา รูปแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 เป็นรูปแบบที่ดี มีประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานศึกษา ต่อการพัฒนา ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคลที่แท้จริง ตลอดจนรูปแบบนี้ไม่ยุ่งยากซับซ้อน สามารถนำไปใช้ปฏิบัติในสถานการณ์จริง

ข้อเสนอแนะ

โรงเรียนแมวินสามัคคี อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนอื่น ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำรูปแบบที่มีประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ไปช่วยแก้ไขปัญหาก็จะทำให้โรงเรียนยังมีระบบหรือรูปแบบ

การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่ชัดเจนทำให้ทราบข้อมูลที่แท้จริงของผู้เรียนส่งผลให้การให้การช่วยเหลือจากทางโรงเรียนอาจทั่วถึงและต่อเนื่องและข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองและการป้องกันและแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา 2) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้หลักธรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง3) ควรมีการนำรูปแบบดังกล่าวพัฒนาไปใช้กับกลุ่มนักเรียนกลุ่มอื่นหรือกับสถานศึกษาอื่นต่อไป

References

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- จักรภพ เนวะมาตย์. (2560). *การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนของวิทยาลัยเทคนิคตาก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. วิทยาลัยเทคนิคตาก, ตาก.
- เฉลิมพงษ์ สุขสมพนารักษ์. (2561). *การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านช่างหม้ออำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- พระมหาสุวัฒน์ กิตติเมธี (คงยืน), อุทัย วรมณีศรีสกุล และประยูร แสงใส. (2563). การจัดการเรียนรู้ตามหลักพรหมวิหาร 4 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. *Journal of Modern Learning Development*. 5 (1), 47-61.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสุวีริยาสาส์น จำกัด.
- โรงเรียนแม่วินสามัคคี. (2563). *แผนปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ 2563*. เชียงใหม่: 2563
- ธิดินัดดา สิงห์แก้ว. (2562). *การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้วงจร PDCA : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดป่าตึงห้วยยาบ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- อภิสิทธิ์ รอดบำเรอ. (2559). *รูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A. & Lang, A. G., (2009). *G*Power 3.1: Tests for correlation and regression analysis*. *Behavior Research Methods*. 41 (4), 1149-1160.

ประสิทธิผลการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร Effectiveness of Solid Waste Management according to 3R Principles

ยาซีน มุหมัดอาลี Yaseen Muhammad Ali

สถิตย์ นิยมญาติ Satit Niyomyaht

กมลพร กัลยาณมิตร Kamolporn Kalyanamitra

ณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ Nuttawat Siripornvut

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University

anuwat.kra2561@gmail.com

Haripunchai Review 11/01/2023

Haripunchai Review 24/03/2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาประสิทธิผลการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร (2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร และ (3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มพนักงานผู้ปฏิบัติงาน และกลุ่มประชาชน ในกรุงเทพมหานครพื้นที่โซนกลุ่มกรุงธนใต้ จำนวน 26 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า (1) ประสิทธิผลการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร ได้แก่ นโยบายการบริหารจัดการ งบประมาณ ระบบการจัดการขยะ ระบบการขนส่งขยะ มาตรการทางกฎหมายในการจัดการขยะ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของประชาชน (2) ปัญหาและอุปสรรคอุปสรรคของการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร พบว่า จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น การขาดจิตสำนึก งบประมาณ เจ้าหน้าที่ และวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ หน่วยงานไม่เข้าใจนโยบาย การไม่ให้ความร่วมมือ บังคับใช้กฎหมายไม่จริงจัง ขาดการบริหารจัดการที่ดี ประชาชนขาดความรู้ ขาดมาตรการจูงใจ และ 3) การพัฒนาประสิทธิผลการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร ได้แก่ การรณรงค์

ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ สร้างแรงจูงใจและปลูกจิตสำนึก ปรับปรุงระบบงานเก็บขนให้เป็นระบบ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การผลักดันกฎหมายบังคับใช้กับธุรกิจ การบังคับใช้กฎหมายกับผู้ที่กระทำความผิด ควรจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ เจ้าหน้าที่ และงบประมาณให้เหมาะสม ปรับปรุงระบบการจ่ายค่าธรรมเนียมให้เป็นออนไลน์ และส่งเสริมให้เกิดการสร้างรายได้จากขยะ

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, การจัดการ, ขยะมูลฝอย, หลัก 3R, กลุ่มกรุงธนใต้.

Abstract

The objective of this research were (1) to study the effectiveness of solid waste management according to 3R Principles, (2) to study problems and obstacles of the effectiveness of 3 R solid waste management in South Krunghthon Group Area, Bangkok Metropolitan, and (3) to study the guidelines for developing the effectiveness of solid waste management according to 3 R principle in the South Krunghthon Group Area, Bangkok Metropolitan. The research model is qualitative research. Key informants are executives of government agencies, operator staff group and public groups in Bangkok, the area of the Southern Krunghthon Group, 26 people by purposive selection. The research tool was an interview form. Data analysis by descriptive method. The results found that (1) the effectiveness of solid waste management according to 3R principles, including management policies, budgets, waste management systems, waste transportation system, legal measures for waste management collaborative networking and public participation, (2) the problems and obstacles of solid waste management according to 3 R principle in South Krunghthon Group Area, Bangkok Metropolitan found that the population increased, lacked of awareness, budget, staff, and insufficient materials and equipment. The agency did not understand the policy, non-cooperation, law enforcement was not serious. lacked of good management, people lacked knowledge, lacked of incentive measures, and 3) the development of effective waste management according to 3R principles in the South Krunghthon Group Area, Bangkok Metropolitan, including a public relations campaign to educate motivating and cultivating awareness, improve

the system of collecting hairs to be systematic, collaborative networking, pushing for laws to apply to businesses, law enforcement, against offenders materials, equipment, staff and budget should be provided appropriately, improved the payment system to be online, and promote the generation of revenue from waste.

Keywords: Effectiveness, Solid Waste, Management, 3R Principles, South Krungthong Group Area.

บทนำ

ปัญหาขยะในประเทศไทยนับวันยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ คนไทยสร้างขยะรวมกันมากกว่า 27 ล้านตันต่อปี เฉพาะพื้นที่กรุงเทพฯ มีขยะถูกทิ้งมากถึงเกือบ 1 ใน 5 ของทั้งประเทศ และยังพบว่าปริมาณขยะในไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยจากข้อมูลล่าสุดเมื่อปีที่ผ่านมา (ปี 2561) มีปริมาณขยะมากถึง 27.4 ล้านตัน เป็นตัวเลขที่เพิ่มขึ้นจากปี 2560 ประมาณ 1.6% ซึ่งเป็นผลมาจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ชุมชนเมืองขยายตัว การท่องเที่ยว และปริมาณการบริโภคที่เพิ่มขึ้น (องค์การบริหารส่วนตำบลสระกระโจม, กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม, 2562) แนวทางแก้ไขปัญหาขยะที่มีประสิทธิภาพที่สุด คือการลดและคัดแยกขยะให้ถูกประเภทตั้งแต่ต้นทาง (ไทยรัฐออนไลน์, 2565) การลดขยะ ด้วยแนวคิด 3R 3R เป็นแนวคิดและแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า สามารถช่วยลดปริมาณขยะให้น้อยลง ด้วยการลดการใช้ การนำกลับมาใช้ซ้ำ และการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ (Reduce Reuse and Recycle: 3Rs) โดยเริ่มต้นที่การใช้ให้น้อยลง ลดการใช้วัสดุ ผลิตภัณฑ์ ที่ก่อให้เกิดขยะเพื่อลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้น (Reduce) การนำวัสดุ ผลิตภัณฑ์ที่ยังสามารถใช้งานได้ กลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำวัสดุ ผลิตภัณฑ์ที่ใช้งานแล้ว มาแปรรูป เพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ หรือ รีไซเคิล (Recycle) (Green Network, 2562)

รัฐบาลให้ความสำคัญกับปัญหาขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย โดยถือเป็นวาระแห่งชาติ และเป็นนโยบายที่เร่งด่วนก็ว่าได้ ดังจะเห็นได้จากการกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) (ณิชา บวรสิงห์, 2560) อย่างไรก็ตามจากข้อมูลสถานการณ์ขยะมูลฝอยของประเทศของกรมควบคุมมลพิษ (2563) ระบุ ปริมาณขยะมูลฝอยจำแนกตามจังหวัดปี 2563 พบว่า กรุงเทพมหานคร มีขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น (ตัน/วัน) 12,281.70 ขยะมูลฝอยที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ (ตัน/วัน) 3,672.50 ขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดถูกต้อง (ตัน/วัน) 8,609.20 (กรมควบคุมมลพิษ, 2563) ขณะที่ Rocket Media Lab สสำรวจขยะของคน กทม. พบคน กทม. สร้างขยะราว 2.2 กิโลกรัม ต่อ

คนต่อวัน เฉลี่ยแล้วคนกรุงเทพฯ 1 คน ใช้บ่า จัดการขยะ 4.09 บาทต่อวัน หรือกิโลกรัมละ 1.86 บาท (Rocket Media Lab, 2565) จึงเป็นเรื่องน่าเสียดายว่าหากกรุงเทพฯ บริหารจัดการขยะได้มีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นมาและเป็นอยู่ สามารถใช้งบประมาณในการเก็บและกำจัดขยะน้อยลง กรุงเทพฯ คงจะมีงบประมาณไปใช้พัฒนาเมืองและคุณภาพชีวิตของผู้คนในด้านอื่น ๆ มากขึ้น (workpointTODAY, 2565)

จากที่มาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร ได้แก่ เขตภาษีเจริญ บางแค หนองแขม บางขุนเทียน บางบอน ราษฎร์บูรณะและทุ่งครุ เพื่อมุ่งหวังว่าผลการศึกษาในครั้งนี้จะทำให้ทราบปัญหา และเป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานครต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะ กลุ่มพนักงานผู้ปฏิบัติงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะ และกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครพื้นที่โซนกลุ่มกรุงธนใต้ มีจำนวน 26 คน โดยการใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์นี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่พัฒนาขึ้นจากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ หนังสือ ตำรา วิชาการ วารสาร บทความทางวิชาการ เอกสารการประชุมสัมมนา รายงานการวิจัย และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์รายบุคคล เป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 26 คน

3.3 การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการเก็บข้อมูลขณะดำเนินการสัมภาษณ์ รายบุคคล กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลโดยวิธีสรุปพรรณนาความ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร

1.1 นโยบายการบริหารจัดการ โดยกรุงเทพมหานครได้กำหนดนโยบายการจัดการขยะมูลฝอย สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ซึ่งได้เป็นวาระของชาติ โดยสนับสนุนส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมกันลดและคัดแยกขยะจากแหล่งกำเนิดตามหลัก 3R คือ Reduce (ลดการใช้) Reuse (การใช้ซ้ำ) Recycle (การนำกลับมาใช้ใหม่) ซึ่งนโยบายนี้มีการกำหนดแนวทางหรือมาตรการต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน สำหรับให้สำนักงานเขตต่าง ๆ นำไปเป็นแนวทางในการดำเนินงานในพื้นที่ของตนเอง รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจกับประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงด้วย สอดคล้องตามงานวิจัยของ สันชัย พรหมสิทธิ์ (2562) วิจัยเรื่อง การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดใหญ่ กลาง เล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า การจัดการขยะที่ประสบผลสำเร็จของพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เริ่มจาก (1) ผู้บริหารสูงสุดขององค์กรต้องมีนโยบายที่ชัดเจน มีการประสานการดำเนินงาน ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม (2) ภาครัฐต้องมีแผนงานและงบประมาณในการจัดกิจกรรมลดปริมาณขยะ มีการมอบหมายผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน มีการคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบในการดำเนินงานและสนับสนุนการเรียนรู้ จากพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จ (3) ภาคประชาสังคม ต้องมีการสร้างกฎระเบียบขึ้นใช้ในพื้นที่ เพื่อสร้างความสามัคคี ความมีวินัย และปลูกจิตสำนึกสาธารณะ

รวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมลดปริมาณขยะ และกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการคัดแยกขยะ ตามหลัก “บวร”

1.2 งบประมาณ เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองพิเศษที่มีความเป็นอิสระสูงในการบริหาร จึงทำให้สามารถมีอำนาจตัดสินใจทางงบประมาณมากกว่าที่อื่น ซึ่งพบว่ากรุงเทพฯ ใช้งบประมาณในการจัดการขยะของในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นทุกปี แต่งบประมาณดังกล่าวยังคงไม่สอดคล้องและเพียงพอ เนื่องจากอัตราค่าธรรมเนียมขยะมูลฝอยที่จัดเก็บนั้นต่ำกว่าค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการเก็บและขนมูลฝอย ทำให้กรุงเทพฯ และสำนักงานเขตต้องวางแผนการใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้มีงบประมาณเพียงพอในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการจัดการขยะ การจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ในการจัดการขยะ การจัดจ้างบุคลากรให้เพียงพอ และงบประมาณเพื่อใช้ในการกิจกรรมประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อให้การยอมรับและเกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการขยะอย่างถูกต้องสอดคล้องตามงานวิจัยของ อรอนงค์ ไต้งยะ และหัชชากร วงศ์สายัณห์ (2561) วิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา พื้นที่เขตหนองแขม ผลการวิจัยพบว่า กรุงเทพมหานครประสบปัญหาในเรื่องของขยะมูลฝอย เนื่องจากงบประมาณที่ใช้ในการจัดการขยะไม่เพียงพอต่อการจัดการกับปริมาณของขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้น เพราะประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ขยะมูลฝอยมีปริมาณที่มากขึ้น อีกทั้งประชาชนในแต่ละพื้นที่ยังขาดความรู้ในเรื่องของการจัดการขยะ จนกลายเป็นปัญหาขยะล้นเมือง กรุงเทพมหานครมีการเก็บค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะ โดยแต่ละบ้านจะต้องเสียค่าธรรมเนียม ปีละ 240 บาท เพราะขยะมูลฝอยในกรุงเทพมหานครมีปริมาณสูงกว่าที่อื่นๆ

1.3 ระบบการจัดการขยะ โดยกรุงเทพมหานครมีการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจรทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตามหลัก 3R สำหรับการจัดการขยะที่ต้นทาง ได้ดำเนินการสนับสนุนและขยายผลให้ภาคส่วนต่าง ๆ คัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้ง และนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ให้มากที่สุด โดยการจัดกิจกรรม/โครงการรณรงค์ การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ส่วนการจัดการขยะกลางทาง สำนักงานเขตได้ดำเนินการเก็บรวบรวมและขนส่งขยะมูลฝอยประเภทต่าง ๆ ณ แหล่งกำเนิด ในแต่ละวัน เพื่อนำขยะเข้าสู่ระบบกำจัด เพื่อไม่ให้มีขยะตกค้างอยู่ตามสถานที่ต่างๆ และ การจัดการขยะที่ปลายทาง เป็นการนำขยะไปกำจัดอย่างถูกวิธี เช่น ฝังกลบ การหมักทำปุ๋ย โดยในอนาคต กรุงเทพฯ มีแผนที่จะก่อสร้างโรงกำจัดขยะผลิตไฟฟ้า และนำเทคโนโลยีมาใช้แปรรูปขยะ

แทนการฝังกลบ สอดคล้องตามงานวิจัยของ รัชกร วัฒนพันธ์ (2562) วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของสำนักงานเขตบางขุนเทียน ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของสำนักงานเขตบางขุนเทียน ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการราชการสำนักงานเขตบางขุนเทียน ซึ่งนำกรอบแนวทางมาจากแผนปฏิบัติการราชการกรุงเทพมหานครประจำปีงบประมาณ และแผนปฏิบัติการกรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556 – 2575) โดยการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) การลดและการคัดแยกขยะมูลฝอย เป็นการจัดโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์ส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีการลดปริมาณขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด 2) การรวบรวมและขนส่งเป็นการบริหารจัดการเส้นทางการจัดเก็บขยะให้ครอบคลุมทั่วพื้นที่ โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) มาวิเคราะห์กำหนดเส้นทาง ไปพร้อมกับการลงพื้นที่กำกับควบคุม ดูแล การจัดเก็บขยะมูลฝอยของเจ้าหน้าที่เก็บขนมูลฝอย โดยเน้นให้ประชาชนได้รับบริการที่ดีที่สุด ต้องบริหารจัดการไม่ให้มีปัญหาทั้งในเรื่องของความสกปรก กลิ่นเหม็น ขยะตกค้าง และการกีดขวางการจราจร 3) การกำจัดขยะมูลฝอย เป็นการลำเลียงขนส่งมูลฝอยภายในพื้นที่ไปยังสถานีขนถ่ายมูลฝอยหนองแขม เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการกำจัดขยะของกรุงเทพมหานคร

1.4 ระบบการขนส่งขยะ โดยการดำเนินการเก็บขนขยะจากแหล่งกำเนิดนั้นทาง กรุงเทพมหานครได้กำหนดจุด/สถานที่ทิ้ง วัน และเวลาทิ้งขยะมูลฝอยประเภทต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจนเพื่อความสะดวกในการจัดเก็บ และความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ซึ่งการจัดเก็บรวบรวมขยะทั้งหมดจะมีเจ้าหน้าที่เก็บขนขยะจำนวนมากกว่า 10,000 คน คอยจัดเก็บขยะมูลฝอยตามบ้านเรือนประชาชน และสถานที่ต่าง ๆ เพื่อนำไปกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ นอกจากนี้ยังได้การปรับปรุงระบบการขนส่งขยะให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยพัฒนารถขยะแบบใหม่ที่ไม่ต้องเทรุม เพื่อให้เกิดการจัดเก็บขยะที่ง่ายขึ้น และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ระบบการขนส่งขยะของกรุงเทพฯ ก็ยังคงมีปัญหาอยู่มาก ทั้งการขาดแคลนบุคลากร รถขยะ และอุปกรณ์เครื่องมือไม่เพียงพอและเหมาะสม รวมถึงการขาดจิตสำนึกในการจัดการขยะที่เหมาะสมของประชาชน สอดคล้องตามงานวิจัยของ ฐาณิญา พงษ์ศิริ (2564) วิจัยเรื่อง ตัวแบบการจัดการการจัดเก็บและขนถ่ายขยะมูลฝอยชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารการจัดเก็บและขนถ่ายขยะมูลฝอยชุมชนมีค่ามากที่สุด ส่วนตัวแบบการบริหารการจัดเก็บและขนถ่ายขยะมูลฝอยชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี โดยมีตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรง ได้แก่ ปัจจัย ด้านความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน มี

อิทธิพลมากที่สุด ลำดับรองลงมาคือ ปัจจัยด้าน ทักษะคนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ปัจจัยด้าน พฤติกรรมการบริหารและการมีส่วนร่วมใน การจัดเก็บและขนถ่ายขยะมูลฝอยชุมชน ส่วนปัจจัยที่มี อิทธิพลทางอ้อม ได้แก่ ปัจจัยด้านความพึงพอใจในการจัดเก็บและขนถ่ายขยะมูลฝอยชุมชน และ ปัจจัยด้านภาคีเครือข่ายในการจัดเก็บและขนถ่ายขยะมูลฝอยชุมชน

1.5 มาตรการทางกฎหมายในการจัดการขยะ โดยกรุงเทพมหานครต้องนำกฎหมายมาใช้ เป็นเครื่องมืออย่างจริงจัง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บขยะและสร้างวินัยให้กับประชาชน โดยการ บังคับใช้กฎหมายการจัดการขยะในพื้นที่ต่าง ๆ ให้เคร่งครัดมากขึ้น ทั้งการตรวจ การจับ และการปรับ ผู้ที่ลักลอบทิ้งแบบผิดกฎหมาย ขณะเดียวกันก็ต้องผลักดันกฎหมายกำหนดค่าธรรมเนียมการกำจัดมูล ฝอยและสิ่งปฏิกูล และกฎหมายบังคับให้ผู้ผลิตขยะมูลฝอยต้องรับผิดชอบในการกำจัดให้เป็นรูปธรรม รวมทั้งต้องทบทวนและแก้ไขกฎหมาย และข้อบัญญัติที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุม สอดคล้องตาม งานวิจัยของ ฮารุน มุหมัดอาลี (2561) วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร พบว่า ภาครัฐ ต้องให้ความสำคัญกับให้ความสำคัญกับการเพิ่ม Environmental Management มีมาตรการทางกฎหมายในการจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นรูปธรรม พัฒนาบุคลากรที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาขยะมูลฝอย และนำแนวคิดขยะเหลือศูนย์ (Zero waste management) มาปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรม

1.6 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยกรุงเทพมหานครได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับ หลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันในการจัดการขยะอย่างยั่งยืน ตามหลัก 3R โดยเปิดโอกาสให้ เครือข่ายได้มีส่วนร่วมทั้งการร่วมกันรณรงค์สร้างจิตสำนึกและการตระหนักในเรื่องการจัดการขยะ การดำเนินกิจกรรมการลด การคัดแยก และการนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ รูปแบบต่าง ๆ การทำบ้านทึ่กข้อตกลงร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนให้มีการจัดการขยะมูลฝอยเป็นรูปธรรม แต่การสร้าง เครือข่ายความร่วมมือ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ต้องทำงาน ทำให้ไม่มีเวลา ความร่วมมือจึงไม่เต็มที่ นัก ดังนั้น กรุงเทพฯ ต้องพยายามสื่อสารให้ประชาชนเล็งเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมเป็น เครือข่ายการจัดการขยะ สอดคล้องตามงานวิจัยของ สุวิน ศรีเมือง และภูกิจ ยลชญาวงศ์ (2563) วิจัย เรื่อง การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาขยะชุมชนในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาขยะชุมชนในเขตหนอง แขวง กรุงเทพฯ ทั้งภาพ รวม และรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง (2) ความสัมพันธ์การสร้างเครือข่าย

การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาขยะชุมชนในเขตหนองแขม กรุงเทพฯ พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3) แนวทางในการสร้างเครือข่ายคือ องค์กรให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการจัดการขยะ และ จัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เปิดโอกาส และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะและร่วมสร้างเครือข่าย การบริหารจัดการขยะในชุมชน

1.7 การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยกรุงเทพมหานคร ได้รณรงค์ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R ของกรุงเทพมหานคร ทั้งการลดปริมาณขยะมูลฝอย การคัดแยกขยะมูลฝอย และการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และร่วมวางแผนในการแก้ไขปัญหาขยะ โดยทางกรุงเทพฯ ได้จัดกิจกรรมฝึกอบรมให้ความรู้ตามชุมชนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาที่พบ คือ ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมมากนัก เนื่องจากประชาชนต้องประกอบอาชีพ ส่วนการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะนั้น ประชาชนบางส่วนยังขาดจิตสำนึกและวินัยในการทิ้งขยะ และการคัดแยกขยะมูลฝอย สอดคล้องตามงานวิจัยของ นฤนาท ยืนยง และ พิชชานาถ เงินดีเจริญ (2563) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลสาพะเนียง อำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย พบว่า รับรู้ข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย โดยรวมอยู่ในระดับมาก การศึกษาแนวทางในการบริหารจัดการ ขยะให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลสาพะเนียง อำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ควรสร้างจิตสำนึก ในการจัดการขยะของประชาชนในชุมชน และการจัดหาสถานที่กำจัดขยะที่มีความเหมาะสมห่างไกลจากชุมชน และถูกหลักสุขาภิบาล

2. ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร

ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร ได้แก่ (1) ประชากรเพิ่มขึ้น ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยมากขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยได้ (2) ประชาชนขาดจิตสำนึก ทิ้งขยะไม่เป็นที่ และเป็นเวลา มีการลักลอบนำขยะไปทิ้งตามพื้นที่ต่าง ๆ (3) งบประมาณในการดำเนินงานมีค่อนข้างจำกัด จำนวนเจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน และวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ปฏิบัติงานไม่เพียงพอต่อการใช้งาน (4) หน่วยงานไม่เข้าใจนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R ของกรุงเทพมหานครทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติไม่เกิดผลสำเร็จ (5) ผู้ประกอบการภาคเอกชนและประชาชนไม่ให้ความร่วมมือใน

การจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R (6) ยังบังคับใช้กฎหมายไม่จริงจัง และกฎหมายเองก็ไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ สภาพปัจจุบัน ทำให้ประชาชนไม่เกรงกลัว (7) ขาดการบริหารจัดการที่ดี ทำให้เกิดปัญหาขยะตกค้าง (8) ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R อย่างถูกต้อง และ (9) ขาดมาตรการจูงใจประชาชน และผู้ประกอบการภาคเอกชน ให้ร่วมมือในการจัดการขยะ สอดคล้องตามงานวิจัยของ วิทยา ทัศน์ไพบุลย์ (2560) วิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารจัดการขยะ พบว่า มีการดำเนินการทุกรายการ ปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในภาพรวม พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบบริหารจัดการขยะตามกฎหมาย แต่บุคลากรงบประมาณ เครื่องมือมีไม่เพียงพอ และการบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร

แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร ได้แก่ (1) ณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับประชาชนเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R โดยการลด คัดแยก และนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด (2) สร้างแรงจูงใจและปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนจัดการขยะอย่างจริงจัง (3) ปรับปรุงระบบงานเก็บขนขยะมูลฝอยในให้เป็นระบบ กำหนดเวลา เส้นทาง การปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ตั้งวางถังขยะแยกประเภทเพิ่มขึ้น มีคู่มือปฏิบัติงาน และนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานมากขึ้น (4) สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาขยะอย่างยั่งยืน (5) ผลักดันเรื่องกฎหมาย บังคับใช้กับธุรกิจที่มีการผลิตภัณฑที่กำจัดได้ยากอย่างจริงจัง (6) ควรบังคับใช้กฎหมายกับผู้ทิ้งกระทำความผิดอย่างจริงจัง ทั้งจำทั้งปรับในอัตราโทษที่สูงเพื่อสร้างความเกรงกลัวและหลบจำจนไม่กล้าที่จะกระทำความผิด (7) จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ในการคัดแยกและกำจัดขยะมูลฝอยอย่างเพียงพอต่อความต้องการ รวมทั้งอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ และจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสม (8) ปรับปรุงระบบการจ่ายค่าธรรมเนียมให้เป็นในลักษณะออนไลน์ เพื่อความสะดวกมากขึ้น และควรพิจารณาการจัดเก็บค่าธรรมเนียมตามประเภทของขยะ เพื่อจูงใจให้เกิดการคัดแยกขยะ และ (9) ส่งเสริมให้เกิดการสร้างรายได้จากขยะ จะทำให้ประชาชนเห็นประโยชน์จากการคัดแยกขยะ

สอดคล้องตามงานวิจัยของ ภูคัตต์ กัลยาณมิตร และวชิรวัชร งามละม่อม (2561) วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า แนวทางแก้ไขปัญหามีดังนี้ 1) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการลดปริมาณขยะมูลฝอย 2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะขยะมูลฝอยระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) ควรเร่งรัดให้ท้องถิ่นจัดทำแผนการจัดการขยะมูลฝอยทั้งในระยะสั้นและระยะยาว 4) มีนโยบายและมาตรการตลอดจนแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลของท้องถิ่น และ 5) ควรก่อสร้างโรงงานกำจัดขยะมูลฝอยให้ได้มาตรฐาน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร ทำให้เห็นว่า การจัดการขยะแม้ว่าจะทำให้กระบวนการที่ส่งมอบความสำคัญไปยังภาคประชาชนก็ตามแต่ด้วยข้อจำกัดหลาย ๆ เรื่องทำให้ยังมีผลกระทบไปยังผู้รับผิดชอบและประชาชนอย่างมากจึงทำให้กลุ่มกรุงธนใต้ลุกขึ้นมาพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาสในการจัดการขยะอย่างสร้างสรรค์ด้วยการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้สร้างแรงจูงใจและปลูกจิตสำนึก ปรับปรุงระบบงานเก็บขนให้เป็นระบบ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือการผลักดันกฎหมายบังคับใช้กับธุรกิจการบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิด ควรจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ เจ้าหน้าที่ และงบประมาณให้เหมาะสม ปรับปรุงระบบการจ่ายค่าธรรมเนียมให้เป็นออนไลน์ และส่งเสริมให้เกิดการสร้างรายได้จากขยะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

- 1) ควรกำหนดเวลาในการจัดเก็บขยะมูลฝอยแยกตามประเภทขยะอย่างชัดเจน พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงกำหนดการในการจัดเก็บขยะมูลฝอยทุกประเภท ประชาชนจะได้นำไปทิ้งได้ถูกเวลา ไม่เกิดปัญหาขยะมูลฝอยตกค้าง
- 2) ควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่มีมาตรฐาน ทันสมัยให้เพียงพอ รวมทั้งงบประมาณสำหรับหน่วยงานปฏิบัติ
- 3) ควรนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อนำไปสู่การจัดการขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ และนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด
- 4) การติดตามและประเมินผล การดำเนินงานภายใต้มาตรการที่กำหนดไว้เป็นประจำทุกปี เพื่อนำผลมาปรับปรุงแก้ไขแผนการดำเนินงานให้เหมาะสม

5) ควรจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่พนักงานทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อให้เข้าใจในขั้นตอนการดำเนินงานและวิธีการทำงานที่ถูกต้องเหมาะสม

6) ควรรณรงค์ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ตามหลักการ 3R ให้กับภาคประชาชน ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความตระหนักและเกิดความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

7) ควรส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างรายได้จากการคัดแยกขยะ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนหันมาคัดแยกขยะอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาประสิทธิภาพผลการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R ของกรุงเทพมหานคร ในเขตพื้นที่โซนอื่น ๆ ของกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้ภาพรวม และงานวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2) ควรศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย ตามหลัก 3R พื้นที่กลุ่มกรุงธนใต้ กรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

3) ควรศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงธนใต้ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตามหลัก 3R

References

- กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2559). *ตำราระบบการจัดการมลพิษกากอุตสาหกรรม*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงอุตสาหกรรม.
- ฐานิญา พงษ์ศิริ. (2564). ตัวแบบการจัดการการเก็บและขนถ่ายขยะมูลฝอยชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 11(1), 1572-1587.
- ณิชา บุณยสิงห์. (2560). *ขยะอิเล็กทรอนิกส์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- นฤนาท ยืนยง และ พิชชานาถ เงินดีเจริญ. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลสาพะเนียง อำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. 12(2), 279-296.
- นิตย์ สัมมาพันธ์.(2546). *ภาวะผู้นำ: พลั้งขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ*. กรุงเทพมหานคร: อินโนกราฟฟิกส์.

- ยุพิน ระพิพันธุ์. (2544). *ความรู้ ทักษะ และการจัดการที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจำแนกประเภทมูลฝอย ที่ใช้ในชีวิตประจำวันก่อนทิ้ง ในเขตเทศบาลเมืองพนัสนิคม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ภักดิ์ กัลยาณมิตร และวชิรวัชร งามละม่อม. (2561). แนวทางการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*. 5(1), 172-193.
- รัชกร วัฒนพันธ์. (2562). *การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของสำนักงานเขตบางขุนเทียน*. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.
- วิทยา ทัศนไพบูลย์. (2560). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*. 7(13), 67-82.
- สันชัย พรหมสิทธิ์. (2562). การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดใหญ่ กลาง เล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. 9(1), 67-81.
- สุวิน ศรีเมือง และภูกิจ ยลชญาวงศ์. (2563). การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาขยะชุมชนในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์*, 15(1), 203-211.
- องค์การบริหารส่วนตำบลสระกระโจม กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม. (2562). *การนำขยะกลับมาใช้ใหม่*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://www.srakrajom.go.th> [วันที่ 25 พฤษภาคม 2565].
- อรอนงค์ โต้งยะ และหัชชากร วงศ์สายัณห์. (2561). *ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาพื้นที่เขตหนองแขม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ฮารุน มุหมัดอาลี. (2561). รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร. *วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์*. 4(2), 297-314.

Green Network .(2562). *ลดการสร้างขยะด้วยแนวคิด 3R ลดใช้ นำกลับมาใช้ซ้ำ และรีไซเคิล*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://www.greennetworkthailand.com/ลดปริมาณขยะ-แนวคิด-3r/> [วันที่21 พฤษภาคม 2565].

workpointTODAY. (2565). *สถานการณ์ปัญหากรุงเทพ “ขยะ” กับงบประมาณหมื่นล้านบาทต่อปีที่สูญเสียไป*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://workpointtoday.com> [วันที่18 เมษายน 2565].

Fiedler, Fred. E. (1967). *A Theory of Leadership Effectiveness*. New York: McGraw-Hill.

Campbell, R. F. (1977). *Introduction to Educational Administration*. Boston: Allyn and Bacon

William J. Reddin. (1970). *Managerial Effectiveness*. New York: McGraw-Hill Book.

การเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน Strengthening Buddhist Political Ethics of Politicians in Nan Province

พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญฺโญ Prakupalad Vacharapong Vachirapanno

เติมศักดิ์ ทองอินทร์ TermsakTongin

สุรพล สุธะพรหม SuraponSuyaprom

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Watcharapong-2006@hotmail.com

Haripunchai Review 19/10/2565

Haripunchai Review 23/01/2566

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมือง 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน และ 3) นำเสนอการเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 รูปหรือคน ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน พบว่าจริยธรรมนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของทุกคนและทุกวิชาชีพ ควรดำเนินการตามกระบวนการ 3 ประการคือ 1) ดำเนินการตามกฎหมาย/นโยบาย 2) ดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรม และ 3) ดำเนินการตามผลการดำเนินงาน/ตัวชี้วัด

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน พบว่า ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการเสริมสร้างจริยธรรม คือ 1) ด้านวัฒนธรรม 2) ด้านปรัชญาและความเชื่อ และ 3) ด้านศาสนา

3. การเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน พบว่า ควรดำเนินการตามหลัก 5 ประการ คือ 1) การประกันชีวิต 2) การประกันหลักทรัพย์ 3) การประกันครอบครัว 4) การประกันสังคม และ 5) การประกันสุขภาพ

คำสำคัญ : การเสริมสร้าง, พุทธจริยธรรม, การเมือง, นักการเมือง

Abstract

The objectives of this research were 1) to examine the promotion of political ethics of politicians, 2) to explore the factors affecting the promotion of political ethics of politicians in Nan Province, and 3, to present the strengthening of Buddhist political ethics of politicians in Nan Province. The researcher defines this research methodology as a qualitative research by in-depth interview from 18 key informants and focus group discussion of 10 people by analyzing commentary and description methods. The result showed that:

1. The strengthening condition of Buddhist political ethics of politicians in Nan Province was found that the ethics are the basic foundation of everyone and all professions. Three processes should be followed, namely 1) the laws and policy, 2) the project and activity, and 3) the results of operation or indicator.

2. Factors affecting the strengthening of Buddhist political ethics of politicians in Nan Province was found that these factor affect the strengthening of ethics, including 1) Culture, 2) Philosophy and belief, and 3) Religion

3. The strengthening of Buddhist political ethics of politicians in Nan Province was found that five operations should be followed, namely 1) Life insurance, 2) Property insurance, 3) Family insurance, 4) Social insurance, 5) Health insurance.

Keywords : Strengthening, Buddhist Ethics, Political, Politicians

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีสาระสำคัญประการหนึ่งที่มุ่งแก้ไขปัญหาการผูกขาดอำนาจรัฐ และการใช้อำนาจรัฐอย่างไม่เป็นธรรม ตลอดจนการดำเนินการทางการเมืองที่ขาดความโปร่งใสปราศจากจริยธรรม และระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่ล้มเหลว จึงมีบทบัญญัติที่มุ่งเน้นให้ประเทศมีการบริหารจัดการที่โปร่งใส มีจริยธรรม จึงได้กำหนดให้ มาตรา 279 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรฐานจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ละประเภท ให้เป็นไปตามประมวลจริยธรรมที่กำหนดขึ้นและกำหนดให้มาตรา 244 ได้บัญญัติให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐจากสาระสำคัญและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ดังกล่าว ทำให้สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินร่วมกับสถาบันพระปกเกล้าจัดประชุมเวทีท้องถิ่นประจำปี 2553 ครั้งที่ 2 เรื่องประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นโดยมีกลไก คือ ให้มีการจัดทำประมวลจริยธรรมเพื่อเป็นมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ละประเภทของท้องถิ่นพร้อมทั้งกลไกระบบการดำเนินงานและการลงโทษ เพื่อให้การบังคับใช้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (สถาบันพระปกเกล้า, 2553) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ.2562 มีเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา 76 วรรคสามของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 บัญญัติให้รัฐพึงจัดให้มีมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนดประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานนั้นๆ ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าว ดังนั้น เพื่อให้การจัดทำประมวลจริยธรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีมาตรฐานเดียวกัน สมควรมีกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานทางจริยธรรมใช้เป็นหลักสำคัญในการจัดทำประมวลจริยธรรมของหน่วยงานของรัฐเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีหลักเกณฑ์การจัดทำประมวลจริยธรรม กระบวนการรักษาจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อเสริมสร้างให้มีการปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ.2562)

เนื่องจากการเมืองถือเป็นกลไกที่สำคัญที่ทำให้มีการพัฒนาประเทศให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นและคนทุกคนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่ถึงกระนั้นก็ยังมึนการเมืองที่ทำงานการเมืองด้วยความมีจริยธรรมอยู่อีกเป็นจำนวนมาก และยังคงมึนการเมืองที่มีความประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมอยู่จำนวนไม่น้อย และก็ยังมึนบางคนที่ไม่ได้รับการลงโทษตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธจริยธรรมเป็นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามี 3 ระดับ คือ พุทธจริยธรรมระดับต้น คือ การรักษาศีล 5 2) พุทธจริยธรรมระดับกลาง คือ กุศลกรรมบถ 10 3) พุทธจริยธรรมระดับสูง คือ อริยมรรคมีองค์ 8 ทั้ง 3 ระดับนี้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนซึ่งถ้าหากผู้นำหรือนักการเมืองนำไปใช้ในการบริหารพัฒนาประเทศแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมจะทำให้ประเทศนั้นมีความปกติสุข ซึ่งหลักพุทธจริยธรรมนี้เน้นย้ำถึงแนวทางในความรับผิดชอบต่อสังคม คือ บุคคลต้องประพฤติปฏิบัติด้วยกายสุจริต วาสุจริต และมโนสุจริต จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับ การเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน เพื่อมุ่งเน้นศึกษาในเรื่องของแนวคิด ทฤษฎีหลักการ จริยธรรมทางการเมือง และหลักธรรมคำสอนทางในทางพระพุทธศาสนา จากเอกสารตำรา และคัมภีร์ทางศาสนาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวทางการเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองว่าที่นักการเมืองควรมีหรือควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร เพื่อเป็นหลักการนักการเมืองนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน
3. เพื่อนำเสนอการเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่องนี้เป็น การเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่านเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 18 รูปหรือคน โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 พระสงฆ์ นักวิชาการ กลุ่มที่ 2 นักการเมือง กลุ่มที่ 3 ผู้นำชุมชน และกลุ่มที่ 4 นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 11 รูปหรือคน โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน มี 3 ประเด็น คือ 1) จริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน เป็นอย่างไร 2) หลักพุทธจริยธรรมที่ใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน มีอะไรบ้าง 3) การเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน ควรเป็นอย่างไร

2.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ คือ ศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการ และทฤษฎี กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย ดำเนินการสร้างและปรับแบบสัมภาษณ์ นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพในด้านต่าง ๆ ดังนี้ การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาของข้อคำถาม โครงสร้างของประเด็นเนื้อหาคำถามครอบคลุมสาระสำคัญเกี่ยวกับเกี่ยวกับ การเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน กรอบประเด็นและข้อคำถามครอบคลุมเนื้อหาสำคัญที่ต้องการตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้

3. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การสัมภาษณ์ (Interview) การวิจัยครั้งนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุ

และขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ

3.2 การสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาที่ทำการศึกษานักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และประชาชนผู้สนใจ เพื่อยืนยันการเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน ภายใต้บรรยากาศการมีส่วนร่วม และการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีด้วยการทำสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ติดต่oprสานงานผู้เชี่ยวชาญ 11 รูปหรือคน เพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ ประสานงานเพื่อยืนยัน วัน เวลา สถานที่ กับผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน จัดเตรียมสถานที่ ทีมงาน และดำเนินการสนทนากับตนเอง และทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล ในแต่ละประเด็นคำถาม ตามประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญ และรายงานผลการวิจัย

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ (Descriptive interpretation) แจกแจงข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์การส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน

การสัมภาษณ์สภาพการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในได้กล่าวถึงสภาพการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน ผู้วิจัยสรุปการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

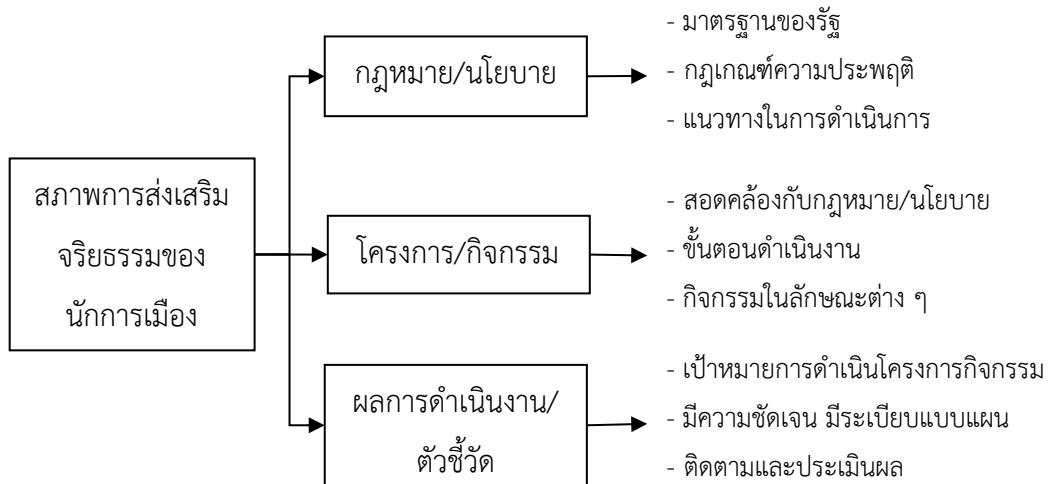
จริยธรรมนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของทุกคนและทุกวิชาชีพ หากบุคคลใดหรือวิชาชีพใดไม่มีจริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้นแล้วยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จแห่งตนและแห่งวิชาชีพนั้น ๆ ที่ยิ่งกว่านั้นก็คือการขาดจริยธรรมทั้งในส่วนบุคคลและในวิชาชีพ อาจมีผลร้ายต่อตนเอง สังคมและวงการวิชาชีพในอนาคตได้อีกด้วย ดังจะพบเห็นได้จากการเกิดวิกฤติ

ศรัทธาในวิชาชีพหลายแขนงในปัจจุบัน ในปัจจุบันการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมือง ได้มีกฎหมายมารองรับหลายประเภท เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ ปี 2560 ซึ่งในตามมาตรา 279 ได้เขียนไว้ว่าจริยธรรมเป็นเครื่องมือกำกับความประพฤติของข้าราชการ ที่สร้างความโปร่งใส มีมาตรฐานในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และเป็นสากลรวมทั้งป้องกันการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ และความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นรวมทั้งเสริมสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน เป็นต้น การส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองนักการเมืองในจังหวัดน่าน ควรดำเนินการตามกระบวนการ 3 ประการคือ

1) **กฎหมาย/นโยบาย** เป็นเครื่องมือถือที่มีความสำคัญในการกำหนดวิธีการกระบวนการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมือง เพื่อการควบคุมความประพฤติการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดความยุติธรรมก่อให้เกิดสิทธิเสรีภาพ และเพื่อป้องกันรักษาผลประโยชน์ของประชาชน กฎหมายและนโยบายจึงเสมือนเครื่องมือในการหล่อหลอมกล่อมเกลาคความประพฤติการปฏิบัติของนักการเมืองในสังคมไปตามความต้องการของรัฐ

2) **โครงการ/กิจกรรม** เป็นอีกริวิธีหนึ่งที่จะเข้าไปส่งเสริมให้นักการเมืองมีจริยธรรมทางการเมืองเพราะโครงการต่าง ๆ ได้ดำเนินการมาจากความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการวางแผนขั้นตอนดำเนินงานที่เป็นไปตามระบบ มีความเรียบร้อย ช่วยให้ขั้นตอนต่างๆ มีความสอดคล้องกับกฎหมายหรือนโยบาย มีขั้นตอนการดำเนินงานมีทิศทางอันชัดเจน ซึ่งโครงการที่ดีจำเป็นต้องมีการเสนอความคิดเห็น อย่างถูกต้อง มีเหตุผล พร้อมเขียนรายละเอียดได้อย่างชัดเจน โดยการปฏิบัติงานนั้นจะต้องบรรลุจุดประสงค์ตามที่ตั้งไว้ได้ โครงการที่มีความถูกต้องชัดเจน จะส่งผลให้เกิดประโยชน์มากมายแก่หน่วยงาน นักการเมือง และประชาชนด้วย

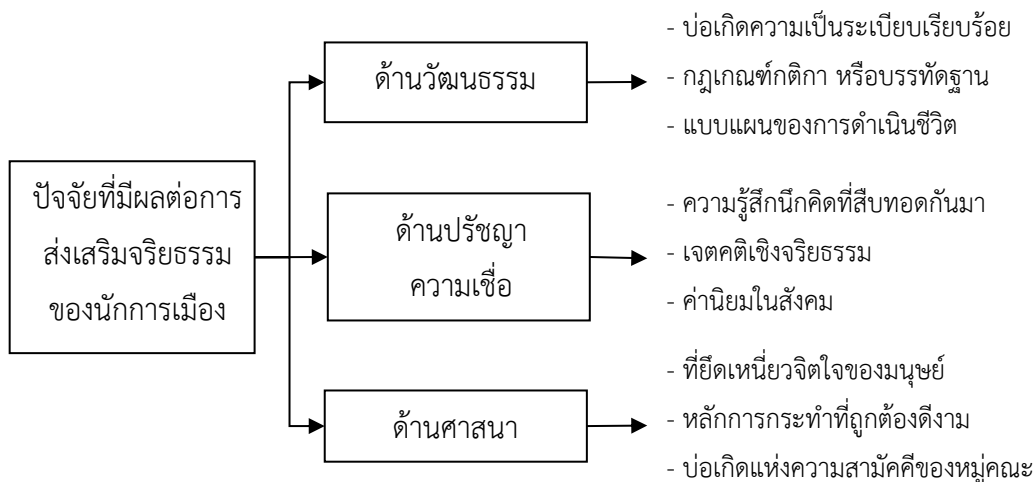
3) **ผลการดำเนินงาน/ตัวชี้วัด** เป็นดัชนีชี้วัดหรือหน่วยวัดความสำเร็จของการปฏิบัติงานที่ถูกกำหนดขึ้นที่เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย ที่ต้องสื่อถึงเป้าหมายในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อสร้างความชัดเจนในการกำหนด ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐที่เข้าไปกำหนดโครงการ กิจกรรมที่จะส่งเสริมจริยธรรมให้กับนักการเมืองในพื้นที่

แผนภาพที่ 2 สภาพการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมือง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน ผู้วิจัยสรุปพบว่า วัฒนธรรมยังเป็นสิ่งที่สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความเป็นหนึ่งอันเดียวในสังคม เพราะวัฒนธรรมนั้นเป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นวัฒนธรรมจึงกลายเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ วัฒนธรรมนี้จึงเป็นสิ่งบ่งบอกความความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของสังคม สามารถแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของสังคมนั้น ๆ ได้ชัดเจน ปรัชญาและความเชื่อ เป็นความรู้สึกลึกซึ้งที่สืบทอดกันมาอันมีผลต่อพฤติกรรมการแสดงออก ของบุคคลหรือกลุ่มชนที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลหรือพื้นฐานความเป็นจริง ด้านศาสนา เป็นสัจธรรมมีความสำคัญต่อบุคคล และสังคม ทำให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนดีและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ วัตถุประสงค์อันสำคัญยิ่งของทุก ๆ ศาสนาเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

แผนภาพที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมือง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน ผู้วิจัยสรุปพบว่า “ศีล” คือ ความสำรวมทางกายวาจา ความเป็นปกติ การไม่ประพฤติดิตทางกาย และวาจา เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติดิตทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน ให้ห่างจากความชั่วร้ายทั้งหลาย ศีลมีฐานะเป็นวินัยสำหรับทุกคน เพื่อไต่เต้าไปหาความดีงามสูงสุด รวมทั้งเป็นรากฐานของสมาธิและปัญญา ควรดำเนินการตามหลัก 5

แผนภาพที่ 4 การเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมือง

อภิปรายผลการวิจัย

1. การส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน จากการสอบถามพบว่า จริยธรรมนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของทุกคนและทุกวิชาชีพ หากบุคคลใดหรือวิชาชีพใดไม่มีจริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้นแล้วยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จแห่งตนและแห่งวิชาชีพนั้น ๆ ที่ยิ่งกว่านั้นก็คือการขาดจริยธรรมทั้งในส่วนบุคคลและในวิชาชีพ อาจมีผลร้ายต่อตนเอง สังคมและวงการวิชาชีพในอนาคตได้อีกด้วย ดังจะพบเห็นได้จากการเกิดวิกฤติศรัทธาในวิชาชีพหลายแขนงในปัจจุบัน ในปัจจุบันการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมือง

ได้มีกฎหมายมารองรับหลายประเภท เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ ปี 2560 ซึ่งในตามมาตรา 279 ได้เขียนไว้ว่าจริยธรรมเป็นเครื่องมือกำกับความประพฤติของข้าราชการ ที่สร้างความโปร่งใส มีมาตรฐานในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และเป็นสากลรวมทั้งป้องกันการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ และความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นรวมทั้งเสริมสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน เป็นต้น การส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชุดิพนธ์ วงษ์อมรวิทย์** (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า จริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย 1) ด้านความดีงามเกิดจากการยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน อหยาตยิตี มีความยุติธรรม ขยันอดทน พุ่เม เต ตั้งใจและมีความเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม สร้างความรัก ความศรัทธา เป็นที่ไว้วางใจของประชาชนและชุมชน 2) ด้านความถูกต้องมีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ ตามบทบาทหน้าที่ของตน โดยคำนึงถึงความสำเร็จของงาน มีการดำเนินการโดยความเป็นธรรม 3) ด้านความเหมาะสม ดำเนินการปฏิบัติงานตามกรอบจริยธรรม ให้มีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและชุมชน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน พบว่า นักการเมืองต้องเป็นผู้รับรู้ในทุกสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน การสร้างความตระหนักในจริยธรรม การสร้างความร่วมมือในชุมชน และเป็นผู้มีจิตสำนึกในความเป็นนักการเมือง โดยต้องเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างจริยธรรม คือ วัฒนธรรมยังเป็นสิ่งที่สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความเป็นหนึ่งอันเดียวในสังคม เพราะวัฒนธรรมนั้นเป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้น วัฒนธรรมจึงกลายเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ วัฒนธรรมนี้จึงเป็นสิ่งบ่งบอกความความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของสังคม สามารถแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของสังคมนั้น ๆ ได้ชัดเจน ปรัชญาและความเชื่อ เป็นความรู้สึกนึกคิดที่สืบทอดกันมาอันมีผลต่อพฤติกรรมการแสดงออก ของบุคคลหรือกลุ่มชนที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลหรือพื้นฐานความเป็นจริง ด้านศาสนา เป็นสัจธรรมมีความสำคัญต่อบุคคล และสังคม ทำให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนดี และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ วัตถุประสงค์อันสำคัญยิ่งของทุก ๆ ศาสนาเป็นไปในแนวทางเดียวกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พระมหานรินทร์ สุรพลโย (เอม

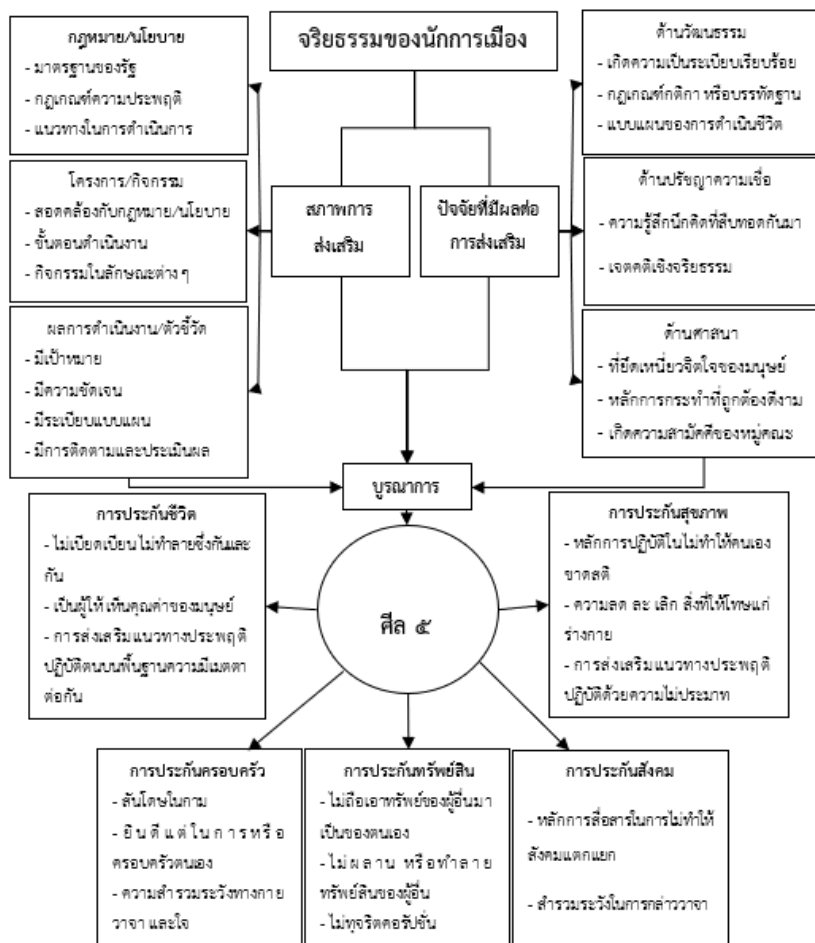
พันธ์) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองที่มีความสำคัญ

3. การเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน พบว่า “ศีล” คือ ความสำรวมทางกายวาจา ความเป็นปกติ การไม่ประพฤติดิตทางกาย และวาจา เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติดิตทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน ให้ห่างจากความชั่วร้ายทั้งหลาย ศีลมีฐานะเป็นวินัยสำหรับทุกคน เพื่อไต่เต้าไปหาความดีงามสูงสุด รวมทั้งเป็นรากฐานของสมาธิ และปัญญา ควรดำเนินการตามหลัก 5 ประการ คือ 1) การประกันชีวิตจะส่งเสริมให้นักการเมืองมีความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนชีวิตร่างกายของผู้อื่น สัตว์อื่น 2) การประกันหลักทรัพย์จะส่งเสริมให้นักการเมืองมีความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนทรัพย์สิน และไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ด้วยการลักขโมย เป็นต้น 3) การประกันครอบครัวจะส่งเสริมให้นักการเมืองมีความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นในทางคู่ครอง 4) การประกันสังคมจะส่งเสริมให้นักการเมือง มีความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาที่เป็นเท็จหลอกลวง อันเป็นสาเหตุตัดรอน หรือทำลายประโยชน์ของผู้อื่นแต่มีความซื่อสัตย์ มีสัจจะ รักษาสัจจะ พูดแต่คำจริง คำมีประโยชน์คำสมานฉันท์สามัคคี เป็นต้น 5) การประกันสุขภาพจะส่งเสริมให้นักการเมือง มีความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนตนเอง ด้วยการดื่ม การสูบ ฉีดยา สิ่งที่เป็นพิษให้โทษแก่ร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (2560) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์” ผลวิจัยพบว่า ความเชื่อมโยงเศรษฐกิจพอเพียงกับหมู่บ้านรักษาศีล 5 คือ “ประโยชน์สุข” โดยการนำไตรสิกขา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ครอบคลุมการดำรงชีวิตทุกด้าน ส่วนชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล 5 นั้นมีหลักการที่เน้นแก้ปัญหาสังคมในระดับรากหญ้า สำหรับรูปแบบบูรณาการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล 5 คือ รูปแบบที่มีระดมให้ดำเนินการของทุกภาคส่วน ซึ่งจะบูรณาการเชื่อมโยงให้ทุกเครือข่าย

ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งกลยุทธ์ที่จะดึงเอาความรู้ ความสามารถของ
ปราชญ์ชาวบ้าน หรือคนในชุมชน ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาวิจัยการเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของ
นักการเมืองในจังหวัดน่าน เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมือง เพื่อศึกษา
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมือง และเพื่อนำเสนอการเสริมสร้างพุทธ
จริยธรรมทางการเมือง ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

สรุป และข้อเสนอแนะ

การเสริมสร้างพุทธจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน คือ จริยธรรมนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของทุกคนและทุกวิชาชีพ หากบุคคลใดหรือวิชาชีพใดไม่มี จริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้นแล้วยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จแห่งตนและแห่งวิชาชีพนั้น ๆ ที่ ยิ่งกว่านั้นก็คือการขาดจริยธรรมทั้งในส่วนบุคคลและในวิชาชีพ อาจมีผลร้ายต่อตนเอง สังคม และวงการวิชาชีพในอนาคตได้อีกด้วย ดังจะพบเห็นได้จากการเกิดวิกฤติศรัทธาในวิชาชีพ หลายแขนงในปัจจุบัน ในปัจจุบันการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมือง ได้มี กฎหมายมารองรับหลายประเภท เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ซึ่งในตามมาตรา ๒๗๙ ได้เขียนไว้ว่าจริยธรรมเป็นเครื่องมือกำกับความประพฤติของข้าราชการ ที่สร้างความโปร่งใส มี มาตรฐานในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และเป็นสากลรวมทั้งป้องกันการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ และความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นรวมทั้งเสริมสร้างความโปร่งใสในการ ปฏิบัติงาน เป็นต้น นักการเมืองต้องเป็นผู้รับรู้ในทุกสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน การสร้าง ความตระหนักในจริยธรรม การสร้างความร่วมมือในชุมชน และเป็นผู้มีจิตสำนึกในความเป็น นักการเมือง

การนำหลักการศึกษาซึ่งเป็นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ เป็นแนวทางในการปฏิบัติโดยเริ่มจากการปฏิบัติตนบนพื้นฐานการโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ ละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่นในทางคู่ครอง ไม่ละเมิดสิทธิ์ในบุคคลผู้เป็นที่รักของ ผู้อื่น ด้วยวาจาที่เป็นเท็จหลอกลวง และปฏิบัติที่ปราศจากการเบียดเบียนตนเอง ด้วยการดื่ม การสูบ ฉีด สิ่งที่เป็นพิษให้โทษแก่ร่างกาย นักการเมืองมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากเพราะ มีผลต่อการบริหารงานทั้งในจังหวัดและท้องถิ่น จึงเป็นต้องตระหนักในจริยธรรมประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป รวมไปถึงการเข้าใจ ถึงหลักศีลในเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติทั้งต่อตนเอง ความสำรวมทางกายวาจา ความ เป็นปกติ การไม่ประพฤติผิดทางกาย และวาจา เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ สำหรับควบคุมประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอัน เดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน ให้ห่างจากความชั่วร้ายทั้งหลาย ศีลมีฐานะเป็นวินัยสำหรับทุกคน เพื่อได้เข้าไปหาความดีงามสูงสุด รวมทั้งเป็น รากฐานของสมาธิ และปัญญา

References

- ชุติพนธ์ วงษ์อมรวิทย์. (2563). *การเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐศาสตร์), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2559). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารราชการแนวใหม่*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- ธีรยุทธ พึ่งเทียร. (2545). *สถิติเบื้องต้นและการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุทรไพศาล.
- พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล. (2560). *การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และ สุรินทร์*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานรินทร์ สุรบุญโณ (เอมพันธ์) . (2563). *การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ.2562*. (2562). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก ลงวันที่ 16 เมษายน 2562.
- ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์. (2555). *จริยธรรมนักการเมืองไทย*. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ 2 ฉบับที่ 3. (กรกฎาคม-กันยายน) : 263-264.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2553). *ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น*, (นนทบุรี : วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น).

แนวทางการบริหารจัดการทวิศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่

Guidelines for Dual Education Management of Rarapranukroh School 31 in Chiang Mai Province

ปณชดา ไชยมงคล Panchada Chaimongkon

พระมหาสกุล มหาวิโร, ผศ.ดร. Phramahasakun Mahaviro, Asst. Prof. Dr.

ชาลี ภัคดี Chalee Pakdee

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University

panchada467@gmail.com

Haripunchai Review 16/11/2565

Haripunchai Review 19/01/2566

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาสภาพการบริหารจัดการทวิศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 2)ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทวิศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 วิจัยเชิงคุณภาพโดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้สอนรวม 14 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม จำนวน 9 คน การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพการบริหารจัดการทวิศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 พบว่า 1.ด้านปัจจัยป้อน ได้ขอความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษา ครู และตัวแทนผู้ปกครอง 2.ด้านกระบวนการเปลี่ยนแปลง มีการประสานงานกับผู้รับผิดชอบด้านการวัดผลประเมินผล 3.ด้านปัจจัยผลิต มีการบริหารจัดการเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามแนวทางการจัดการศึกษาในรูปแบบทวิศึกษา 4.ด้านข้อมูลย้อนกลับ ผู้เรียนร้อยละ 40 ที่ได้นำความรู้และทักษะไปปฏิบัติงานในสถานประกอบการ และ 5.ด้านสิ่งแวดล้อมได้ดำเนินการเพื่อสนองนโยบาย และยังประสานงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก

2) แนวทางการบริหารจัดการทวิศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 พบว่า มีแนวทางดังนี้ 1)ควรมีการกำหนดหลักสูตรทวิศึกษาที่ทางโรงเรียนดำเนินการเปิดสาขา จำนวน 5 สาขา 2.ควรมีการกำหนดสมรรถนะและมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพ 3.ควรมีโครงการค่ายซ่อมเสริม โดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและสถาบันอาชีวศึกษาที่ร่วมทำ MOU ทำการสอนเสริมนักเรียนที่มีผลการเรียนไม่ถึง 2.00 4.ควรมีการจัดทำข้อมูลติดตามนักเรียนที่จบหลักสูตรทวิศึกษา และ5.ควรมีจัดทำโครงการด้านการประชาสัมพันธ์ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนทวิศึกษาให้กับชุมชน และสังคมทุกปี

คำสำคัญ : แนวทางการบริหารจัดการทวิศึกษา, โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31

Abstract

The purposes of this study were 1) to examine the administrative state of the dual education management of Rajapranukroh School 31, 2) to explore the guidelines for the dual education management of Rajapranukroh 31 School. This study was a qualitative research and the key informants were the director, deputy director of school and 14 teachers. The instruments used were interview and focus group discussion for 9 people by descriptive content analysis.

The results showed that

1) The state of dual education management of Rajapranukroh School 31, it was found that 1 . The input aspect asked for cooperation between the school committee, teachers, and parents' representatives, 2. The change process had been coordinated with the person responsible for the evaluation, 3. The productivity factor had been managed administration on learning achievement according to the guidelines for the dual education management, 4. The back information, 40 percent of the learners had applied their knowledge and skills to work in the workplace, and 5. The environment had taken implemented in response to the policy and also coordinating with various institutions both internally and externally.

2) Guidelines for dual education management of Rajapranukroh School 31, it found that 1. There should be defined the dual education program that school opened 5 branches, 2. There should be defined the competencies and professional

educational standards, 3. There should have a project of remedial camp by collaboration between schools and vocational institutes participating in the MOU to tutoring students with GPA less than 2.00, 4. There should be follow-up data for students who have completed a dual education program, and 5. There should be a public relations project on the teaching and learning of dual education for the community and society every year.

Keywords : Guidelines for Dual Education Management, Rajaprajanukroh School 31

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังพัฒนาเข้าสู่ช่วงพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเต็มขั้น เนื่องจากต้องเผชิญกับแรงกดดันและความเสี่ยงมากขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นจนกลายเป็นโลกไร้พรมแดน ส่งผลให้มีการรวมตัวด้านเศรษฐกิจของกลุ่มทุนต่าง ๆ ทำให้มีการแข่งขันในตลาดโลกสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นการพัฒนาการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้สังคมโลกมีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น อาจก่อให้เกิดภัยคุกคามและความเสี่ยง อาทิ การก่อการร้าย โรคระบาด อาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาแรงงานต่างด้าว เป็นต้น (รัตนา จันทรธรรม, 2560, หน้า 2) โดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการเพื่อรองรับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว รวมทั้งการออกแบบกิจกรรมที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ในระยะยาวและบูรณาการมากยิ่งขึ้น

การจัดการศึกษาหลักสูตรทวิศึกษายังไม่มีบรรลุนิติบุคคลที่ควร (โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่, 2562:30-34) จากการวิจัยของคำภาศน์ บุญเติม (2561) พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทวิศึกษา แต่ก็ต้องพัฒนาให้ทุกฝ่ายได้ตระหนักและให้ความสำคัญในเรื่องนี้ เพราะเป็นนโยบายของรัฐบาลและเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะอาชีพเพิ่มขึ้นเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต ยังสอดคล้องกับวิจัยของ ญัฐกานต์ สุทธิจิตร (2562) วิจัยเรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาแบบทวิศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาด้านจัดการเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้หน่วยงานแสวงหาแนวทางการมีส่วนร่วมและสนับสนุนในการปฏิบัติกิจกรรมจัดการเรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียน นำเสนอผลงานในรูปแบบนิทรรศการจัดนิทรรศการแสดงผลงานด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ และเทคโนโลยี

ปฏิบัติงาน มีการจัดครูและบุคลากรในการกำกับดูแลนักเรียน วางแผนตารางการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน ให้การสนับสนุนในการปฏิบัติกิจกรรม จัดกลุ่มนักเรียนตามความสนใจ มีที่ปรึกษาในการปฏิบัติกิจกรรม จัดทำแฟ้มสะสมผลงานของนักเรียน จัดแข่งขันทักษะวิชาการทักษะทางวิชาชีพ ประเมินผลการปฏิบัติงาน นำผลการประเมินไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และวัดผลประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง และยังสอดคล้องงานวิจัยของอนุสรณ์ แสงนันทนวล (2556) กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันของการจัดการอาชีวศึกษาว่าผู้เรียนอาชีวศึกษาจะมีปัญหาด้านทักษะด้านการสื่อสารและภาษาอังกฤษโดยเฉพาะผู้เรียนในสายอาชีพ ประกอบกับภาพลักษณ์ของอาชีวศึกษา เป็นภาพเด็กอาชีวศึกษาตึกกัน พ่อแม่กลัวลูกหลานจะไปตีกัน สังคมกลัวจะโดนลูกหลง จึงมาเรียนสายอาชีพหรือเรียนอาชีวศึกษาน้อย ซึ่งจะมีผลไปถึงปัญหาของการจัดการศึกษาเรียนร่วม หลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) ดังกล่าวด้วยเพื่อช่วยแก้ไขปัญหามาจากการดำเนินการบริหารจัดการทวิศึกษาและสามารถใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการทวิศึกษาให้กับสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการทวิศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการทวิศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ผู้อำนวยการ 1 คน รองผู้อำนวยการ 4 คน ครูและบุคลากร 12 คน รวมทั้งหมด 14 คน โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ ดังนี้ (1) ทำงานด้านการศึกษาและ/หรือ (2) มีประสบการณ์ทำงานด้านที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ปี โดยการคัดเลือกผู้เข้าร่วมการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษา แนวทางการบริหารจัดการทวิศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สูงสุด

2) กลุ่มสนทนา (Focus group Discussion) จำนวน 9 คน ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จำนวน 1 คน, รองผู้อำนวยการโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จำนวน 1 คน, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพจอมทอง จำนวน 1 คน, ครูผู้สอนนักศึกษา จำนวน 3 คน, และอาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน 3 รูป/คน โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ ดังนี้ (1) ทำงานด้านการศึกษาและ/หรือ (2) มีประสบการณ์ทำงานด้านที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ปี

เครื่องมือการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการสัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างสำหรับข้อมูลที่หลากหลาย แบบไม่เป็นทางการ ไม่จำกัดคำตอบ ไม่เคร่งครัด ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งลักษณะและเนื้อหาตลอดจนขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ มีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้รับการสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 สภาพการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ตอนที่ 3 แนวทางการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ และแบบคำถามการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม ใช้ประเด็นคำถามดังต่อไปนี้ แนวทางการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ควรเป็นอย่างไร แนวทางการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ควรเป็นอย่างไร และแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ควรเป็นอย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยในครั้งนี้ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาเขียนสรุปแบบบรรยายพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง 14 คน และการสนทนากลุ่มจากกลุ่มเป้าหมาย 9 คน สรุปผลดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 พบว่า

1) ด้านปัจจัยป้อน พบว่าโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการประชุมขอความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน เพื่อศึกษาความต้องการของผู้เรียนตลอดจนตลาดแรงงานในพื้นที่และเป็นการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรทวิศึกษาพร้อมทั้งร่วมกันพัฒนาหลักสูตรทวิศึกษาร่วมกับวิทยาลัยการอาชีพจอมทอง และวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ ซึ่งเป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง โดยได้ทำการเปิดหลักสูตรทวิศึกษา ในลักษณะที่ 3 โดยให้นักเรียนขึ้นทะเบียนเป็นนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่นำหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พ.ศ. 2556 มาจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 5 แผนการเรียน และได้ดำเนินการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรโดย มีรายวิชาพื้นฐาน และรายวิชาชีพที่นำมาจากวิทยาลัยที่ทางโรงเรียนได้ทำ MOU มาจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียน ด้านบุคลากรในการสอนงานทวิศึกษา สาขาต่าง ๆ ตามรายวิชาชีพ ให้เหมาะสมกับรายวิชาและผู้สอนเพื่อให้ตรงตามสาขา โดยมีครูผู้สอนงานทวิศึกษาทั้งสิ้น จำนวน 20 คน ด้านวัสดุ ครุภัณฑ์ และงบประมาณในการบริหารจัดการ ทางโรงเรียนได้รับงบประมาณภายในโดยกำหนดเป็นโครงการของกลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อนำมาบริหารจัดการเรื่องจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนการสอนของนักเรียน ส่วนงบประมาณภายนอกที่ทางวิทยาลัยการอาชีพจอมทองได้ส่งเสริมจะเป็นเรื่องของ หนังสือเรียน เครื่องแต่งกายในการปฏิบัติงานตามสาขา และงบประมาณในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรระยะสั้น ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ครูผู้สอนทวิศึกษายังขาดระบบการประเมินมาตรฐานวิชาชีพ อาคารสถานที่ ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน ครูผู้สอนได้ใช้ห้องเรียนตามอาคารเรียนสอนในรายวิชาชีพที่ไม่มีการใช้เครื่องมือ ครุภัณฑ์ ส่วนวิชาชีพที่ต้องใช้เครื่องมือในการปฏิบัติงาน ให้สอนในห้องปฏิบัติการอาชีพตามสาขา

2) ด้านกระบวนการเปลี่ยนแปลง พบว่าโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่มีการประสานงานกับผู้รับผิดชอบด้านการวัดผลประเมินผลของวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่ทำ MOU โดยใช้เกณฑ์ตามที่ทางกระทรวงศึกษาธิการและกรมอาชีวศึกษากำหนดคือ ในรายวิชาหมวดวิชาทักษะชีวิต ไม่น้อยกว่า 22 หน่วยกิต หมวดทักษะวิชาชีพไม่น้อยกว่า 71 หน่วยกิต รายวิชาหมวดวิชาเลือกเสรีไม่น้อยกว่า 10 หน่วยกิต รวมหน่วยกิต ตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 103 หน่วยกิต ผู้เรียนต้องได้ผลการเรียนคะแนนเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า 2.00 การบริหารจัดการเรื่องการนำนักเรียนเข้ารับการประเมินมาตรฐานวิชาชีพ กับวิทยาลัยการอาชีพจอมทอง เพื่อวัดระดับทักษะ ความรู้ ความสามารถให้เป็นไป

ตามมาตรฐานวิชาชีพ ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในหนังสือแนวทางการจัดการศึกษาเรียนร่วม หลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โดยได้นำนักเรียนเข้ารับการสอบภาคความรู้ และภาคปฏิบัติ โดยใช้กรรมการภายนอกที่ตรงตามสาขา เข้าร่วมประเมิน ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้น คือ นักเรียน ได้เกรดวิชาพื้นฐานไม่ถึง 2.00 ทำให้มีปัญหาในการเทียบโอนรายวิชาพื้นฐานในปีที่ 3 และนักเรียนผู้เรียนร้อยละ 40 ยังมีผลการสอบที่ไม่ผ่านการประเมิน จึงต้องทำการทดสอบซ้ำ จนกว่าจะสอบผ่านตามมาตรฐานวิชาชีพ

3) ด้านปัจจัยผลผลิต พบว่า โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ การบริหารจัดการเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ในรายวิชาชีพ ทางงานทวิศึกษาดำเนินการร่วมกับครูผู้สอนทุกสาขาเพื่อรับทราบแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลรายวิชาชีพให้เป็นไปตามแนวทางการจัดการศึกษาในรูปแบบทวิศึกษา ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ผู้เรียนทวิศึกษา มีระดับผลการเรียนรายวิชาพื้นฐานไม่ถึงระดับ 2 ส่งผลให้เกิดปัญหาเรื่องการเทียบโอนและการจบการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

4) ด้านข้อมูลย้อนกลับ พบว่า โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลการศึกษาต่อของผู้เรียนในหลักสูตรทวิศึกษา พบว่า ผู้เรียนร้อยละ 40 ที่จบการศึกษาในระบบทวิศึกษาของโรงเรียน ได้นำความรู้และทักษะไปปฏิบัติงานในสถานประกอบการ ตรงตามสาขา ผู้เรียนร้อยละ 27 นำวุฒิการศึกษาในระดับ ปวช.ไปเรียนต่อในระดับ ปวส.ตรงตามสาขา และมีการประชาสัมพันธ์เรื่องการเรียนทวิศึกษาให้กับรุ่นหลัง จึงทำให้การจัดการศึกษาแบบทวิศึกษาได้รับความนิยม

5) ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการเพื่อสนองนโยบาย และยังประสานงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆทั้งภายในและภายนอกเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการบริหารจัดการ เช่น ให้สถานประกอบการมีส่วนร่วมในการประเมินการปฏิบัติงานของนักเรียนในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2) แนวทางการบริหารจัดการทวิศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน พบว่า

1) **ด้านปัจจัยป้อน** มีแนวทางการพัฒนา คือด้านการกำหนดหลักสูตรทวิศึกษาที่ทางโรงเรียนดำเนินการเปิดสาขา จำนวน 5 สาขา มีความเหมาะสม และควรมีการพัฒนาหลักสูตร ทุกปีการศึกษา ด้านบุคลากร มีครูผู้สอนมีจำนวนเพียงพอ แต่ควรมีการสร้างกระบวนการประเมินภายในสำหรับครูให้

เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพและมีการถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการของครู (After Action Review : AAR) เพื่อปรับปรุง/แก้ไขระหว่างการจัดการเรียนการสอนทวิศึกษา ด้านอาคารสถานที่ ควรมีการจัดทำ/เสนอโครงการเพื่อจัดสร้างอาคารปฏิบัติงานอาชีวให้เพียงพอต่อสาขาวิชาและจำนวนห้องเรียนที่เปิดสอน ด้านงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ ให้เป็นไปตามโครงการที่เสนอขออนุมัติ ในส่วนของงบประมาณภายนอกที่ได้รับจัดสรรจากวิทยาลัยการอาชีวที่ร่วม MOU นั้น ได้รับเป็นหนังสือเรียน ชุดนักศึกษา และวัสดุอุปกรณ์ในการจัดทำหลักสูตรระยะสั้น

2) ด้านกระบวนการเปลี่ยนแปลง มีแนวทางการพัฒนา คือ ด้านการกำหนดสมรรถนะและมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพ ควรจัดทำโครงการเพื่ออบรมให้ความรู้กับครูผู้สอนทวิศึกษาเรื่องการวัดประเมินผล การประเมินตามสภาพจริง การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลให้เหมาะสมกับรายวิชา เกณฑ์การให้คะแนนเพื่อตัดสินผลการเรียน จัดอบรมพัฒนาครูเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้ ความเข้าใจ ทักษะเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีข้อมูลการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อนำไปใช้ในวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง กำหนดแนวทางการประเมินผู้เรียนให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกัน ออกแบบและพัฒนาเครื่องมือประเมินให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และด้านจิตพิสัยกำหนดครูผู้สอนรายวิชาพื้นฐาน เพื่อสอนนักเรียนทวิศึกษาเฉพาะกลุ่ม โดยไม่มีการนำคะแนนไปวัดผลร่วมกับนักเรียนที่เรียนสายสามัญ และครูต้องปรับเปลี่ยนเกณฑ์การประเมินให้เป็นไปตามสภาพจริงการเทียบโอนผลการเรียน โรงเรียนควรแต่งตั้งกรรมการที่มีความรู้ความเข้าใจโครงสร้างของหลักสูตรและวางแผนดำเนินการเทียบโอนรายวิชาให้ครบตามโครงสร้างหลักสูตรที่กำหนดและตามกำหนดระยะเวลาของการเทียบโอนอย่างเหมาะสม โดยมีครูประจำสาขาและงานทวิศึกษา ร่วมมือกัน ควรมีการประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการประเมินมาตรฐานวิชาชีพ และสร้างความเข้าใจแก่ครู เพื่อให้ดำเนินการประเมินมาตรฐานวิชาชีพตรงตามประเภทและสาขาวิชา เปิดโอกาสให้สถานประกอบการและหน่วยงานภายนอกได้มีส่วนร่วมในการประเมินมาตรฐานวิชาชีพ ประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและสถาบันอาชีวศึกษาที่ร่วมทำ Mou จัดกิจกรรมตัวก่อนสอบ เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่าง นักเรียนทั้ง 2 สถาบัน และสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียนก่อนสอบมาตรฐานวิชาชีพ

3) ด้านปัจจัยผลผลิต มีแนวทางการพัฒนา คือ ควรมีโครงการค่ายซ่อมเสริม โดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและสถาบันอาชีวศึกษาที่ร่วมทำ MOU เพื่อดำเนินการสอนเสริมนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ถึง 2.00 การสำเร็จการศึกษา ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการอนุมัติผลการ

เรียน เพื่อตรวจสอบผลการศึกษานักเรียนครบตามเกณฑ์การสำเร็จการศึกษาที่กำหนดและอนุมัติผลการเรียนเพื่อสำเร็จการศึกษาของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีการกำกับติดตามรายงานผลสำเร็จของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

4) ด้านข้อมูลย้อนกลับ มีแนวทางการพัฒนา คือ ให้มีการจัดทำข้อมูลติดตามนักเรียนที่จบหลักสูตรทวิศึกษา เพื่อติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน ตามการประกันคุณภาพของการบริหารจัดการทวิศึกษา เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาของสาขาวิชาเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด มีการสำรวจความพึงพอใจของ นักเรียน ตลาดแรงงาน สังคมและชุมชนอย่างต่อเนื่อง และการปรับปรุงการบริหารจัดการทวิศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและมาตรฐานวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

5) ด้านสิ่งแวดล้อม มีแนวทางการพัฒนา คือ จัดทำโครงการด้านการประชาสัมพันธ์ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนทวิศึกษาให้กับชุมชน สังคม ทุกปี โดยมีนักเรียนที่เรียนจบแล้วมาเป็นผู้แนะนำให้กับผู้ที่สนใจ จัดทำโครงการอบรมอาชีพระยะสั้นโดยประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับสถาบันอาชีวศึกษาที่ทำ MOU โดยนำนักเรียนในสาขาเป็นผู้นำความรู้และประสบการณ์ นำองค์ความรู้ไปถ่ายทอดให้กับชุมชนโรงเรียนในเครือข่าย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาบริหารจัดการทวิศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

อภิปรายข้อที่ 1) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการทวิศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 พบว่า 1.ด้านปัจจัยป้อน ได้ขอความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษา ครู และตัวแทนผู้ปกครอง ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ครูผู้สอนทวิศึกษายังขาดระบบการประเมินมาตรฐานวิชาชีพ อาคารสถานที่ ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน ครูผู้สอนได้ใช้ห้องเรียนตามอาคารเรียนสอนในรายวิชาชีพที่ไม่มีการใช้เครื่องมือ ครุภัณฑ์ ส่วนวิชาชีพที่ต้องใช้เครื่องมือในการปฏิบัติงาน ให้สอนในห้องปฏิบัติการอาชีพตามสาขา มณฑา ธรรมจริยาวัฒน์ (2562 : 12) จากการศึกษาปัญหาพบว่า ปัญหาด้านการจัดสรรงบประมาณ หากพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของนโยบาย หลักสูตรการจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) 2.ด้านกระบวนการเปลี่ยนแปลง มีการประสานงานกับผู้รับผิดชอบด้านการวัดผลประเมินผลสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนา จันทรธรรม (2560 :199-202) พบว่า สภาพปัจจุบันของโรงเรียนระบบทวิศึกษามีการบริหารตาม

แนวคิดหลักสูตรการศึกษาเชื่อมโยงสู่อาชีพ ในระดับมาก 2 ด้าน คือ ด้านการประเมินผล ด้านการจัดการเรียนการสอน 3.ด้านปัจจัยผลผลิต มีการบริหารจัดการเรื่องผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่า 2.00 สอดคล้องกับงานวิจัยของสมเดช ดอกดวง (2560) พบว่า ด้านการสำเร็จการศึกษา โดยภาพรวม ค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายด้านย่อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงสุด คือ หลักสูตรกำหนดระดับคะแนนเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า 2.00 และผ่านการประเมินมาตรฐานวิชาชีพตามเกณฑ์ที่กำหนด ทางเรียนตามแนวทางการจัดการศึกษาในรูปแบบทวิศึกษาที่มี 4.ด้านข้อมูลย้อนกลับผู้เรียนร้อยละ 40 ที่ได้นำความรู้และทักษะไปปฏิบัติงานในสถานประกอบการและ 5.ด้านสิ่งแวดล้อมได้ดำเนินการเพื่อสนองนโยบาย และยังประสานงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ส่วนครูผู้สอนทวิศึกษายังขาดระบบการประเมินมาตรฐานวิชาชีพ อาคารสถานที่ ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน รวมทั้งงบประมาณสอดคล้องกับมณฑล ธรรมจริยาวัฒน์ (2562 : 12) จากการศึกษาปัญหาพบว่าปัญหาด้านการจัดสรรงบประมาณ หากพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของนโยบาย หลักสูตรการจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) ที่มุ่งเน้นการเพิ่มการศึกษาด้านอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลายตาม ความถนัดแต่งบประมาณทั้งหมดถูกส่งไปยังสอศ. ส่งผลให้เกิดปัญหาที่ตามมาคือ ปัจจัยความพร้อมของการดำเนินงานของบุคลากรรวมทั้งทรัพยากรด้านอื่น ๆ เช่น ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุ ค่าตอบแทนการสอน

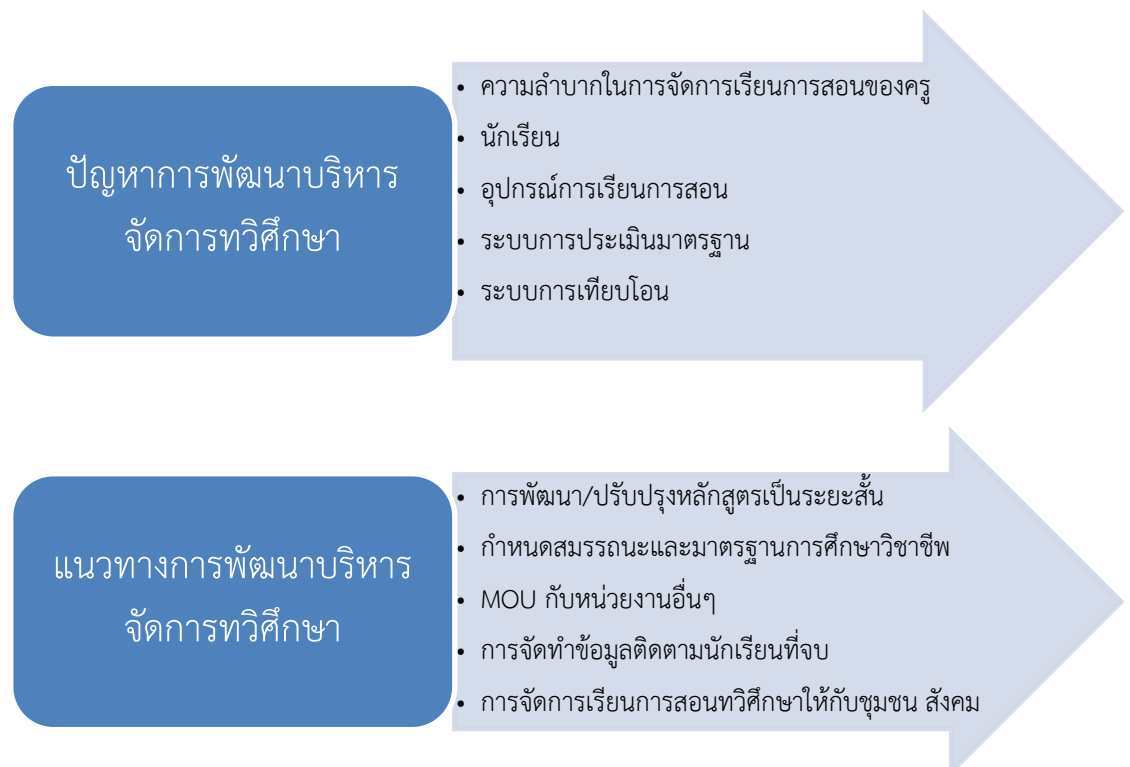
อภิปรายผลข้อที่ 2 แนวทางการบริหารจัดการทวิศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1.ด้านปัจจัยป้อน มีการกำหนดหลักสูตรทวิศึกษาที่ทางโรงเรียนดำเนินการเปิดสาขา จำนวน 5 สาขาและแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับ ปวีร์ ศิริรักษ์ (2559, น.89-93) แนวทางพัฒนาที่สำคัญ 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาควรส่งเสริมให้มีการจัดอบรมการนิเทศการฝึกอาชีพของครูนิเทศ 2) กระทรวงศึกษาธิการควรดำเนินการสร้างกรอบมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพให้ครบทุกสาขาวิชา และออกหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติของประกาศกำหนดการเบิกค่าใช้จ่ายงบประมาณสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนและ 3) วิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน ต้องมีการสร้างความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับวิทยาลัยอาชีวศึกษาของรัฐบาลและสถานประกอบการ และยังสอดคล้องกับ ปิติภัทร วัดแก้ว (2561 : 67-70) พบว่า ฝ่ายบริหารงานบุคคล ควรสนับสนุนบุคลากรทุกคนให้มีความรู้ความพร้อมที่จะปฏิบัติงานที่ท้าทายตลอดจนให้ความสำคัญต่อการจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมกับงานขององค์กร และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา 2.ด้านกระบวนการเปลี่ยนแปลง มีการกำหนด

สมรรถนะและมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพและสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียนก่อนสอบมาตรฐานวิชาชีพการบริหารโรงเรียน สอดคล้องกับรัตนา จันทรรวม (2560 :199-202) พบว่าแนวคิดหลักสูตรการศึกษาเพื่อมโยงสู่อาชีพ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร มีวิชาสามัญ วิชาหลัก ด้านอาชีพ และการฝึกงานวิชาเลือกด้านอาชีพ ด้านการจัดการเรียนการสอนยังคงเน้นด้านวิชาการ และสอดคล้องกับพันธูรณ์ พันธวงศ์และ สติพร เขาวนชัย (2564 : 136) กล่าวว่าในการวัดผล ประเมินผลต้องดูจากสภาพจริงในการ ปฏิบัติงาน รวมถึงการกำหนดนโยบายจะช่วยให้ครูผู้สอน ปฏิบัติตามนโยบายเกี่ยวกับผลการเรียน 3.ด้านปัจจัยผลผลิต มีโครงการค่ายซ่อมเสริม โดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและสถาบันอาชีวศึกษาที่ร่วมทำ MOU ทำการสอนเสริมนักเรียนที่มีผลการเรียนไม่ถึง 2.00 ซึ่งเป็นเกณฑ์ในการตัดสินในการเทียบโอนรายวิชาสามัญมีการกำกับติดตามรายงานผลสำเร็จของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับ ปวีร์ ศิริรักษ์ (2559 : 89-93) แนวทางพัฒนาที่พบคือ กระทรวงศึกษาธิการควรดำเนินการสร้างกรอบมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพให้ครบทุกสาขาวิชา และออกหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติของประกาศกำหนดการเบิกค่าใช้จ่ายงบประมาณสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนให้เป็นแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ และ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนควรทำการสร้างความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับวิทยาลัยอาชีวศึกษาของรัฐบาลและสถานประกอบการ 4. ด้านข้อมูลย้อนกลับ พบว่า ให้จัดทำข้อมูลติดตามนักเรียนที่จบหลักสูตรทวิศึกษา เพื่อติดตามและรายงานผลการดำเนินงานจึงควรกำหนดนโยบายให้สถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการทวิศึกษา ระบุคำว่า “ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ทวิศึกษา) หรือ ปวช. (ทวิศึกษา)” ไว้ในประกาศนียบัตรวิชาชีพที่มอบให้กับผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรและสอดคล้องกับ สมประสงค์ ยมนา (2560:193-201) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีองค์ประกอบรูปแบบ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2. แนวคิดและหลักการของรูปแบบ 3. กลไกการดำเนินงานของรูปแบบ 4. เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ 5. คำอธิบายรูปแบบ และ 6. แนวการประเมิน 5.ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ควรจัดทำโครงการด้านการประชาสัมพันธ์ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนทวิศึกษาให้กับชุมชน สังคม ทุกปี โดยมีนักเรียนที่เรียนจบแล้วมาเป็นผู้แนะนำให้กับผู้ที่สนใจ และจัดทำโครงการอบรมอาชีพระยะสั้นโดยประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับสถาบันอาชีวศึกษาที่ทำ MOU โดยนำนักเรียนในสาขาเป็นผู้นำความรู้และ

ประสบการณ์ ซึ่งจะสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ยกระดับมาตรฐานการศึกษา รวมถึงการผลิตและการพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับการพัฒนาประเทศ สอดคล้องกับ แสงดาว เพ็ชรนารถ (2562:125) พบว่า ผลการประเมินค่ากระบวนการ (Process) ด้านการแนะแนวและประชาสัมพันธ์โครงการ รูปแบบในการแนะแนว หรือ ประชาสัมพันธ์โครงการที่ ทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทราบว่าโรงเรียนมีการเปิดสอน ในโครงการซึ่งมีองค์ประกอบ ทั้งหมด 6 ข้อคือ 1) การออกแนะแนวพร้อมกับการแจกแผ่นพับ 2) การติดป้าย ประชาสัมพันธ์ 3) การทำหนังสือแจ้งผู้นำชุมชน 4) การประชุมผู้ปกครองนักเรียนได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการ 5) ฝ่ายประชาสัมพันธ์มีโครงการผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และ 6) นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนได้ไปบอกต่อกับคนในชุมชน

องค์ความรู้การวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาบริหารจัดการทวิศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่” ดังแผนภาพนี้

จากแผนภาพทำให้เห็นว่า การพัฒนาบริหารจัดการทวิศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 ยังมีปัญหาหลายประการ เช่น ครูผู้สอนทวิศึกษายังขาดระบบการประเมินมาตรฐานวิชาชีพ อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ ครูผู้สอนได้ใช้ห้องเรียนที่ไม่มีการใช้เครื่องมือ ครุภัณฑ์ นักเรียน ได้เกรดวิชาพื้นฐานไม่ถึง 2.00 ทำให้มีปัญหาในการเทียบโอนรายวิชาพื้นฐานในปีที่ 3 และนักเรียนผู้เรียนร้อยละ 40 ยังมีผลการสอบที่ไม่ผ่านการประเมิน จึงต้องทำการทดสอบซ้ำจนกว่าจะสอบผ่านตามมาตรฐานวิชาชีพ ผู้เรียนทวิศึกษา มีระดับผลการเรียนรายวิชาพื้นฐานไม่ถึงระดับ 2 ส่งผลให้เกิดปัญหาเรื่องการเทียบโอนและการจบการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เป็นต้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้ค้นพบความรู้ใหม่ที่จะช่วยให้เกิดการแก้ไขปัญหาทั้งระบบ ซึ่งอาจจะกำหนดแนวทาง ดังนี้ การพัฒนา/ปรับปรุงหลักสูตรเป็นระยะสั้น มีการกำหนดสมรรถนะและมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพ ทำ MOU กับหน่วยงาน โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาอื่น ๆ มีการจัดทำข้อมูลติดตามนักเรียนที่จบ และการจัดการเรียนการสอนทวิศึกษาให้กับชุมชน สังคม

สรุป และข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา แนวทางการบริหารจัดการทวิศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ที่ยังมีปัญหา อุปสรรคอยู่บ้างทำให้เกิดผลเสียต่อสถาบันการศึกษาต่อการบริหารจัดการรวมทั้งตัวของนักเรียนที่ยังต้องได้รับการพัฒนาหลาย ๆ ด้านเพื่อขจัดอุปสรรคที่อยู่ให้หมดไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเพื่อทำความเข้าใจในองค์ความรู้ที่สามารถกำหนดแนวทางได้หลากหลายและตรงกับความต้องการ เช่น การพัฒนา/ปรับปรุงหลักสูตรเป็นระยะสั้น มีการกำหนดสมรรถนะและมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพ ทำ MOU กับหน่วยงาน โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาอื่น ๆ มีการจัดทำข้อมูลติดตามนักเรียนที่จบ และการจัดการเรียนการสอนทวิศึกษาให้กับชุมชน และสังคม

ดังนั้น สถาบันการศึกษา และหน่วยที่เกี่ยวข้องควรมีการดำเนินงานตามแผน และนโยบายอย่างเคร่งครัดจัดทำโครงการ / กิจกรรม เกี่ยวกับการบริหารจัดการทวิศึกษาในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ประสานงานกับหน่วยงานอื่น เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณ ในการจัดซื้ออุปกรณ์ และสื่อเทคโนโลยี ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานในด้านปัจจัยป้อน ให้มีประสิทธิภาพ และให้เกิดประโยชน์สูงสุด การนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ และนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป การเผยแพร่ผลงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการทวิศึกษาสู่ชุมชน และนำไปประยุกต์ใช้อย่าง

ต่อเนื่อง อีกทั้ง โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 ควรจัดทำโครงการ ประสานงานกับหน่วยงานอื่น เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณ ในการจัดซื้อ อุปกรณ์ และสื่อเทคโนโลยีจัดหาสื่อ อุปกรณ์ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารจัดการที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรทวิศึกษา จัดอบรมสัมมนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และศักยภาพของบุคลากรในด้านต่าง ๆ ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานในด้านปัจจัยป้อน ให้มีประสิทธิภาพ และให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่งตั้งผู้นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จัดแสดง หรือเผยแพร่ ผลงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลงาน นิทรรศการ ที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการทวิศึกษาสู่ชุมชน และนำไปประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น หากนักวิจัยอื่น ๆ สนใจจะทำการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้ควรที่จะสนใจเรื่องการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดอาชีวศึกษาที่ร่วมทำ MOU ในการบริหารจัดการทวิศึกษาของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ เรื่อง การบริหารจัดการทวิศึกษา ของโรงเรียนในกลุ่มการศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 6 ภาคเหนือ และ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทวิศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ จะช่วยให้ค้นพบคำตอบและองค์ความรู้ใหม่ต่อไป

References

- คำภาศน์ บุญเดิม. (2561). ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ทวิศึกษา) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 40. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- ณัฐกานต์ สุทธิจิตร. (2562). แนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาแบบทวิศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 จังหวัดสุพรรณบุรี. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ณัฐภรณ์ พันธวงศ์ และ สติพร เขาวนชัย. (2564). แนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41. *วารสารศึกษาศาสตร์สารมหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. 5 (1) : 130-141.

- รัตนา จันทรรวม. (2560). นวัตกรรมการบริหารโรงเรียนระบบทวิศึกษาตามแนวคิดหลักสูตรการศึกษาเชื่อมโยงสู่อาชีพ. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* (สาขาวิชาบริหารการศึกษา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณฑา ธรรมจริยาวัฒน์. (2562). การนำนโยบายอาชีวศึกษาการจัดการเรียนการสอนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษา และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) ในช่วง พ.ศ. 2557-2560 ไปปฏิบัติ. *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*. (สาขาการเมือง). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมประสงค์ ยมนา. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *ดุชนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต* (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สมเดช ดอกดวง. (2560). แนวทางการพัฒนาการบริหารโครงการจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) กรณีโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 32 กับวิทยาลัยสารพัดช่าง จังหวัดอุบลราชธานี. *รายงานการศึกษาส่วนบุคคล*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- แสงดาว เพ็ชรนารถ. (2562). การประเมินโครงการจัดการเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) กรณีศึกษา โรงเรียนสะอาดวิทยาคม โดยใช้การประเมินแบบตอบสนอง. *สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต* (สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา). มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปวีร์ ศิริรักษ์. (2559). แนวทางการพัฒนานำนโยบายการศึกษาระบบทวิศึกษาไปสู่การปฏิบัติของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนในจังหวัดนครราชสีมา. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* (สาขาวิชาบริหารการศึกษา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิณฑร วัตแก้ว. (2561). แนวทางการบริหารการศึกษารูปแบบทวิศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเขต 18. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- อนุสรณ์ แสงนิมนวล. (2556). *อาชีวศึกษากับการพัฒนาประเทศ*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://www.bme.vec.go.th> [3 พฤศจิกายน 2563].

แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็งจากปัจจัยการตัดสินใจ
ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย
จังหวัดเชียงใหม่

Guidelines for Administration of Child Development Centers under San Na Meng
Subdistrict Municipality from Parents' Decision Factor in Sending Their Children
to Early - Childhood Education in San Na Meng Subdistrict, San Sai District,
Chiang Mai Province

เบญญพัฒน์ ญาณวดี Benyapat Yannawadee

ชาลี ภัคดี Chalee Pakdee

ฉัตรชัย ศิริกุลพันธ์ Chatchai Sirikulpan

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University

kaomark23@gmail.com

Haripunchai Review 19/10/2565

Haripunchai Review 23/01/2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัจจัย เงื่อนไข ต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัย 2) หาแนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็งจากปัจจัยการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 24 คน และการสนทนากลุ่มจำนวน 8 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาสรุปแบบบรรยายพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัจจัย เงื่อนไข ต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง พบว่า ขอบข่ายของการบริหารจัดการด้วยวงจร

คุณภาพเดมมิ่ง (PDCA) 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันมีการกำหนดเป้าหมายจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน (P) 2) ดำเนินงานตามแผนที่ออกแบบไว้ (D) 3) ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนที่ปฏิบัติ (C) 4) นำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนา (A) และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน

2) แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็ง จากปัจจัยการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง พบว่า การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเน้นการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านให้มีความสำคัญที่เด็กและประสานผู้ปกครองนำศักยภาพในตัวเด็ก ปรับแนวทางการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบเดิม ๆ ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการภายใน ต้องมีการขับเคลื่อนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และบุคลากรต้องทำงานเป็นทีม

คำสำคัญ :: การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, เทศบาลตำบลสันนาเม็ง, ปัจจัยการตัดสินใจ, การส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษ, ปฐมวัย.

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the current situation, factors and conditions affecting the parents' decision to send their children to study at the early childhood, 2) to find out the guideline for administration of child development center of San Na Meng Sub-district Municipality from parents' decision factors in sending their children to study at the early childhood level in San Na Meng Sub-district, San Sai District, Chiang Mai Province. This study was a qualitative research. The instruments were the interview form with 24 key informants and focus group for 8 people. The data were analyzed in a descriptive content.

The results showed that

1) The study of current conditions, factors, and conditions affecting the parents' decision to send their children to study at the early childhood level in San Na Meng Sub-district, it was found that the scope of Deming Quality Circle Management (PDCA) consisted of 4 steps, including 1) An analysis study of the current

situation, having specified goals for developing the educational quality development plan with participation from all sectors (P), 2) having carried out according to the designed plan (D), 3) Having evaluation according to the action plan (C), and 4) assessment results to improve and develop (A) and the learning management process according to the learning management model by focusing on the process of participation with all sectors.

2) The administrative Guidelines for Child Development Center in San Na Meng Sub-district Municipality from parents' decision factor to send their children to study at the early childhood level in San Na Meng sub-district, it was found that the improvement of the curriculum development of educational institutions focused on promoting development in all 4 aspects, giving importance to children and coordinating parents, bring the potential of children, adjusting the way of organizing traditional learning experiences and parents are involved in teaching and learning. Internal management must be driven to keep pace with changes all the time and personnel must work as a team.

Keyword: Administration of the Child Development Center, San Na Meng Municipality, Decision Factors, Sending Children to Education, Early Childhood.

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขปรับปรุงถึงฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562 ได้กล่าวถึง ความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษา ตามมาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก 3 ประการ ดังนี้ ประการที่หนึ่ง เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ประการที่สอง ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประการที่สาม การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาเป็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิตจึงครอบคลุมการจัดการศึกษาตั้งแต่เกิดจนตาย การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี (5 ปี 11 เดือน 29 วัน) ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าว จะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมองการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้มีชื่อเรียกต่างกันไปหลายชื่อ ซึ่งแต่ละโปรแกรมก็มีวิธีการและลักษณะใน

การจัดกิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยพัฒนาเด็กในรูปแบบต่าง ๆ กัน (นภเนตร ธรรมบวร, 2542, หน้า 3 - 4) ซึ่งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการจัดการศึกษา จึงได้กำหนดมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อให้มีการบริหารจัดการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างเป็นระบบ มีมาตรฐานและคุณภาพตามหลักวิชาการ นอกจากการพัฒนาเด็กดังกล่าวแล้ว หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 จึงกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ ดังต่อไปนี้ ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน มีสุขภาพจิตที่ดีและมีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจดีงาม ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย ความเป็นไทย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัยมีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, หน้า 3) โดยการจัดการศึกษาปฐมวัยมีหลักการสำคัญในการให้สังคม ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และกระจายอำนาจการศึกษาลงไปยังท้องถิ่นโดยตรง โดยเฉพาะสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นผู้จัดการศึกษาในระดับนี้

เพราะฉะนั้น การพัฒนาเด็กระดับปฐมวัยมีความสำคัญมาก เพราะเป็นที่ยอมรับทางวิชาการแล้วว่า การศึกษาระดับปฐมวัยเป็นการวางพื้นฐานของการพัฒนาทุกด้านของบุคคล พื้นฐานดังกล่าว ครอบคลุมการพัฒนาทางกายที่ต้องเจริญเติบโตเต็มที่ตามวัยและความแข็งแรงสมบูรณ์ พัฒนาการ ทางสติปัญญาที่เด็กเกิดการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ พร้อมทั้งส่งเสริมการคิด พัฒนาการทางสังคมที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการพัฒนาบุคลิกภาพ เพื่อให้ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมกับวัย ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในวัยนี้ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งอันจะส่งผลไปถึงการพัฒนาระยะต่อไปในชีวิต ซึ่งสภาพแวดล้อมของเด็กวัยนี้ส่วนหนึ่งมาจากสภาพแวดล้อมทางบ้าน ชุมชน และจากสถานศึกษา ที่จัดการศึกษาที่จะต้องคอยเอาใจใส่ดูแลในการช่วยให้เกิดพัฒนาการในเด็กต่อไป องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีภารกิจหน้าที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาเด็ก และมีบทบาทที่สำคัญในการบริหารจัดการเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้งสิ้น ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นได้จัด ตั้งและดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กพร้อมทั้งรับถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งเดิมอยู่ในความดูแลของส่วนราชการต่าง ๆ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในทุก ๆ ด้านเพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพ และได้มาตรฐาน สนับสนุนกิจกรรมในทุกด้านรวมทั้งสนับสนุนงบประมาณเพื่อจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ให้ครอบคลุมลักษณะงาน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล งานบริหารทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546 : 21)

เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาการจัดการศึกษาเด็กปฐมวัยก็ยิ่งประสบปัญหาหลายด้านเช่น จากการวิจัยของ ปัทมดา ขวัญมณีกุล (2558 : 129) ที่ได้ศึกษา ทศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ สภาพปัญหาได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ และผู้บริหารเข้าร่วมประชุมกับผู้ปกครองน้อย ครูผู้สอนมีไม่เพียงพอ อาคารสถานที่คับแคบ มีพื้นที่ใช้สอยจำกัด ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาจำนวนน้อย อีกทั้งยังมีการสร้างเครือข่ายการพัฒนาปฐมวัยมีไม่มากพอ และยังสอดคล้องกับการวิจัยของสิมินตราพร สุรินทร์ (2555 : 5) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการถ่ายโอนภารกิจงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลเจดีย์แม่ครัว พบว่าจากการศึกษาความต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร เนื่องจากเกิดปัญหาและอุปสรรคที่รัฐบาลกำลังอยู่ในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและตัวผู้นำบ่อยครั้ง ทำให้งบประมาณในถ่ายโอนต่าง ๆ ไม่สามารถอนุมัติเห็นชอบได้ทันเวลา ซึ่งพรณนิสา สายหยุด (2558 : 3) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัย การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ประสบกับปัญหาด้านสถานที่ ครูผู้สอน และวัสดุที่ใช้ในการเรียนการสอน ผู้ปกครองไม่เห็นถึงความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของตนเองต่อการจัดการศึกษา ซึ่งการที่จะดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดการพัฒนานั้น สาเหตุที่กล่าวมาแล้วล้วนเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองแม่โจ้ ทั้งสิ้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการบริหารการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กยังมีปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอีกหลายประการ

เทศบาลตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ก็เป็นแห่งหนึ่งที่พบกับปัญหาดังกล่าวเช่นกัน ซึ่งเทศบาลตำบลสันนาเม็งมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 1 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็ง เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้ประสบปัญหาสอดคล้องกับงานวิจัยของทั้งสาม

ท่านดังกล่าวข้างต้น โดยมีการกิจที่สำคัญในการจัดการศึกษาและพัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนในท้องถิ่นให้มีความพร้อมและมีศักยภาพตามวัย ได้มีการดำเนินงานจัดการศึกษาให้กับเด็กในชุมชนตามหลักสูตรปฐมวัย เพื่อให้การศึกษาเป็นไปในทางทิศเดียวกัน และถูกต้องตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ซึ่งผู้ศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็งมีความต้องการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น จากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ย้อนหลัง 3 ปี ตั้งแต่พ.ศ. 2562 - 2564 พบว่าผลการประเมินภายในด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบยังไม่มี ความชัดเจน ผลประเมินอยู่ในระดับพอใช้และจากการสัมภาษณ์ คณะผู้บริหาร คณะครู ผู้ปกครอง จำนวน 20 คน ระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.2565 พบข้อมูลสอดคล้องกันว่าการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัย มีปัญหาในด้านบุคลากร อำนาจการตัดสินใจส่วนใหญ่อยู่ที่ผู้บริหารท้องถิ่น ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ประสิทธิภาพของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยบุคลากรทางการศึกษาหรือเจ้าหน้าที่ ไม่ตรงกับสายงานด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร ขาดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เด็กขาดเรียนบ่อย ผู้ปกครองย้ายเด็กไปยังสถานศึกษาอื่นทำให้การเรียนยังขาดความต่อเนื่อง ส่งผลให้จำนวนนักเรียนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็งมีจำนวนลดลง มีสถานศึกษาใกล้เคียงที่จัดการศึกษาเช่นเดียวกันแต่มีความแตกต่าง เช่น มีการสอน 3 ภาษา มีสระว่ายน้ำ มีสนามเด็กเล่นที่กว้างขวางรองรับเด็กได้ในจำนวนมาก (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลราเม็ง, 2565) ซึ่งทุกปัญหาล้วนส่งผลต่อการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยของเทศบาลตำบลสันนาเม็ง

จากปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษา แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็ง จากปัจจัยการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย และปรับปรุงการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัจจัย เงื่อนไข ต่าง ๆ ที่ส่งผลการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่

2.เพื่อหาแนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็ง จากปัจจัยการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีรายละเอียด ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1) ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาลตำบลสันนาเม็ง 2 คน ครูผู้สอน 4 คน, ผู้ปกครอง 12 คน, กรรมการสถานศึกษา 6 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน

2) ผู้ให้ข้อมูลการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย 2 คน, ผู้บริหารสถานศึกษา 2 คน, ครูผู้สอน 2 คน, กรรมการสถานศึกษา 2 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน

เครื่องมือการวิจัย

1) แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก

ลักษณะของเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการสัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างสำหรับข้อมูลที่หลากหลาย แบบไม่เป็นทางการ ไม่จำกัดคำตอบ ไม่เคร่งครัด ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งลักษณะและเนื้อหาตลอดจนขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้าง มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สภาพการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอย่างไร

ตอนที่ 3 แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็ง จากปัจจัยการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ควรเป็นอย่างไร

2) แบบการสนทนากลุ่ม

แบบคำถามการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน 8 คนต่อประเด็นคำถาม ในการสนทนากลุ่มซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่มไว้นามาวเคราะห์ข้อมูลตามกรอบการศึกษาที่วางไว้ โดยการวิเคราะห์ตามกรอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อสรุปเหตุการณ์หรือกฎเกณฑ์

ตลอดจนหลักการต่าง ๆ ของการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ และแนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็ง จากปัจจัยการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ควรเป็นอย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ไม่มีโครงสร้างและข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล และส่วนการวิเคราะห์ผลของการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาเขียนสรุปแบบบรรยายพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็ง จากปัจจัยการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัจจัย เงื่อนไข ต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา สัมภาษณ์ สภาพบริบท ปัญหา ปัจจัย เงื่อนไข ที่มีผลต่อการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยขอบข่ายของการบริหารจัดการด้วยวงจรคุณภาพเดมมิง (PDCA) 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษา วิเคราะห์สภาพปัจจุบันการบริหารจัดการเรียนรู้ ก่อนการกำหนดเป้าหมายจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน (P) 2) ดำเนินงานตามแผนที่ออกแบบไว้ (D) 3) ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนที่ปฏิบัติ (C) 4) นำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนา (A) และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบจัดการเรียนรู้ (Active Learning) โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนในทุกกระบวนการ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็ง จากปัจจัยการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ควรมีการดำเนินโครงการ กิจกรรมดังนี้ คือให้มีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเน้นการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสิ่งแวดล้อมโดยให้ความสำคัญที่เด็กและประสานผู้ปกครอง นำศักยภาพในตัวเด็ก ปรับแนวทางการจัด

ประสบการณ์เรียนรู้แบบเดิม ๆ ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการภายใน ต้องมีการขับเคลื่อนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา บุคลากรต้องทำงานเป็นทีม เห็นควรจัดให้มีกิจกรรมตามโครงการ ดังต่อไปนี้ 1) กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย แข็งแรง มีสุขนิสัยที่ดีและดูแลความปลอดภัยของตนเอง 2) กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ ควบคุมและแสดงออกทางอารมณ์ 3) กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ช่วยเหลือตนเอง และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม 4) กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา สื่อสารได้มีทักษะการคิด พื้นฐาน และแสวงหาความรู้ 5) โครงการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้ครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ตามบริบทสถานศึกษา 6) โครงการอบรมพัฒนาให้ครูมีความเชี่ยวชาญด้านการจัดประสบการณ์ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง 7) กิจกรรมการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญโดยเฉพาะในด้านการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การส่งเสริมทักษะการแสวงหาความรู้ สรุปความรู้ การแก้ปัญหาด้วยโครงงาน 8) โครงการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจการพัฒนาเด็กสำหรับผู้ปกครอง 9) โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อให้เอื้อต่อการจัดประสบการณ์เรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็ง จากปัจจัยการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” จากสรุปผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

อภิปรายผลวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัจจัย เงื่อนไข ต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา สังเกต สัมภาษณ์ สภาพบริบท ปัญหา ปัจจัย เงื่อนไข ที่มีผลต่อการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยขอบข่ายของการบริหารจัดการด้วยวงจรคุณภาพเดมมิง (PDCA) 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษา วิเคราะห์สภาพปัจจุบันการบริหารจัดการเรียนรู้ ก่อนการกำหนดเป้าหมายจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน (P) 2) ดำเนินงานตามแผนที่ออกแบบไว้ (D) 3) ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนที่ปฏิบัติ (C) 4) นำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนา (A) และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบจัดการเรียนรู้ (Active learning) โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนในทุกกระบวนการ สอดคล้องกับสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (พระครูสังฆรักษ์

ไชยรัตน์ ชยรัตน์, 2558 : 322) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต เนื่องจากการเป็นการบริหารที่มีปัจจัยเกื้อหนุนจากผู้เกี่ยวข้องโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม กับทุกภาคส่วนในทุกกระบวนการนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎี P D C A เป็นวงจร กระบวนการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพทำให้งานสำเร็จลุล่วงได้โดยง่ายและเป็นระบบระเบียบ Deming (อรรถพล เชาว์ประยูร, 2549, หน้า 35 - 36) เป็นนักวิชาการด้านคุณภาพได้เสนอแนวคิด ด้านคุณภาพที่สำคัญเกี่ยวกับวงจรเดมมิง (Deming Cycle) ดังนี้ วงจรเดมมิง (Deming Cycle) หรือ ในบางครั้งเรียกว่า วงล้อเดมมิง (Deming Wheel) หรือ วงจร P D C A (Plan-Do-Check-Act Cycle) ซึ่งบริบทของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสนนนาเมือง ซึ่งเป็นองค์กรขนาดเล็กและจากผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจึงนำกระบวนการของวงจรคุณภาพเดมมิง (PDCA) มาใช้เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กร

อภิปรายผลวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสนนนาเมืองเนื่องมาจากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และวิเคราะห์ ปัจจัยในแต่ละด้าน ได้แก่ 1) กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายแข็งแรง 2) กิจกรรมส่งเสริม พัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจ 3) กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม 4) กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการ ด้านสติปัญญา 5) โครงการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้ครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน 6) โครงการ อบรมพัฒนาให้ครูมีความเชี่ยวชาญ และ 7) กิจกรรมการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญทั้งนี้ เพราะเทศบาลให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาอย่างดีสอดคล้องกับฉันทานันท์ แก้วกิตติวัฒน์ (2560) พบว่า ปัจจัยการตัดสินใจของผู้ปกครองนักเรียนในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนอบจ.รบ.1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณลักษณะของครู ด้าน สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านภาพลักษณ์ของโรงเรียนด้านการบริการ และด้านวิชาการ นอกจากนี้มีการเสนอข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ได้แก่ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านคุณลักษณะของครู 3) ด้านสภาพแวดล้อมในโรงเรียน 4) ด้านการบริการ 5) ด้านภาพลักษณ์ ของโรงเรียน และ 6) ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนและสอดคล้องกับประกาศิต กิตติลาภ และ สุนทรี วรรณไพเราะ (2560 : 1002) พบว่า การศึกษาการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้า

เรียนโรงเรียนอนุบาลกิตติเวศม์ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา พบว่า ผู้ปกครองมีการตัดสินใจในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียนอนุบาลกิตติเวศม์ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการหาแนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสนนนาเมือง จากปัจจัยการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสนนนาเมือง อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ควรมีการดำเนินโครงการ กิจกรรมดังนี้ คือให้มีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเน้นการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านให้มีความสำคัญที่เด็กและประสานผู้ปกครอง นำศักยภาพในตัวเด็ก ปรับแนวทางการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบเดิม ๆ ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการภายใน ต้องมีการขับเคลื่อนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา บุคลากรต้องทำงานเป็นทีม ด้วย 9 ด้านดังนี้

ภาพที่ 1 กิจกรรมการส่งเสริมเพื่อการตัดสินใจของผู้ปกครอง

จากแผนภาพทำให้เห็นว่า แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสนนนาเมือง จากปัจจัยการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสนนนาเมือง อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ อย่างน้อย 9 ประการได้แก่

- 1) กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายแข็งแรง มีสุขนิสัยที่ดีและดูแลความปลอดภัยของตนเอง
- 2) กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจ ควบคุมและแสดงออกทางอารมณ์
- 3) กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ช่วยเหลือตนเอง และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
- 4) กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา สื่อสารได้มีทักษะการคิดพื้นฐาน และแสวงหาความรู้
- 5) โครงการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้ครอบคลุมพัฒนาการ ทั้ง 4 ด้านตามบริบทสถานศึกษา
- 6) โครงการอบรมพัฒนาให้ครูมีความเชี่ยวชาญด้านการจัดประสบการณ์ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง
- 7) กิจกรรมการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญโดยเฉพาะในด้านการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การส่งเสริมทักษะการแสวงหาความรู้ สรุปลความรู้ การแก้ปัญหาด้วยโครงการ
- 8) โครงการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจการพัฒนาเด็กสำหรับผู้ปกครอง
- 9) โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อให้เอื้อต่อการจัดประสบการณ์เรียนรู้

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็ง จากปัจจัยการตัดสินใจส่งบุตรหลานเข้าศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ปกครองในตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” ทำให้ว่า การบริหารจัดการด้วยวงจรคุณภาพเดิมยังสามารถกำหนดเป้าหมายจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ สามารถดำเนินงานตามแผนที่ออกแบบไว้ ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนที่ปฏิบัติ เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนในทุกกระบวนการ โดยมองกิจกรรมต่าง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายแข็งแรง กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจ 3) กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา 5) โครงการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้ครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน โครงการอบรมพัฒนาให้ครูมีความเชี่ยวชาญ และกิจกรรมการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้นเทศบาลตำบลสันนาเม็งหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมการ

บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็งมให้มีการขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่องโดยกำหนดระยะเวลาในการวางแผนการดำเนินงาน การตรวจสอบ กำกับติดตาม และปรับปรุงแก้ไข การดำเนินงานการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งการจัดทำโครงการ / กิจกรรมต่าง ๆ และ ควรมีการนิเทศติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ และนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป ส่วนข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายแข็งแรง มีสุขนิสัยที่ดีและดูแลสุขภาพปลอดภัยของตนเอง จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจ ควบคุมและแสดงออกทางอารมณ์ จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ช่วยเหลือตนเอง และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา สื่อสารได้มีทักษะการคิดพื้นฐาน และแสวงหาความรู้ และเพิ่มเติมโครงการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้ครอบคลุมพัฒนาการ ทั้ง 4 ด้านตามบริบทสถานศึกษา นอกจากนี้สำหรับนักวิจัยอื่น ๆ อาจมองถึงเรื่อง การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษา เรื่อง การประเมินและสร้างเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เรื่อง การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยอายุแรกเกิดถึง 5 ปี ของผู้ปกครอง ในเขตเทศบาลตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ และเรื่อง ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อสมรรถนะครูปฐมวัย

References

- ณัฐนันท์ แก้วกิตติวัฒน์. (2560). *ปัจจัยการตัดสินใจของผู้ปกครองนักเรียนในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนอบจ.รบ.1 (วัดห้วยปลาตุก อนันตกุลอุปถัมภ์) สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท, มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- นงเนตร ธรรมบวร. (2542). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ปัทมิตา ขวัญมณีกุล. (2558). *ทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อการบริหารจัดการจัดการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่*. สารนิพนธ์ระดับปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ประกาศิต กิตติลาภ และ สุนทรี วรรณไพเราะ. (2560). *ปัจจัยการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียนอนุบาลกิตติเวชม์ อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา*. ในการประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9. 995-1005.
- พระครูสังฆรักษ์ไชยรัตน์ ขยรัตน์. (2558). *การบริหารการศึกษา*. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตราชบุรี. 4(2). 320-325.

- พรรณนิภา สายหยุด. (2558). *การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่*. สารนิพนธ์ระดับปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลราเม็ง. (2565) *เอกสารรายงานการประเมินตนเอง (SAR) พ.ศ. 2562 – 2564*. เทศบาลตำบลราเม็ง.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สินิตราพร สุรินทร์. (2555). *การถ่ายโอนภารกิจงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลเจดีย์แม่ครัว เชียงใหม่*. สารนิพนธ์ระดับปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อรรถพล เชาวน์ประยูร. (2549). *แนวปฏิบัติในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนอนุบาล เอกชนในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่*. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ ครูบาในจังหวัดลำพูน

The Innovation of Social Networks Strengthening Based on Four Ways of Kruba Civilization Practice in Lamphun Province

นฤพันธ์ สมเจริญ Nareupan Somcharoen

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

MCU, Lamphun Buddhist College

nareupan.som@mcu.ac.th

Haripunchai Review 19/10/2565

Haripunchai Review 23/01/2566

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพการทำงานร่วมกันของเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดลำพูน 2) สร้างและทดลองใช้นวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมฯ 3) ประเมินผลนำเสนอและเผยแพร่ นวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า

1) จุดแข็งสำคัญของแต่ละเครือข่ายคือ บุคลากร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนในชุมชน สามารถที่จะทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพของตน มีการประสานความร่วมมือไปยังเครือข่ายอื่นในชุมชน มีความพร้อมที่จะเสียสละ มีจิตอาสา และจุดอ่อนสำคัญคือ การประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการของเครือข่าย ยังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหน่วยงานภาครัฐ

2) การสร้างและทดลองใช้นวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน ใช้แนวคิดวงจรนวัตกรรม 7 ขั้นตอน และทดลองใช้นวัตกรรมฯ ด้วยกระบวนการจัดกิจกรรมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

3) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมฯ ได้คะแนนเฉลี่ยจากการประเมินการเรียนรู้เท่ากับ 22.45 (คุณภาพระดับ ดี) และประสิทธิภาพของการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพของกระบวนการ/ผลลัพธ์ (E1/E2) เท่ากับ 75.13/83.60 มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 12.45 คะแนน และ 16.72 คะแนน และ

คะแนนที่ได้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีการนำเสนอและเผยแพร่นวัตกรรมฯ ผ่านเวทีเสวนาวิชาการ การจัดประชุมใหญ่คณะสงฆ์จังหวัดลำพูน บทความวิชาการ และการเผยแพร่ผ่านสื่อสารสนเทศฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

คำสำคัญ : นวัตกรรม; การมีส่วนร่วม; อารยธรรมวิถี

Abstract

This article research aims to 1) study the interoperability potential of social networks in Lamphun province; 2) Create and experiment with engagement-enhancing innovations and 3) Evaluate, present and publish the innovation of social networks strengthening based on four ways of kruba civilization practice in Lamphun province. The results showed that:

1) The main strength of each network is that the personnel, mainly those in the community, are able to work to their full potential. Collaboration is carried out to other networks in the community. Be ready to make sacrifices, volunteer. And the main weakness is coordination with local governing bodies and the budget supports the implementation of the network. It has not received the full support of stakeholders in government agencies.

2) Creating and experimenting the innovation of social networks strengthening based on four ways of kruba civilization practice in Lamphun province, use the 7-step innovation cycle concept and experiment with innovation through the process of organizing workshops.

3) Participants scored an average score of 22.45 (good quality) and learning efficiency, process efficiency/outcomes (E1/E2) of 75.13/83.60. The pre- and post-school grade point average was 12.45 points and 16.72 points, and the post-school score was statistically significantly higher than before school at .01. Innovations were presented and disseminated through academic forums and general meetings of the

clergy in Lamphun Province. Academic articles and dissemination through electronic database information media.

Keywords: innovation; participation; based on ways civilization practice

บทนำ

ประเทศไทยนั้น จากสภาพทางสังคมในอดีตที่มีแต่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อยู่ด้วยกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย ก็เปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท จากสภาพการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงสภาพต่างๆ ของสังคม วิถีชีวิตกลายเป็นความเร่งรีบ การแข่งขัน การเห็นแก่ตน การดำรงชีวิตขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจทุนนิยมและบริโภคนิยมเป็นสำคัญ ปัญหาของสังคมก็เป็นปัญหาที่ผสมผสานระหว่างปัญหาของสังคมเมืองและสังคมชนบท ทำให้การดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมห่างไกลจริยธรรมไปด้วย จึงทำให้การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนของไทยไม่ปรากฏผลเป็นรูปธรรม (พระนฤพนธ์ ภาณิสสร, 2559 : 1284) การที่จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและสามารถปรับตัวให้เข้ากับกระแสต่างๆ เหล่านี้จึงจำเป็นต้องสร้างกระบวนการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในสังคมให้เกิดขึ้นเพื่อผลของการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมในลักษณะเครือข่าย เพราะการพัฒนาสังคมมีเป้าประสงค์สำคัญคือการมุ่งเน้นส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและให้ความสำคัญกับทรัพยากรในท้องถิ่นและภูมิปัญญาดั้งเดิม และแนวทางที่สามารถปรับปรุงการดำรงชีพของชุมชนด้วยการใช้ทรัพยากรด้านต่างๆ ควบคู่กับการอนุรักษ์ อีกทั้งคนในชุมชนสามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้ดีพอสมควร (อาแว มะแสด, 2558 : 102)

การพัฒนาสังคมไทยในปัจจุบันได้มุ่งเน้นการพัฒนาเชิงโครงสร้างพื้นฐานทั้งสังคมและเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กัน โดยมีการขับเคลื่อนนโยบายภาครัฐที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ นโยบายประชารัฐ ซึ่งก็คือ การบูรณาการจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่ต้องร่วมมือช่วยกันเติมเต็มกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสมบูรณ์และยั่งยืน และมีจุดยืนร่วมกันคือ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในรัฐที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561 : 16 - 17) เกิดเป็นพลังเครือข่ายทางสังคม ซึ่งเป็นการสร้างให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำและคนในชุมชนได้อย่างประสานสอดคล้อง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการค้นหาปัจจัยที่เป็นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการรูปแบบของเครือข่ายความ

ร่วมมือ และแนวทางการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเหล่านั้น (จำเนียร ชุณหโสภาค และคณะ, 2563 : 2)

การสร้างเครือข่ายทางสังคมคือการที่บุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันใดที่มีความสัมพันธ์ร่วมกัน กระทำการทำความตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย โดยเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะสังสรรค์ และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัดกิจกรรม หรือการผลิตรายหว่างองค์กร สมาชิกที่มีจุดประสงค์เดียวกัน (ฐากร ชัยสถาพร, 2561 : 8) ซึ่งปัจจัยปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายได้แก่ การเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจ คิดและเสนอปัญหา การแบ่งปันผลประโยชน์ การประเมินผล การสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่างๆ การมีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะ มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชนอื่น ๆ ท้องถิ่น ภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่น ๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน (อภิษฎา ศรีเครือตง, จิตภา เร่งมีศรีสุข และ พระครูสังฆรักษ์ จักรกฤษณ์ ฐิริปญโญ (กัตติยง), 2558 : 102) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การค้นหาศักยภาพเครือข่าย จะเป็นสิ่งสำคัญลำดับแรกของการสร้างเครือข่าย สมาชิกบางคนของเครือข่ายมีความรู้ความสามารถหรือมีศักยภาพสูง มีทักษะ มีภาวะเป็นผู้นำ สามารถจูงใจให้สมาชิกมองเห็นและตระหนักถึงความสำคัญของเครือข่ายได้สำเร็จ รวมทั้งได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากบุคคล หรือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในภาคราชการและเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งเครือข่ายต่าง ๆ จะช่วยให้เครือข่ายเกิดขึ้นได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น (นฤมล คำอ่อน, 2562 : 22) โดยเฉพาะสังคมไทยนั้นเป็นสังคมเมืองพุทธ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในส่วนของจังหวัดลำพูนมีพระสงฆ์อยู่หลายรูปที่มีบทบาทด้านการพัฒนาสังคม การเผยแผ่ และมีจริยวัตรที่เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งชาวจังหวัดลำพูนจะใช้นามเรียกขานพระสงฆ์เหล่านี้ว่า “ครูบา” วัตรปฏิบัติของครูบาหลายรูปได้ถูกนำมาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ในปัจจุบัน รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งได้นำเอาวิถีปฏิบัติของครูบาบางรูปมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมด้วย ซึ่งครูบาที่มีชื่อเสียงในอดีตของจังหวัดลำพูน มีอยู่ 4 รูป คือ ครูบาเจ้าศรีวิชัย, ครูบาชัยยะวงศ์ศาพัฒนา, ครูบาพรหมจักรสังวร และ ครูบาอภิชัยขาวปี ผู้วิจัยในฐานะที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับครูบาทั้ง 4 รูป มาก่อนหน้านี้ จนได้เป็นองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติ

ของทั้งสี่ครูบามาแล้วนั้น จึงมีความมุ่งหวังที่จะต่อยอดการวิจัยด้วยการนำเอาองค์ความรู้ดังกล่าวมาเป็นกรอบแนวคิดและแนวทางในการสร้างนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างการทำงานของเครือข่ายทางสังคม

ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้มีการศึกษาวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน ซึ่งใช้วงจรนวัตกรรม 7 ขั้นตอน คือ 1) Data Analysis การวิเคราะห์ข้อมูล 2) Conceptual To Innovation การสร้างกรอบแนวคิดนวัตกรรม 3) Create To Prototype การสร้างต้นแบบนวัตกรรม 4) Model Development การพัฒนาตัวแบบนวัตกรรม 5) Improvement การปรับปรุงแก้ไขนวัตกรรม 6) Promotion การส่งเสริมการใช้นวัตกรรม และ 7) Learning Innovation การเรียนรู้นวัตกรรม โดยศึกษากับเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ เครือข่ายพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสม.) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หรือกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งบทความวิจัยนี้นำเสนอศักยภาพการทำงานร่วมกันของเครือข่ายทางสังคม การสร้างและทดลองใช้นวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมฯ และการนำเสนอและเผยแพร่นวัตกรรมฯ โดยมุ่งหวังให้เกิดกระบวนการทำงานร่วมกันของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน และเพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำนโยบายการพัฒนาสังคมตามแนวทางของวิถีครูบาประชารัฐขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการทำงานร่วมกันของเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดลำพูน
2. เพื่อสร้างและทดลองใช้นวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน
3. เพื่อประเมินผล นำเสนอและเผยแพร่นวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

1) รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการ

จัดเวทีเสวนาวิชาการ และเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ด้วยกระบวนการอบรมหรือการจัดกิจกรรมทางวิชาการเชิงปฏิบัติการ

2) ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในระดับจังหวัด ระดับตำบล และวัด/ชุมชน คือ ผู้นำทางการและผู้นำไม่เป็นทางการ จำนวน 31 รูปหรือคน กลุ่มตัวอย่างในเชิงปฏิบัติการ คือ เครือข่ายพระสงฆ์ในจังหวัดลำพูน จำนวน 11รูป

3) พื้นที่วิจัย

คือ อำเภอเมือง อำเภอลี้ อำเภอบ้านโฮ่ง และอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

4) เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 5 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) การเสวนาวิชาการ 3) ชุดการเรียนรู้การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบา 4) แบบวัดความรู้เกี่ยวกับหลักการมีส่วนร่วมและหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบา และ 5) แบบประเมินผลการเรียนรู้

5) การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

รวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการเก็บข้อมูลทุกส่วนด้วยตัวเอง และนำข้อมูลเชิงปริมาณ (แบบวัดความรู้เกี่ยวกับหลักการมีส่วนร่วมและหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบา) มาวิเคราะห์ด้วยสถิติ t-test ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการทำงานของเครือข่ายทางสังคมในพื้นที่จังหวัดลำพูน มีการทำงานร่วมกันในชุมชน มีดังนี้

1) ศักยภาพของเครือข่ายพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสว.)

จากการวิจัยพบว่า พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด หรือ พระ อสว. มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ด้านสุขภาพ สุขภาพอนามัยของพระสงฆ์สามเณรในพื้นที่รับผิดชอบในระดับตำบล มีการส่งเสริมและดูแลระบบสุขภาพของพระสงฆ์สามเณรร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลในพื้นที่ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. มีบทบาทความร่วมมือกับวัดในพื้นที่ คือการเข้าไปตรวจสอบข้อมูลเชิงรุกเกี่ยวกับพระสงฆ์ สามเณรที่อาพาธ หรือเป็นผู้ป่วยที่

ได้รับการรักษาพยาบาลจากโรงพยาบาล หรือเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงในการเป็นผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง การประสานด้านข้อมูลพื้นฐานของประชากรในหมู่บ้านเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.)

2) ศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หรือกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

จากการวิจัยพบว่า มีการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในลักษณะของการทำงานแบบเครือข่ายกับกลุ่มอื่นๆ ในพื้นที่ คือ กองทุนหมู่บ้าน มีการพัฒนาบทบาทการทำงานของบุคลากรเป็นประจำ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ฯ ได้มีการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองในเรื่องของการจัดทำบัญชี การบริหารจัดการ และการจ่ายเงินปันผล มีกระบวนการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ฯ ซึ่งมีขั้นตอนในการปฏิบัติอยู่ 3 ขั้นตอน คือ การประชาสัมพันธ์ การคัดเลือก และการเสนอแต่งตั้งโดยการลงประชามติรับรอง มีการประสานความร่วมมือกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในการตรวจสอบเรื่องของการกู้ยืมเงินของสมาชิก ประวัติการกู้ยืม การชำระ และการจ่ายเงินปันผล และยังมีการเรียนรู้ร่วมกันของทั้งสองกองทุนในการทำงานร่วมกัน

3) ศักยภาพของเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน

จากการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านที่มีการดำเนินการในลักษณะของเครือข่ายที่โดดเด่น มีระบบการบริหารจัดการที่เป็นระบบ มีการประสานความร่วมมือไปยังกลุ่มเครือข่ายต่างๆ ในชุมชนในการดำเนินงานอื่นๆ เพื่อชุมชน มีการดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชนอย่างหลากหลาย ได้แก่ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้ใช้น้ำประปาหมู่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งเมื่อในชุมชนมีการดำเนินงานต่างๆ ก็จะมีคณะกรรมการกองทุนฯ เข้าไปมีส่วนร่วมด้วยทุกครั้ง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาการนำเสนอเป็น 2 ส่วน คือ การสร้างนวัตกรรมฯ และการทดลองใช้นวัตกรรมฯ ดังนี้

1) ผู้วิจัยได้สร้างนวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีศรีบูรพาในจังหวัดลำพูน ด้วยกระบวนการ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1) Data Analysis การวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งข้อมูลที่นำมาสู่การสร้างนวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมฯ ได้มีการนำเอาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการเสวนาวิชาการมาใช้

2) Conceptual To Innovation การสร้างกรอบแนวคิดนวัตกรรม พบว่า มีการประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วม 4 ด้าน คือ การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม ผลประโยชน์ การประเมินผล ผสานกับแนวคิดอารยธรรมวิถีสี่ครูบา ด้านกระบวนการสร้างการเรียนรู้ ด้วยหลักธรรมทางพุทธศาสนาและด้วยหลักภูมิปัญญา มาเป็นกรอบแนวคิดสำคัญ พร้อมทั้งได้มีการเสริมด้วยแนวคิดการสร้างเครือข่ายที่ยั่งยืนรูปแบบ LIST Model คือ Learning การเรียนรู้ Innovation นวัตกรรม และการสร้างสรรค์ Sustainable Action ความยั่งยืน และ Transformation การเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์

3) Create To Prototype การสร้างต้นแบบนวัตกรรม ผู้วิจัยได้สร้างต้นแบบนวัตกรรมนำเอาหลักแนวคิดการมีส่วนร่วม และแนวคิดอารยธรรมวิถีสี่ครูบา มาเป็นต้นแบบในการสร้างชุดการเรียนรู้ฯ คือ แนวคิดการมีส่วนร่วม 4 รูปแบบ และแนวคิดอารยธรรมวิถีสี่ครูบา ได้แก่ กระบวนการสร้างการเรียนรู้ มี 2 รูปแบบ คือ การสร้างการเรียนรู้ด้วยหลักธรรมทางพุทธศาสนา และการสร้างการเรียนรู้ด้วยหลักภูมิปัญญา

4) Model Development การพัฒนาตัวแบบนวัตกรรม ผู้วิจัยได้สร้างตัวแบบนวัตกรรมภายใต้แนวคิดหลักการมีส่วนร่วม 4 ด้าน และหลักอารยธรรมวิถีของสี่ครูบา หนุนเสริมด้วยแนวคิดการสร้างเครือข่ายที่ยั่งยืนรูปแบบ LIST Model

5) Improvement การปรับปรุงแก้ไขนวัตกรรม จากการวิจัยพบว่า ชุดการเรียนรู้ นวัตกรรมฯ มีประสิทธิภาพในระดับดี ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้คะแนนเฉลี่ยก่อนการเรียนรู้เท่ากับ 12.45 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 62.25 และได้คะแนนเฉลี่ยจากการประเมินการเรียนรู้ในระหว่างทำกิจกรรมเท่ากับ 22.45 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน (อยู่ในระดับ ดี) คิดเป็นร้อยละ 75.13 และประสิทธิภาพหลังจากการเรียนรู้เท่ากับ 16.72 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 83.60 (คะแนนหลังการเรียนรู้สูงกว่าคะแนนก่อนการเรียนรู้)

6) Promotion การส่งเสริมการใช้นวัตกรรม จากการวิจัยพบว่า ควรมีการส่งเสริมให้นำไปสู่การเผยแพร่ในระดับเครือข่ายจังหวัดลำพูน และนำองค์ความรู้ที่อยู่ในนวัตกรรมนี้ไปประยุกต์ใช้ในชุมชน

7) Learning Innovation การเรียนรู้นวัตกรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและเวทีเสวนาวิชาการได้ให้ข้อคิดและแนวทาง ในเรื่องของการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เชิงบูรณาการของการมีส่วนร่วม การส่งเสริมให้สถานศึกษาได้มีการนำเอาชุดความรู้นี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่น และการนำเสนอให้กับผู้มีส่วนได้เสียในการนำนวัตกรรมฯ ไปประยุกต์ใช้

2) การทดลองใช้นวัตกรรมฯ มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

2.1) การติดต่อประสานงานกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นพระสงฆ์จำนวน 11 รูป

2.2) ดำเนินการจัดกิจกรรมสัมมนาวิชาการเชิงปฏิบัติการ ด้วยการบรรยายพิเศษ เรื่อง “วิถีธรรม วิถีครูบา วิถีสู่การสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคม” การใช้ชุดการเรียนรู้ นวัตกรรมฯ การระดมความคิด การสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรม การนำเสนอ และหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรม ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบวัดความรู้ แบบประเมินผลการเรียนรู้ และข้อมูลจากการสังเกตการณ์อย่างไม่เป็นทางการ พร้อมทั้งสรุปผลการดำเนินกิจกรรม

วัตถุประสงค์ที่ 3 การประเมินผล การนำเสนอและเผยแพร่ นวัตกรรมฯ ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหา การนำเสนอเป็น 2 ส่วน คือ การประเมินผล นวัตกรรมฯ การนำเสนอและเผยแพร่ นวัตกรรมฯ ดังนี้

1) การประเมินผล

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลัก อารยธรรมวิถีศรีครูบาในจังหวัดลำพูน ได้คะแนนเฉลี่ยจากการประเมินการเรียนรู้เท่ากับ 22.45 จาก คะแนนเต็ม 30 คะแนน (คุณภาพระดับ ดี) คิดเป็นร้อยละ 75.13 แสดงว่า $E1 = 75.13$ และ ประสิทธิภาพหลังจากการเรียนรู้ พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนเฉลี่ย เท่ากับ 16.72 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 83.60 แสดงว่า $E2 = 83.60$ ดังนั้น ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพของกระบวนการ/ผลลัพธ์ ($E1/E2$) เท่ากับ $75.13/83.60$ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน

พบว่า คะแนนที่ได้หลังเรียนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) การนำเสนอและเผยแพร่

ผู้วิจัยได้นำเสนอนวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน ให้กับผู้มีส่วนได้เสียในการนำนวัตกรรมฯ ไปประยุกต์ใช้ ซึ่งได้แก่ คณะสงฆ์จังหวัดลำพูน ด้วยกระบวนการสัมมนาเชิงวิชาการ และการประชุมใหญ่คณะสงฆ์จังหวัดลำพูน

ผู้วิจัยได้เผยแพร่ นวัตกรรมฯ ผ่านบทความวิชาการ ในการประชุมวิชาการระดับนานาชาติครั้งที่ 1 และระดับชาติครั้งที่ 8 จัดโดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เมื่อวันที่ 19-20 มีนาคม 2565 ภายใต้หัวข้อ “พระพุทธศาสนา กับ แนวโน้มโลกยุคใหม่ : วิถีครูบาศรีวิชัยสู่อารยธรรมร่วมสมัย” และการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 4 จัดโดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2565 ภายใต้หัวข้อ “พระพุทธศาสนาเพื่อการเยียวยาแห่งโลกอนาคต” และการเผยแพร่ผ่านสื่อสารสนเทศฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ผ่านเว็บไซต์

<https://sites.google.com/view/arrayadhammavithi/%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B9%81%E0%B8%A3%E0%B8%81>

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า กลุ่มหรือเครือข่ายทางสังคมในพื้นที่จังหวัดลำพูน ที่มีการทำงานร่วมกันในชุมชน และศักยภาพการทำงาน ได้แก่ เครือข่ายพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสว.) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หรือกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน ทั้งนี้เป็นเพราะแต่ละกลุ่มนั้นได้มีการประสานความร่วมมือต่างๆ ในการดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ของกลุ่ม มีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นทั้งในระดับกลุ่ม ระดับเครือข่าย และในระดับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทะลา วรรณหงส์ และ ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์ (2561 : 127) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายทางสังคมของแรงงานสตรีลาวย้ายถิ่นในจังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย” ผลการวิจัยที่สำคัญประการหนึ่งพบว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคม

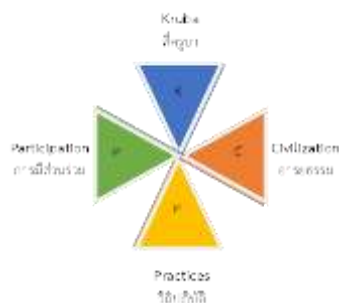
ของแรงงานสตรีลาวย้ายถิ่น มี 4 ขั้นตอนสำคัญ ประกอบด้วย การมีความสัมพันธ์และประสบการณ์ร่วม การมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน การประสานผลประโยชน์ และการขยายตัวของเครือข่ายทางสังคม ส่วนความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายทางสังคมยังมีลักษณะเชิงซ้อน แม้จะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ความสัมพันธ์ของเครือข่ายดังกล่าวยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **Manijeh Dehi and Farahnaz Mohammadi** (2020 : 55) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “Social Participation of Older Adults: A Concept Analysis” ผลการวิจัยพบว่าจากการวิเคราะห์ คุณลักษณะที่กำหนดของแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุ รวมถึงการเน้นที่กิจกรรมในชุมชนและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยอิงจากการแบ่งปันทรัพยากร การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน และความพึงพอใจของแต่ละคน การมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุมีทั้งปัจเจก สิ่งแวดล้อม และสังคม ตลอดจนผลกระทบต่อส่วนบุคคลและสิ่งแวดล้อม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผู้วิจัยได้สร้างนวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีศรีบูรพาในจังหวัดลำพูน ด้วยกระบวนการ 7 ขั้นตอนคือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูล 2) การสร้างกรอบแนวคิดนวัตกรรม 3) การสร้างต้นแบบนวัตกรรม 4) การพัฒนาต้นแบบนวัตกรรม 5) การปรับปรุงแก้ไขนวัตกรรม 6) การส่งเสริมการใช้นวัตกรรม และ 7) การเรียนรู้นวัตกรรม และยังได้มีการเสริมด้วยแนวคิดการสร้างเครือข่ายที่ยั่งยืนรูปแบบ LIST Model เพิ่มเติมเข้ามาเพื่อให้เกิดกระบวนการทัศน์ในการสร้างกรอบแนวคิดนวัตกรรมให้มีความโดดเด่นมากที่สุด จนได้มาซึ่งกรอบแนวคิดนวัตกรรมที่สามารถนำไปสู่การสร้างต้นแบบนวัตกรรม ต้นแบบนวัตกรรม และได้มาซึ่งนวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีศรีบูรพาในจังหวัดลำพูน ในที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชลวิทย์ เจียรจิตต์ และคณะ** (2565 : 1-8) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมทางสังคมกับแนวทางการพัฒนาเครือข่ายสมาชิกชุมชนอย่างยั่งยืน” ซึ่งได้อาศัยกรอบคิดกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้จากการวิจัยและการสร้างสรรค์นวัตกรรมภายใต้บริบทของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (LIST Model) ของพระสุธีรัตนบัณฑิต มาช่วยในการวิเคราะห์ ดังนี้ L: Learning การเรียนรู้ชุมชนจะต้องเรียนรู้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในพื้นที่ I: Innovation นวัตกรรมการใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน S: Sustainable Action การปฏิบัติการเพื่อความยั่งยืน และ T: Transformation การเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผลการประเมินนวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม มีประสิทธิภาพของกระบวนการ/ผลลัพธ์ (E1/E2) เท่ากับ 75.13/83.60 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ และการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน เท่ากับ 12.45 คะแนน และ 16.72 คะแนน ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะพระสงฆ์ที่เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ในเรื่องของการมีส่วนร่วม การประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมกับการยอมรับวิถีศรัทธา ได้เป็นอย่างดี มีการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้เกิดการสร้างฐานคิดและองค์ความรู้ที่มีการบูรณาการประสบการณ์ของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ระวี ลัจจะโสภณ (2560 : 194 – 195) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของแกนนำชมรมผู้สูงอายุรุ่นใหม่” ผลการวิจัยพบว่า คะแนนการประเมินผลทางด้านความรู้หลังเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่าง (17.30) สูงกว่าคะแนนการประเมินผลด้านความรู้ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม (12.75) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ ซึ่งเป็นนวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีศรัทธาในจังหวัดลำพูน สรุปได้ดังแผนภาพ

จากแผนภาพดังกล่าวอธิบายได้ว่า

Kruba – ศีลวิชัย อันได้แก่ ครูบาเจ้าศรีวิชัย, ครูบาชัยยะวงค์สาพัฒนา, ครูบาพรหมจักรสังวร และ ครูบาอภิชัยชาวปี

Civilization อารยธรรม คือ วิถีปฏิบัติของครูบาเจ้าศรีวิชัย ครูบาอภิชัยชาวปี ครูบาวงค์ และครูบาพรหมมา ซึ่งเป็นบทบาทในการพัฒนาสังคมชุมชนในจังหวัดลำพูน 3 หลัก คือ กระบวนการสร้างการเรียนรู้การมีส่วนร่วม กระบวนการมีส่วนร่วม และกระบวนการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วม

Practices วิถีปฏิบัติ คือการประพฤติวัตรปฏิบัติธรรมของสี่ครูบาและการเป็นผู้นำในการพัฒนาสังคม

Participation การมีส่วนร่วม ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินกิจกรรม ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการประเมินผล ด้านกระบวนการสร้างการเรียนรู้ ด้านกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม และด้านกระบวนการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วม

การประยุกต์ใช้ในเรื่องของเครือข่ายทางสังคมนั้น สามารถที่จะนำองค์ความรู้ KCPP Model ไปใช้ในเรื่องของสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ที่ไม่เพียงแต่เฉพาะในระดับเครือข่ายชุมชนเท่านั้น ซึ่งประชาชนในชุมชนถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายองค์กร/กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนด้วย สี่ครูบาท่านได้สร้างวิถีปฏิบัติที่มุ่งเน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมไว้ทั้งในด้านการตัดสินใจ ที่ครูบาไม่ได้เป็นผู้ตัดสินใจเพียงลำพังท่านเอง แต่ยกการตัดสินใจให้เป็นเรื่องของหมู่คณะ ด้านการดำเนินกิจกรรม เป็นสิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่า การทำงานด้านการพัฒนาสังคมของสี่ครูบาเน้นมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วน ทุกเครือข่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ด้านการรับผลประโยชน์ จะเห็นได้ว่าทั้งสี่ครูบาท่านไม่ได้เป็นผู้รับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด ท่านเป็นผู้สร้างและผู้ให้ผลประโยชน์แก่ทุกคน ทุกเครือข่าย และด้านการประเมินผล ซึ่งไม่ควรเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น แต่จะต้องมีความยุติธรรมในการประเมินผล ทั้งในส่วนของการวางแผน การดำเนินงาน การประเมินตรวจรับ และการจัดสรรผลประโยชน์

สรุป และข้อเสนอแนะ

สรุปในภาพรวมของบทความวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติการ เพื่อศึกษาศักยภาพการทำงานร่วมกันของเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างและทดลองใช้ ประเมินผล นำเสนอและเผยแพร่ นวัตกรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบา โดยได้นวัตกรรมทางสังคม คือ ชุดการเรียนรู้การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมฯ ผลที่ได้พบว่า พระสงฆ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้คะแนนเฉลี่ยจากการประเมินการเรียนรู้เท่ากับ 22.45 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน (คุณภาพระดับ ดี) มีผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยคะแนน 12.45

/16.72 คะแนน และได้มีการนำเสนอและเผยแพร่ข่าวสารด้วย การนำเสนอผ่านเวทีเสวนาวิชาการ การนำเสนอผ่านการจัดประชุมใหญ่คณะสงฆ์จังหวัดลำพูน การเผยแพร่ผ่านบทความวิชาการ และการเผยแพร่ผ่านสื่อสารสนเทศฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) พระสงฆ์ควรที่จะได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติตามหลักอารยธรรม วิธีศีลครูบา และบูรณาการกับองค์ความรู้ด้านการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดแนวคิดและกระบวนการในการ พัฒนาสังคมชุมชนของตนเอง

2) พระสงฆ์ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น โดยการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมฯ มาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบและมีการบูรณาการกับเครือข่ายต่างๆ ในชุมชน

3) เครือข่ายทางสังคมในชุมชนควรมีการนำองค์ความรู้ และนวัตกรรมการเสริมสร้าง การมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมฯ ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของเครือข่าย ทั้งในระดับกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายในภาพรวม เพื่อเสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งในการทำงานร่วมกันของ เครือข่ายในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับแนวทางและความเป็นไปได้ของ การสร้างกระบวนการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเชิงพื้นที่ และแนวทางการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้คนในสังคม

References

- จันทะลา วรณหงส์ และ ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์. (2561). “การสร้างเครือข่ายทางสังคมของแรงงาน สตรีลาวย้ายถิ่นในจังหวัดอุดรธานีประเทศไทย”. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*. 5(2) : 127.
- จำเนียร ชุณหโสภาค และคณะ. (2563). การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในสังคมพหุวัฒนธรรมของ ผู้นำรุ่นใหม่ สู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*. 9 (2) : 2.

- ชลวิทย์ เจียรจิตต์ และคณะ. (2565). “นวัตกรรมทางสังคมกับแนวทางการพัฒนาเครือข่ายสัมมาชีพชุมชนอย่างยั่งยืน”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 11(2) : 1 - 8.
- ฐากร ชัยสถาพร. (2561). “แนวทางการสร้างเครือข่ายทางสังคม กรณีศึกษา ระบบทวิภาคี เพื่อยกระดับคุณภาพแรงงานไทย”. *รายงานการวิจัย. หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร*.
- นฤมล คำอ่อน. (2562). *รูปแบบการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหาร. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- พระนฤพันธ์ ญาณิสโร. (2559). “พุทธธรรม : คำตอบของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน”. *รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 ระดับนานาชาติครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. ขอนแก่น : หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา*.
- ระวี สัจจะโสภณ. (2560). “การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของแกนนำชมรมผู้สูงอายุรุ่นใหม่”. *วารสารศาสตร์*. 45(1) : 194 - 195.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). *สานพลังประชารัฐ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร*.
- อภิษฎา ศรีศรีครอง, จิตภา เร่งมีศรีสุข และ พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปัญโญ (กัตติยง). (2558). “การพัฒนาเครือข่ายการบริหารงานของเทศบาลนครนนทบุรี”. *รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- อาแว มะแส. (2558). “การส่งเสริมการดำรงชีพอย่างยั่งยืนในชนบทด้วยการพัฒนาบนฐานชุมชน”. *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ ในวันคล้ายวันสถาปนาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ประจำปี 2558 กลุ่มย่อย “การพัฒนาสังคมบนฐานของชุมชน” (Community Based on Social Development). คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*.
- Manijeh Dehi and Farahnaz Mohammadi. (2020). “Social Participation of Older Adults: A Concept Analysis”. *International Journal of Community Based Nursing & Midwifery*. 8(1) : 55.

**แนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศล้านนา
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่**

**The Guidelines for Management of Online Teaching and Learning of Sarasas
Witaed Lanna School, Muang District, Chiang Mai Province**

ศศิพิมพ์ แซ่ สิงห์โฑราซ Sasipimkay Singtorat

พระมหาสกุล มหาวิโร, ผศ.ดร. Phramaha Sakun Mahaviro, Asst. Prof. Dr.

ชาลี ภัคดี Chalee Pakdee

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University

Sasi5944194@gmail.com

Haripunchai Review 05/12/2565

Haripunchai Review 19/01/2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศล้านนา และ2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดจำนวน 15 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาตามาเสนอแบบบรรยายพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัจจุบันการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ขาดด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการตามบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและการนำไปใช้ให้มีความชัดเจนมีความหมายสมบูรณ์มากขึ้นโดยให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

2) แนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้สอนจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระที่จะถูก

บรรจุอยู่ในบทเรียนมีการวิเคราะห์เนื้อหาที่จะนำมาผลิตเป็นบทเรียน การจัดลำดับความสัมพันธ์ก่อนหลังและจัดแบ่งเนื้อหาตามลำดับและความสัมพันธ์ในแนวเดียวกับเนื้อหาที่มีการออกแบบการสอนใกล้ตัวที่น่าสนใจสามารถสร้างนวัตกรรมด้วยตนเองได้และออกแบบว่าได้ผลตามที่ตั้งเป้าไว้

คำสำคัญ : การบริหารงาน, การเรียนการสอนออนไลน์.

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the current situation of online teaching and learning administration. of Sarasas Witaed Lanna School, 2) to study the management guidelines of online teaching and learning of Sarasas Witaed Lanna School, Muang District, Chiang Mai Province. This study was a qualitative research. There were 15 key informants and focus groups with 11 people. The research tools were unstructured interviews, the content analysis and descriptive presentation.

The results showed that

1) The current state of administration of online teaching and learning of Sarasas Witaed Lanna School, Muang District, Chiang Mai Province found that a lack of management efficiency according to the roles and responsibilities of school administrators on a continuous basis and to be used clearly, more complete meaning by continuing.

2) The guidelines for administration of online teaching and learning of Sarasas Witaed Lanna School, Muang District, Chiang Mai Province, it found that teachers must realize and pay attention to the content that will be contained in the lesson, there was the content analysis that will be used to produce the lesson, correlation grading before and after, in line with the content, there is an interesting teaching design that can make innovative by oneself and design to achieve the intended results.

Keyword : Administration, Online Teaching.

บทนำ

การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เริ่มมีการระบาดในประเทศจีนในเดือน ธันวาคม 2562 ส่งผลต่อระบบการศึกษาเป็นอย่างมาก จากข้อมูลของ World Economic Forum (2020) อ้างถึง UNESCO รายงานว่ารัฐบาล 191 ประเทศทั่วโลกประกาศปิดสถานศึกษาทั่วประเทศ ซึ่งมีผู้เรียนได้รับผลกระทบกว่า 1.5 พันล้านคน (มากกว่าร้อยละ 90 ของผู้เรียนทั้งหมด) จากผลกระทบของการปิดสถานศึกษา สถาบันการศึกษาทุกระดับทำให้ทั่วโลกมีการปรับตัวในสถานการณ์ปัจจุบันและต้องเตรียมตัวเพื่ออนาคตในการเรียนการสอนการเข้าสู่ชีวิตวิถีใหม่(New Normal)ซึ่งการออกแบบการศึกษาในวิถีชีวิตใหม่ กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดแนวนโยบายการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 (COVID-19) ตามแนวคิด "การเรียนรู้ นำการศึกษา โรงเรียนอาจหยุดได้ แต่การเรียนรู้หยุดไม่ได้" ในทุกระดับชั้นและทุกประเภทการศึกษาทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา การศึกษาเอกชน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาสำหรับผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสรวมทั้งการเตรียมความพร้อมทักษะที่สำคัญสำหรับผู้เรียนทั้งภาษาอังกฤษและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเช่น โค้ดดิ้ง (coding) เป็นต้น ซึ่งแนวนโยบายดังกล่าวมีพื้นฐานในด้านการดำเนินการ 6 แนวทางประกอบด้วย 1) จัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความปลอดภัยสูงสุดของทุกคน 2)อำนวยความสะดวกให้นักเรียนทุกคนสามารถเข้าถึง การเรียนการสอนได้แม้จะไม่สามารถไปโรงเรียนได้ 3)ใช้สิ่งที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด 4) ตัดสินใจนโยบายต่าง ๆ บนพื้นฐานของการสำรวจความต้องการทั้งจากนักเรียน ครู โรงเรียนและกระทรวงศึกษาธิการ 5)ปรับปฏิทินการศึกษาของไทยให้เอื้อต่อการเรียนของเด็กมากขึ้น 6)บุคลากรทางการศึกษาทุกท่านจะได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องและทุกฝ่ายได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด (เทือน ทองแก้ว. (2563 : 1) และจากนโยบายการจัดการเรียนการสอนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน(สช.) มี 3 วิธี ดังนี้ 1)เรียนในโรงเรียนปกติในพื้นที่ที่มีความพร้อมโดยจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุขและให้มีระยะห่างทางสังคม 2) เรียนผ่านระบบทางไกล On Air ด้วย DLTV ในระดับอนุบาล - มัธยมศึกษาปีที่ 3 ผ่านที่ดิจิทัล 17 ช่อง โดยวิดีโอคลิปทุกกลุ่มสาระทุกระดับชั้นผลิตโดยสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3)ระบบออนไลน์ผ่านอินเทอร์เน็ต (บลูลิ่งก์ โรหิตเสถียร,ออนไลน์) หลายประเทศใช้วิธีการสอนทางไกลไม่ว่าจะเป็นการสอนออนไลน์ผ่าน Massive Open Online Courseware (MOOC) หรือแอปพลิเคชันที่ช่วยให้ครูสอนในห้องเรียนเสมือน (Virtual Classroom) หรือวิธีถ่ายทอดการสอนผ่านสัญญาณโทรทัศน์ (พงศ์พัทธ์ วนิชานันท์, 2563)

ปัญหาทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสาธิตสาธิตวิทยาลัยนานาชาติ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่เนื่องจากสถานการณ์สถานการณ์โควิด 19 จากการสังเกตพบว่าการบริหารงานยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนที่ต้องพัฒนาองค์กรให้มีคุณภาพ บุคลากร ทุกคนต้องพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องด้วยการบริหารระบบที่มีคุณภาพและด้านอื่น ๆ เช่น การจัดสรรทรัพยากรไม่เพียงพอต่อความต้องการ มีปัญหาและอุปสรรคในการบริหาร ปัจจัยด้านการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาตามบริบทและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ส่วนใหญ่พบว่าครูที่ยังไม่มีความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนและผู้บริหาร ครู มีความต้องการที่จะปรับปรุงมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนเพื่อรองรับสถานการณ์โควิด 19 ในอนาคต โดยเน้นในด้านการสร้างทักษะ การคิด วิเคราะห์ การแก้ปัญหา การปฏิบัติและจำกัดจำนวนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรวมถึงการประเมินผลด้วยวิธีอื่นแทนการทดสอบ ซึ่งการพัฒนาองค์กรให้มีคุณภาพบุคลากรทุกคนต้องพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาระบบบริหารจัดการห้องเรียน บนเครือข่ายคอมพิวเตอร์นั้นเป็นกระบวนการพัฒนาโปรแกรมการบริหารจัดการห้องเรียน บนเครือข่ายคอมพิวเตอร์จากจุดเริ่มต้นจนถึงจุดสิ้นสุด ซึ่ง ADDIE MODEL เป็นรูปแบบที่ออกแบบขึ้นมา เพื่อใช้ในการออกแบบและพัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยอาศัยหลักของวิธีการระบบ (System Approach) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสามารถนำไปใช้ออกแบบและพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ได้เป็นอย่างดี(พิจิตรา ธงพานิช, 2561 : 45)การออกแบบการเรียนการสอนตามรูปแบบของ ADDIE MODEL ประกอบด้วยกิจกรรมในการดำเนินงาน 5 กิจกรรม ได้แก่ การวิเคราะห์ (analyze) การออกแบบ (design) การพัฒนา (develop) การนำไปใช้ (implement) และการประเมินผล (evaluate) ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วมีลักษณะคล้ายกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหา (analyze) การนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหา (design) การเตรียมการแก้ปัญหา (develop) การทดลองการแก้ปัญหา (implement) และสุดท้ายประเมินแนวทางการแก้ปัญหาว่าประสบความสำเร็จหรือไม่ (evaluate) รูปแบบ ADDIE นี้ จึงเป็นรูปแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะมีผู้นิยมนำไปใช้ในการออกแบบสื่อ วัสดุการเรียนการสอน เช่น การออกแบบชุดการเรียนการสอน การออกแบบบทเรียนแบบโปรแกรม เป็นต้น ตลอดจนนำไปใช้ในการออกแบบการเรียนการสอน คือระบบการศึกษาในชุมชนและการออกแบบการเรียนการสอนในระดับห้องเรียนเพื่อ พัฒนาผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่าง

การเรียนการสอนออนไลน์ถือเป็นนโยบายที่เร่งด่วน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ของครูในโรงเรียนสาธิตสาสน์วิเทศล้านนา ตำบลแม่เหิยะ อำเภอเมืองเชียงใหม่ ผู้วิจัยจึงสนใจในแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของครู จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของโรงเรียนสาธิตสาสน์วิเทศล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ จึงนำรูปแบบแอดดี (ADDIE MODEL) มาใช้พัฒนาการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานให้บุคลากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้แสวงหาองค์ความรู้ใหม่ในการปฏิบัติงานโดยกำหนดผู้ที่รับผิดชอบ กำหนดแนวทางในการปฏิบัติ โดยการวิเคราะห์สภาพความต้องการที่เกิดปัญหา สาเหตุและความจำเป็นของโรงเรียน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยในประเด็นคือ 1) สภาพปัจจุบันการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสาธิตสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างไร 2) แนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสาธิตสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ควรเป็นอย่างไร เพื่อกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน โดยการวิเคราะห์สภาพความต้องการที่เกิดปัญหา สาเหตุและความจำเป็นของโรงเรียนเพื่อการดำเนินงานให้บุคลากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้แสวงหาองค์ความรู้ใหม่ในการปฏิบัติงานโดยกำหนดผู้ที่รับผิดชอบ อย่างเป็นระบบและมีแนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินงานด้านการบริหารงาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสาธิตสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- 2.เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสาธิตสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย “แนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสาธิตสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1) การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ การสัมภาษณ์เรื่องสภาพปัจจุบันการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสาธิตสนวิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียนโรงเรียนสาธิตสนวิเทศล้านนา รวมทั้งหมด 15 คน โดยเป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2) การสัมภาษณ์อ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน, รองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน, ครูผู้สอน จำนวน 6 คน, และอาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน 3 รูป/คน รวมจำนวน 11 รูป/คน โดยเป็นการคัดเลือก (1) ทำงานด้านการศึกษาและ/หรือ (2) มีประสบการณ์ทำงานด้านที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ปี ซึ่งผลการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญได้ผู้เชี่ยวชาญ 11 คน

เครื่องมือการวิจัย

1) **แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก** โดยมีลักษณะของเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างสำหรับข้อมูลที่หลากหลาย แบบไม่เป็นทางการ ไม่จำกัดคำตอบ ไม่เคร่งครัด ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งลักษณะและเนื้อหาตลอดจนขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้รับการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สภาพการการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ของโรงเรียนสาธิตสนวิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 แนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ของโรงเรียนสาธิตสนวิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

2) **แบบการสนทนากลุ่ม** ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม ใช้ประเด็นคำถามดังต่อไปนี้ สภาพการการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ของโรงเรียนสาธิตสนวิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่เป็นเครื่องมือการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ประมวลผลจากการ การบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ของโรงเรียนสาธิตสนวิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และแนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ของโรงเรียนสาธิตสนวิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพ

1.ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจัดสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยนำแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากำหนดโครงสร้างและขอบเขตเนื้อหาให้ครอบคลุมข้อมูลทุกส่วนที่ต้องการสอบถาม

2.นำข้อมูลจากกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างคำถามในการวิจัย

3.นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษารองเพื่อตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและที่ปรึกษาร่วม นำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

4.ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการแนะนำ มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สมบูรณ์ โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง

5.ผู้วิจัยได้แก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะจากการแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ พร้อมจัดพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับจริง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

1.วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ไม่มีโครงสร้าง โดยสรุปเขียนแบบบรรยายพรรณนา และข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่และร้อยละ

2.การวิเคราะห์ผลของการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาเขียนสรุปแบบบรรยายพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพปัจจุบันการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ **พบว่า**

1) ด้านบุคลากร พบว่า บุคลากรไม่มีความถนัดในการสอนออนไลน์ ครุยังขาดความรู้ความเข้าใจ การออกแบบการเรียนการสอนที่มีหลากหลายรูปแบบและแนวคิดที่สามารถเลือกใช้ได้หรือนำมาออกแบบ การเรียนการสอนด้วยตนเอง ทั้งยังต้องปฏิบัติงานอื่นอีกหลายด้าน ทำให้ปฏิบัติการ

สอนได้ไม่เต็มที่ บุคลากรที่เข้ารับการอบรมสัมมนานำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาเผยแพร่ได้น้อย ขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน บุคลากรบางส่วนขาดการวางแผนด้านปฏิบัติงาน ขาดความกระตือรือร้น ส่วนในการปฏิบัติงานเนื่องจากเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไว้มันตั้งตัว ทำให้ไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารต้องสร้างบรรยากาศการยอมรับและการเคารพซึ่งกันและกัน สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการพัฒนาวิชาการให้เกิดขึ้นในโรงเรียน กระตุ้นบุคลากรให้ตื่นตัวเพื่อรับรู้สิ่งใหม่ๆ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ที่สำคัญผู้บริหารจะเป็นผู้นำทางวิชาการและให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองของบุคลากร สร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรในโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นการกระตุ้น และมีแรงเสริมในการปฏิบัติงาน และควรมีการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2) ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม พบว่าจำนวนห้องสำหรับจัดห้องปฏิบัติการด้านการสอนออนไลน์หรือห้องเรียนเสริมสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในโรงเรียนและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีน้อย ไม่หลากหลายทำให้ครูและนักเรียนไม่สามารถใช้ศึกษาค้นคว้าหรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเพียงพอ

3) ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า เครื่องคอมพิวเตอร์มีน้อยและอุปกรณ์การสอนออนไลน์สำหรับครูไม่เพียงพอและที่มีอยู่บางส่วนก็ชำรุดเสียหาย บุคลากรครู ขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้งานที่ถูกต้อง สื่อเทคโนโลยีไม่มีความหลากหลาย ระบบสื่อสาร หรือการส่งสัญญาณขัดข้องเป็นบางครั้ง ทำให้การทำงาน หรือการเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง เครื่องคอมพิวเตอร์ และครูยังไม่เข้าใจโปรแกรมการใช้งานที่ทันสมัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสาธิตวิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบการบริหารด้วย ADDIE MODEL มี 5 ขั้นตอน คือ

1) ขั้นการวิเคราะห์(Analysis) เป็นการกำหนดวิเคราะห์และวางแผนออกแบบในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์เพื่อกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน โดยการวิเคราะห์สภาพความต้องการที่เกิดปัญหา สาเหตุและความจำเป็นของโรงเรียนเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานให้บุคลากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้แสวงหาองค์ความรู้ใหม่ในการปฏิบัติงาน ครูต้องเป็นผู้กำหนดวิเคราะห์และวางแผนออกแบบในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในการพัฒนาเนื้อหาการเรียนการสอน ครูต้องทำความเข้าใจกับเนื้อหาที่จะนำมาใส่ในบทเรียนเพื่อกำหนดให้ชัดเจนว่าจะให้ผู้เรียนเรียน

อะไรบ้าง เรียนอะไรก่อน เรียนอะไรหลัง เพื่อไม่ให้ซ้ำซ้อนในแต่ละหัวข้อไม่ให้สิ่งที่เรียนนั้นมากหรือน้อยเกินไป ยากหรือง่ายเกินไป ดังนั้นครูจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระที่จะถูกบรรจุอยู่ในบทเรียนแล้ววิธีการที่วิธีหนึ่งก็คือการวิเคราะห์เนื้อหาที่จะนำมาผลิตเป็นบทเรียน ครูควรมีความรู้ความเข้าใจในการกำหนดวิเคราะห์และวางแผนในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ มีความละเอียด ชัดเจน มีหัวข้อและส่วนประกอบต่าง ๆ ครอบคลุมตามหลักการของการสอนและมีความสอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

2) ขั้นตอนการออกแบบ (Design) กำหนดผู้ที่รับผิดชอบ มอบหมายในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามที่แผนงานได้กำหนด มีการแบ่งอำนาจหน้า จัดสรรทรัพยากรในโรงเรียนตามความต้องการเหมาะสม เป็นขั้นตอนในการออกแบบบทเรียนรวบรวมหัวเรื่องเนื้อหาและได้จัดลำดับความสัมพันธ์ก่อนหลังและจัดแบ่งเนื้อหาการจัดลำดับและความสัมพันธ์ในแนวเดียวกับเนื้อหาครูควรมีความรู้ความเข้าใจการออกแบบการเรียนการสอนที่มีหลากหลายรูปแบบและแนวคิดที่สามารถเลือกใช้ได้หรือนำมาออกแบบการเรียนการสอนด้วยตนเอง

3) ขั้นตอนการพัฒนา(Development) เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน ร่วมแสดงความคิดเห็นและมีส่วนในการตัดสินใจการบริหารจัดการและพัฒนาโรงเรียนและเป็นการออกแบบการบริหารที่เหมาะสม เป็นการออกแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสม เริ่มต้นจากครูผู้การเรียนรู้เป็นขั้นตอนการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้เป็นการพัฒนาเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้ให้สมบูรณ์ก่อนนำไปเขียนโปรแกรมครูมีการพัฒนาเข้าสู่โปรแกรม การออกแบบการสอนใกล้ตัวน่าสนใจ เด็กสนุกสนาน ได้ประโยชน์พอใจและสามารถสร้างนวัตกรรมด้วยตนเองได้ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในบริบท การดำเนินงานและขอบเขตของงานที่ทำได้

4) ขั้นตอนการพัฒนาเนื้อหาสู่โปรแกรม (Implementation) ส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้เพื่อจัดสรรสร้างเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในโรงเรียนและนอกโรงเรียน กระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียนสร้างและพัฒนานวัตกรรมใหม่ สร้างกระบวนการให้เต็มประสิทธิภาพ เป็นขั้นที่ทำต่อจากขั้นการพัฒนาเพื่อนำข้อมูลตรวจสอบและลำดับการนำเสนอว่าถูกต้องตามกรอบการสอนที่ได้ออกแบบการสอนที่ต้องการ ซึ่งครูสามารถมีการคิดวิเคราะห์ มีการใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่หลากหลาย รู้จักคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำผลหาประสิทธิภาพของการคิดวิเคราะห์ ส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการพัฒนาการสอนครูมีเจตคติที่ดีในการพัฒนาโปรแกรมการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ให้นักเรียน รัฐบาลของตนเองมีความสนใจที่จะพัฒนาและปฏิบัติ การพัฒนาต้องใช้เวลาที่ต่อเนื่องกันอย่างเพียงพอ มีการ

วางแผนพัฒนาโปรแกรมการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดในลักษณะความคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณและขั้นตอนในการวางแผนเพื่อกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการเรียนรู้หรือเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของผู้เรียนและห้องเรียน

5) ขั้นการประเมินผล (Evaluation) วิเคราะห์และตรวจสอบ ประชุมร่วมกับบุคลากรเพื่อรับฟังความคิดเห็น ชี้แจงจุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรค ให้ความช่วยเหลือกำกับดูแลและแนะนำการทำงานแก่บุคลากร ดูแลการปฏิบัติงานด้านการตรวจสอบอย่างชัดเจนเป็นขั้นตอนที่สำคัญและเป็นขั้นตอนที่ขาดไม่ได้เพราะเป็นการตรวจสอบผลการวิเคราะห์และออกแบบว่าจะได้ผลตามที่ตั้งเป้าไว้หรือไม่ ซึ่งการประเมินผลเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูผู้สอนมีข้อมูลในการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียน การประเมินผลที่ดีจะช่วยให้ครูมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียน และทำให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมและช่วยเหลืออย่างเหมาะสม มีรูปแบบการให้คะแนนที่ชัดเจน มีการออกแบบแอปพลิเคชันหรือเครื่องมือที่ช่วยในการสร้างแบบทดสอบออนไลน์ที่หลากหลาย เช่น ระบบสุ่มเลือกคำถาม สลับคำตอบ ซึ่งทำให้ครูได้แบบทดสอบที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งเป็นผลดีกับการประเมินที่มีผู้เข้าประเมินเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังสามารถวิเคราะห์ผลการทดสอบได้โดยทันที

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่” จากสรุปผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

อภิปรายผลวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 สภาพปัจจุบันการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านบุคลากร พบว่าบุคลากรไม่มีความถนัดในการสอนออนไลน์ ครูยังขาดความรู้ความเข้าใจ การออกแบบการเรียนการสอนที่มีหลากหลายรูปแบบและแนวคิดที่สามารถเลือกใช้ได้หรือนำมาออกแบบ สอดคล้องกับ ธนพล ด่านวิวัฒน์วงศ์ พระครูวิเทศาสนทรและชาลี ภักดี(2561) ทำวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้โรงเรียนบ้านริมใต้ อำเภอมือเมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคลมีไม่เพียงพอ ขาดการวางแผนในการทำงาน ผู้รับผิดชอบมีภาระงานอื่นมากและยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ไม่มีการวางแผนซ่อมแซมและดูแลรักษา ขาดผู้ดูแลรับผิดชอบโดยตรงไม่หลากหลายทำให้ครูและนักเรียนไม่สามารถใช้ศึกษาค้นคว้าหรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเพียงพอซึ่งสอดคล้องกับเสถียร พูล

ผล และปฏิพล อรรถพบริบูรณ์(2563) การจัดการเรียนรู้โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามามีบทบาทสำคัญในปัจจุบัน มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว และมีบทบาทที่สำคัญและนำมาประยุกต์ใช้ในด้านจัดการศึกษาในหลายรูปแบบและหลายลักษณะและซึ่งสอดคล้องกับ**ธนพรรณ ทรัพย์ธนาตล (2554)** งานวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา พบว่า ด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์ปัญหาด้านนี้คือ การใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตภายในของสถาบันราชภัฏนครราชสีมา ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักศึกษา

อภิปรายผลวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 แนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ของโรงเรียนสาธิตสาสนวิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดย ADDIE MODEL 5 ขั้นตอน คือพบว่า 1.ขั้นการวิเคราะห์ (Analysis) การพัฒนาเนื้อหาการเรียนการสอน ผู้บริหารต้องทำความเข้าใจกับเนื้อหาที่กำหนดให้ชัดเจนว่าจะให้ผู้สอนสอนอะไรบ้าง สอนอะไรก่อน สอนอะไรหลัง เพื่อไม่ให้ซ้ำซ้อนในแต่ละหัวข้อไม่ให้สิ่งที่เรียนนั้นมากหรือน้อยเกินไป ยากหรือง่ายเกินไปสอดคล้องกับ**รุจโรจน์ แก้วอุไร (2543)** พบว่า การวิเคราะห์เนื้อหาการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1. ศึกษาคำอธิบายรายวิชา 2.ศึกษาจุดมุ่งหมายรายวิชา 3. ศึกษาสังเขปเนื้อหา 4.แนวการเรียนการสอน 5.การวัดผลและประเมินผล และ6.แผนการสอน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ**ปรัชญนันท์ นิลสุข (2551)** กล่าวว่า การวิเคราะห์เนื้อหา ควรพัฒนาเนื้อหาร่วมกับครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถในวิชาที่สอนมีประสิทธิภาพสูงเนื่องจากเป็นสื่อที่จะนำไปใช้ได้ครอบคลุมทั้งเนื้อหาวิชา จึงจะทำให้บทเรียนออนไลน์มีคุณภาพและใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2.ขั้นการออกแบบ (Design) เป็นขั้นตอนในการออกแบบบทเรียนจะมีขั้นตอน ที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องกัน คือ การกำหนดกลวิธีในการนำเสนอหน่วยการเรียนและเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของเนื้อหา และการออกแบบแผนภูมิหรือสื่อในแต่ละหน่วยการเรียนสอดคล้องกับ**สรรพเพชร เพียรจัด (2564)** พบว่า จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม พบว่า กลุ่มอาสาสมัครเยาวชนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับนักศึกษา ซึ่งสามารถทำงานร่วมกันเป็นทีมได้ เกิดการแบ่งปันความรู้และผลประโยชน์ และสามารถใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารให้เกิดประโยชน์ได้หลายทางมากขึ้น 3. ขั้นการพัฒนา (Development) เป็นการพัฒนาเนื้อหาหน่วยการเรียนให้สมบูรณ์ก่อนนำไปเขียนโปรแกรม ซึ่งการเขียนรายละเอียดเนื้อหาลงบนกรอบการสอนการเขียนรายละเอียดเนื้อหาพบว่า เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน ร่วมแสดงความคิดเห็นและมีส่วนในการตัดสินใจในการบริหารจัดการและพัฒนาโรงเรียน และเป็นการออกแบบการบริหารที่

เหมาะสมสอดคล้องกับ**จันทนา นามโยธา (2565)** พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระยีนวิทยาการ นักเรียนนำความรู้ที่ได้แต่ละบทเรียนมาเชื่อมโยงความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ตามวัตถุประสงค์ในบทเรียนออนไลน์ผ่านระบบเครือข่ายเช่นเดียวกับงานวิจัยของ**วิสุทธิพงษ์ ยอดเสาศี (2553)** พบว่า บทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ลัดดาวัลย์ กรุดฉ่ำ (2553)** การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เรื่องการสืบค้นข้อมูลและการติดต่อสื่อสารในระบบอินเทอร์เน็ต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 พบว่า บทเรียนออนไลน์มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.60/81.04 4) ขั้นตอนการพัฒนานี้อาศัยโปรแกรม (Implementation) ส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้เพื่อจัดสรรสร้างเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในโรงเรียนและนอกโรงเรียน กระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียนสร้างและพัฒนานวัตกรรมใหม่ สร้างกระบวนการให้เต็มประสิทธิภาพ เป็นขั้นที่ทำต่อจากขั้นการพัฒนาเพื่อนำข้อมูลตรวจสอบและลำดับการนำเสนอว่าถูกต้องตามกรอบการสอนที่ได้ออกแบบการสอนที่ต้องการ

5.ขั้นการประเมินผล (Evaluation) พบว่า การทดลองขั้นตอนหรือกระบวนการในการทดสอบหาประสิทธิภาพก่อนที่จะหาประสิทธิภาพจริง โดยการนำกลุ่มเป้าหมายทำการทดลองและในขณะทดลองหาประสิทธิภาพนั้นก็เก็บข้อมูลต่าง ๆ เอาไว้ แต่หากปัญหาใดที่ต้องแก้ไขก็แก้ไขข้อมูลนั้นให้เรียบร้อยก่อนที่จะนำไปทดสอบหาประสิทธิภาพจริง ส่วนการทดสอบหาประสิทธิภาพของบทเรียนและประสิทธิผลการเรียน เป็นการทดสอบหาประสิทธิภาพของบทเรียนและประสิทธิผลการเรียน และจัดทำคู่มือการใช้บทเรียนหลังจากการผลิตบทเรียนเสร็จแล้ว จะต้องทำคู่มือการใช้บทเรียน เพื่อใช้ประกอบการเรียน หรือหากมีปัญหาสงสัยก็สามารถที่จะเปิดดูได้จากคู่มือทั้งนี้บทเรียนการสอนนี้เป็นบทเรียนที่ผู้เรียนจะต้องพึ่งตัวเองซึ่งสอดคล้องกับ**พระมหาปิยภัทร์ จิรบุญโชติ (2555)** พบว่า ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านบทเรียนโซเซียลมีเดียรายวิชาคอมพิวเตอร์สำหรับครูพบว่า บทเรียนโซเซียลมีเดียรายวิชาคอมพิวเตอร์สำหรับครูสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ได้ดี

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ที่มีรูปแบบการบริหารด้วย ADDIE MODEL มี 5 ขั้นตอน

ได้แก่ ขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหาการเรียนการสอนตามหัวข้อและส่วนประกอบต่าง ๆ ขั้นตอนการออกแบบ ที่ต้องกำหนดผู้รับผิดชอบหลักให้ชัดเจน ขั้นตอนพัฒนาอยู่ที่มีการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู นักเรียน นักวิชาการและผู้ปกครอง ขั้นตอนพัฒนาเนื้อหาสู่โปรแกรมเป็นการสร้างและพัฒนานวัตกรรมใหม่สำหรับการเรียนการสอนแบบออนไลน์ และขั้นตอนประเมินผล การตรวจสอบและประเมินอย่างรอบด้านเพื่อหาจุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรคของนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมา ซึ่งสามารถสรุปแผนภาพได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 : รูปแบบการบริหารด้วย ADDIE MODEL ของโรงเรียนสาธิตสัณทิตยาลัย อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนสาธิตสัณทิตยาลัย อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่” ซึ่งโรงเรียนอยู่ในเครือข่ายเป็นโรงเรียนเครือข่ายที่มีการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้การปฏิบัติและการจำกัดจำนวนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทางส่วนกลางของโรงเรียนในเครือข่ายโดยให้แต่ละโรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนตามบริบทของโรงเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ารวมถึงการประเมินผลด้วยวิธีอื่นแทนการจัดสอบ ซึ่งการพัฒนาองค์กรให้มีคุณภาพบุคลากรทุกคนต้องพัฒนาและปรับปรุงอย่าง

ต่อเนื่องตามบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ แนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ โรงเรียนสารสาสน์วิเทศล้านนาจึงมีแนวทางการบริหารงานการเรียนการสอนออนไลน์ของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ บริหารจัดการบริหารในรูปแบบ ADDIE MODEL เป็นการกำหนดวิเคราะห์และวางแผนออกแบบในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์เพื่อกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน โดยการวิเคราะห์สภาพความต้องการที่เกิดปัญหาสาเหตุและความจำเป็นของโรงเรียนเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานให้บุคลากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้แสวงหาองค์ความรู้ใหม่ในการปฏิบัติงานโดยกำหนดผู้ที่รับผิดชอบ มอบหมายในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามที่แผนงานได้กำหนด มีการแบ่งอำนาจหน้า จัดสรรทรัพยากรในโรงเรียนตามความต้องการเหมาะสมและเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้อง บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน ร่วมแสดงความคิดเห็นและมีส่วนในการตัดสินใจในการบริหารจัดการและพัฒนาโรงเรียน และเป็นการออกแบบการบริหารที่เหมาะสม ซึ่งส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้เพื่อจัดสรรสร้างเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในโรงเรียนและนอกโรงเรียน กระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียนสร้างและพัฒนานวัตกรรมใหม่ สร้างกระบวนการให้เต็มประสิทธิภาพและวิเคราะห์และตรวจสอบให้ความช่วยเหลือกำกับดูแลและแนะนำการทำงานแก่บุคลากร ดูแลการปฏิบัติงานด้านการตรวจสอบอย่างชัดเจน

โรงเรียนสารสาสน์วิเทศล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ควรมีการดำเนินงานตามแผนและนโยบายอย่างเคร่งครัดเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น การประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ การปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ให้มีประสิทธิภาพ และให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดให้มีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ และนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ สู่ชุมชน นอกจากนี้ ควรจัดทำโครงการ ประสานงานกับหน่วยงานอื่น เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณ ในการจัดซื้ออุปกรณ์ และสื่อเทคโนโลยีจัดหาสื่ออุปกรณ์ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารจัดการที่เกี่ยวกับการบริหารแนวทางในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ จัดอบรมสัมมนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และศักยภาพของบุคลากรในด้านต่าง ๆ ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงาน บริหารจัดการการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียน การสอนออนไลน์ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และจัดแสดง หรือเผยแพร่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลงาน ประสิทธิภาพ ที่ได้จากการใช้และพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ และนำไปประยุกต์ใช้อย่าง

ต่อเนื่อง หากนักวิจัยท่านสนใจควรให้ความสำคัญในประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร การเรียนการสอนออนไลน์ของโรงเรียนสาธิตวิเทศล้านนา การบริหารจัดการสื่อเทคโนโลยีในการ จัดการเรียนการสอนออนไลน์ ของโรงเรียนในกลุ่มตำบลแม่เหียะ และการบริหารแนวทางการ จัดแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสาธิตวิเทศล้านนา

References

- จันทนา นามโยธา. (2565). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ โดยใช้รูปแบบ ADDIE Model กลุ่มสาระการ เรียนรู้การงานอาชีพ เรื่อง การปลูกพืชผักสวนครัวสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระยีนวิทยาการ. โรงเรียนพระยีนวิทยาการ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ขอนแก่น.
- เทื่อน ทองแก้ว. (2563). "การออกแบบการศึกษาในชีวิตวิถีใหม่ (Design- Based New Normal): ผลกระทบจากการแพร่ระบาด COVID-19". *วารสารครูสภาวิทยารักษ์*, 1 (2), 1-10.
- ธนพรรณ ทริพย์ธาดล. (2554). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ของ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*. 5 (2). (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม), 17-24.
- ธนพล ด่านวิวัฒน์วงศ์ พระครูวิฑิต ศาสนทรและชาลี รักดี. (2561). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ โรงเรียนบ้านริมใต้อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารบัณฑิตวิจัย*. 9 (1). (มกราคม – มิถุนายน), 115-130.
- บัลลังก์ โรหิตเสถียร. *การเตรียมความพร้อมของกระทรวงศึกษาธิการ ก่อนเปิดภาคเรียน 1 กรกฎาคม 2563*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://moe360.blog/2020/05/08/การเตรียมความพร้อมของ/> [14 มกราคม 2565].
- พระมหาปิยภัทร์ จิรปุณฺณโชติ. (2555). การพัฒนารูปแบบบทเรียนออนไลน์ รายวิชาวัฒนธรรมเพื่อ ชีวิต สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร*. 7 (2). (กรกฎาคม – ธันวาคม), 72-84.
- พงศ์ทัต วนิชานันท์. (2563). *การศึกษาพื้นฐานในยุค โควิด-19: จะเปิด-ปิดโรงเรียนอย่างไร?*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://tdri.or.th/2020/05/basic-education-in-covid-19-crisis-reopening-school-after-lockdown/> [4 ธันวาคม 2565].

- พิจิตรา ธงพานิช. (2560). *วิชาการออกแบบและการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- รุจโรจน์ แก้วอุไร. (2543). *การพัฒนาระบบการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายใยแมงมุม. ปริญญาณิพนธ์ การศึกษาศุภบัณฑิต* (สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลัดดาวัลย์ กรุดน้ำ. (2553). *การพัฒนบทเรียนออนไลน์เรื่องการสืบค้นข้อมูลและการติดต่อสื่อสารในระบบอินเทอร์เน็ตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์*.
- วิสุทธิพงษ์ ยอดเสาดิ. (2553). *การพัฒนบทเรียนออนไลน์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* (สาขาหลักสูตรและการสอน). มหาวิทยาลัยราชภัฏ กำแพงเพชร.
- เสถียร พูลผล และปฏิพล อรรถนพบริบูรณ์. (2563). *การสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาเภสัชศาสตร์ ที่มีต่อ การเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงโควิด 19 เพื่อออกแบบแนวทางการจัดการเรียนรู้ รูปแบบใหม่ของ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม. การประชุมวิชาการครั้งที่ 15. 30 กรกฎาคม 2563. สมาคม เครือข่ายการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์และองค์กรระดับอุดมศึกษา แห่งประเทศไทย (ควอท.). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม*.
- สรพร เพียรจัด (2564), *การพัฒนาสื่อเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนเขาวังคารบนฐานการมีส่วนร่วม”วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*. 16 (2). (กรกฎาคม-ธันวาคม), 139-140.

การสร้างความสุขแก่ผู้สูงอายุด้วยหลักพุทธธรรม Creating happiness for the elderly with Buddhist principles

อาจ เมธารักษ์ Ard Maytharuk

พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์ Phrakrusiriyattayanusath

พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ Phisit Kotsupho

วิโรจน์ วิชัย Viroth Vichai

มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Ardmath6714@gmail.com

Haripunchai Review 10/11/2022

Haripunchai Review 21/01/2023

บทคัดย่อ

วิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในการสร้างสุขแก่ผู้สูงอายุ 2) เพื่อศึกษาการสร้างสุขด้วยหลักพุทธธรรมแก่ผู้สูงอายุในตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการการสร้างสุขแก่ผู้สูงอายุด้วยหลักพุทธธรรม กรณีศึกษาผู้สูงอายุในตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 55 คน โดยใช้ แบบสัมภาษณ์เพื่อการสนทนากลุ่ม และแบบสังเกตกลุ่ม

ผลการศึกษาพบว่า

1) หลักพุทธธรรมในการสร้างสุขแก่ผู้สูงอายุ ได้แก่ หลักไตรลักษณ์ หลักอริยสัจ 4 หลักบุญและบาป หลักกรรม หลักสติปัญญา 4 หลักเบญจศีลเบญจธรรม และหลักพรหมวิหารธรรม 4 2) การสร้างสุขด้วยหลักพุทธธรรมแก่ผู้สูงอายุในตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ คือ การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ด้วยการสร้างสุขตาม หลักไตรลักษณ์ หลักอริยสัจ 4 หลักบุญและบาป หลักกรรม หลักสติปัญญา 4 หลักเบญจศีลเบญจธรรม และหลักพรหมวิหารธรรม 4 3) แนวทางการบูรณาการการสร้างสุขของผู้สูงอายุ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมสร้างสุขของผู้สูงอายุตำบลน้ำบ่อหลวงที่เกี่ยวกับความเชื่อ หลักบุญ

บาป/หลักธรรม มีค่าเฉลี่ยรวม 4.102 % อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการปฏิบัติของผู้สูงอายุตามหลักเบญจธรรม ค่าเฉลี่ย 3.953 % การบูรณาการการสร้างสุขของผู้สูงอายุด้วยหลักพุทธธรรมของตำบลน้ำบ่อหลวง ทั้ง 7 ข้อ มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวม 3.817 % อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การบูรณาการ, การสร้างสุข, น้ำบ่อหลวง, ผู้สูงอายุ, พุทธธรรม

Abstract

This research article has 3 objectives: 1) To study Buddhist principles in creating happiness for the elderly, 2) to study creating happiness with Buddhist principles in Nam Bo Luang sub-district. San Pa Tong District Chiang Mai Province, 3) To propose a guideline for integrating happiness creation for the elderly with Buddhist principles in a case study of the elderly in Nam Bo Luang sub-district. San Pa Tong District Chiang Mai Province. It was qualitative research of 55 people by using interview form for group discussion and group observation.

The study found that

1) Buddhist principles for creating happiness for the elderly, including the Three Characteristics, the Four Noble Truths, the Principles of Merit and Sin, the Principles of Karma, the Principles of Satipatthana, the Four Principles of Benjasila and Benjadhama. and the 4 Brahma Vihara Dharma principles, 2) Creation of happiness through Buddhist principles for the elderly in Nam Bo Luang sub-district San Pa Tong District Chiang Mai Province is to apply Buddhist principles to the lives of the elderly by creating happiness according to The Three Characteristics, the Four Noble Truths, the Principles of Merit and Sin, the Principles of Karma, the Principles of Mindfulness, the Four Principles of Benjasila, Benjadhama and 4 Brahma Viharn Dhamma principles, 3) Guidelines for integrating happiness creation for the elderly The application of Buddhaddhamma principles to create happiness of Nam Bo Luang sub-district elders related to beliefs, merit-making principles/dharma principles with a total mean of 4.102 % at a high level. Followed by the practice of the elders according to

the five principles, an average of 3.953 %. The integration of creating happiness for the elderly with the Buddhist principles of Nam Bo Luang sub-district, all 7 items had an overall average of 3.817%, in a high level.

Keywords: integration, cultivationg happiness, Nam Bo Luang, the elderly, Buddhist principles

บทนำ

สถานการณ์และแนวโน้มสังคมโลก การเข้าสู่สังคมสูงวัยของโลกส่งผลต่อเศรษฐกิจและรูปแบบการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุในประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นกลุ่มสำคัญ องค์การสหประชาชาติได้คาดการณ์ว่า การเปลี่ยนแปลงประชากรผู้สูงวัยของทุกประเทศทั่วโลก ในช่วงศตวรรษที่ 21 ระหว่างปี ค.ศ. 2000- 2100 กำลังเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า”ภาวะประชากรสูงวัย (population aging) (อัจฉรา ปุร, 14 (6) : 208) ผู้สูงวัยของโลกจะเพิ่มขึ้นจำนวน 386 ล้านคนในปี ค.ศ. 1980 เป็นจำนวน 962 ล้านคนในปี ค.ศ.2017 และเมื่อถึงปี 205 จะเพิ่มจำนวนขึ้นเป็นสองเท่าหรือประมาณ 2.1 พันล้านคน ซึ่งอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้สูงวัย ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาจะมากกว่ากลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว ยุโรปมีระดับผู้สูงวัยสูงสุด คือ มีสัดส่วนประชากร 60 สูงถึงร้อยละ 24 ของประชากรทั้งทวีป ปี พ.ศ. 2573 ทุกประเทศในอาเซียน จะเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างสมบูรณ์ เอเชียจะมีสัดส่วนของประชากรสูงวัย สูงเป็นอันดับ 4 ของทวีป และเป็นทวีปที่มีประชากรสูงวัยมากที่สุด คือ 5-8 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 12 ของประชากรโลก ซึ่งวัยสูงอายุเป็นวัยที่คนส่วนใหญ่เข้าใจว่า กำหนดขึ้นโดยการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกายและจิตใจ แม้ว่าการมองวัยนี้จะสัมพันธ์กับอายุและกระบวนการชราแต่การกำหนดเส้นแบ่งว่าเข้าสู่วัยสูงอายุรับอิทธิพลจากกรอบความคิดทางสังคมเป็นหลัก ในสังคมเดิมซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรมอายุประชากรไม่ยืนยาวนัก ผู้ที่มีอายุสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรทั่วไปในสังคมนั้น จะได้รับการกล่าวขานว่าเป็นผู้อาวุโสหรือผู้เฒ่า นอกจากนั้นภายในสังคมเดิมจะมีระบบของการเกื้อกูลกันในภายในครอบครัวและชุมชนที่เข้มแข็ง ทำให้สังคมแบบเดิม ซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรมจึงไม่มีความจำเป็นในการจำแนกบุคคลว่าเป็นผู้สูงอายุโดยใช้เกณฑ์อายุสมบูรณ์ (สุทธิชัย จิตพิันธ์กุล และคณะ, 2542 : 2)

ปัจจุบันสังคมไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากรอย่างมากและรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงทางประชากรจากภาวะการเกิดผลกระทบต่อผู้สูงอายุอย่างที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

ผู้สูงอายุมีขีดจำกัดเรื่องปัญหาการปรับตัวในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (อังศุมาลย์ บุญยวนิชย์กุล, 2557 : 12-13) การก้าวเข้าเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปแบบของประเทศไทย จึงมีผลทางด้านเศรษฐกิจ การลดลงของจำนวนประชากร และสัดส่วนของประชากรวัยแรงงาน ปัญหาทางด้านสุขภาพ ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ตามมา (อุดมพร ชื่นไพบูลย์, 2549 : 145) ผู้สูงอายุบางคนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนผ่านของสิ่งต่าง ๆ ได้ เกิดความวิตกกังวล ความไม่พึงพอใจ ฯลฯ (อุดมพร ชื่นไพบูลย์, 2549 : 145) การก้าวเข้าเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบของประเทศไทย มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สัดส่วนของประชากรในวัยแรงงาน ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาทางสังคมอื่น ๆ (อาภรณ์ ชีวะเกรียงไกร, (01 มิถุนายน 2560) ความสุขของผู้สูงอายุ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจจึงเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนสังคม (สำนักงาน ก.พ., 60 (4) : 7) ปัญหาสังคมผู้สูงอายุ เป็นประเด็นท้าทายต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ มีการเพิ่มของจำนวนประชากรผู้สูงอายุอย่างรวดเร็วในปัจจุบันและยังทวีความรวดเร็วต่อไปอีกใน 20-30 ปี ข้างหน้า ผู้หญิงสูงอายุมีจำนวนและสัดส่วนมากกว่าผู้ชายสูงอายุ นอกจากนี้ การลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนผู้สูงอายุที่เป็นโสด และการย้ายถิ่นของบุตรส่งผลให้แบบแผนการอยู่อาศัยกับบุตรมีแนวโน้มลดลง ในขณะที่การอยู่ตามลำพังหรืออยู่กับคู่สมรสเท่านั้นเพิ่มขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561 : 1)

ความสุข เป็นเรื่องใหญ่ที่มีความสำคัญมากในหลักพุทธธรรม สุขเป็นผลสำเร็จจากการปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธศาสนา ด้วยเหตุที่ปุถุชนย่อมเผชิญทั้งความทุกข์และความสุขต่าง ๆ กันไป หลักคำสอนเรื่องความดับทุกข์จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่มองเห็นได้ชัดเจนกว่าความสุขซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ ตั้งแต่พระองค์ตรัสรู้ สืบเนื่องมาเป็นหลักพุทธธรรม จนทำให้พระพุทธศาสนาดูเหมือนว่าหลักพระพุทธศาสนาดูเหมือนจะมองโลกในแง่ร้าย มีแต่สอนเรื่องความทุกข์ที่จริงแล้วความคลายจากทุกข์ก็คือการเข้าสู่สุข หากเราได้ศึกษาหลักพุทธธรรมให้ถ่องแท้แล้วเราจะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความสุข ด้วยจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาคือนิพพาน ดังพุทธพจน์ตรัสว่า “นิพพานํ ปรมิ สุข” แปลว่า “นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง” บรมสุขที่เป็นจุดหมายนั้นมากับปัญญาที่รู้แจ้ง ทำจิตใจให้เป็นอิสระที่แม้แต่ความสุขอย่างสูงก็ครอบงำไม่ได้ และความสุขนั้นก็เป็นอิสระ สุขแท้สุขจริงไม่มีพิษไม่เป็นภัย ต้องหา ต้องพึงพา ไม่ขึ้นต่ออะไร มีประจำอยู่กับตัว จะอยู่ที่ไหนไปที่ไหนเมื่อใด ก็สดใสเบิกบานเป็นสุขทุกเวลา พระพุทธเจ้าผู้ทรงตรัสรู้โลกอย่างแจ่มแจ้งด้วยพระองค์เอง ทรงบรรลุถึงบรมสุขแล้ว เราผู้เป็นปุถุชนจะสามารถบรรลุถึงบรมสุขได้หรือไม่อย่างไร การ

เจริญรอยตามวิธีการของพระพุทธศาสนา จึงต้องศึกษาเรื่องความสุขตามหลักพุทธธรรมเพื่อให้เกิดปัญญาที่รู้แจ้ง นำไปสู่การปฏิบัติต่อไป (อง.ทสภ. (ไทย) 24/66/125)

ตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 11 หมู่บ้านมีผู้สูงอายุทั้งเพศชาย เพศหญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 1,392 คน จำแนกออกตามรายหมู่บ้านได้ ดังนี้ 1) หมู่ 1 บ้านโรงวัว จำนวน 250 คน 2) หมู่ที่ 2 บ้านน้ำบ่อหลวง จำนวน 225 คน 3) หมู่ที่ 3 บ้านแพะสันใหม่ จำนวน 126 คน 4) หมู่ที่ 4 บ้านจอมแจ้ง จำนวน 155 คน 5) หมู่ที่ 5 บ้านหนองห้า จำนวน 133 คน 6) หมู่ที่ 6 บ้านหนองไหว จำนวน 115 คน 7) หมู่ที่ 7 บ้านหัวฝาย จำนวน 78 คน 8) หมู่ที่ 8 บ้านห้วยไทรง จำนวน 98 คน 9) หมู่ที่ 9 บ้านต้นแก้ว จำนวน 60 คน 10) หมู่ที่ 10 บ้านสันเหนือ จำนวน 85 คน และ 11) หมู่ที่ 11 บ้านหนองหวาย จำนวน 67 คน แยกเป็น เพศชาย จำนวน 614 คน และเพศหญิงจำนวน 778 คน (องค์การบริหารตำบลน้ำบ่อหลวง, 2563 : คัดสำเนา) และยังมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำบลน้ำบ่อหลวง ต้องหามาตรการช่วยเหลือขั้นพื้นฐาน ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และมีสภาพร่างกายที่แข็งแรง ตามความเหมาะสมของสภาพร่างกาย และจิตใจ เพื่อที่จะได้ร่วมกิจกรรม พบปะพูดคุยกัน ทำให้ไม่เกิดความเครียด เพิ่มปริมาณความสุข

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ จึงมีความสนใจที่จะศึกษา การบูรณาการการสร้างสุขผู้สูงอายุด้วยหลักพุทธธรรม กรณีศึกษาในตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุข ในสังคมปัจจุบัน เพื่อที่ตรงการทราบปัญหาการมีความสุขของผู้สูงอายุ เป็นอย่างไร และมีวิธีการจัดการแก้ไขควรจะเป็นอย่างไร เพื่อทราบปัญหาและแนวทางแก้ไข เสนอแนวทางในการสร้างความสุขด้วยหลักพุทธธรรมแก่ผู้สูงอายุ และเป็นแนวปฏิบัติให้ผู้สูงอายุตำบลน้ำบ่อหลวงนี้เต็มไปด้วยความสุข ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถนำเอาหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับผู้สูงอายุในชีวิตประจำวันให้มีความสุขแท้จริงอย่างยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในการสร้างความสุขแก่ผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาการสร้างความสุขของผู้สูงอายุในตำบล น้ำบ่อหลวง อำเภอ สันป่าตอง จังหวัด เชียงใหม่

3. เพื่อการบูรณาการการสร้างสุขแก่ผู้สูงอายุด้วยหลักพุทธธรรม กรณีศึกษาผู้สูงอายุ ในตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอ สันป่าตอง จังหวัด เชียงใหม่

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมุ่งศึกษาถึงแนวทางการสร้างความสุขด้วยการบูรณาการกับหลักพุทธธรรมของผู้สูงอายุ ในตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอ สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาการสร้างสุขของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ด้วยการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) คือ การศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา เอกสาร หรืออื่นๆ โดยเฉพาะบริบทของผู้สูงอายุ ในพื้นที่ตำบลน้ำบ่อหลวง 11 หมู่บ้าน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ในตำบลน้ำบ่อหลวง มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,286 ครัวเรือน มีในปี 2,564 ประชากรทั้งหมด มีจำนวน 4,999 คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน 2,417 คน และเพศหญิง จำนวน 2,582 คน ผู้สูงอายุ ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปมีจำนวน 1,392 คน แยกเป็น เพศชาย จำนวน 614 คน และเพศหญิง จำนวน 778 คนจำแนกออกตามรายหมู่บ้านได้ ดังนี้ หมู่ 1 บ้านโรงวัว จำนวน 250 คน 2) หมู่ที่ 2 บ้านน้ำบ่อหลวง จำนวน 225 คน 3) หมู่ที่ 3 บ้านแพะสันใหม่จำนวน 126คน 4) หมู่ที่ 4 บ้านจอมแจ้ง จำนวน 155 คน 5) หมู่ที่ 5บ้านหนองห้า จำนวน 133 คน 6) หมู่ที่ 6 บ้านหนองไหว จำนวน 115 คน 7) หมู่ที่ 7 บ้านหัวฝาย จำนวน 78 คน 8) หมู่ที่ 8 บ้านห้วยไทรงาม จำนวน 98 คน 9) หมู่ที่ 9บ้านต้นแก้ว จำนวน 60 คน 10) หมู่ที่ 10 บ้านสันเหนือ จำนวน 85 คนและ 11) หมู่ที่ 11 บ้านหนองหวาย จำนวน 67 คน

เครื่องมือการวิจัย

1) แบบสอบถามเชิงประเมินค่า 5 ระดับ (5 Level Rating Scale Questionnaires)
(3) แบบสัมภาษณ์เพื่อการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion interview) และ (4) แบบสังเกต (Observation) (5) เครื่องบันทึกเสียง และเครื่องบันทึกภาพ (6) แบบบันทึกภาคสนาม

2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) สร้างข้อคำถามเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง หรือเสริมประเด็นที่ขาดพร่องด้วยการจัดประชุมกลุ่ม โดยคัดเลือกผู้แทนผู้สูงอายุหมู่บ้านละ 1คน (11คน และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 13 คน

3) การสังเกต (Observation) จดบันทึก ถ่ายภาพและบันทึกเสียง

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลจากการประชุมกลุ่ม ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

2. ข้อมูลจากแบบสอบถามภาคสนาม ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยค่าสถิติอย่างง่าย ด้วยการ วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และตอนที่ 2 และตอนที่ 3 วิเคราะห์ด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ยเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับทำการวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยทางคณิตศาสตร์ (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการสร้างความสุขของผู้สูงอายุ ในตำบลน้ำบ่อหลวง ที่ได้จากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์โดยการเขียนความเรียงเป็นด้านเกณฑ์การประเมินค่าเฉลี่ย เกี่ยวกับสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1) หลักพุทธธรรมในการสร้างความสุขแก่ผู้สูงอายุ หลักธรรมสำหรับผู้สูงอายุ คือ

(1) ไตรลักษณ์ ในอรรถกถาบางที่เรียกว่า “สามัญลักษณ์ะ” ในฐานะเป็นลักษณะร่วมที่มีเสมอกันแก่สังขารทั้งปวง (แต่ไม่เสมอกันแก่ธรรมทั้งปวง) ความหมายของไตรลักษณ์ คือ 1) อนิจจตา (Impermanence) ความไม่เที่ยง 2) ทุกข์ตา (Contict) ความเป็นทุกข์และ 3) อนัตตา (soullessness หรือ Non-Self ความเป็นอนัตตา

(2) หลักอริยสัจ นอกจากเป็นหลักธรรมพระพุทธศาสนาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ยังมีคุณค่าที่น่าสนใจ ซึ่งสรุปได้ดังนี้ 1) เป็นวิธีการแห่งปัญญาซึ่งดำเนินการแก้ไขปัญหามาตรับแบบแห่งเหตุผลเป็นระบบวิธีแบบอย่างซึ่งวิธีการแก้ปัญหาคือ 2) เป็นการแก้ปัญหาและจัดการกับชีวิตของตนด้วยปัญญาของมนุษย์เอง โดยหลักความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ไม่ต้องอ้างอำนาจบันดาลของตัวการพิเศษเหนือธรรมชาติ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ 3) เป็นความจริงที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนทุกคน ถ้าเขายังจะต้องมีชีวิตของตนเองที่มีคุณค่า และใช้ประโยชน์จากหลักความจริงนี้ตลอดไป 4) เป็นหลักความจริงกลาง ๆ ที่ติดเนื่องอยู่กับชีวิตหรือเป็นเรื่องของชีวิตเองแท้ ๆ ไม่ว่ามนุษย์จะ

สร้างสรรค์ศิลปะวิทยาการ หรือดำเนินกิจการใด ๆ ขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ของตน อย่างไรก็ตาม หลักความจริงนี้จะยั่งยืน และใช้เป็นประโยชน์ได้ตลอดกาลเวลา

(3) หลักบุญบาป/หลักกรรม คำว่า บุญ นัยหนึ่งแปลว่า เครื่องชำระส้นดาน เป็นเครื่องชำระล้างทำให้จิตใจสะอาดบุญ มี 3 อย่างคือ ทาน ศีล ภาวนา เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ ส่วน “บาป” โดยพญานะ แปลว่า สภาวะที่ทำให้ถึงทุกข์ หรือทำให้ไปในที่ชั่ว หมายถึงสิ่งที่ทำให้จิตตกต่ำ สาเหตุของบาป เรียกว่า อกุศลมูลมี 3 อย่าง คือ ความโลภ (โลภะ) ความโกรธ (โทสะ) และ ความหลง (โมหะ) สรุปได้ว่า “บุญ” ย่อมมีนัยสำคัญหลายอย่าง ซึ่งผลของบุญเดียวกันเช่นนี้ คือ ผลของความดี เช่น ในข้อความว่า เพราะสมาทานกุศลธรรมทั้งหลายเป็นเหตุ บุญย่อมเจริญ เพิ่มพูน

(4) หลักสติปัฏฐาน 4 เมื่อผู้สูงอายุ ก้าวเข้าสู่วัยชราหรือวัยที่จะต้องฝึกหัดตนเองให้รู้จักกฎของธรรมชาติในทุกสรรพสิ่ง ว่าหลักไตรลักษณ์ คือ อะไร หากพิจารณาแล้วมีผลต่อสุขภาพจิตของตนอย่างไรมากน้อยแค่ไหน เพื่อให้รู้จักปล่อยวางจิตใจไม่ให้หลงไปตามกระแสแห่งโลกหรือวัตถุที่คอยหลอกให้ผู้คนทั้งหลาย ซึ่งขาดการพิจารณาด้วยปัญญาจะต้องจมปรักอยู่ เหมือนช้างที่ติดหล่ม ฉะนั้นจึงควรเข้าใจวิปัสสนาว่า หมายถึงความเห็นแจ้ง คือ เห็นตรงต่อความเป็นจริงของสภาวธรรม ปัญญาที่เห็นตนลักษณะอันให้ถอนความหลงผิดรู้ผิดในสังขารเสียได้และยังเป็นการฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้ชัดภาวะของสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง

(5) หลักเบญจศีลและเบญจธรรม ทำให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์หรือความเป็นคนมีมนุษยธรรมในตนเอง อันเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ไม่ใช่สมบูรณ์ด้วยทรัพย์สินเงินทองอันเป็นสมบัติภายนอก

(6) หลักพรหมวิหาร 4 พรหมวิหารธรรม เป็นเครื่องอยู่ของพรหมหรือผู้ประเสริฐ หมายถึง ผู้มีจิตใจว่างประดุจพระพรหม ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ผู้สูงอายุควรปฏิบัติต่อกัน แบ่งออกเป็น 4 ประการ ได้แก่ 1) เมตตา ได้แก่ ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุข ด้วยจิตอันแผ่ไมตรีและคิดว่าประโยชน์แก่ผู้อื่นและเรื่องอื่น ซึ่งเป็นความรักใคร่ที่ปราศจากราคะความกำหนัด ความรักความหวังดีความปรารถนาดีนั้น ๆ 2) กรุณา ได้แก่ ความสงสาร คือ เมื่อเห็นเขตกอยู่ในความทุกข์ยากลำบากเดือดร้อน ก็คิดใส่ใจในอันที่จะช่วยปลดปล่อยให้เขาพ้นจากความทุกข์ยากลำบากเดือดร้อนนั้น อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความเดือดร้อน ปัญหาหรืออุปสรรคทั้งหลาย 3) มุทิตา ได้แก่ ความรู้สึกยินดีด้วย เมื่อเห็นผู้อื่นหรือสิ่งอื่นอยู่ดีมีความสุข ตัวเองก็มีใจแช่มชื่นเบิกบาน และ 4) อุเบกขา ได้แก่ ความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามเป็นจริงโดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอมั่นคง เทียงตรงดุจตราขึง เมื่อมองเห็น

บุคคลที่ได้รับผลของกรรมดีหรือกรรมชั่ว ซึ่งสมควรแก่เหตุที่ได้กระทำไว้ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยวางตน และปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรมไม่เอนเอียงด้วยอคติ

2) การสร้างความสุขของผู้สูงอายุในตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ วิธีการสร้างความสุขทางพระพุทธศาสนา

1) เข้าใจโลกตามความเป็นจริง การสร้างสุขทางพระพุทธศาสนาได้นำเอาหลักไตรลักษณ์ (อนิจจัง) เข้าใจในโลกความเป็นจริงของความไม่เที่ยง ความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปทั้งหลาย ส่วนมากมนุษย์พอสังเกตได้ จากการเปลี่ยนแปลงซึ่งทำให้ความเข้าใจหรือรู้สึกว้าวุ่นต่าง ๆ เหล่านี้มีตัวตนของมัน ซึ่งเดิมมีสภาพอย่างหนึ่ง และบัดนี้ตัวตนได้เปลี่ยนแปลงแปรสภาพเป็นอีกอย่างหนึ่ง ในหลักทางจริยธรรม หลักอนิจจัง นำมาประยุกต์ในการสร้างสุขแก่ผู้สูงอายุให้เข้าใจว่าสรรพสิ่งทั้งหลาย ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง ไม่ยึดติดหรือปล่อยวางทำให้ไม่ทุกข์ ก็จะเกิดความสุขได้

2) การมีความรู้ที่จะดูแลตนเอง มีชีวิตที่เป็นอยู่ด้วยปัญญา ในด้านความไม่ประมาท การมีสติที่ปรับปรุงแก้ไขตามความรู้สึกที่ตรงเหตุปัจจัย และในบรรดาเหตุปัจจัยทั้งหลายนั้นย่อมเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญ ที่สามารถส่งผลต่อเหตุปัจจัยอื่น ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย รูปไม่เที่ยง เวทนาไม่เที่ยง สัญญาไม่เที่ยง สังขารไม่เที่ยง วิญญาณไม่เที่ยง

3) วิธีการสร้างความสุข (ไตรสิกขา) การให้ปันสิ่งของด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยทุน หรือทรัพย์สิน และวัตถุสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ เป็นการให้ ทาน มีวัตถุประสงค์เพื่อสงเคราะห์ผู้รับ เน้นผู้รับเป็นสำคัญ เช่น ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้อื่นด้วยปัจจัย 4 กล่าวคือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ฉะนั้น การให้ทาน จึงควรให้ด้วยความมีเมตตา เพื่อแสดงน้ำใจไมตรี สร้างเสริมมิตรภาพ ให้ด้วยกรุณา ต้องการช่วยปลดเปลื้องความทุกข์ความเดือดร้อน ให้ด้วยมุทิตาส่งเสริมสนับสนุนให้ทำความดีมีความเจริญก้าวหน้า เพราะฉะนั้น การให้ด้วยวัตถุสิ่งของ จึงมุ่งประโยชน์แก่ผู้รับ

การใช้หลักพุทธธรรมในการสร้างสุขของผู้สูงอายุ

การปฏิบัติตนของผู้สูงอายุตามหลักไตรลักษณ์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งทำให้เห็นว่า ผู้สูงอายุได้พิจารณาอนิจจัง ความไม่เที่ยงแห่งสังขารร่างกายและพิจารณาถึงความเป็นทุกข์หรือสภาพที่ทนอยู่ได้ยากในสภาวะเดิม จึงทำให้การปฏิบัติตนของผู้สูงวัยตามหลักไตรลักษณ์นี้อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) “พุทธธรรม” ที่ว่า อนิจจังแสดง

ความไม่เที่ยง ความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปของสิ่งทั้งหลายจนถึงส่วนย่อยที่ละเอียดที่สุด ทั้งฝ่ายรูปธรรม และนามธรรม ความไม่เที่ยงของส่วนย่อยต่าง ๆ

การสร้างความสุขด้วยหลักพุทธธรรมของผู้สูงอายุตำบลน้ำบ่อหลวง เมื่อได้พิจารณาเป็นลำดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา พบว่า ปัญหาความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านครอบครัว/สังคมของผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 3.087 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน คิดเป็นร้อยละ 1.01 ระดับมาก ปัญหาความคิดเห็นด้านที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับลูกหลานและครอบครัวของผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 3.396 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน คิดเป็นร้อยละ 1.15 ระดับปานกลาง ปัญหาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 3.015 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน คิดเป็นร้อยละ 1.31 ระดับปานกลาง ปัญหาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 1.576 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน คิดเป็นร้อยละ 1.93 ระดับมาก

แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามในการลงพื้นที่ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการสร้างความสุข โดยนำหลักพุทธธรรมมาใช้ของผู้สูงอายุตำบลน้ำบ่อหลวง เมื่อได้พิจารณาเป็นลำดับของปัญหาพบว่า อยากให้ลูกหลานดูแลในเมื่อเจ็บป่วย ไข้ หรือได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด คิดเป็นร้อยละ 4.53 ค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.71 อยู่ในระดับมากที่สุด อยากให้ลูกหลานรักเอาใจใส่ใกล้ชิดมองเห็นคุณค่าของตนเองคิดเป็นร้อยละ 4.38 ค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.71 อยู่ในระดับมาก มีรายได้ที่สามารถพึ่งตนเองได้ตามความเหมาะสมกับอัตภาพ คิดเป็นร้อยละ 3.76 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.19 อยู่ระดับมาก อยากช่วยเหลือแบ่งเบาภาระให้บุตรหลานในด้านต่างๆ เท่าที่จะช่วยได้ คิดเป็นร้อยละ 3.764 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.22 อยู่ในระดับมาก การขาดเพื่อนเนื่องจากถูกเลิกจ้างหรือออกงานประจำ หรือการเสียชีวิตของบุคคลใกล้ชิด ของคนในครอบครัว หรือเพื่อนสนิทที่เคยร่วมงานกันมา คิดเป็นร้อยละ 3.33 ค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.19 อยู่ในระดับปานกลาง รวมทุกรายการ 3.95 ค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.02 อยู่ในระดับมาก

3) การบูรณาการการสร้างสุขแก่ผู้สูงอายุด้วยหลักพุทธธรรม กรณีศึกษาผู้สูงอายุ ในตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้สูงอายุได้นำหลักพุทธธรรมหลายหมวดมาบูรณาการใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนี้

1) การปฏิบัติตนของผู้สูงอายุตามหลักอริยสัจ 4 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งทำให้เห็นว่า ผู้สูงวัยได้ปฏิบัติตนตามหลักอริยสัจ 4 คือ กำหนดรู้ปัญหาและสาเหตุของปัญหา จึงทำให้การปฏิบัติตนของผู้สูงอายุตามหลักอริยสัจ 4 นี้อยู่ในระดับมาก ปฏิบัติตนของผู้สูงอายุตามหลักพรหม

วิหาร 4 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งทำให้เห็นว่า ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร 4 คือ มีเมตตา กรุณา จึงทำให้การปฏิบัติตนของผู้สูงวัยตามหลักพรหมวิหาร 4 นี้อยู่ในระดับมาก ที่ว่าเมตตา ได้แก่ ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุข ด้วยจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและสิ่งอื่น ด้วยต้องการมุ่งหวังแต่ความสุขแก่เขา ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนสิ่งอื่นใด นอกจากให้เขาเป็นสุข พร้อมกับหาวิธีเพื่อปลดเปลื้องความทุกข์นั้น ด้วยความเอ็นดูที่บริสุทธิ์ใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

2) การปฏิบัติตนของผู้สูงอายุตามหลักเบญจศีล พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งทำให้เห็นว่า ผู้สูงวัยปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีล คือ เว้นจากการดื่มสุราและเมรัย เว้นจากอกินนาทาน เว้นจากปาณาติบาต จึงทำให้การปฏิบัติตนของผู้สูงวัยตามหลักเบญจศีลนี้อยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับงานของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) “พุทธธรรม” ที่ว่า ผู้สูงวัยหรือผู้สูงอายุ ควรมีหลักปฏิบัติในกิจวัตรประจำวันหรืออย่างน้อยที่สุดก็สัปดาห์หนึ่ง คือ เมื่อครบวันธรรมสวนะ 8 วัน ซึ่งตรงกับวันแรมหรือขึ้น 4 ค่ำและ 15 ค่ำ และวันอุโบสถ ผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน พึงฟังธรรม และรักษาศีลหรืออุโบสถศีลตามกำลังความสามารถของตนเอง โดยเว้นจากปาณาติบาต คือ ไม่ทำลายชีวิต ได้แก่ ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิตร่างกาย เว้นจากอกินนาทาน คือ ไม่เอาของที่เขาไม่ได้ให้ การไม่ลักขโมย ได้แก่ ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์ เป็นต้น

3) การปฏิบัติตนของผู้สูงอายุตามหลักเบญจธรรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งทำให้เห็นว่า ผู้สูงวัยได้ปฏิบัติตนตามหลักเบญจธรรม คือ มีสติสัมปชัญญะ มีสัจจะ มีความเมตตา กรุณา จึงทำให้การปฏิบัติตนของผู้สูงวัยตามหลักเบญจธรรมนี้อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) “พุทธธรรม” ที่ว่าหลักเบญจธรรมเป็นหลักธรรมที่หากบุคคลได้ประพฤติปฏิบัติตามแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความเมตตารักใคร่ต่อกัน เหมือนหนึ่งว่า เป็นญาติพี่น้องกันทำให้คนเรารู้จักคุณค่าของความเป็นมนุษย์แล้วรู้จักเลือกดำเนินชีวิตไปในทางที่ชอบ เว้นจากการละเมิดในหญิงหรือชายอันเป็นที่รักของบุคคลอื่น มีความซื่อสัตย์ต่อกัน ทำงานโดยมีสติสัมปชัญญะกำกับ คือ มีความระมัดระวัง รู้จักยังคิด พิจารณาเห็นคุณโทษในสิ่งต่าง ๆ บำเพ็ญตนเกื้อกูลต่อกันผู้สูงอายุในการปฏิบัติตน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งทำให้เห็นว่า

4) ผู้สูงอายุกับความเชื่อเรื่องหลักบุญบาป/หลักกรรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งทำให้เห็นว่า ผู้สูงวัยมีความเชื่อเรื่องบาปบุญ / หลักกรรม คือ เชื่อว่าทำบาปไปเสวยผลกรรม

ในอบายภูมิ และเชื่อว่าทำบุญไปเสวยผลบุญในสุคติ จึงทำให้ผู้สูงวัยกับความเชื่อเรื่องหลักบุญบาป/หลักกรรมนี้อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาหลักพุทธธรรมในการสร้างความสุขแก่ผู้สูงอายุ คือ (1) ไตรลักษณ์ (1) อนิจจตา (ความไม่เที่ยง) ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป (2) ทุกขตา (ความเป็นทุกข์) เกิดขึ้นและสลายไป เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่ง (3) อนัตตา (ความเป็นอนัตตา) ความไม่ใช่ไม่มีตัวตน คุณธรรมที่ผู้สูงอายุควรปฏิบัติต่อกัน แบ่งออกเป็น 4 ประการ ได้แก่ 1) เมตตา ได้แก่ ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุข 2) กรุณา ได้แก่ ความสงสาร คือ เมื่อเห็นเขาตกอยู่ในความทุกข์ ยากลำบากเดือดร้อน 3) มุทิตา ได้แก่ ความรู้สึกยินดีด้วย 4) อุเบกขา ได้แก่ ความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามเป็นจริงโดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอมั่นคง เที่ยงตรงดุจตราขึง เมื่อมองเห็นบุคคลที่ได้รับผลของกรรมดีหรือกรรมชั่ว ซึ่งสมควรแก่เหตุที่ได้กระทำไว้ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยวางตน และปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรมไม่เอนเอียงด้วยอคติ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเชาวฤทธิ์ นรินโท (ทรัพย์สวัสดิ์) (2561) พบว่า ในการดำเนินชีวิตประจำวันอันจะเป็นการพัฒนาผู้สูงอายุให้มีความสุขกับตนเอง ทั้งเป็นการปรับตัว ปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสังคมให้รู้เท่าทันโลก และการดำเนินชีวิตที่ดีอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีจิตใจดีงาม เข้าถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต และเป็นการพัฒนาไปสู่ความสุขเกี่ยวกับวัตถุ การทำงาน และสุขกับสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ มีน้ำใจ ไม่ตรี มีจิตใจที่ดีงามและสามารถใช้ปัญญาในแก้ปัญหาต่าง ๆ เพราะหลักภาวนา 4 คือ การฝึกฝนอบรมตนเองอย่างเป็นลำดับขั้นตอน โดยเริ่มจากการแสวงหากัลยาณมิตรที่ดี ฝึกอบรมเพื่อขัดเกลากาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ เรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเกื้อกูลประโยชน์ต่อกัน ทั้งเป็นการฝึกอบรมจิตให้เกิดสมาธิด้วยการสำรวมระวังด้วยใจเป็นกลาง และความมีสติ อันเป็นพื้นฐานในการฝึกอบรมปัญญาให้รู้แจ้งสัจธรรมจากสิ่งเป็นความทุกข์ทางใจ การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 ยังเป็นเพิ่มคุณค่าให้ผู้สูงอายุมีความสำคัญในสังคมและการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

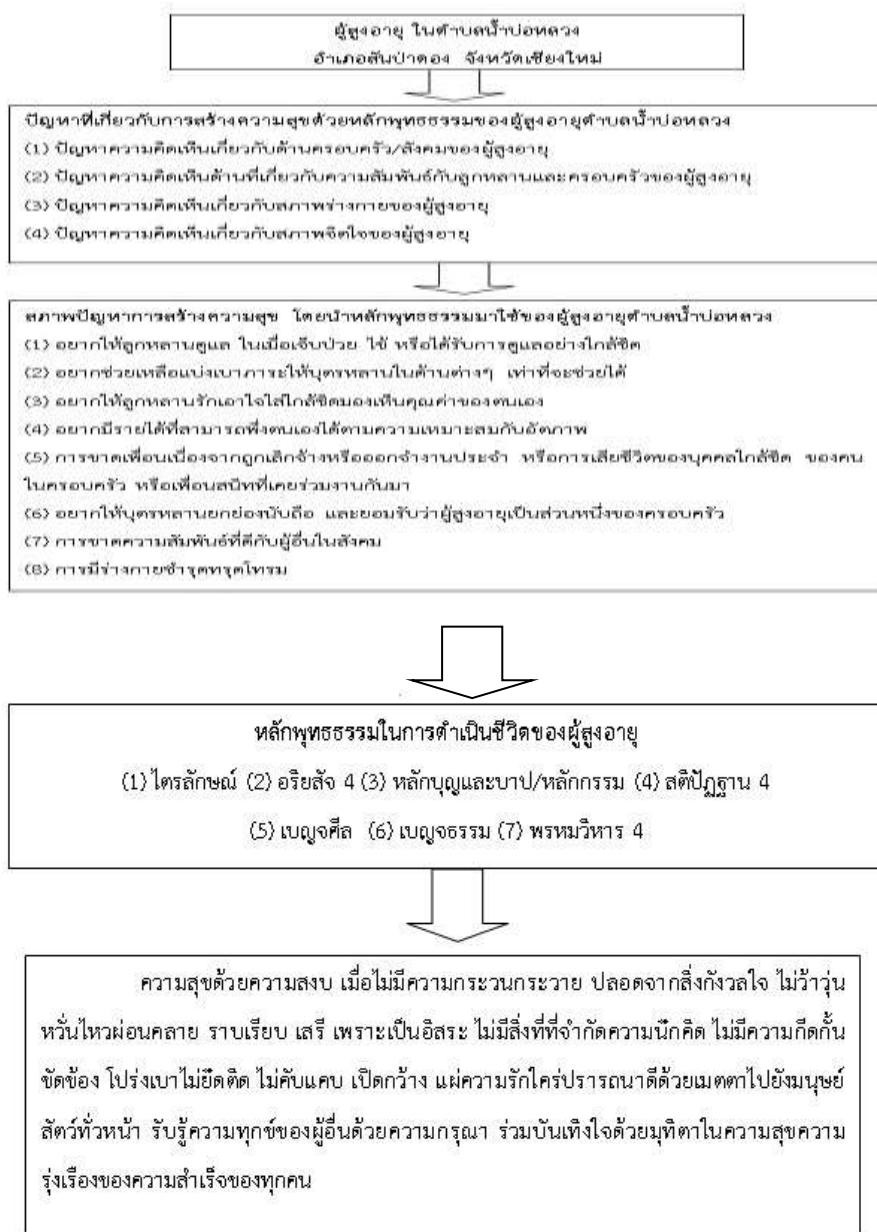
อภิปรายผลวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การสร้างความสุขด้วยหลักพุทธธรรม และแนวทางการบูรณาการการสร้างสุขแก่ผู้สูงอายุด้วยหลักพุทธธรรม กรณีศึกษาผู้สูงอายุ ในตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ คือ 1) เข้าใจโลกตามความเป็นจริง นำเอาหลักไตรลักษณ์ (อนิจจตา) เข้าใจในโลกความเป็นจริงของความไม่เที่ยง ความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป 2) การมีความรู้ที่จะดูแลตนเอง

มีชีวิตที่เป็นอยู่ด้วยปัญญา ในด้านความไม่ประมาท 3) วิธีการสร้างความสุข (ไตรสิกขา) การให้ปันสิ่งของด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ ช่วยเหลือสงเคราะห์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสิงห์แก้ว วิสุทโธ (จันทร์สิทธิ์) (2554) พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา คือ การอุปถัมภ์ เช่น การถวายภัตตาหารเป็นประจำ สิ่งของอุปโภคอยู่บิหารหรือการชักชวนคนเข้าวัด โดยการจัดกิจกรรมทางเนื่องในวันสำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชาวันวิสาขบูชา และประเพณีท้องถิ่นต่าง ๆ การปกป้องพระพุทธศาสนา การทำนุบำรุงพุทธศาสนาอย่างมีเหตุผล การปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง และการศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้เข้าใจอย่างถูกต้องแท้จริง

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การบูรณาการการสร้างสุขแก่ผู้สูงอายุด้วยหลักพุทธธรรมกรณีศึกษาผู้สูงอายุ ในตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ (1) การปฏิบัติตนของผู้สูงอายุตามหลักอริยสัจ 4 พบว่า ผู้สูงวัยได้ปฏิบัติตนตามหลักอริยสัจ 4 คือ กำหนดรู้ปัญหาและสาเหตุของปัญหา หาวิธีเพื่อปลดปล่อยความทุกข์นั้น ด้วยความเอ็นดูที่บริสุทธิ์ใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน (2) การปฏิบัติตนของผู้สูงอายุตามหลักเบญจศีล พบว่า ผู้สูงอายุเว้นจากการดื่มสุราและเมรัย เว้นจากอกินนาทานเว้นจากปาณาติบาต เข้าวัดฟังธรรมและรักษาศีลหรืออุโบสถศีล ตามหลักเบญจศีล (3) การปฏิบัติตนของผู้สูงอายุตามหลักเบญจธรรม พบว่า ผู้สูงอายุมีสติสัมปชัญญะ มีสังขะ มีความเมตตากรุณา มีความระมัดระวัง รู้จักยั้งคิด พิจารณาเห็นคุณโทษในสิ่งต่าง ๆ บำเพ็ญตนแก้กุลต่อกัน (4) ผู้สูงอายุกับความเชื่อเรื่องหลักบุญบาป/หลักกรรม พบว่า ผู้สูงอายุมีความเชื่อเรื่องบาปบุญ / หลักกรรม คือ เชื่อว่าทำบาปไปเสวยผลกรรมในอบายภูมิ และเชื่อว่าทำบุญไปเสวยผลบุญในสุคติ สอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญสุดา บุญทศ และ ขนิษฐา นันทบุตร (2559) พบว่าชุมชนให้ความหมายของสุขภาพจิตใน 2 ความหมาย คือ ใจม่วน (สุขใจ) และใจดี (ใจที่ปกติ) ลักษณะสุขภาพจิตที่ดีประกอบด้วย 1) ใจม่วน ใจดี 2) ไม่ป่วยไข้ 3) ปรับโตไว (ปรับตัว ได้เร็ว) และ 4) ทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ความสุข หมายถึง สุขที่ไม่ป่วยไข้ สุขเพราะมีรายได้ สุขที่ได้ไปวัดทำบุญ สุขที่ลูกหลานดี สุขที่ได้ทำประโยชน์ ส่วนความทุกข์ ประกอบด้วย ทุกข์ เพราะลูก หลาน ครอบครัว ทุกข์ เพราะป่วยไข้ ทุกข์เพราะหาเงินไม่ได้ และทุกข์เพราะไปมาไม่ได้

องค์ความรู้การวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบสอบถามในการลงพื้นที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาและในการที่ผู้สูงอายุได้ใช้หลักพุทธธรรม ในการสร้างความสุขของผู้สูงอายุ ในตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

สรุปและข้อเสนอแนะ

แนวทางการบูรณาการการสร้างสุขของผู้สูงอายุ ใช้หลักไตรลักษณ์ หลักอริยสัจ 4 หลักบุญบาป/หลักกรรม หลักสติปัญญา 4 หลักเบญจศีล/หลักเบญจธรรม หลักพรหมวิหาร 4 การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมสร้างสุขของผู้สูงอายุตำบลน้ำบ่อหลวงที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุเกี่ยวกับความเชื่อ หลักบุญบาป/หลักธรรม มีค่าเฉลี่ยรวม 4.102 % อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการปฏิบัติของผู้สูงอายุตามหลักเบญจธรรม ค่าเฉลี่ย 3.953 % ส่วนรายการที่เหลืออีก 6 รายการนั้น รวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากตามลำดับ เมื่อพิจารณาความคิดเห็นและการปฏิบัติเกี่ยวกับการบูรณาการการสร้างสุขของผู้สูงอายุด้วยหลักพุทธธรรมของตำบลน้ำบ่อหลวง ทั้ง 7 ข้อ มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวม 3.817 % อยู่ในระดับมาก การปฏิบัติตนของผู้สูงอายุตามหลักไตรลักษณ์ ใช้หลักพุทธธรรมสร้างสุข คิดดี ทำดี มองโลกในแง่บวก ปฏิบัติตนให้มีประโยชน์ แก่ตนเอง และผู้อื่น

References

- ขวัญสุตา บุญทศ และ ขนิษฐา นันทบุตร. (2559). "ความสุข ความทุกข์ และสุขภาพจิตในบริบทของผู้สูงอายุในชุมชนแห่งหนึ่งในภาคเหนือตอนบน ประเทศไทย". *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระครูสิงห์แก้ว วชิรธมโม. (2554). "บทบาทของผู้สูงอายุในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลเหล่ายาว อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน". *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาเชาวฤทธิ์ นรินโท (ทรัพย์สวัสดิ์). (2561). "การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 : กรณีศึกษาผู้สูงอายุบ้านห้วยหอย ตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ". *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงาน ก.พ. "ภาครัฐกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมสูงวัย". *วารสารข้าราชการ*. 60 (4), 7.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *รายงานวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- สุทธิชัย จิตุพันธ์กุล. ชัยยศ คุณานุสนธิ์. วิพุธ พูลเจริญ. ไพบุลย์ สุริยะวงศ์ไพศาล. (2542). *ปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสาธารณสุขไทย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ และสำนักงานนโยบายและแผนสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข.
- องค์การบริหารตำบลน้ำบ่อหลวง. (2563). *ประกาศ องค์การบริหารตำบลน้ำบ่อหลวง เรื่อง บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์การบริหารตำบลน้ำบ่อหลวง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563* อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่. เชียงใหม่ : องค์การบริหารตำบลน้ำบ่อหลวง อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่.
- อังศุมาลย์ บุญยวนิชย์กุล. "การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในชีวิตประจำวันของผู้สูงวัยบ้านธรรมปกรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่". *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- อัจฉรา ปุร. (2563). "นโยบายกิจกรรมทางกายในผู้สูงอายุ การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ". *วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข*. 14 (6), 208.
- อาภรณ์ ชีวะเกรียงไกร. (01 มิถุนายน 2560). *ผลกระทบของสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/116354> [15 มีนาคม 2564].
- อุดมพร 'ชั้นไพบุลย์. (2549). *สังคมวิทยาเกี่ยวกับการสูงวัย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ The Model of Buddhist Integrated Leadership of Municipality Administrators in Buriram Province

พระวิศิษฐกุล สิริปญโญ (สุदारักษ์) (Phra Wisitthakul Siripanyo (Sudarak))

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

chai_sudaruk@hotmail.com

Haripunchai Review 02/12/2022

Haripunchai Review 02/03/2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ 2.ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ 3. นำเสนอรูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรของเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 264 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 19 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาเชิงและการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 9 รูปหรือคน เพื่อยืนยันหลังจากการสังเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ คุณลักษณะของผู้บริหาร ด้านมีความสามารถในการควบคุม ด้านมีความเฉลียวฉลาด ด้านมีความรับผิดชอบ ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเองส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์
3. รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหาร ประกอบด้วย 7 ด้าน คือ มีวิสัยทัศน์ ให้คำแนะนำผู้ร่วมงาน ความมุ่งมั่นตั้งใจ ทำงานด้วยความรอบคอบ มีความหนักแน่น ใช้หลักความยุติธรรม นำไปสู่การส่งเสริมภาวะผู้นำ

ของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ ใช้หลักสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะในการกำหนดกลยุทธ์การบริหารองค์กรที่สอดคล้องกับโอกาส ใช้หลักสัมมาสมาธิและสัมมาวายามะ กล้าตัดสินใจ ทันท่วงทีต่อเหตุการณ์ และมีพลังหรือแรงจูงใจ สื่อสารได้ด้วยหลักสัมมาวาจา บริหารงานด้วย โปร่งใสตามหลักสัมมาทิฐิ

คำสำคัญ : รูปแบบภาวะผู้นำ. มรรคมิ้องค์ 8. ผู้นำเทศบาล.

Abstract

This research aims to 1. Study the leadership of municipal administrators in Buriram Province. 2. Study factors affecting the leadership of municipal administrators in Buriram Province. 3. Present an integrated Buddhist leadership model of municipal administrators in Buriram Province. The research is an integrated approach. The quantitative research used a questionnaire to collect data from 264 municipal personnel in Buriram Province. Data were analyzed by frequency. percentage. mean. standard deviation. Multiple regression analysis and qualitative research Using in-depth interviews of 19 figures or people. content-oriented data analysis and focus group discussions of 9 figures or people were used to confirm after data synthesis.

The results showed that

1. Leadership of municipal administrators in Buriram Province Overall. it was at a high level in all aspects.

2. Factors affecting the leadership of municipal administrators in Buriram Province were: 1) characteristics of administrators The ability to control side with intelligence Responsible Self-confidence affects leadership of municipal administrators in Buriram Province at 80.1 percent.

3. The Integrated Buddhist Leadership Model of Municipal Administrators in Buriram Province found that the characteristics of the Administrator consisted of 7 aspects. namely vision. advice to colleagues. commitment work with caution have firmness apply justice leading to the promotion of leadership of municipal administrators in Buriram Province. consisting of 6 aspects: using the principle of right

view and the right way to determine the organizational management strategy that is in line with the opportunities Use the principles of Right Meditation and Right Meditation to make decisions in time. and have energy or motivation Communicate with the principle of right speech. Manage with transparency according to the principle of Right View

Key words: Leadership style. 8fold path. municipal leaders.

บทนำ

คุณลักษณะของภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการนำพาหมู่ชนที่อยู่แนวหลังหรือผู้ได้บังคับบัญชาให้รอดพ้นจากภัยอันตรายหรือประสบสำเร็จได้ซึ่งแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหลักฐานและ เอกสารหรือคัมภีร์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนามาทั้งหมดเราจะพบว่าพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นอีก ศาสนาหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับแนวความคิดเรื่องภาวะผู้นำเอาไว้โดยเห็นว่าในสังคมทุกสังคมนั้น จะต้องมียุคคลที่เกิดขึ้นมาเพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือมาเป็นผู้นำผู้อื่นอยู่เสมออันมีรากฐานมาจากการสร้างสรรคบุคลากรในองค์การให้มีบุคลิกลักษณะของความเป็นผู้นำ ด้วยการใช้เทคนิควิธีการซึ่งคาดหวังถึงผลที่สามารถนำมาใช้ในการจูงใจ ให้บุคคลอื่นประพฤติปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของตนที่ต้องการโดยพิจารณาถึงระดับขั้นความต้องการภายในและการปฏิสัมพันธ์ภายนอกของมนุษย์(พระเทพปริยัติเมธี. 2553: 34-35) ที่เป็นหลักปฏิบัติที่ต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหาการจัดทุกข์ ช่วยให้มีมนุษย์บรรลุความดีที่สูงขึ้นไป อย่างใดอย่างหนึ่ง การปฏิบัติที่ถูกต้องหรือปฏิบัติชอบต่อระบบแบบแผน ก็คือจะต้องกระทำด้วยความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของมัน ซึ่งเป็นการกระทำด้วยปัญญา หรือโดยมีสัมมาทิฐิ ดังนั้น การดำเนินตามมัชฌิมาปฏิปทาจึงเป็นการเดินที่ต้องอาศัยปัญญาเป็นหลักที่เรียกว่า อริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ สัมมาวาจา คือ การเจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบ สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพชอบ สัมมาวายามะ คือ ความ พยายามชอบ สัมมาสติ คือ การระลึกรู้ชอบ สัมมาสมาธิ คือ ความตั้งจิตมั่นชอบ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2539)อันเป็นยอดแห่งธรรมทั้งปวงที่เปรียบเสมือนรอยเท้าแห่งสัตว์ทั้งหลายย่อมก้าวลงรอยแห่งเท้าช้างฉันทได้อริยมรรคมีองค์ 8 ก็แยกเช่นเดียวกัน แม้ว่าจะมีหลักธรรมอื่น ๆ ก็ย่อมสงเคราะห์รวมอยู่ในอริยมรรคฉันทนั้น เพราะฉะนั้น ภาวะผู้นำการบริหารย่อมต้องสร้างและพัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้และสร้าง

แนวปฏิบัติให้สอดคล้องกับเป้าหมายทั้งเป้าหมายของตนเอง เป้าหมายองค์กร และเป้าหมายของสังคมประเทศอันได้ชื่อว่า ภาวะผู้นำที่สมบูรณ์แบบที่เพียบไปด้วยศาสตร์สมัยใหม่และพุทธศาสตร์อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เรียกว่า เทศบาล เป็นไปตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 14 พ.ศ.2562 อันมีผู้นำการบริหารเรียกว่า นายกเทศมนตรีที่เป็นกลไกสำคัญในการบริหารและขับเคลื่อนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในเขตพื้นที่ คอยทำหน้าที่ในการควบคุมและรับผิดชอบการบริหารกิจการสาธารณะของเทศบาลให้เป็นไปตามภารกิจและหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายรวมถึงการกำหนดนโยบายในการจัดทำบริการสาธารณะด้านต่าง ๆ ในเขตพื้นที่รับผิดชอบส่วน “สมาชิกเทศบาล” ทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติ การควบคุมและตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร การออกข้อบัญญัติ รวมถึงทำหน้าที่สะท้อนปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่(สถาบันพระปกเกล้า. 2564 : 8)ให้มากที่สุด เพราะฉะนั้น แม้ว่าปัญหาและอุปสรรคของเทศบาลยังมีมากน้อยเพียงใดก็ตาม ผู้นำการบริหารจะต้องเพิ่มศักยภาพและภาวะผู้นำแห่งผู้นำให้มากขึ้นตามไปด้วย พร้อมทั้งจะเป็นความหวังแห่งความไว้วางใจของประชาชนให้เข้ามาทำหน้าที่พัฒนาชุมชนนั้นให้ทันสมัย ต่อยอดและเติมเต็มในสิ่งที่ยังขาด ต้องสะท้อนความเป็นผู้นำในการกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์ขององค์กร ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผู้นำที่ประสบความสำเร็จยืนยันความสำคัญของผู้นำกับยุทธศาสตร์ความเชื่อเรื่องความสำคัญของยุทธศาสตร์นั้นยังไม่พอให้บริหารท้องถิ่นได้ประสบความสำเร็จ อันเป็นหัวใจหรือเคล็ดลับของยุทธศาสตร์อย่างมีคุณภาพและถูกต้อง(อรทัย กิกผล. 2559 : ๑59) หรือจะปลุกพลังความหวังและโอกาสอย่างสร้างสรรค์ให้กับประชาชนเป็นที่พึงได้

ดังนั้น ผู้วิจัยได้มีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีจำนวนมากถึง 63 แห่ง ประกอบด้วย 1) เทศบาลเมือง จำนวน 3 แห่ง 2) เทศบาลตำบล จำนวน 60 แห่ง(สำนักงานเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์. ออนไลน์) ที่มีนายกเทศมนตรี 63 ท่านคอยกำกับทิศทางและดูแลกิจการการบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนไม่ต่ำกว่า 100.000 คน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เหมาะสมแก่อุบัติภัยและสามารถเป็นกำลังใจในการต่อสู้กับอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ โดยเน้นไปที่ประเด็นคำตอบว่า ภาวะผู้นำในปัจจุบันของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์อยู่ในระดับใด ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ มีปัจจัยใดบ้าง และรูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ ควรเป็นอย่างไร

พร้อมกับนำหลักอริยมรรคมีองค์ 8 มาบูรณาการเข้ากับภาวะผู้นำอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับภารกิจที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์” เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางรูปแบบและวิธีดำเนินการวิจัย ดังมีขั้นตอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. **ประชากร** ได้แก่ บุคลากรของเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 15 แห่ง จำนวน 1.350 คน

2. **กลุ่มตัวอย่าง** ได้แก่ บุคลากรของเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 264 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร Taro Yamane (Taro Yamane. 1973 : 125.) ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยกำหนดให้แต่ละเทศบาลเป็นชั้นของการสุ่ม แล้วทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละเทศบาล

3. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก** ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) เป็นผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์โดยตรงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 19 คน ได้แก่ 1) กลุ่มผู้บริหารเทศบาล จำนวน 5 คน 2) กลุ่ม

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 5 คน 3) กลุ่มตัวแทนประชาชน จำนวน 5 คน 4) กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูปหรือคน 5) กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 2 คน

4. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 9 รูปหรือคน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในงานวิจัยรวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เครื่องมือการวิจัย

1.เชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) แบ่งเป็น 5 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง เทศบาลสังกัด รายได้ต่อเดือน เป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check list) จำนวน 6 ข้อ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 21 ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 24 ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 24 ข้อ และตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Questionnaires) ให้ผู้ตอบคำถามเลือกตอบได้อย่างเสรี แบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องพบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.6 - 1.0 ทุกข้อคำถาม และค่าความเที่ยง (Reliability) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟา (α -Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นในภาพรวมเท่ากับ 0.990

2.เชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่มีไม่มีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยมีข้อคำถาม คือ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย ด้านมีความเฉลียวฉลาด ด้านมีความพร้อม ด้านมีความเข้าใจในงาน ด้านมีความริเริ่มแลมุ่งมั่น ด้านมีความรับผิดชอบ และด้านมีความสามารถในการควบคุม ควรเป็นอย่างไร และ2) ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วย ด้านสัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบ ด้านสัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ ด้านสัมมาวาจา คือ การเจรจาชอบ ด้านสัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบ ด้านสัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพชอบ ด้านสัมมาวายามะ คือ ความพยายามชอบ

ด้านสัมมาสติ คือ การระลึกรู้ชอบ ด้านสัมมาสมาธิ คือ ความตั้งใจมั่นชอบ เป็นได้อย่างไร ส่วนการสนทนากลุ่ม ได้กำหนดข้อคำถามเป็นอย่างเดียวกันเพื่อการประเมินและการตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกนำมาสู่การแก้ไข ปรับปรุงและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1.เชิงปริมาณ ได้แก่ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

2.เชิงคุณภาพ ได้แก่ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) เป็นการสรุปเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 19 รูปหรือคนและการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 9 รูปหรือคนนำมาเขียนสรุปเป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล พรรณนาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ข้อมูลเชื่อมโยงให้มีความสอดคล้องตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีหรือตอบปัญหาของการวิจัยให้เหมาะสม พร้อมทั้งนำเสนอแนะข้อมูลเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ซึ่งสามารถนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.57 สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้คือ ๑) มีความเฉลียวฉลาด 2) มีความเชื่อมั่นในตนเองในการบริหารงาน 3) รับผิดชอบผลการดำเนินการขององค์กร สังคม ชุมชน และประชาชนผู้มอบอำนาจหน้าที่ด้วยความเชื่อมั่นและไว้วางใจ 4) มีความริเริ่มดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ให้ดีขึ้น 5) มีความพร้อมด้านกายภาพมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีความรู้และเป็นมืออาชีพพร้อมที่จะทำงาน 6) มีความสามารถในการควบคุม ปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาโดยใช้หลักความยุติธรรม 7) มีความเข้าใจงานการบริหารราชการท้องถิ่น ส่วน การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมมีองค์ 8 พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักจริยธรรมมีองค์ 8 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.60 เมื่อพิจารณาเป็น

รายด้านพบว่า การปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 รายด้านโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารเทศบาลในจังหวัด ดังนี้คือ ๑) มีความรักในงานที่ทำ รับผิดชอบต่อหน้าที่ 2) มีความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่คดโกง มีความจริงใจและความตรงไปตรงมา 3) ระลึกอยู่ตลอดเวลาว่าอำนาจนั้นเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนมีการเปลี่ยนแปลงได้ 4) มีการบริหารงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาล 5) หมั่นฝึกฝนและพัฒนาจิตใจของตนเอง 6) พิจารณาปัญหาต่างๆ โดยแยกแยะ รอบคอบ ด้วยปัญญาที่ปราศจากกิเลสครอบงำการพัฒนาความคิด 7) มีจรรยาบรรณ รู้จักการให้ เพื่อแบ่งปัน รักษากฎหมาย 8) แก้ปัญหาชีวิตจิตใจความทุกข์ในจิตใจของตนเองและผู้อื่นได้ การพัฒนาผู้นำด้านความคิดริเริ่มโดยใช้ปัญญาแยกแยะว่าสิ่งใดมีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ สำหรับภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ บุคลากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ๑) คุณลักษณะของผู้บริหาร ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.0๑ แสดงว่าคุณลักษณะของผู้บริหารสามารถทำงานร่วมกับทำนายภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้ร้อยละ 80.๑ 2) อริยมรรคมีองค์ 8 ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ 7 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.0๑ แสดงว่าอริยมรรคมีองค์ 8 สามารถทำงานร่วมกันทำนายภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้ร้อยละ 88.2

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ มี 6 ด้าน คือ ๑) ด้านการตัดสินใจเพื่อสร้างสิ่งที่ดี 2) ด้านการทำความเข้าใจสาระสำคัญ 3) ด้านการสร้างพื้นที่และความร่วมมือ 4) ด้านการสื่อสารสาระสำคัญ 5) ด้านการบริหารจัดการ และ 6) ด้านการสร้างความเป็นผู้นำรุ่นใหม่ นอกจากนั้นยังมีปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์อีก 2 ปัจจัยคือ ๑. ปัจจัยด้านการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วย ๑) ความเห็นชอบ ได้แก่ ฝึกการมองแบบตรงเป้าเข้าประเด็นตามหลักความจริง 2) ความดำริชอบ ได้แก่ ฝึกพัฒนาด้านความคิดละความอยาก รู้จักการให้ 3) การเจรจาชอบ ได้แก่ ฝึกพูดแต่เรื่องจริงและเป็น

ประโยชน์ต่อตนเองและองค์กร 4) การกระทำชอบ ได้แก่ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต มีความรับผิดชอบสูง 5) การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ ฝึกฝนความเพียร ประกอบสัมมาอาชีพ มกน้อยสันโดษ 6) ความพยายามชอบ ได้แก่ เพียรระวังอกุศล ตัดตนให้พ้นจากโลภ โกรธ หลง 7) การระลึกชอบ ได้แก่ ระลึกรู้ใช้อำนาจหน้าที่อย่างเที่ยงธรรมและเป็นธรรม 8) ความตั้งใจมั่นชอบ ได้แก่ เฝ้าระวังมลทินในใจ เจริญพรหมวิหารธรรมให้บริบูรณ์ 2. ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้บริหาร ประกอบด้วย ๑) มีความเฉลียวฉลาด 2) มีความพร้อม 3) มีความเข้าใจในงาน 4) มีความริเริ่มและมุ่งมั่น 5) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 6) มีความรับผิดชอบ 7) มีความสามารถในการควบคุม

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.492 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านการบริหารจัดการ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 รองลงมาคือ ด้านการสร้างพื้นที่และความร่วมมือ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 ด้านการสร้างความเป็นผู้นำรุ่นใหม่ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 ด้านการตัดสินใจเพื่อสร้างสิ่งที่ดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 ด้านการสื่อสารสาระสำคัญ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 และ ด้านการทำความเข้าใจสาระสำคัญ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ (ปล้องขัน) (2560) พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนารวมชนในจังหวัดน่าน ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ การเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารงานชุมชน การเสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง และการสร้างสรรค์ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุขซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดอนลาร์ เสนา (2560) พบว่า การพัฒนาผู้บริหารให้สามารถควบคุมตัวเองได้ มีสติรู้ตัวเองตลอดเวลา มีสมาธิมุ่งมั่น เป็นคนดี มีจริยธรรม ความซื่อสัตย์ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะภาวะผู้นำ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหาร ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.0๑ แสดงว่าคุณลักษณะของผู้บริหารสามารถทำงานร่วมกันทำนายภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้ร้อยละ 80.๑ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุลศักดิ์ ชาญณรงค์ (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาของสมเด็จพระ

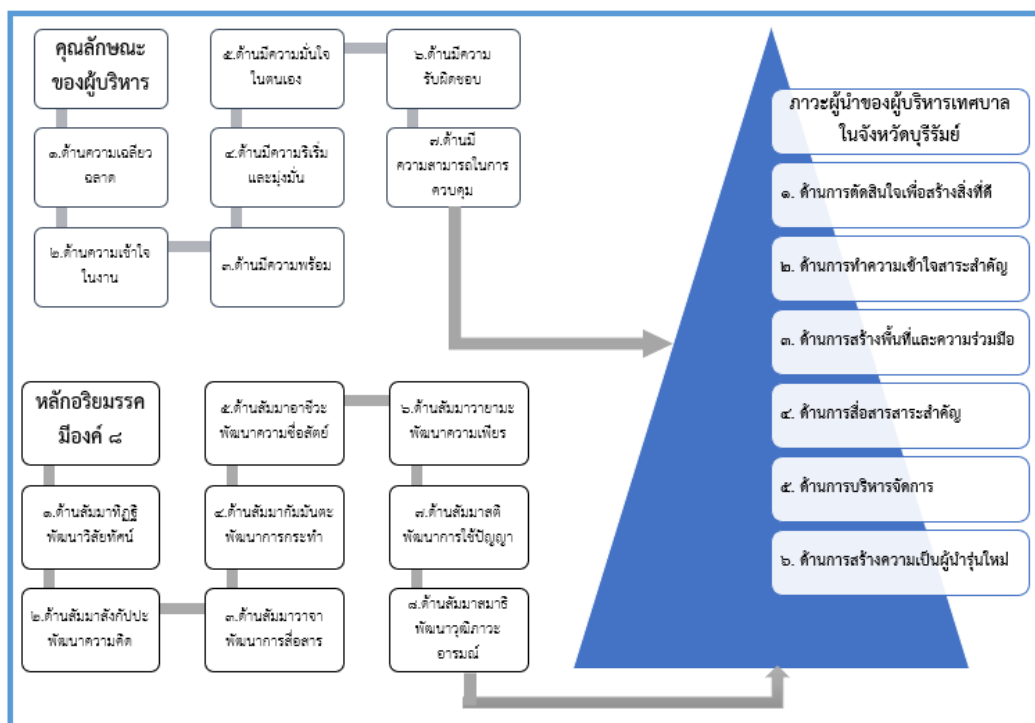
ญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก พบว่า ผู้นำที่มีภาวะผู้นำควรพึงมีธรรมเหมือนกับบุคคลโดยทั่วไปเสียก่อนจากนั้นจึงเพิ่มเติมข้อธรรมอื่น ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมตามกาลและเทศะ สำหรับภาครัฐเน้นที่การประพฤติปฏิบัติตนของข้าราชการ ภาคประชาสังคมเน้นเรื่องการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้ได้อย่างแท้จริงส่วนมีความเฉลียวฉลาด สามารถทำนายได้ร้อยละ 27.9 กล่าวคือ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายขององค์กรชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดอนลาร์ เสนา (2560) พบกว่า ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลกควรมีวิสัยทัศน์ด้านการบริหารประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อใช้ในการบริหารงานหลักการโดยรวมของภาวะผู้นำ สำหรับมีความรับผิดชอบสามารถ ทำนายได้ร้อยละ ๑6.3 กล่าวคือ ความตรงต่อเวลา รับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนและองค์กรภายใต้ความรับผิดชอบต่อในอำนาจและหน้าที่ มีความรอบคอบ มีความขยันหมั่นเพียร อดทนและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีความซื่อสัตย์ รักษาคำพูด มีความตั้งใจในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรชนี เคนสุโพธิ์ (2556) พบว่า มี 4 ด้านคือ ๑) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านวิชาการ 3) ด้านบุคลิกภาพ และ 4) ด้านคุณธรรมจริยธรรมคือยึดมั่นในความถูกต้องดีงามในแง่ของศีลธรรม จริยธรรม นอกจากนี้มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถทำนายได้ร้อยละ ๑5.5 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิติวุฒิ หมั่นมี (2560) พบว่า ผู้นำจะต้องมีองค์ความรู้ขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญ หรือความชำนาญด้านต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ทางด้านความเป็นผู้นำ องค์ความรู้ทางด้านการบริหาร และองค์ความรู้ทางด้านการบริหารตามหลักกรรมมาภิบาล

วัตถประสงค์ข้อที่ 3 รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการบริหารจัดการ มีการเน้นเรื่องเป้าหมายและการลงมือทำ มีการสื่อสารและการทำงานร่วมกันกับคนอื่น เน้นความละเอียดรอบคอบในการทำงาน การรับฟังคนอื่น ช่วยเหลือและมีน้ำใจต่อกันรองลงมาคือ ด้านการสร้างพื้นที่และความร่วมมือ มีความตั้งใจที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความสามารถในการสร้างและตรงรักษาสัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงาน ด้านการสร้างความเป็นผู้นำรุ่นใหม่ มีการสร้างผลงาน ทำให้เห็นความสามารถของพนักงาน เพื่อสร้างศักยภาพใหม่ๆ ด้านการตัดสินใจเพื่อสร้างสิ่งที่ดี มีการกล้าตัดสินใจ ทนต่อเหตุการณ์ มีจุดมุ่งหมายที่ดีด้านการสื่อสารสาระสำคัญ ผู้บริหารมีการสื่อสารที่ดี มีแนวทางในการปฏิบัติใช้คำพูดสื่อสารให้พนักงานมีความมั่นใจ และความปลอดภัย และด้านการทำความเข้าใจสาระสำคัญ มีการร่วมรับฟังในข้อเสนอแนะของผู้ร่วมงาน ในการนำไปวิเคราะห์หาทางในการแก้ไขสอดคล้องกับงานวิจัยของวาสิตา

เกิดผล ประสพศักดิ์ (2557) พบว่า แบบจำลองการบริหารเชิงพุทธบูรณาการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการใช้เทคนิคการสร้างบูรณาการ 3 ประการ (3C) ได้แก่ ร่วมมือ (Co-ordination). ประสาน (Co-operation) และสอดคล้อง (Consistency) อันนำไปสู่คุณลักษณะของแบบจำลองการบริหารงานเชิงพุทธบูรณาการ 3 ประการ ได้แก่ ความเป็นเอกภาพ ความเข้มแข็ง และความยั่งยืน ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ผู้ปฏิบัติงานใช้หลักสังคหวัตถุ 4 และผู้รับบริการใช้ หลักทฤษฎีธรรมิกัตถะประโยชน์ 4 ทำให้การบริหารเชิงพุทธบูรณาการของท้องถิ่นมีความเป็นเอกภาพ เข้มแข็ง และยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาส ภาสสิทธิ์ (2558) พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการนำหลักพุทธธรรมบูรณาการร่วมกับหลักธรรมาภิบาลทำให้ได้รูปแบบในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 รูปแบบหลัก ประกอบด้วย รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วมในด้านความรับผิดชอบ ในด้านการมีส่วนร่วม ในด้านความรับผิดชอบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประจักษ์ ชูราศรี (2560) พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของ กรุงเทพมหานคร โดยหลักพรหมวิหาร 4 คือ มีเมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดี มีเมตริ ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข กรุณา คือ ความสงสาร อยากช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ มุทิตา คือ ความพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้ได้บังคับบัญชามีความสุข และอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง ไม่นินดี ยินร้าย ปฏิบัติด้วยความเที่ยงธรรม

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาทั้งเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้วิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยครั้งนี้ดังแผนภาพนี้

จากแผนภาพดังกล่าวสามารถอธิบายองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้ดังนี้

ภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ ในการศึกษาครั้งนี้ มี 6 ด้าน ดังนี้

รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์

๑.ด้านการตัดสินใจเพื่อสร้างสิ่งที่ดี มีทักษะและความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ สอดคล้องกับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงของโลก กำหนดพันธกิจและเป้าหมายขององค์กร อย่างเป็นระบบ ด้วยกระบวนการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย มีการวางแผนดำเนินการอย่างชัดเจน ให้โอกาสทุกฝ่ายมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ขับเคลื่อนงานอย่างรอบคอบและต่อเนื่อง

2.ด้านการทำความเข้าใจสาระสำคัญ ความรู้ความเข้าใจในข้อมูล เข้าถึงเนื้อหา ความหมายถูกต้องชัดเจน การเรียนรู้อย่างถูกต้องตามเป็นจริง ตรงตามสภาวะของสิ่งนั้นๆ รู้จัก สื่อสารถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและความต้องการของตน ให้ผู้อื่นรู้ตาม เห็นตามได้ การคิดการ วิจัยที่ถูกต้องชัดเจน และเที่ยงตรง รู้จักแยกแยะวิเคราะห์วิจัยสืบสาวเหตุปัจจัย สามารถแก้ไข

ปัญหา ให้สำเร็จผลตามที่มุ่งหมาย สามารถเชื่อมสัมพันธ์ประสบการณ์ข้อมูลและองค์ความรู้ต่างๆ โยงเข้ามาประสานเป็นภาพองค์รวมทั้งชัดเจน

3.ด้านการสร้างพื้นที่และความร่วมมือ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายสามารถร่วมนำเสนอองค์ความรู้ และความคิดเห็น หรือแนวทางในการบริหารจัดการโครงการต่างๆของเทศบาล ตามความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญ เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายหรือแผนงาน และกำหนดกรอบในทางในการจัดทำโครงการ ก่อให้เกิดผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทุกคนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำและร่วมกันรับผิดชอบ มีอำนาจในการตัดสินใจ มีความกล้าหาญที่จะตัดสินใจอย่างรอบคอบภายใต้กลยุทธองค์กรที่สอดคล้องกับโอกาสและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง เพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ขององค์กรและประชาชน

4.ด้านการสื่อสารสาระสำคัญ มุ่งเน้นการสื่อสารสาระสำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลลัพธ์ให้เกิดเป็นรูปธรรม โดยมีการประชุมรับทราบนโยบายหรือทิศทางการพัฒนาของเทศบาล การนำเสนอและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแผนแม่บทและแผนปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และร่วมมือในการขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการจัดการการสื่อสารประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนและผู้ส่วนเกี่ยวข้องด้วยการจัดเวทีประชาคม

5.ด้านการบริหารจัดการ มีระบบควบคุมสั่งการมีเอื้อต่อการปฏิบัติงาน จัดระบบสายบังคับบัญชาที่มีความสอดคล้องกับการทำงาน มอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบให้กับทุกส่วนงานที่เกี่ยวข้องมีความเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ สร้างระบบและกลไกในการติดตาม ประเมินผลการดำเนินการ และรูปแบบและวิธีการในการดำเนินการแก้ไขกรณีเกิดปัญหาระหว่างปฏิบัติงาน มีผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ มีการจัดตั้งวางระเบียบการบริหารงานและระบบสังคม มุ่งการพัฒนาองค์กรและการทำงานร่วมกันอย่างผาสุก สอดคล้องประสานกลมกลืน เกื้อหนุนกัน โดยไม่เบียดเบียน ไม่เอาเปรียบ มีส่วนร่วมและร่วมรับผิดชอบ ป้องกันความชั่วและความเสียหาย กันคนชั่วร้ายและให้โอกาสคนดี เอื้อโอกาสให้คนทำงานและองค์กรพัฒนาและดำเนินสู่จุดหมายเป็นหลักประกันความมั่นคง

6.ด้านการสร้างความเป็นผู้นำรุ่นใหม่ การสร้างเวทีและมีส่วนร่วมในการคิด นำเสนอรูปแบบและวิธีการในการดำเนินงานโครงการต่างๆ ให้เกิดผลลัพธ์แก่องค์กรอย่างเป็นรูปธรรม ผู้ใต้บังคับบัญชามีความภาคภูมิใจในผลสำเร็จที่เกิดขึ้น มีความสำนึกรับผิดชอบร่วมกันที่ไม่เพียงสักแต่

ทำหน้าที่ตามภาระงานของตนเอง แต่มีการนำเสนอเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เป็นการให้โอกาสในการทำงานและสร้างศักยภาพใหม่ๆให้เกิดขึ้นในองค์กร

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์” ทำให้เห็นว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์และความมั่นใจในการบริหารงานเป็นอย่างดี โดยใช้ความรู้ความเข้าใจสื่อสารให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเข้าใจทันต่อสถานการณ์ สร้างแรงจูงใจโดยปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างนำไปสู่การลงมือปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้กระทั่ง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้ร้อยละ 80.๑ และหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้ร้อยละ 88.2 สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์มีการปฏิบัติตามหลักธรรม มีวิสัยทัศน์ที่ดี ความคิดสร้างสรรค์ และใช้ความเพียรพยายามในการบริหารและพัฒนาองค์กรด้วยความโปร่งใส เข้าใจกฎหมายและระเบียบการบริหารราชการ นอกจากนี้รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหาร ประกอบด้วย 7 ด้าน คือ ด้านมีความเฉลียวฉลาด ด้านมีความพร้อม ด้านมีความเข้าใจในงานด้านมีความริเริ่มและมุ่งมั่น ด้านมีความเชื่อมั่นในตนเองมีความรับผิดชอบ มีความสามารถในการควบคุม) นำไปสู่การส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ ใช้หลักสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ หลักสัมมาสมาธิและสัมมาวาจา และหลักสัมมาวาจา และหลักสัมมาทิฐิ มีแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจนให้มีขีดความสามารถในการบริหารและพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ผู้บริหารเทศบาลควรพัฒนาตนด้วยหลักอริยมรรคมีองค์แปด ควรมีช่องทางการสื่อสารที่ประชาชนสามารถเข้าถึงการให้บริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึง ควรการใช้ปฏิบัติตามหลักอริยบท 4 ประการในการทำงานเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยวิธีการที่หลากหลาย ควรใช้หลักสัปปริสรธรรม 7 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ที่มีการอัปเดตข่าวสารในทุกวัน ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพให้มีศักยภาพตามมาตรฐานองค์การในยุค 4.0

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ ควรมีการศึกษาวิจัยหลักธรรมในพุทธศาสนา ประเด็นด้านอื่น ๆ เช่น สัมปยุตธรรม 7 อธิติบาท 4 พรหมวิหาร 4 เป็นต้น ควรมีการศึกษาวิจัยการบริหารจัดการองค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน และควรศึกษาปัจจัยทางด้านอื่น ๆ เช่น ผู้บริหารส่วนงาน พนักงานสายปฏิบัติงาน เป็นต้น ที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของจังหวัดบุรีรัมย์

References

- จุลศักดิ์ ชาญณรงค์. (2557). ภาวะผู้นำตามหลักธรรมในพระพุทธานุศาสตร์ของสมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดอนลาร์ เสนา. (2560). “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธิดาภูมิ หนัมนี่. (2560) ภาวะผู้นำการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *รายงานการวิจัย*. คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประจักษ์ ชุราสี. (2559). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปัญญา (ปล้องขัน). (2560). “ภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระเทพปริยัติเมธี. ผศ.ดร.. (2553). “ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย”. *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). *คำสอนเป็นกลาง ปฏิบัติสายกลาง ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- ภาส ภาสสัทธา. (2558). การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์. (2557). แบบจำลองการบริหารเชิงพุทธบูรณาการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2564). ชุดวิชา กฎหมายเบื้องต้นสำหรับผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.
- อรรถัย กักพล. Urbanization เมื่อ “เมือง” กลายเป็นโจทย์ของการบริหารจัดการท้องถิ่นสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานเทศบาลในจังหวัดบุรีรัมย์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.kscity.go.th/data3.php?content_id=10 [28 ตุลาคม 2564].
- สุรชนี เคนสุโพธิ์. (2556). “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของนักบริหารงานเทศบาล”. ดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนาศักยภาพกรมนุชย์. บัณฑิตวิทยาลัย : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis. Third edition.* (New York: Harper and. Row Publication.

จิตวิทยาตะวันตก Western psychology

ประภัศร ชโลธร Prapatsorn Chalothorn

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

E-mail : prapatsorn.c@nrru.ac.th

ผศ. (พิเศษ) ดร. สรวิชัย วงษ์สอาด

Asst. Prof. Dr. Sorawit Wongsard

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhaphanya Si Dvaravati Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : wongsaardsorawit@gmail.com

Haripunchai Review 24/12/2565

Haripunchai Review 08/01/2566

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “จิตวิทยาตะวันตก” พบว่า จิตวิทยาตะวันตกที่มุ่งเน้นไปที่จิต คือสภาวะจิตสำนึกหรือภาวะรู้สึกตัว ในช่วงศตวรรษที่ 60 ของนักจิตวิทยากลุ่ม คือ กลุ่มพฤติกรรมนิยม กลุ่มการขับเคลื่อนทางจิต กลุ่มจิตวิทยามนุษยนิยม และกลุ่มจิตวิทยาการรู้คิด ซึ่งมี คาร์ล จี จุง, สแตนนิสลาฟ โกรป และมาสโลว์ ที่ทำให้เห็นแนวคิดในวงกว้างและเป้าหมายในการพัฒนาจิต และการเข้าถึงความสุขที่เกิดจากการพัฒนาจิตที่มีทฤษฎีสันับสนุน 2 ทฤษฎี คือ จิตวิทยาเชิงบวกและจิตวิทยาก้าวพ้นตัวตนตามความเป็นจริงของชีวิตและโลก เพราะจิตมีธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ในตัว มีธรรมชาติดวงเดียว เป็นนามธรรม ไม่สามารถแสดงรูปพรรณสัณฐานได้ ต้องมีวัตถุเป็นที่เกิด มีคุณสมบัติ เป็นตัวรู้หรือรู้แจ้งได้ ดังที่นักปรัชญากลุ่มจิตวิเคราะห์ทางตะวันตกเรียกว่า “จิตวิทยา” ที่เชื่อว่าทุกพฤติกรรมเป็นรูปแบบการแสดงออกที่มีจิตเป็นตัวสั่งการ เพราะจิตทำให้เกิดความเข้าใจตนเอง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางลักษณะที่ไม่เหมาะสมของบุคคลได้ด้วยสติและสัมปชัญญะในการกำหนดจิตสำนึกและ

พฤติกรรมของผู้คนให้ถูกต้องเหมาะสมต่อกระแสโลกาภิวัตน์ โดยการนำมาประยุกต์ให้เป็นกิจกรรมการกำหนดอิริยาบถและการสร้างมิตรภาพแห่งการตื่นรู้เป็นพื้นฐานหลักในการพัฒนาจิตนั่นเอง

คำสำคัญ : จิตวิทยา, พฤติกรรมนิยม, การขับเคลื่อนทางจิต, จิตวิทยามนุษยนิยม, จิตวิทยาการรู้คิด.

Abstracts

This article aims to study “Western psychology” found that Western psychology that focuses on the mind. Is a state of consciousness or a state of consciousness In the 60th century, group psychologists were group behaviorism. Mental drive group Humanist Psychology and the Cognitive Psychology Group, which includes Carl G. Jung, Stanislaw Grove and Maslow, which outlines the broader concept and goals of mental development. And access to happiness that arises from mental development supported by 2 theories, namely positive psychology and transcendental psychology according to the reality of life and the world. Because the mind has a unique nature there is only one nature, abstract, unable to show any form. There must be an object that is born, has qualities, can be known or enlightened. As Western psychoanalysis philosophers call “ psychology” , who believe that every behavior is a form of expression that is directed by the mind. Because the mind produces self-understanding modifying certain inappropriate behaviors of individuals with consciousness and insight to determine people's consciousness and behavior to be appropriate to the globalization trend. By applying it as an activity to set postures and create friendships of awakening is the main basis for the development of the mind itself.

Keywords: psychology, behaviorism, mental drive, humanism psychology, cognitive psychology.

บทนำ

ปัจจุบันการศึกษาเรื่องจิตนั้นมีพัฒนาการก้าวหน้าไปเป็นอย่างมากเนื่องจากการพยายามที่จะค้นหาคำตอบเกี่ยวกับหลักความจริงเรื่องจิตในเชิงวิทยาศาสตร์มากกว่าการศึกษาในเชิงปรัชญามากขึ้น

เนื่องจากการศึกษาเรื่องจิตในแง่ปรัชญานั้นย่อมให้คำตอบกับมนุษย์เฉพาะความจริงที่เป็นหลักการหรือทฤษฎีเท่านั้นไม่สามารถที่จะนำมาปฏิบัติได้ ดังนั้นนักวิทยาศาสตร์ที่สนใจในเรื่องดังกล่าวจึงได้พัฒนารอบความรู้เรื่องจิตให้สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้กับมนุษย์ได้ โดยใช้หลักและวิธีการศึกษาในทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถตั้งสมมติฐาน พิสูจน์ ทดลองได้ ซึ่งเราเรียกศาสตร์สมัยใหม่ที่ศึกษาเกี่ยวกับจิตนี้ว่า “จิตวิทยา” หรือ Psychology (T.H. Leahey, 2000) ดังนั้นแนวคิดหรือทฤษฎีของจิตวิทยาตะวันตกจึงมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตามข้อสรุปของข้อเท็จจริงจากการศึกษาวิจัยที่ค้นพบเป็นส่วนใหญ่ (P. Harvey, 1995) เช่น เรอเน เดการ์ต(Rene Descartes) ได้เคยกล่าวถึงความสัมพันธ์กันนี้ว่า “ข้าพเจ้าคิด เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงเป็นตัวข้าพเจ้า” (Keith Campbell, 1938, P. 2) และซิกมุนด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ผู้ได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ชาวออสเตรเลียน (1856-1939) ได้ยืนยันไว้ตรงกันว่า มนุษย์ไม่ได้เป็นสัตว์ที่มีเหตุผลดังที่พวกเขาเคยเชื่อหรืออยากเป็น แต่มนุษย์ถูกควบคุมด้วยพลังแห่งจิตไร้สำนึกที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในจิตของตนเอง (ยศ สันตสมบัติ, 2542, หน้า 28) ที่เรียกว่า สัญชาตญาณ (Instincts) ดังที่ ฟรอยด์ตั้งสมมติฐานที่สำคัญว่า พฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์มีสาเหตุที่แน่นอน (Every Behavior is Caused) และสาเหตุเหล่านั้นอยู่ในระดับจิตไร้สำนึก (ปราโมทย์ เชาวศิลป์, 2526, หน้า 5) ซึ่งได้รับอิทธิพลแนวคิดเรื่องพฤติกรรมมนุษย์จากนักปรัชญาตะวันตก 2 ท่าน คือเพลโต (Plato) และเดส์คาร์ต (Descarte) ว่าพฤติกรรมมนุษย์นั้นเกิดจากภายในตัวของมนุษย์ ก็คือ ใจ (Mind) ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของพฤติกรรม (ณรงค์ เส้งประชา, 2530, หน้า 72) ด้วยระบบที่สำคัญ 3 ระบบ (Nandor Fodor, 1958, PP. 90-91) คือ อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Super Ego) (เดโช สวานนท์, 2518, หน้า 159) ทั้ง 3 ระบบ คือ จิตรู้สำนึก (Conscious Mind) จิตกึ่งสำนึก (Subconscious Mind) และจิตไร้สำนึก (Unconscious Mind) นั้นเอง (กันยา สุวรรณแสง, 2542, หน้า 35-36)

พื้นฐานของจิตวิทยาตะวันตก

พื้นฐานของจิตวิทยาตะวันตกพอสรุป 5 แนวคิด ดังนี้

1. **กลุ่มพฤติกรรมนิยม** กล่าวคือ แนวคิดของพฤติกรรมนิยมเป็นแนวทางสู่จิตวิทยาซึ่งรวมปรัชญา วิธีวิทยา และทฤษฎีบางส่วนกำเนิดขึ้นในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นปฏิกิริยาต่อจิตวิทยา “มโนนิยม” ซึ่งหลักพื้นฐานของจอห์น บี. วัตสัน (John B. Watson) เห็นว่า แนวคิดจิตวิทยาเชิงพฤติกรรมนิยม ดังนี้ (วิจิตรภาณี เจริญขวัญ, 2551, หน้า 88) (1) จิตวิทยาเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (2) จิตวิทยาในสายตาของกลุ่มพฤติกรรมนิยมเป็นปรนัย เป็นการทดลองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิทยาศาสตร์

ธรรมชาติและใช้การสำรวจทางจิตน้อยมาก (3) จิตวิทยาจะไม่พูดถึงเรื่องของจิตสำนึก และ (4) สิ่งที่จิตวิทยาจะศึกษา ดังที่ อีวาน พาฟลอฟ (Ivan Petrovich) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาชาวรัสเซีย ได้ค้นพบเรื่องการเกิดปฏิกิริยาตอบสนองเพราะการวางเงื่อนไข และเกิดการทดลองแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน (ดาบตำรวจหญิง สาริศา สัสสินทร, 2558, หน้า 24-25) คือ ขั้นตอนวางเงื่อนไข ขั้นวางเงื่อนไขและขั้นการเรียนรู้จากการวางเงื่อนไข

ขั้นที่ 1 ขั้นก่อนวางเงื่อนไข เป็นขั้นที่ศึกษาภูมิหลังของสุนัขก่อนการเรียนรู้จากการวางเงื่อนไข ว่าภูมิหลังหรือพฤติกรรมก่อนการเรียนรู้เป็นอย่างไร เขาพบว่า สุนัขจะแสดงอาการส่ายหัวและกระดิกหางเมื่อได้ยินเสียงกระดิ่ง แต่จะแสดง อาการน้ำลายไหลเมื่อได้เห็นผงเนื้อมด ซึ่งแสดงได้ดังสมการ

เสียงกระดิ่ง (UCS) $\longrightarrow$ ส่ายหัวและกระดิกหาง (UCR)

ผงเนื้อมด (UCS) $\longrightarrow$ น้ำลายไหล (UCR)

จากการศึกษาภูมิหลังทำให้ทราบว่า พฤติกรรมก่อนการเรียนรู้ครั้งนี้ สุนัขไม่ได้แสดงอาการน้ำลายไหลเมื่อได้ยินเสียงกระดิ่ง จะต้องใช้ผงเนื้อมดเข้าช่วย โดยการจับคู่กันจึงทำให้สุนัขน้ำลายไหลได้

ขั้นที่ 2 ขั้นวางเงื่อนไข เป็นขั้นที่ใส่กระบวนการเรียนรู้ โดยการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกเข้าไป เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เขาได้สั่นกระดิ่งก่อน จากนั้นก็รีบพ่นผงเนื้อมดเข้าปากสุนัขในเวลาต่อมาอย่างรวดเร็ว ทำอย่างนี้ซ้ำๆ หลายๆ ครั้งเพื่อให้สุนัขเกิดการเรียนรู้ ซึ่งแสดงสมการได้ ดังนี้

เสียงกระดิ่ง (CS) + ผงเนื้อมด (UCS) $\longrightarrow$ น้ำลายไหล (UCR)

ในการวางเงื่อนไขนี้ ใช้เสียงกระดิ่ง (หรือส้อมเสียง) เป็นสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข (CS) และใช้ผงเนื้อมดเป็นสิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไข (UCS) และอาการน้ำลายไหลในขณะวางเงื่อนไขนี้ ยังอาจเป็นการตอบสนองที่ไม่ได้วางเงื่อนไข (UCR) เพราะสุนัขอาจจะน้ำลายไหลจากผงเนื้อมดมากกว่าเสียงกระดิ่ง

ขั้นที่ 3 ขั้นการเรียนรู้จากการวางเงื่อนไข เป็นขั้นที่ทดสอบว่า สุนัขเรียนรู้หรือยัง ในวิธีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกนี้ โดยการตัดสิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไข (UCS) ออก คือผงเนื้อมด ให้เหลือแต่เพียงสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข (CS) คือเสียงกระดิ่ง ถ้าสุนัขยังน้ำลายไหลอยู่ แสดงว่าสุนัขเกิดการเรียนรู้จากการวางเงื่อนไข (CR) นั่นเอง ดังแสดงได้จากสมการ

เสียงกระดิ่ง (CS) $\longrightarrow$ น้ำลายไหล (CR)

การทดสอบนี้ บรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ สามารถทำให้สุนัขน้ำลายไหล เมื่อได้ยินเสียงกระดิ่งได้ ซึ่งเป็นการแก้ข้อสงสัยที่ว่า ทำไมสุนัขจึงน้ำลายไหลเมื่อได้ยินเสียงฝีเท้าของคนให้อาหารทั้งนี้ก็เพราะสุนัขมีการตอบสนองเชื่อมโยงจากอาหารไปสู่เสียงฝีเท้า โดยที่อาหารเป็นสิ่งเร้าที่ไม่ได้วางเงื่อนไข

(UCS) และเสียงผีทำให้เป็นสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข (CCS) จากผลการทดลองนี้ เป็นข้อยืนยันให้เห็นจริงว่า การแสดงปฏิกิริยาสะท้อนต่างๆ นั้น อาจใช้ในการเรียนรู้ โดยวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกได้ เป็นเหตุให้การศึกษาทางจิตวิทยาในศตวรรษที่ 19-20 เปลี่ยนเป็นการศึกษาเรื่องพฤติกรรมด้วยระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ หรือระเบียบวิธีแบบปรนัยจิตวิทยาจึงกลายเป็นหมวดความรู้ที่ว่าด้วยพฤติกรรม

2. กลุ่มการขับเคลื่อนทางจิต กล่าวคือ การขับเคลื่อนทางจิต ซึ่งมีซิกมุนด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) อธิบายว่า จิตของมนุษย์ 3 ระดับ คือ (1) จิตสำนึก (2) จิตใต้สำนึก หรือจิตกึ่งสำนึก และ (3) จิตไร้สำนึก นอกจากนี้ ฟรอยด์ยังจึงกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญของจิต ที่เรียกว่า “พลังจิต” (วิจิตรภาณี เจริญขวัญ, 2551, หน้า 146-149) มี 3 ส่วน คือ (1) Id เป็นสัญชาตญาณ และแรงขับที่ติดตัวมาแต่กำเนิด เป็นความต้องการดั้งเดิมของมนุษย์เป็นแหล่งเก็บพลังงานจิตทั้งหมดที่มีอยู่ในจิตไร้สำนึก เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ การขับถ่าย การเคลื่อนไหว ความต้องการทางเพศ รวมทั้งสัญชาตญาณแห่งการทำลายและสัญชาตญาณแห่งความตาย (Death Instinct) มนุษย์ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลแห่งความพอใจจะพยายามทำทุกอย่างเพื่อให้ตนเองได้ตามความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลหรือกฎระเบียบของสังคมใดๆ Id จึงเป็นความต้องการใฝ่ต่ำที่มีพลังขับให้ทำตามความต้องการที่มีมาแต่เกิด และพลังขับที่มีแรงผลักดันมาก คือ สัญชาตญาณทางเพศ (2) Ego เป็นพลังจิตส่วนที่ควบคุมพฤติกรรมให้เหมาะสม ซึ่งบุคคลได้จากการเรียนรู้และการอบรม เป็นพลังที่ควบคุม Id ไม่ให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับให้เป็นไปในทางที่เหมาะสมไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรม เป็นความพยายามในการปรับปรุงตัวให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ทางออกของ Ego ส่วนหนึ่ง คือ การใช้กลวิธานในการป้องกันตนเอง เพื่อให้ร่างกายผ่อนคลายความทุกข์จากการเก็บกดและการระงับความขัดแย้งระหว่างความต้องการของตนเองกับความรู้สึกผิดชอบชั่วดี Ego เป็นตัวควบคุมพฤติกรรมให้เป็นไปอย่างเหมาะสมระหว่าง Id และ Super ego และ (3) Super ego เป็นผลของการถูกลงโทษจากสังคมทำให้เกิดการเรียนรู้ จนกลายเป็นทัศนคติ (Attitude) คุณค่า และอุดมคติ เป็นความสามารถในการควบคุมตนเองสามารถแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงได้ ดังนั้น Super ego จึงหมายถึงค่านิยม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม คุณธรรม หลักศีลธรรมเป็นพลังที่กำหนดให้บุคคลแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับหลักแห่งความจริงและเลือกใช้กลวิธานในการป้องกันตนเองอย่างเหมาะสม

3. กลุ่มจิตวิทยามนุษยนิยม กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 1954 อัมบราซึ่ม มาสโลว์ เกิดความคิดว่าจิตวิทยาสกุลต่างๆ ลืมที่จะพูดถึง “การทำงานของคนที่ปกติ” “การดำเนินชีวิต” และ “จุดมุ่งหมายของ

ชีวิต” โดยมองว่า รากฐานของจิตวิทยามนุษยนิยมของโรเจอร์ส “Counseling and Psychotherapy : Newer Concepts in Practice” ซึ่งสมาคมนักจิตวิทยามนุษยนิยมได้ตีพิมพ์เรื่องของจิตวิทยามนุษยนิยม ดังที่บูลเลอร์และอัลเลน ได้นำเสนอไว้ (วิจิตรภาณี เจริญขวัญ, 2551, หน้า 176) ดังนี้ (1) จิตวิทยามนุษยนิยมให้ความสนใจกับประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นครั้งแรกเหตุการณ์อื่น การอธิบายทฤษฎีและพฤติกรรมเป็นลำดับที่สองต่อจากประสบการณ์ และมีความหมายต่อแต่ละคน (2) เน้นในเรื่องของคุณภาพของมนุษย์ เช่น ทางเลือก ความคิดสร้างสรรค์ การประเมิน และการเข้าใจตนเองแทนการมองว่ามนุษย์เป็นผลผลิตหรือเครื่องจักร (3) เน้นให้ความสำคัญกับการเลือกปัญหาที่จะศึกษา เครื่องมือการวิจัยเป็นสิ่งที่ไม่เห็นด้วยที่จะใช้ในฐานะเป็นเครื่องมือในการศึกษาประสบการณ์ที่สำคัญ ๆ และ (4) ให้คุณค่ากับเกียรติของความเป็นมนุษย์และสนใจการพัฒนาศักยภาพที่มีมาแต่กำเนิดของแต่ละบุคคล จะเห็นได้ว่า โดยภาพรวมแล้ว จุดสำคัญของแนวคิดนี้คือมุ่งที่ความเป็นอิสระของจิต และการสร้างความสำเร็จในตน ส่วนวิธีการที่ใช้ศึกษา ใช้วิธีการสังเกตและญาณส่วนตัวศึกษาถึงสถานการณ์ที่บุคคลได้เข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมอยู่

4. กลุ่มจิตวิทยาการรู้คิด กล่าวคือ ในศตวรรษที่ 19-20 นักจิตวิทยากลุ่มจิตวิทยา “การรู้คิด” และ ในปี ค.ศ.1956 เจอรอม บรูเนอร์ ได้เริ่มกระตุ้นสังคมด้วยการเขียนบทความเน้นส่วนประกอบของจิตและโครงสร้างของจิต และในปี ค.ศ.1960 แนวคิดจิตวิทยาการรู้คิดได้ถูกกระตุ้นมากขึ้นโดย จิน เพียเจท์ (Jean Piaget) นักจิตวิทยาพัฒนาการด้านสติปัญญาชาวสวิส ซึ่งได้แสดงทัศนะว่า สติปัญญานั้นเปลี่ยนแปลงไปตามการเจริญเติบโตทางร่างกายและประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้นตามวัย สติปัญญาในความหมายของเพียเจท์ นั่นคือ ทุกเรื่องของการมีชีวิตอยู่ของสิ่งมีชีวิต ซึ่งสิ่งมีชีวิตทุกชนิดต่างค้นหาหนทางที่ตนเองสามารถอยู่รอดได้ และบรูเนอร์ร่วมกับมิลเลอร์ก็ได้เขียนบทความที่ชี้ถึงความสามารถของการทำงานของสมองหรือจิตของมนุษย์ ออสซูเบล ได้อธิบายเน้นถึงระบบโครงสร้างการทำงานต่างๆ ของจิต หลังจากนั้นก็มีงานวิจัยและงานเขียนที่ก่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ทางจิตกลุ่มนี้ออกมาอีกมากมาย และมีการพัฒนาต่อยอดจากจิตวิทยาการรู้คิด เป็น จิตวิทยาแนวบวก – Positive Psychology ซึ่งพยายามเปลี่ยนทิศทางของวิชาจิตวิทยาซึ่งที่ผ่านมาเน้นแต่เรื่องปัญหาความป่วยไข้ทางจิต มาศึกษาว่ามีปัจจัยอะไรทำให้คนมีความสุข มองโลกในแง่ดีและมีความคิดสร้างสรรค์ในทางบวก นักจิตวิทยาผู้ริเริ่มเสนอแนวคิดนี้คือ M.E.P Seligman ผู้เขียนหนังสือเรื่อง Authentic Happiness: Using the New Positive Psychology to Realize Your Potential for Lasting Fulfillment สำนักจิตวิทยาแนวบวกคัดค้านจิตวิทยาสำนักพฤติกรรมนิยม ที่เน้นเรื่องอิทธิพลจากปัจจัยภายนอก และไม่ยอมรับความสามารถของ

มนุษย์เราในการเป็นฝ่ายเลือกด้วยตัวเอง และคัดค้านสำนักจิตวิเคราะห์ที่เน้นเรื่องผลกระทบทางลบในวัยเด็กมากเกินไป ขณะเดียวกันก็เห็นต่างจากกลุ่มจิตวิทยาการรู้คิด ว่ากลุ่มนั้นเน้นเรื่องความคิดเป็นตัวกำหนดอารมณ์แบบสุดโต่งด้านเดียว กลุ่มจิตวิทยาทางบวกเสนอว่าทั้งความคิดและอารมณ์ต่างมีอิทธิพลต่อกันและกัน

จิตวิทยาตะวันตกเชิงบวก

จิตวิทยาตะวันตกเชิงบวก คือ การค้นหาและเสริมสร้างอัจฉริยภาพกับความสามารถ” และ “เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขมากยิ่งขึ้น (Compton, William C, 2005, pp. 1–22) โดยมีพื้นฐานของความสุขจากการพัฒนาตนเอง การเป็นคนดี มีมุมมองต่อชีวิตและโลกในเชิงบวก จิตวิทยาทางบวกเป็นสาขาหนึ่งของศาสตร์ทางด้านจิตวิทยาตะวันตก ซึ่งในปี 1998 ได้มี Martin Seligman เป็นผู้ให้กำเนิดและโดยแก่นแท้แล้วมี Abraham Maslow เป็นผู้จุดประกายความคิด (อริยา คูหา, 2554 : 77-82) ดังที่ Martin Seligman ได้นิยามไว้ว่าจิตวิทยาทางบวก คือ ค้นพบและส่งเสริมพัฒนาศักยภาพและทำชีวิตที่ปกติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การค้นพบและการส่งเสริมศักยภาพตามนิยามดังกล่าวนี้คือการยึดเอาจุดแข็งของมนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในคำจำกัดความว่า “Positive Psychology is the scientific and practical explorations of human strengths” จุดแข็งของมนุษย์ในที่นี้ ได้แก่ การพัฒนาในด้านคุณค่า (Value) สติตื่นสนใจในกิจกรรม (Flow) การมองโลกทางบวกหรือในแง่ดี (Optimism) ความหวัง (Hope) และความสุข (Happiness) (สิริพร วงษ์โพน, 2554, หน้า 9)

แนวคิดจิตวิทยาทางบวก (Positive Psychology) นี้ ได้มีนักจิตวิทยา อาทิเช่น Abraham Maslow, Carl Rogers and Erich Fromm ให้ความสำคัญเป็นหลักเกณฑ์แนวคิดที่เรียกว่า “ความสุขของมนุษย์” จวบจนไม่นานทฤษฎีว่าด้วยการพัฒนามนุษย์นี้ได้ถูกศึกษาอย่างจริงจังโดยนักวิชาการที่เรียกตนเองว่า “นักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยม” แนวคิดจิตวิทยาทางบวก ประสบความสำเร็จจิตวิทยาเชิงบวกจะให้ความสำคัญ 4 ลักษณะดังนี้ (วิธัญญา วัฒนโธ, 2556, หน้า 11-14) (1) การรับรู้ความสามารถของตน หรือความเชื่อมั่น เป็นการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับขีดความสามารถที่จะปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อทำให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงปรารถนา การรับรู้ความสามารถของตนมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการรู้คิดทางสังคมของอัลเบิร์ต แบนดูรา การรับรู้ความสามารถของตนไม่ใช่ทักษะตามการรับรู้ แต่เป็นสิ่งที่ตนเองเชื่อว่าสามารถกระทำได้ด้วยทักษะของตนเองภายใต้เงื่อนไขบางประการ การรับรู้ความสามารถของคนไม่ใช่คุณลักษณะประจำตัวที่มีมาแต่กำเนิด แต่เป็นความเชื่อที่ได้รับการพัฒนาขึ้นตามกาลเวลาและผ่าน

ประสบการณ์การพัฒนาความเชื่อในลักษณะนี้เริ่มตั้งแต่ยังเป็นทารกและต่อเนื่องไปตลอดชีวิตปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนในช่วงต้นของชีวิตคือปัจจัยที่มีปฏิสัมพันธ์กัน 2 ปัจจัย คือ (1.1) พัฒนาการของความสามารถในการคิดเชิงสัญลักษณ์ โดยเฉพาะความสามารถในการเข้าใจในความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล และความสามารถในการสังเกตตนเอง และการสะท้อนความคิดของตนเอง และ (1.2) การตอบสนองของสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งเริ่มตั้งแต่สังคมครอบครัวเป็นต้นไป (2) การมองโลกในแง่ดี เป็นความคาดหวังเกี่ยวกับอนาคตที่มีลักษณะของการมุ่งเน้นด้านบวก และเป็นทัศนคติว่าสิ่งที่เกิดขึ้นดีที่สุด และความปรารถนาหรือจุดมุ่งหมายของบุคคลจะได้รับการเติมเต็มอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ความแตกต่างระหว่างคนมองโลกในแง่ดีกับคนมองโลกในแง่ร้าย คือ คนมองโลกในแง่ดีจะคาดหวังว่าสิ่งดีๆ จะเกิดขึ้นกับตน ส่วนคนมองโลกในแง่ร้ายจะคาดหวังว่าสิ่งเลวร้ายจะเกิดขึ้นกับตน ทั้งนี้ ชีวิตของคนมองโลกในแง่ดีไม่ได้สมบูรณ์และไม่ใช่ว่าจะไม่มีเหตุการณ์ด้านลบเกิดขึ้นในชีวิตของพวกเขา (3) ความหวัง คือ อารมณ์ในลักษณะของความคาดหวังว่าจะได้รับประสบการณ์ในทางบวกและความเชื่อว่าบุคคลสามารถมีอิทธิพลต่อประสบการณ์ของตนในทางบวกได้ ความหวังเป็นสภาวะจิตใจทางบวกที่มีพื้นฐานจากความรู้สึกเกี่ยวกับความสำเร็จที่ได้รับจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจ และแนวทางการวางแผนเพื่อการบรรลุเป้าหมาย และความหวังประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ (3.1) ความคิดเกี่ยวกับเป้าหมาย การกระทำของบุคคลได้รับการนำทางโดยเป้าหมาย ทฤษฎีความหวังระบุว่าเป้าหมายสามารถเป็นสิ่งใดๆ ก็ได้ตามที่บุคคลปรารถนาจะประสบสร้างได้รับ ทำหรือเป็น ดังนั้น เป้าหมายอาจจะเป็นสิ่งสำคัญที่แสวงหาตลอดชีวิตหรือเป็นเรื่องของกิเลสทางโลกและฉาบฉวย เป้าหมายอาจจะแปรผันในเรื่องของความเป็นไปได้ในการบรรลุจากระดับต่ำมากไปถึงระดับสูงมาก อย่างไรก็ตาม เป้าหมายเหล่านี้จะต้องมีคุณค่าเพียงพอต่อการใช้การคิดอย่างรู้สำนึกและจะต้องสามารถบรรลุได้ แต่ก็มีระดับของความไม่แน่นอนบางประการด้วยบุคคลที่มีความหวังระดับสูงจะชอบเป้าหมายที่มีความยากกว่าเป้าหมายที่ได้รับมาก่อนหน้านี้เล็กน้อย (3.2) ความคิดเกี่ยวกับแนวทาง การจะบรรลุเป้าหมายของบุคคล บุคคลต้องมองเห็นว่าตนเองมีความสามารถที่จะทำให้เกิดเส้นทางไปสู่เป้าหมายได้กระบวนการนี้แสดงถึงการรับรู้ความสามารถของบุคคลในการทำให้เกิดเส้นทางไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนาได้ บุคคลที่มีความหวังระดับสูงมักจะสร้างแนวทางที่เป็นทางเลือกหรือมีแนวทางหลากหลาย โดยเฉพาะเมื่อเป้าหมายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ในสถานการณ์ที่มีอุปสรรคขัดขวาง การสร้างแนวทางที่มีความหลากหลายนี้จะทำให้บุคคลที่มีความหวังระดับสูงสามารถสร้างจินตภาพเกี่ยวกับการได้มาและการบรรลุเป้าหมายได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากพวกเขาจัดเตรียมเส้นทางอื่นๆ ในกรณีที่มี

อุปสรรคขัดขวางเส้นทางในปัจจุบัน (3.3) ความคิดเกี่ยวกับความตั้งใจ องค์ประกอบด้านแรงจูงใจในทฤษฎีความหวัง คือ ความตั้งใจ ความคิดเกี่ยวกับความตั้งใจหรือพลังแห่งความตั้งใจเป็นการรับรู้ความสามารถที่จะใช้วิธีการเพื่อบรรลุเป้าหมาย ความคิดนี้สะท้อนถึงความคิดแบบอ้างอิงตนเองเกี่ยวกับการเริ่มต้นเคลื่อนที่ไปตามแนวทางและดำเนินการต่อไปเพื่อก้าวหน้าไปตามแนวทางความคิดเกี่ยวกับความตั้งใจสำคัญกับความคิดที่ได้รับการนำทางโดยเป้าหมายทุกความคิด แต่จะสำคัญเป็นพิเศษในกรณีที่บุคคลเผชิญกับอุปสรรคขัดขวาง ความคิดเกี่ยวกับความตั้งใจจะถูกสะท้อนในการพูดกับตัวเองในเชิงบวกของบุคคลที่มีความหวังระดับสูง เช่น ฉันสามารถทำสิ่งนี้ได้ บุคคลที่มีความหวังระดับสูงจะเคี่ยวเข็ญตนเองให้ก้าวไปสู่ขั้นต่อไปหรือมีเป้าหมายระยะยาวแล้วแบ่งเป้าหมายนี้เป็นขั้นๆ และ (4) การฟื้นฟูพลังเป็นความสามารถในการต่อสู้ฟันฝ่าในการเผชิญกับเหตุการณ์ที่เป็นความยากลำบาก ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการและผลลัพธ์ของการปรับตัวที่ประสบความสำเร็จต่อประสบการณ์ในชีวิตที่เป็นความยากลำบากและท้าทาย โดยเฉพาะความยืดหยุ่นและการปรับตัวทางจิตใจ อารมณ์และพฤติกรรมต่อความต้องการภายในและภายนอก การฟื้นฟูจึงเป็นความสามารถของบุคคลในการสะท้อนกลับหรือการกลับสู่สภาพเดิมหลังการเผชิญกับความยากลำบาก ความขัดแย้ง ความล้มเหลวหรือแม้แต่เหตุการณ์ในเชิงบวก ความก้าวหน้าและความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นแนวคิดของจิตวิทยาทางบวกเกิดมาจากพื้นฐานความคิดที่ว่าในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน คือ กายและจิต เพราะกายและจิตมีอิทธิพลต่อกันและกัน

แนวคิดและทฤษฎีของนักจิตวิทยา

1. ทฤษฎีระบบ

ทฤษฎีกระบวนการระบบ (System Theory) เริ่มปรากฏขึ้นเมื่อประมาณ ค.ศ.1920 โดยผู้ที่เริ่มพูดถึงแนวคิดนี้เป็นคนแรก คือ Bertalanfy นักชีววิทยาชาวออสเตรีย ต่อมาแนวคิดนี้เริ่มเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายเมื่อทศวรรษ 1940 และพัฒนาไปสู่สาขาอื่นๆ เช่น ฟิสิกส์ Cybernetic โดยในช่วงหลังแนวคิดนี้ได้พัฒนาไปเป็น Complexity Theory และบางส่วนก็พัฒนาไปเป็นทฤษฎีไร้ระเบียบหรือ Chaos Theory ทฤษฎีนี้ได้เข้ามามีบทบาทในการศึกษาทางสายสังคมศาสตร์ด้วย อาทิ Claud Levin และทฤษฎีที่ได้รับอิทธิพลโดยตรงจาก System Theory ก็คือแนวพวก Radical Constructivism ที่เชื่อว่าโลกหรือการรับรู้ของเรานั้นเกิดจากสิ่งที่สมองของเราสร้างขึ้นทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ System Theory จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) เนื่องจากสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลายๆ สาขาวิชา โดยจุดสำคัญของ System Theory อยู่ที่การมองแบบไม่แยกส่วนหรือการมองว่าทุกอย่างสัมพันธ์กันหรือ

ส่วนย่อยสัมพันธ์กันส่วนใหญ่ เพราะวิธีคิดของ System Theory ต่างกับวิธีคิดแบบเส้นตรง หรือการคิดที่ว่า “ถ้าเหตุเป็นอย่างนี้แล้ว ผลจะต้องเป็นอย่างนั้น” อย่างสิ้นเชิง เพราะ System Theory จะเป็นการคิดบนพื้นฐานของระบบที่มีความซับซ้อน คือ ถ้าเป็นอย่างนี้ก็สามารถเป็นอย่างนั้นหรือเป็นอย่างโน้นได้ไม่ตายตัว (not only...but also...) คือ มีความเป็นไปได้หลายอย่างๆ ฉะนั้น หัวใจของ System Theory จึงไม่ได้อยู่ที่การวิเคราะห์หิวใจเฉพาะส่วนนั้นๆ เท่านั้น แต่จะเป็นการพิจารณา “ความสัมพันธ์” ของปัจจัยสิ่งต่างๆ ทั้งหมดว่าสัมพันธ์กัน

ทฤษฎีระบบเป็นการมองความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ แบบองค์รวม โดยเชื่อว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบที่ใหญ่ขึ้นไป ขณะเดียวกันตัวมันเองก็เป็นระบบที่สามารถแยกย่อยลงไปเป็นระบบเล็กๆ มากมายหลายระดับได้ และระบบย่อยนี้ต่างก็มีความสัมพันธ์กันได้ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของกันและกัน ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีระบบจึงมีความหมายต่อระบบการจัดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาก เพราะในการมองนิยามและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ หรือระบบย่อย กับระบบใหญ่เราก็จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ หรือหาทางแก้ที่ระบบใหญ่โดยไม่เปลี่ยนระบบย่อยก็ไม่สามารถทำได้สำเร็จเช่นกัน นอกจากนี้ ในการเป็นผู้จัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ถ้าอยู่ในฐานะของผู้สังเกตการณ์กับกระแสต่าง ๆ ได้ และนิยามความเปลี่ยนแปลงขึ้นมาได้ก็สามารถ ส่งผลสะท้อนให้กับสังคมได้เช่นกัน เมื่อนำทฤษฎีระบบมาประยุกต์ใช้กับปัญหาใดปัญหาหนึ่ง จึงต้องนิยามปัญหานั้นก่อนว่าประกอบด้วยปัจจัย อะไรบ้าง ยกตัวอย่างเช่น ปัจจัยประการแรก คือ มนุษย์ เพราะปัญหานั้นต้องสัมพันธ์กับมนุษย์อย่างแน่นอน ปัจจัยประการต่อมา คือ การรับรู้ ดังนั้น จะต้องอาศัยการสื่อสารและเทคโนโลยีในการสื่อสารเพื่อให้เกิดการรับรู้ขึ้น นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ไขปัญหา และเกี่ยวพันไปถึง ทรัพยากร (Resource) อาทิ เงินกับเวลา อีกด้วย โดยสรุปแล้วทฤษฎีระบบได้อธิบายให้เห็นว่าสิ่งต่างๆ ในจักรวาลล้วนเป็นระบบที่เชื่อมโยงต่อเนื่องเป็นหนึ่งเดียวกันทั้งด้านจิตไปจนถึงภาวะความหลุดพ้น (เสริมศิริ อัครพุดพันธ์, 2555: 311-315) ผู้วิจัยเห็นว่าทฤษฎีระบบนี้ก็คือแนวคิดเรื่องอิทัปปยตาและปฏิจจสมุปบาทในพระพุทธศาสนานั้นเอง

2. ทฤษฎีของไฮไลโทริกของสตานิสลัฟโกรฟ

สตานิสลาฟ โกรฟ เกิดในปี 1931 ที่กรุงปราก ประเทศเช็กโกสโลวาเกีย โกรฟได้รับปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยชาร์ลส์ (Charles University) และได้รับปริญญาเอกสาขาปรัชญาทางการแพทย์จากสถาบันวิทยาศาสตร์เช็กโกสโลวาเกีย เพราะโกรฟเริ่มต้นทำงานด้วยการทำวิจัยเกี่ยวกับยาหลอนประสาท ระหว่างปี 1956-1960 และต่อมาในปี 1960-1967 เขาได้รับตำแหน่งผู้

ควบคุมและตรวจสอบการวิจัยที่โปรแกรมวิจัยยาหลอนประสาทของสถาบันวิจัยทางจิตเวช ที่กรุงปารีส จากนั้นโกรฟได้ย้ายไปทำงานที่อเมริกา ในช่วง 7 ปีแรกที่นี่ เขาทำวิจัยเกี่ยวกับจิตบำบัดโดยใช้สารแอลเอสดี โดยใน 2 ปีแรกเขาทำงานที่ภาคีทางการวิจัยและคลินิก ที่มหาวิทยาลัยจอห์นฮอปกินส์ และหน่วยวิจัยของโรงพยาบาลสปริงกรูฟสเตท (Spring Grove State Hospital) ที่เมืองบัลติมอร์ และใช้เวลา 5 ปีต่อมาในการดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์วิจัยจิตเวชที่ศูนย์วิจัยจิตเวชแมรีแลนด์ นอกจากนี้ โกรฟยังได้เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเกี่ยวกับการบำบัดด้วยยาหลอนประสาท โครงการทำยา ๆ ที่เกิดขึ้นในอเมริกา ต่อมาในปี 1973-1987 โกรฟได้รับทุนวิจัยที่สถาบันอีซาเลน ที่เมืองบีกเซอร์ รัฐแคลิฟอร์เนีย ณ ที่นี้ เขาและคริสตินา กรอฟ ภรรยาของเขาได้พัฒนาวิธีการบำบัดที่ไม่ใช้ยาหลอนประสาทขึ้น ซึ่งมีชื่อว่าการบำบัดด้วยการหายใจแบบไฮโลโทรปิก ซึ่งต่อมากลายเป็นเครื่องหมายการค้าของพวกเขาในการบำบัดและการฝึกอบรม ตลอดช่วงที่ทำวิจัย โกรฟได้ควบคุมการทดลองใช้ยาหลอนประสาทถึงกว่า 3,000 ครั้ง และศึกษาจากรายงานของคนอื่นๆ อีกกว่า 2,000 ชิ้น ด้วยการเล็งเห็นถึงประสิทธิภาพของยาหลอนประสาทในการเข้าถึงสภาวะเหนือธรรมชาติของจิตสำนึก โกรฟได้พัฒนาจิตบำบัดโดยใช้สารแอลเอสดีขึ้นเพื่อเข้าถึงสภาวะดังกล่าว แต่เนื่องจากต่อมามีกฎหมายเกี่ยวกับการห้ามใช้ยาหลอนประสาทออกมา เขาจึงเลิกการบำบัดด้วยวิธีการนี้และหันไปพัฒนาวิธีการอื่นที่จะเข้าถึงสภาวะเหนือธรรมชาติของจิตสำนึก จนเกิดเป็นการบำบัดด้วยการหายใจแบบไฮโลโทรปิกขึ้น ซึ่งประกอบด้วยการหายใจอย่างรวดเร็ว การใช้ดนตรีที่เร้าความรู้สึกให้นักถึงภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีต และการสัมผัสที่ทำให้ผ่อนคลาย วิธีการนี้ช่วยให้บุคคลเข้าถึงสภาวะเหนือธรรมชาติของจิตสำนึก ที่เรียกว่า สภาวะไฮโลโทรปิก ซึ่งโกรฟเชื่อว่าการเข้าถึงสภาวะดังกล่าวเป็นกระบวนการช่วยเยียวยาปัญหาทางจิตใจของบุคคลที่เกิดขึ้น รวมถึงปัญหาทางด้านจิตวิญญาณที่เกิดขึ้น ซึ่งเขาเรียกมันว่า วิฤติทางจิตวิญญาณนั่นเอง

3. ทฤษฎีของคาร์ล จี จุง

คาร์ล จี. จุง (Carl G. Jung) เป็นจิตแพทย์ชาวสวิส อธิบายถึงชาติกำเนิดเป็นจุดเริ่มต้นของบุคลิกภาพ และพัฒนาการของบุคลิกภาพ เริ่มจากการปฏิสนธิไปตลอดชีวิต สำหรับความรู้สึกทางเพศจะมีบทบาทสำคัญก่อนอายุ 5 ขวบ และจะมีบทบาทสำคัญสูงสุดในช่วงวัยรุ่น บุคลิกในช่วงวัยรุ่นจะพัฒนาไปในด้านความกระตือรือร้น ความรัก มีชีวิตจิตใจ สุขสดชื่นส่วนวัยผู้ใหญ่บุคลิกภาพจะพัฒนาไปในแบบต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป และจุงยังได้แบ่งลักษณะของบุคคลเป็น 2 ประเภท คือ (ลักษณะสรวิวัฒน์, 2545, หน้า 51-52) (1) บุคลิกภาพแบบเก็บตัว และ (2) บุคลิกภาพแบบแสดงตัวหรือชอบเด่น นอกจากนี้ จุง อธิบายว่า บุคลิกภาพของคนเราจะพัฒนาไปได้ เนื่องจากลักษณะดังต่อไปนี้

(รวีวงศ์ ศรีทองรุ่ง, 2542, หน้า 29-31) (1) ลักษณะก้าวหน้า หมายถึงบุคลิกภาพในแต่ละช่วงจะพัฒนาในลักษณะก้าวหน้าไปเรื่อยๆ มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นดีขึ้นในทุกด้าน (2) ลักษณะถดถอย ในชีวิตคนเราจะมี การพัฒนา 2 ลักษณะ บางขณะเราพัฒนาไปข้างหน้า แต่บางระยะก็ถอยหลัง เมื่อไรที่เกิดปัญหามนุษย์ ย่อมแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาโดยดึงเอาประสบการณ์เดิมมาใช้และอีกวิธีคือการถอยกลับไปสู่สภาพการณ์ เดิมที่มั่นคง ปลอดภัย จะทำให้รู้สึกสบายใจขึ้น ในคนที่มีบุคลิกภาพปกติ พฤติกรรมเช่นนี้จะไม่ยืดเยื้อ เกินไป ซึ่งจะเป็นผลดีทำให้สามารถตั้งหลักคิดทางแก้ปัญหาได้ดียิ่งขึ้น แต่ถ้าถอยกลับมานานเกินไป มี ความสุขในสภาพการณ์เดิมจนไม่กล้าก้าวต่อไปข้างหน้า ก็จะทำให้บุคลิกภาพมีปัญหา (3) การแทนที่ เป็นการเปลี่ยนแปลงพลังงานจากระบบหนึ่งไปยังอีกระบบหนึ่ง อยู่ภายใต้กฎแห่งความสมดุล และ (4) การเก็บกต จะเกิดขึ้นเมื่อไม่สามารถแทนที่ได้ พลังงานนั้นไม่ได้สูญเสียไปไหนแต่ถูกเก็บกตไว้ในจิตใต้ สำนึก ทำให้จิตใต้สำนึกมีพลังมาก มีอำนาจเหนือจิตสำนึกและถ้าพลังของจิตใต้สำนึกสามารถผ่านแรง กดดันนั้นขึ้นมาได้ ก็ทำให้คนเรามีพฤติกรรมผิดปกติได้ ซึ่งแทนที่จะทำให้บุคลิกภาพเคลื่อนที่ไปข้างหน้า การเก็บกตจะทำให้บุคลิกภาพถอยหลัง

4. ทฤษฎีของอับราฮัม มาสโลว์

อับราฮัม มาสโลว์เกิดที่เมืองบรูกลิน นิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา บิดามารดาเป็น ชาวยิวซึ่งอพยพมาจากรัสเซีย มาสโลว์เป็นพี่ชายคนโตในพี่น้องทั้งหมด 7 คน พ่อแม่ของเขามีความปรารถนาที่จะให้เขาได้รับการ ศึกษาอย่างดีที่สุดซึ่งมาสโลว์ก็ยอมรับในความปรารถนา นี้ อย่างไรก็ตาม การศึกษาเพื่อไปสู่เป้าหมายที่พ่อแม่ตั้งไว้ในระยะวัยเด็กและวัยรุ่นตอนต้นก็สร้างความขมขื่นให้แก่เขา มากเหมือนกัน ดังที่ เขาได้เขียนเกี่ยวกับตัวเองได้ว่า “ด้วยความเป็นเด็กจึงไม่เป็นที่น่าสงสัยว่าทำไมฉัน จึงไม่ป่วยเป็นโรคจิตฉัน เป็นเด็กชายยิวตัวเล็ก ๆ อยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ไม่ใช่ชาวยิว ซึ่งมันเหมือนกับสภาพ ของเด็กนิโกรคนแรกที่เขาไปอยู่โรงเรียนที่มีแต่เด็กผิวขาว ฉันรู้สึกโดดเดี่ยวและไม่มีความสุข ฉันใช้เวลา อยู่แต่ในห้องสมุดและห้อมล้อมด้วยหนังสือต่าง ๆ โดยปราศจากเพื่อน” จากประสบการณ์ดังกล่าวทำให้ บางคนอาจคิดว่าความปรารถนาของ มาสโลว์ ที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นนั้น เริ่มต้นมาจากความปรารถนาที่จะให้ชีวิตความเป็นอยู่ของเขาดีขึ้นนั่นเอง มาสโลว์ได้ทุ่มเทเวลาอย่างมาก กับการศึกษาจิตวิทยาเกี่ยวกับมนุษย์ ทางด้านชีวิตครอบครัวเขาได้แต่งงาน กับ Bertha Goodman ซึ่ง มาสโลว์ ยกย่องภรรยาว่ามีความสำคัญต่อชีวิตของเขามาก ดังที่เขากล่าวว่า “ชีวิตยังไม่ได้เริ่มต้น สำหรับฉันจนกระทั่งเมื่อฉันแต่งงานและได้ย้ายเข้ามาอยู่ใน Wisconsin” (ดาร์วิน ปฏิเมธีภรณ์, 2556, หน้า 12-14) มาสโลว์ ได้เรียงลำดับความต้องการของมนุษย์จากขั้นต้นไปสู่ความต้องการขั้นต่อไปไว้เป็น

ลำดับดังนี้ (1) ความต้องการทางด้านร่างกาย (2) ความต้องการความปลอดภัย (3) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (4) ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง และ (5) ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง นอกจากนี้ มาสโลว์ มีการเรียงลำดับชั้นความต้องการที่อยู่ในขั้นต่ำสุดจะต้องได้รับความพึงพอใจเสียก่อนบุคคลจึงจะสามารถผ่านพ้นไปสู่ความต้องการที่อยู่ในขั้นสูงขึ้น ดังนี้ (1) ความต้องการทางด้านร่างกาย (2) ความต้องการความปลอดภัย (3) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (4) ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง และ (5) ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง ทั้ง 5 นี้ เป็นทฤษฎีที่สนับสนุนแนวคิดของจิตวิทยาก้าวหน้าส่วนตัวตน แม้จะมีหลากหลายทฤษฎี แต่ก็สามารถสรุปได้ว่าวิวัฒนาการของโลกมีเพียง 3 มิติใหญ่ที่เป็นห่วงโซ่แห่งความต่อเนื่อง คือ (1) การกำเนิดของกายวัตถุ (2) กำเนิดแห่งชีวิต และ (3) กำเนิดการแห่งจิตวิญญาณหรือเรียกว่า ง่าย ๆ ว่า รูปร่าง ชีวิต และจิตวิญญาณแต่ละส่วนเชื่อมสัมพันธ์กันโดยมีจิตวิญญาณร่วมอยู่ด้วยนั่นเอง (Ken Wilber, 1995, pp.16-33)

บทสรุป

จากการวิเคราะห์ “จิตวิทยาตะวันตก” พบว่า จิตวิทยาตะวันตกที่มุ่งเน้นไปที่จิตปรุงแต่งและการเข้าไปทำความเข้าใจทุกแง่มุมของจิตปรุงแต่งนั้นด้วยความสนใจใคร่รู้ช่วยให้เข้าใจสภาวะจิตใจของปัจเจกบุคคลอันสลับซับซ้อน หนทางที่จิตปรุงแต่งเรื่องราวต่าง ๆ จนเกิดเป็นปมขัดแย้งและภาวะไม่เป็นปกติ ทั้งยังสามารถฉายซ้ำภาพความปั่นป่วนภายใน และแบบแผนการปกป้องตัวเอง เกิดเป็นพลวัตของความสัมพันธ์ต่อผู้อื่น ต่อสังคม และต่อโลก จะเห็นได้ว่าในช่วงศตวรรษที่ 60 โดยความสนใจของนักจิตวิทยากลุ่มการรู้คิด โดยกระบวนการสร้างพฤติกรรมภาวะต้นรู้ได้ 5 แนวคิด คือ (1) กลุ่มพฤติกรรมนิยม ซึ่งเห็นว่าพฤติกรรมที่ปรากฏและสามารถสังเกตได้เท่านั้นเป็นเรื่องสำคัญที่ควรศึกษาในจิตวิทยา (2) กลุ่มการขับเคลื่อนทางจิต พื้นฐานแนวคิดนี้มาจากความสนใจเกี่ยวกับจิตใต้สำนึกและเชื่อว่าแรงขับเคลื่อนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ (3) กลุ่มจิตวิทยามนุษยนิยม เป็นการให้ความสนใจกับการมีชีวิตอยู่โดยไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของโชคชะตาหรือเคราะห์กรรม มนุษย์ไม่ใช่เป็นผลของความไม่เห็นแก่ตัวและความใจบุญเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของปัจเจกชน และ (4) กลุ่มจิตวิทยาการรู้คิด ในรูปแบบและแนวคิดจิตวิทยาทางตะวันตก 2 แนวคิด คือ (1) จิตวิทยาเชิงบวก มีลักษณะคล้ายๆ กับการมองโลกในแง่ดี เป็นคุณลักษณะเฉพาะส่วนบุคคลหรือเป็นจุดแข็งเฉพาะบุคคล และเป็นความสามารถพิเศษที่ช่วยให้บุคคลหรือเป็นจุดแข็งเฉพาะบุคคล และเป็นความสามารถพิเศษที่ช่วยให้บุคคลมีความสุขในชีวิต มีแรงจูงใจได้ดี ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค สามารถจัดการชีวิตได้ จิตวิทยาเชิงบวกจะให้ความสำคัญกับ 4 ลักษณะ คือ

(1) การรับรู้ความสามารถของตน (2) การมองโลกในแง่ดี (3) ความหวัง และ (4) การฟื้นฟูพลัง และ (2) จิตวิทยาก้าวพ้นตัวตน ตัวตนหรืออัตตาเป็นสภาวะที่มนุษย์ทั้งหลายต่างหลงยึดมั่นว่าเป็นของตน เมื่อหลงยึดมั่นก็จะนำไปสู่การพอกพูนกิเลสอย่างอื่นตามมาอีกมากมาย เช่น การยึดมั่นในรูปร่าง ทรัพย์สินเงินทอง เกิดเป็นความโลภ ความโกรธ ความหลง และมีความต้องการอย่างไม่มีที่สิ้นสุด มนุษย์จะสร้างแนวคิดสำหรับดำเนินชีวิตเพื่อความเต็มเต็มความของต้องการเหล่านั้นอย่างไม่ถูกต้อง เช่น การฆ่าสัตว์บูชายัญ การทรมานร่างกายโดยประการต่างๆ เป็นต้น การก้าวพ้นตัวตนหรืออัตตานี้จึงเป็นการสลัดความทุกข์อันเกิดจากการยึดมั่นเหล่านั้น ซึ่งมีนักปรัชญากลุ่มจิตวิเคราะห์ เช่น คาร์ล จี จุง, สแตนนิสลาฟ โกรป และ มาสโลว์ ที่มีการพัฒนาจิตวิทยาตะวันตกที่มีความโดดเด่นมี 2 ทยุค คือ จิตวิทยาเชิงบวกและจิตวิทยาก้าวพ้นตัวตน ผู้วิจัยเห็นว่า การคิดเชิงบวก คือ การมองสรรพสิ่งตามความเป็นจริง เป็นการเห็นสัจธรรม คือ ความเป็นธรรมดาของชีวิตและโลก การพยายามเข้าใจในลักษณะเช่นนี้เป็นบริบทของคำว่า “รู้” หรือ ปัญญา ส่วนการก้าวพ้นตัวตนเป็นการหลุดพ้นจากกิเลสคือเครื่องหมักดองที่ทำให้คนยึดติดและเป็นทุกข์ คนที่สามารถก้าวพ้นความเป็นตัวตนได้ จึงเป็นคนที่ดีจากความหลับ พบทางออกได้ ไม่เป็นผู้หลง แนวคิดเหล่านี้จึงเป็นรากฐานของการเข้าสู่ภาวะตื่นรู้นั่นเอง

References

- กันยา สุวรรณแสง. (2542). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร: รวมสาสน์.
- ณรงค์ เสียงประชา. (2530). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ดาริน ปฎิเมธีภรณ์. (2556). “แรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน บริษัท ขนส่งทางอากาศของเอกชนแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร”. *สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เดโช สวานานนท์. (2518). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ปราโมทย์ เชาวศิลา. (2526). *คู่มือทฤษฎีจิตวิเคราะห์*. กรุงเทพมหานคร: สหประชาพานิช.
- ยศ สันตสมบัติ. (2542). *พรอยด์และพัฒนาการของจิตวิเคราะห์ : จากความฝันสู่ทฤษฎีสังคม*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รวีวงศ์ ศรีทองรุ่ง. (2542). *การพูดเพื่อการประชาสัมพันธ์*. กรุงเทพมหานคร: นานาสีพิมพ์.
- ลักขณา สรีวัฒน์. (2545). *สุขวิทยาจิตและการปรับตัว*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- วิจิตรภาณี เจริญขวัญ. (2551). *ระบบและทฤษฎีทางจิตวิทยา*. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- วิญญู วัฒน. (2556). “ทุนจิตวิทยาเชิงบวกในการทำงานกลุ่มของนิสิตนักศึกษา: การวิจัยและพัฒนาโมเดลการวัดและโปรแกรมเสริมสร้าง”. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาริศา สัสสินทร. ดาบทำรวจ หญิง. (2558). รูปแบบการสร้างภาวะตื่นรู้เชิงพุทธจิตวิทยาบูรณาการ. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- สิริพร วงษ์โชน. (2554). “ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาส่วนบุคคล ความผูกพันต่อองค์กรและผลปฏิบัติงาน : กรณีศึกษาธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง”. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสริมศิริ อัครพัฒน์พันธ์. (2555). การพัฒนาเพื่อก้าวข้ามพันตัวตนตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- อริยา คูหา. กาย จิต: ความสมบูรณ์แห่งชีวิต. *วารสารรัฐสมิแล*. 30 (2). (พฤษภาคม-สิงหาคม) : 47-49.
- _____. (2554). จิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology). *วารสารรัฐสมิแล*. 32 (3). (กันยายน – ธันวาคม) : 77-82.
- อะริยา เลาสุริโยธิน. (มปป.). *วิชาจิตวิทยาร่วมสมัย*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- Compton. William C. (2005). *An Introduction to Positive Psychology*. Wadsworth Publishing.
- Harvey. P. (1995). *The Selfless Mind: Personality, Consciousness and Nirvana in Early Buddhism*. Surrey: Curzon Press.
- Keith Campbell. (1938). *Body and Mind*. Notre Dame. Indiana : University of Notre Dame Press.
- Ken Wilber. (1995). *Sex Ecology and Spiritual*. Massachusetts: Shambhala Publication Inc.
- Leahey. T.H. (2000). *A History of Psychology: Main Current in Psychological Thought*. (5th ed.). NJ: Prentice Hall.
- Nandor Fodor. (1958). *Freud : Dictionary of Psychoanalysis*. New York: Philosophical Library. Inc.

ตุงสามหาง: พุทธปรัชญาล้านนา

Tung Sam Hang: Buddhist Philosophy in Lan Na

ชุตินา สุคันธสิริกุล Chutima Sukanthasirikul

พระมหาดวงรัตน์ อัฐิตรโน (กิจประภานนท์) Phramaha Duangrat Thitaratano
(Kitpraphanon)

สมบุญ ตาสนธิ Somboon Tasonthi

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya, Chiang Mai Campus University
sbtasonthi@gmail.com

Haripunchai Review 02/12/2565

Haripunchai Review 25/01/2566

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาตุงสามหางปริศนาธรรมล้านนา พบว่า คำว่าตุง หมายถึง ธง ที่ปรากฏอยู่ในศิลปะล้านนา แถบภาคเหนือของประเทศไทย ส่วนใหญ่ทำจากวัสดุที่ทำได้ตามท้องถิ่น อาทิ ผ้า ไม้ โลหะ ด้าย ซึ่งนิยมนำมาเป็นปริศนาสื่อถึงพุทธธรรม ซึ่งมีตั้งแต่สมัยพุทธกาลซึ่งปรากฏในซัคคสูตร เป็นปฐมเรื่อง พิธีกรรมทางตุงนั้นมี 2 ประเภท คือ (1) งานมงคล ได้แก่ งานกฐิน ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น (2) อวมงคล ได้แก่ งานคนที่เสียชีวิต ส่วนตุง 3 หางนั้นเป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับคนตายแบบล้านนา เป็นศิลปะของนักปราชญ์ล้านนาในอดีตที่ต้องการสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นพุทธปรัชญาทางสัญลักษณ์แทนคนที่เสียชีวิต นำปอกไว้หน้าโลงศพและนำไปยังป่าช้า เปรียบเป็นปริศนาธรรม ซึ่งมีความหมาย 3 นัย นัยที่ 1 หมายถึง วงจรชีวิตอันเป็นไตรวัฏฏ์ อันเป็นวงจรแห่งทุกข์ 3 ส่วน (1) กิเลสวัฏฏ์ คือ วงจรแห่งกิเลสต้นเหตุแห่งการเกิด ตาย (2) กรรมวัฏฏ์ คือ วงจรแห่งการกระทำทางกาย วาจา ใจ และเป็นเหตุให้เกิดผล (3) วิปากวัฏฏ์ คือ วงจรแห่งวิบากหรือผลแห่งกรรม ไตรวัฏฏ์วนเวียนไปอย่างไม่จบสิ้น นัยที่ 2 สื่อถึงแก่นพุทธธรรม คือ ไตรลักษณ์ ได้แก่ (1) อนิจจัง ความไม่เที่ยง (2) ทุกขัง ความเป็นทุกข์ (3) อนัตตา ความมิใช่ตัวตน นัยที่ 3 ด้านศรัทธาในพระรัตนตรัย เมื่อคนตายไปแล้วจักมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งและหลุดพ้นจากอบายภูมิ

คำสำคัญ : ตุงสามหาง, พุทธปรัชญา, ล้านนา

Abstract

This article is a study of the Tung Sam Hang (Three-tailed Flag) dhamma riddle in Lan Na. It found that “Tung” means flag in the Lan Na’s Arts in the Northern of Thailand. Most of them have made from fabric, wooden or thread which is shown the riddle of Buddhism which start from Buddhism age and also shown in Thachaggasutra. The first, there are 2 ceremonies for Tung; 1. Happy Ceremony such as Kathina ceremony, house warming ceremony. 2. Sad Ceremony such as Funeral. For the Tung Sam Hang (Three-tailed Flag) is the Lan Na Buddhism’s ceremony for the death. Tung is the art’s flag in the past which would like to teach Buddhism lesson. We find that, in the flag art of Buddhist philosophy, Tung Sam Hang is symbolic of the deceased. The flag is pinned to the front of the coffin and conveyed with it to the graveyard. It represents a dhamma riddle with three meanings: (1) The cycle of life or *Vaṭṭa*, the threefold round of birth, death, and rebirth, which is the cycle of suffering and has three parts: (1) The cycle of defilements, *Kilesa-vatta*, which is the cause of birth and death; (2) The cycle of kamma or *Kamma-vatṭa*, the round of physical, verbal and mental actions which cause effects; and (3) The cycle of *Vipākā-vatṭa*, the round of consequences or the effects of kamma. This threefold cycle is unending. (2) That which essentially conveys the core of Buddhist morality: *Tilakkhaṇa*, the three marks of existence. *Tilakkhana* consists of *Aniccā* (impermanence), *Dukkha* (suffering) and *Anattā* (non-self). (3). Faith in the Triple Gem of Buddhism. When the dead depart, they will have the Triple Gem on which to depend, and be freed from *Apāyabhūmi* (the four planes of loss and woe).

Keywords : Tung Sam Hang, Buddhist Philosophy, Lan Na

บทนำ

ในสภาวะที่สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงผ่านสู่บริบทที่เรียกว่า โลกาวัตถ์ซึ่งเกิดขึ้นและดำเนินการร่วมไปลักษณะของกระบวนการทางเศรษฐกิจ สังคมอย่างรวดเร็ว (พิเชฐ สายพันธุ์, 2557 : 104) แต่มีอยู่สิ่งหนึ่งที่ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง ทุกคนต้องมีประสบการณ์รอบข้างจำนวนบ่อยครั้ง นั่นคือ

ความตายเป็นสภาวะที่เกิดขึ้นทั้งกับมนุษย์และสรรพสัตว์ โดยไม่สามารถล่วงรู้ถึงประสบการณ์ของความตายแน่นอนว่าความตายไม่ใช่สถานที่ที่มนุษย์สามารถเดินทางเข้าไปแล้วกลับมาได้ ดังคำที่กล่าวว่า “ไปไม่กลับ กลับไม่ตื่น พื้นไม่มี” ความตายสำหรับมนุษย์เป็นเสมือนกับจินตนาการที่ไม่มีรูปร่าง ไม่มีตัวตน เห็นไม่ได้ จับต้องไม่ได้ รู้สึกไม่ได้ (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2553 : 140 – 141) นอกจากนี้ความตายยังเป็นสิ่งลึกลับสำหรับคนที่ยังมีชีวิตอยู่ และเมื่อเห็นถึงขั้นตอนพิธีในงานศพ เห็นผู้คนร้องไห้หรือได้ยินเสียงพระภิกษุสงฆ์สวดอภิธรรมศพในเวลากลางคืน ก็ยิ่งทำให้เกิดความหดหู่ใจ นั่นอาจเป็นเพราะมนุษย์มีกลัวความตายนั่นเอง (เสถียรโกเศศ และนาคะประทีป, 2551 : 110)

ธรรมชาติของมนุษย์ต้องการสิ่งหล่อเลี้ยงจิตวิญญาณ เมื่อถึงที่สุดแล้วมนุษย์ก็จะหันกลับมาพึ่งพาศาสนา (ปรีชา ช่างขวัญยืน และสมภาร พรหมทา, 2552 : 35) เห็นได้จากพิธีกรรม ซึ่งหมายถึงการบูชา หรือการกระทำ ที่แสดงออกทางความคิด ความรู้สึก เป็นสัญลักษณ์วิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เหตุการณ์ในชีวิตของมนุษย์ต่างมีหลายรูปแบบ บางเหตุการณ์เกิดขึ้นเป็นประจำ บางเหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างไม่แน่นอน บางเหตุการณ์จำเป็นต้องเกิดขึ้น เหล่านี้ทำให้เกิดพิธีกรรมที่มนุษย์เป็นผู้สมมติให้เกิดขึ้นอย่างมีระเบียบวิธี นำมาซึ่งความสบายใจและมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต ดังตัวอย่างของชาวอินเดีย มีขั้นตอนการจัดงานศพ คือ (1) นำศพไปทิ้งในป่าช้าเพื่อเป็นอาหารของแร้ง เป็นวิธีการของผู้ที่ยากจน (2) นำศพไปฝังดิน เป็นวิธีการของผู้ที่มีฐานะดี (3) นำศพไปเผาที่ป่าช้า แล้วก่อเป็นเจดีย์วิธีการนี้มักเป็นศพของนักบวชหรือกษัตริย์ (4) วิธีการอื่นๆ อาทิ การนำศพไปลอยทิ้งในแม่น้ำ ซึ่งเป็นแนวคิดของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553 : 77)

สำหรับความตายก็เป็นหนึ่งในปริศนาธรรมให้กับพระโพธิสัตว์ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ก่อนที่พระองค์จะออกผนวช พระองค์เห็นปริศนาธรรมแห่งเทวทูต 4 คือ (1) คนแก่ (2) คนเจ็บ (3) คนตาย เมื่อพระองค์พบคนตายก็ถามนายสารเถิดว่าคนตายคือใคร นายสารเถิดจึงตอบว่า ‘ผู้นี้ชื่อว่าคนตาย เพราะเวลานี้มารดาบิดา หรือญาติสายโลหิตอื่นๆ จะไม่ได้พบเห็นเขาอีก ตัวเขาก็จะไม่ได้พบเห็นมารดา บิดา หรือญาติสายโลหิตอื่นๆอีกพระเจ้าข้า’ พระองค์ตั้งคำถามอีกว่า ‘ถึงเราเองก็จะต้องตายเป็นธรรมดาหนีไม่พ้น พระมารดา พระบิดา หรือพระประยูรญาติอื่นๆจะไม่ได้พบเห็นเรา แม้เราก็จะไม่ได้พบเห็นพระมารดา พระบิดา หรือพระประยูรญาติอื่นๆกระนั้นหรือ’ นายสารเถิดตอบว่า “พระเจ้าข้า” และ (4) สมณะหรือบรรพชิตนี้เอง เป็นผู้ทำให้พระองค์ตัดสินใจออกผนวชเพื่อความพ้นทุกข์ (ที.มหา. (ไทย) 10/43-44/22-30) ความตายจึงเป็นปริศนาธรรมของพระโพธิสัตว์ และทำให้พระองค์ค้นหาความหลุดพ้นจากการไม่เกิด แก่ เจ็บ ตายอีกต่อไป

ความเป็นมาของความเชื่อ พิธีกรรม และรูปแบบการจัดงานศพแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ (1) **ด้านความเชื่อเกี่ยวกับการจัดงานศพ** พบว่า ความเชื่อเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษ และความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ผสมผสานกับไสยศาสตร์ เนื่องจากได้รับอิทธิพลเรื่องการนับถือผีมาแต่เดิม ส่วน (2) **ด้านพิธีกรรม**เกี่ยวกับการจัดงานศพ มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ พิธีกรรมก่อนตาย พิธีกรรมตอนตาย และพิธีกรรมหลังความตาย (3) **ด้านรูปแบบการจัดงานศพ** ประกอบด้วย รูปแบบการจัดพิธีศพ รูปแบบของบทสวด การเตรียมงานฌาปนกิจ และรูปแบบของการปฏิบัติตนขณะร่วมพิธีศพ โดยพิธีกรรมเกี่ยวกับการจัดงานศพของแต่ละชุมชนมักเปลี่ยนแปลงตามวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ (พระอธิการบุญจันทร์ อันไฮ, 7 (2553): 113-131) พิธีกรรมเหล่านี้คือการนำศาสนาเพื่อประโยชน์หลายมิติเช่นในการปกครอง สร้างความเข้มแข็งอำนาจของตนและพรรคพวก รวมทั้งระดมให้คนร่วมมือกันสร้างความสามัคคีในชุมชน (วิทยากร เชียงกูล, 2557 : 115) เพราะความตายเป็นเรื่องปกติของชีวิต แต่สาระแห่งการตายสามารถนำมาเป็นเครื่องเตือนสติไม่ให้ประมาทในการใช้ชีวิต เป็นอุปกรณ์ในการสอนธรรมบำเพ็ญเพียรให้บรรลุผลต่อไป ส่วนประเพณีการจัดงานศพที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ในสมัยพุทธกาลมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายเฉพาะบุคคลสำคัญ ส่วนบุคคลทั่วไปมักจัดการเกี่ยวกับศพอย่างเรียบง่ายโดยการเผา การฝัง การทิ้งศพให้เป็นอาหารของสัตว์ การนำศพลอยแม่น้ำ ส่วนชุมชนมีการเก็บอัฐิและทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตายเป็นลักษณะเฉพาะ (พระครูกล้วยาณธรรมโม, 2554 : 112) ดังนั้น พิธีปอยล้อล้านนา คือ พิธีงานศพของพระมหาเถระ หรืองานปลงพระศพของเจ้านายชั้นสูงในล้านนา นิยมสร้างปราสาทต่างบนหลังนกหัสติลิงค์ และมีการชักลากปราสาทศพไปสู่ที่เผา หรือเมรุชั่วคราว ในพิธีปอยล้อจะมีปราสาทศพ เครื่องประกอบพิธีที่ละเอียดมากกว่าศพของชาวบ้าน โดยกรณีของพระครูการุณยธรรมนิวาส ถือเป็นการจัดพิธีศพครั้งแรกสำหรับพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต ก่อให้เกิดพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนามากขึ้น (พระมหาวิรัช อคฺคมโม, 2554 : 150) ถูกจัดแบบเรียบง่าย เน้นการสักการะศพด้วยของหอม มีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับโดยมากเก็บศพไว้ไม่เกิน 7 วัน และใช้การเผาศพ หากแต่พิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพของพระพุทธเจ้าเท่านั้นที่จัดขึ้นอย่างมีแบบแผน ส่วนพิธีศพชาวบ้านไม่ปรากฏรูปแบบที่ชัดเจน ในขณะที่การจัดพิธีศพของชาวพุทธล้านนาแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การจัดศพเจ้านายชั้นสูง พระสงฆ์ และสามัญชน โดยงานศพเจ้านายและพระสงฆ์ จะมีขั้นตอนการเตรียมงานอย่างยิ่งใหญ่ แต่พิธีศพของชาวบ้านเป็นไปอย่างเรียบง่ายและเร่งด่วน (พระอธิการพิพัฒน์พงษ์ ฐานวุฑโฒ, 2554 : 201)

ชาวล้านนามีพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะ นั่นคือ การใช้ตุง (ธง) สัญลักษณ์ของปรีชาธรรมแห่งความตาย โดยใช้ศิลปะปรากฏเป็นปรีชาธรรมแฝงไว้ อันเป็น

หลักการของพิธีกรรมทั้งในงานมงคลและงานอวมงคล มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนเข้าใจหลักธรรมโดยปริยาย ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนชาวล้านนาเป็นอย่างมาก จะเห็นได้ว่า การศึกษาเรื่องความตายผ่านตุงในล้านนา ชาวล้านนาได้ประดิษฐ์ตุงสามหางขึ้นมาเพื่อประกอบศาสนพิธีกรรม ก่อให้เกิดคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม รวมถึงความเชื่อที่สื่อถึงพุทธอภิปราย อันเกิดจากการนำหลักพุทธธรรมเรื่องความจริงแท้มาวิเคราะห์ด้วยเหตุผลทางปรัชญาของชาวล้านนา คณะได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของเรื่องดังกล่าว จึงได้เขียนบทความนี้ขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญาที่สื่อออกผ่านทางศิลปะล้านนาต่อไป

ตุงสามหางของล้านนา

1.ประวัติตุงในล้านนา

ล้านนา คือชื่ออาณาจักรโบราณ มีอาณาเขตอยู่ในแถบภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน พะเยา และแม่ฮ่องสอน มีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากภาคอื่น ๆ ของไทย มีกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งไทวน ไทยอง ไทลื้อ อาศัยอยู่รวมกัน มีการแลกเปลี่ยนผสมผสาน หล่อหลอมเป็นวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของล้านนา โดยแสดงออกผ่านทางด้านศิลปะ ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และสังคม เห็นได้จากตัวอย่าง ประวัติพระธาตุดอยตุง ตอนหนึ่งกล่าวถึง ในสมัยพระยามังราย ว่าพระองค์ทรงปกครองบริเวณลุ่มแม่น้ำกก ได้แก่ เมืองเชียงแสน เชียงราย ดอยตุง และมีประเพณีเกี่ยวกับการถวายตุงมาก่อน (สากล จริยวิธานนท์, 2549, หน้า177-178) ทั้งนี้ คำว่า “ตุง” หมายถึง ธงแขวนที่ปรากฏอยู่ในศิลปะล้านนา แถบภาคเหนือของประเทศไทย ส่วนใหญ่ทำจากวัสดุที่ทำได้ตามท้องถิ่น อาทิ ผ้า ไม้ โลหะ ด้าย หรือกระดาษ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542 : 549) ได้ให้ความหมายของธง ว่าหมายถึง “ผืนผ้าโดยมากเป็นสีและบางอย่างมีลวดลายเป็นรูปต่างๆ ที่ทำด้วยกระดาษและสิ่งอื่นๆ ก็มีสำหรับ (1) ใช้เป็นเครื่องหมายบอกชาติ ตำแหน่งในราชการ โดยมีกำหนดกฎเกณฑ์ เช่น ธงชาติ ธงแม่ทัพนายกอง (2) ใช้เป็นเครื่องหมายตามแบบสากลนิยม เช่น ธงกาชาด แสดงถึงที่ตั้งกองบรรเทาทุกข์ ธงขาวแสดงถึงความจำนนขอยอมแพ้ ธงเหลืองแสดงถึงเรือพยาบาลคนป่วย ธงแดงแสดงถึงเหตุการณ์ที่เป็นภัยอันตราย (3) ใช้เป็นเครื่องหมายเรือเดินทะเล คณะ สมาคม อาคาร การค้า และอื่นๆ (4) ใช้เป็นอาณัติสัญญาณ (5) ใช้เป็นเครื่องตกแต่งสถานที่ในงานรื่นเริง หรือถือเข้ากระบวนแห่ เป็นต้น”

ตุ้งมีลักษณะเป็นรูปแถบยาว ห้อยลงมา ใช้ประดับหรือประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ ซึ่งมี 2 ประเภท คือ (1) ตุ้งมงคล (2) ตุ้งอวมงคล

(1) **ตุ้งมงคล มี 13 รูปแบบ** ได้แก่ (1.1) ตุ้งซ่อ ทำจากกระดาษว่าว ตัดเป็นลวดลายต่างๆ ส่วนมากมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมขนาดเล็ก ใช้ประกอบพิธีสืบชะตา พิธีส่งเคราะห์ พิธีขึ้นท้าวทั้งสี่ (1.2) ตุ้ง 12 ราศี หรือตุ้งนักษัตร (ตุ้งปีใหม่เมือง) ทำจากกระดาษว่าวหรือกระดาษสา พิมพ์รูป 12 นักษัตรลงบนผืนตุ้ง ใช้ถวายเป็นพุทธรูปพร้อมกับเจดีย์ทรายในประเพณีสงกรานต์ของชาวล้านนา (1.3) ตุ้งไต้หมู ทำจากกระดาษ ตัดเป็นรูปลวดลายสวยงาม ใช้ถวายเป็นพุทธรูปพร้อมกับเจดีย์ทรายในประเพณีสงกรานต์ (1.4) ตุ้งผ้า (ตุ้งทอ) ทอจากเส้นใยฝ้าย มีขนาดความยาว 2-5 เมตร และมักเรียกว่า ตุ้งชาววา (ชาว หมายถึง 20) ปัจจุบัน ชาวบ้านใช้กระดาษสีต่างๆ ฉลุลายติดลงไปบนผืนตุ้ง เพื่อให้เกิดความสวยงาม ใช้สำหรับงานมงคลทั่วไป หรือถวายเป็นพุทธรูป (1.5) ตุ้งแดง มีลักษณะเช่นเดียวกับตุ้งผ้าหรือตุ้งทอ แต่ทำจากผ้าสีแดง ใช้ในงานอวมงคล หรือใช้เป็นตุ้งถอนเอาสิ่งที่ไม่ดีออกไป ส่วนใหญ่ใช้สำหรับคนที่เสียชีวิตแบบผิดธรรมชาติ โดยเชื่อว่าเป็นการถอนดวงวิญญาณเพื่อให้หลุดพ้นจากสถานที่แห่งนั้น และไปเกิดยังภพภูมิใหม่ หากผู้ใดที่เดินทางเข้ามาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน แล้วพบเห็นตุ้งแดงปักไว้ตามข้างถนน แสดงว่า ณ จุดนั้นมีคนเสียชีวิต และมีพิธีถอนตามความเชื่อของชาวล้านนา อีกข้อสังเกตหนึ่ง นั่นคือ จำนวนผืนตุ้งที่ปักไว้ในสถานที่แห่งนั้นจะบ่งบอกถึงจำนวนผู้ที่เสียชีวิตด้วย (1.6) ตุ้งร้อยแปด ทำด้วยกระดาษสี ใช้ในพิธีสะเดาะเคราะห์ (1.7) ตุ้งค่าคิง ทำจากกระดาษว่าวสีขาว ใช้ในพิธีสะเดาะเคราะห์และงานสงกรานต์ (1.8) ตุ้งเป้ง เป็นตุ้งประจำปีเกิด (1.9) ตุ้งไชย หรือตุ้งใจ ทำจากผ้ารูปสามเหลี่ยม มีหลายสี บนผืนผ้าทำเป็นลวดลายรูปนักษัตรต่างๆ ในสมัยโบราณจะใช้ในยามออกศึกสงคราม เพื่อเป็นเครื่องหมายแห่งความโชคดี ปัจจุบันชาวล้านนาได้นำเอาตุ้งใจมาเป็นส่วนหนึ่งในงานกฐิน (1.10) ตุ้งเหล็ก-ตุ้งทอง ทำด้วยแผ่นโลหะทองเหลือง หรือสังกะสี มี 2 สี คือ สีเงินและสีทอง ทำเป็นลักษณะคล้ายรูปร่างคน แต่ไม่มีขา หรือชายตุ้งแบบตุ้งสามหาง แต่ชายตุ้งจะแหลมออกไปมีชายเดียว ชาวล้านนาใช้เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว ตุ้งเหล็ก-ตุ้งทองนี้จะแขวนอยู่ด้วยกันเสมอ พบเห็นได้ในงานปอยข้าวสังข์ หรืองานบุญ (1.11) ตุ้งกระด้าง ทำด้วยไม้หรือโลหะ แกะสลักเป็นรูป 12 นักษัตรเป็นส่วนมาก สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธรูป พบเห็นได้ทั่วไปตามทางขึ้นวิหาร (โบสถ์) และทำขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของเมืองหรือท้องถิ่นมากขึ้น (1.12) ตุ้งพระบด ทำจากผืนผ้า ลงสีพื้นด้วยสีน้ำ และวาดภาพพระพุทธรูป หรือพุทธประวัติ ถวายเป็นพุทธรูป ส่วนใหญ่สร้างขึ้นเป็นคู่ (1.13) ตุ้งดิน (ตุ้งไม้ ตุ้งเหี้ยก ตุ้งเงิน ตุ้งค่า ตุ้งข้าวเปลือก ตุ้งข้าวสาร) คือ

ตุ่งที่ใช้ในพิธีตั้งธรรมหลวง หรือเทศน์มหาชาติในเดือนยี่เป็งหรือเดือนสี่เป็ง ชาวล้านนาเชื่อว่าการทำตุ่งประกอบการเทศน์จะได้านิสงส์มาก และยังมีการถวายตุ่งเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ

(2) **ตุ่งอวมงคล ได้แก่ ตุ่งสามหาง (ตุ่งนำศพ)** ทำจากผ้า หรือกระดาษสีขาว กว้างประมาณ 8 นิ้ว ยาวประมาณ 48 นิ้ว ตุ่งสามหางชนิดนี้ มีลักษณะรูปร่างคล้ายคน ประกอบด้วยส่วนหัว ลำตัว และแขนสองข้างแนบกับลำตัว นอกจากนี้ ยังปรากฏตุ่งสามหางอีกแบบหนึ่งที่ทำเป็นส่วนหัว ลำตัว แต่ไม่มีแขน และทำชายตุ่งเป็นสามหางเรียงกัน ใช้นำขบวนศพเข้าสู่ป่าช้า อันบ่งบอกให้รู้ว่าผู้ตายนั้นพร้อมน้อมนำเอาพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งเพื่อไปสู่สุคติภูมิ

ตุ่งสามหาง หรือตุ่งผีตาย ภาษาไทยกลาง เรียกว่า ธงสามชาย หมายถึง ตุ่งที่ใช้ในพิธีกรรมงานศพของชาวล้านนา ใช้นำหน้าขบวนแห่ศพไปสู่ป่าช้า มี 2 แบบ คือ (1) แบบของพระสงฆ์ ใช้ผ้าสีเหลือง หรือนำผ้าสบงผืนใหม่มาตัดทำเป็นตุ่ง ฉลุลาย เป็นลายดอกด้วยกระดาษเงินกระดาษทอง (2) แบบของชาวบ้าน นิยมใช้ผ้าขาว หรือกระดาษสีขาว มีลวดลายประจำยามหรือลายพื้นเมือง ตุ่งสามหาง ทำจากผ้าหรือกระดาษสา ตัดเป็นรูปคน ถือเป็นตัวแทนของผู้ตาย มีความกว้างประมาณ 3.5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 100 เซนติเมตร ส่วนล่างมีสามหาง หรือสามชายทำขึ้นเพื่อรวมลักษณะแทนตัวคนไว้ คือ ธชะ เป็นส่วนหัว ปฏากะ เป็นส่วนลำตัว และไตรณะ เป็นส่วนที่กางออกมาเป็นแขนขา เมื่อตัดได้รูปร่างก็จะถูกตกแต่งโดยใช้ไม้ขนาดความกว้างประมาณ 1 เซนติเมตร ทากาวติดที่อก 2 อัน ห่างกันประมาณ 6 เซนติเมตร ติดที่เอวอีก 2 อัน ตัดกระดาษกว้างประมาณ 1.5 เซนติเมตร เป็นแนวยาวแล้วทากาวปิดทับไม้เพื่อให้ตัวตุ่งมีความคงทน บนผืนตุ่งตกแต่งด้วยกระดาษเงิน กระดาษทอง ตัดเป็นลวดลายกนก หรือรูปลายดอกต่างๆปักไว้หน้าปราสาทศพ ส่วนวันฉาปนกิจศพจะมีผู้ถือหน้าหน้าขบวนศพไปสู่ป่าช้า ตุ่งสามหางทำขึ้นตามคติที่เชื่อกันว่า เมื่อตายไปแล้ววิญญาณจะต้องไปเกิดในภพใดภพหนึ่งตามความดี ความชั่ว กุศลผลบุญที่สร้างไว้ก็เพื่อหวังให้หางตุ่งทั้งสาม นำพาดวงวิญญาณไปสู่ภพภูมิที่ดี หางตุ่งทั้งสามนี้ จึงหมายถึงที่พึ่งสูงสุดของชาวพุทธ คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยชาวล้านนา เรียกว่า ช่วงแก้วทั้งสาม จากการที่กล่าวมาข้างต้น ตุ่งจึงมี 2 ประเภท คือ ตุ่งส่วนใหญ่ที่เป็นมงคล และตุ่งอวมงคล

ภาพที่ 1 ตุ้งสามหาง (<https://www.zcooby.com/toong-3-tail/>)

2. ประวัติตุ้ง (ธง) ในพระพุทธศาสนา

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ในธัคคสูตร พระสารีบุตรกล่าวว่า ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี พระพุทธเจ้าได้เรียกภิกษุทั้งหลายมา และได้ตรัสถึงเรื่องนี้ ดังความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทพกับอสูรประชิดกัน ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งกับเทพชั้นดาวดึงส์ว่า ‘ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ถ้าความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้า จะพึงเกิดขึ้นแก่พวกเทพผู้ไปในสงคราม สมัยนั้น พวกท่านพึงแลดูยอดธงของเรา เพราะว่า เมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของเราอยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป ถ้าพวกท่านไม่แลดูยอดธงของเรา ที่นั้น พวกท่านพึงแลดูยอดธงของท้าวปชาบดีเทวราชเถิด เพราะว่า เมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของท้าวปชาบดีเทวราชอยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป ถ้าพวกท่านไม่แลดูยอดธงของท้าวปชาบดีเทวราช ที่นั้น พวกท่านก็พึงแลดูยอดธงของท้าววรุณเทวราชเถิด เพราะว่า เมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของท้าววรุณเทวราชอยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป ถ้าพวกท่านไม่แลดูยอดธงของท้าววรุณเทวราช ที่นั้น พวกท่านก็พึงแลดูยอดธงของท้าวอิศานเทวราชเถิด เพราะว่า เมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของท้าวอิศานเทวราชอยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป เมื่อพวกเทพแลดูยอดธงของท้าวสักกะจอมเทพก็ดี แลดูยอดธงของท้าวปชาบดีเทวราชก็ดี แลดูยอดธงของท้าววรุณเทวราชก็ดี แลดูยอดธงของท้าวอิศานเทวราชก็ดี ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง

หรือความขนพองสยองเกล้า ที่จักเกิดขึ้นพึงหายไปบ้าง ไม่หายไปบ้าง ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่า ท้าวสักกะจอมเทพยังไม่ปราศจากราคะ ไม่ปราศจากโทสะ ไม่ปราศจากโมหะ เป็นผู้มีความกลัว มีความหวาดสะดุ้ง หนีไปอยู่’

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนเรากล่าวอย่างนี้ว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย หากว่าความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้า พึงบังเกิดแก่พวกเธอผู้อยู่ในป่า อยู่โคนไม้ หรืออยู่ในเรือนว่าง ที่นั่น พวกเธอพึงระลึกถึงเราเนื่องๆ เท่านั้นว่า ‘แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยเพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ควรฝึก ได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค ภิกษุทั้งหลาย เพราะว่า เมื่อพวกเธอระลึกถึงเราเนื่องๆ อยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป ถ้าพวกเธอไม่ระลึกถึงเราเนื่องๆ ที่นั่น พวกเธอพึงระลึกถึงพระธรรมเนื่องๆ ว่าพระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อหิงสาอันรู้เฉพาะตน ภิกษุทั้งหลาย เพราะว่า เมื่อพวกเธอระลึกถึงพระธรรมอยู่เนื่องๆ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป ถ้าพวกเธอไม่ระลึกถึงพระธรรมเนื่องๆ ที่นั่น พวกเธอพึงระลึกถึงพระสงฆ์เนื่องๆ ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร ได้แก่ อริยบุคคล 4 คู่ คือ 8 บุคคล พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก เพราะว่า เมื่อพวกเธอระลึกถึงพระสงฆ์อยู่เนื่องๆ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป เพราะว่าพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ ปราศจากโมหะ เป็นผู้ไม่มีความกลัว ไม่หวาดเสียว ไม่สะดุ้ง ไม่หนีไป” (ส.ส. (ไทย) 15/249/359-363)

จากข้อความดังกล่าว ธัชคสูตรเป็นพระสูตรที่นิยมใช้สวดเพื่อป้องกันภัย รวมอยู่ในพระปริตร เรียกว่า ธัชคปริตร พระพุทธเจ้าทรงกล่าวอุปมาพระพุทธานุคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ ว่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เปรียบได้กับชายธงของพระอินทร์ในเรื่องเทวาสุรสงคราม ครั้งที่เทวดาทั้งหลายทำสงครามกับเหล่าอสูร เมื่อเทวดาเหล่านั้นมองไปยังชายธงของพระอินทร์ จึงทำให้เกิดความมั่นใจฉับใด การระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็ทำให้เกิดความมั่นใจปราศจากความกลัวฉับนั้น เนื้อหาของธัชคสูตร แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ไวยากรณ์ภาสิต และคาถาประพันธ์ ส่วนที่เป็นไวยากรณ์ภาสิต คือส่วนที่พระพุทธเจ้าท้าวความถึงการเจริญพุทธานุสสติว่ามีคุณมากเหมือนเทวดา

ทั้งหลายแลดูตรงของพระอินทร์ในเทวาศุรสงคราม พุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ และสังฆานุสสติ ซึ่งเป็นเหมือนธงชัยของพระภิกษุทั้งหลายนั้น เป็นเลิศยิ่งกว่าธงชัยของพระอินทร์ ดังความว่า “เมื่อพวกเทวดาแลดูยอดตรงของท้าวสักกะผู้เป็นจอมแห่งเทวาก็ดี แลดูยอดตรงของท้าวปชาบดีเทวราชอยู่ก็ดี แลดูยอดตรงของท้าวอีสานเทวราชอยู่ก็ดี ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ความขนพองสยองเกล้าก็ดี ที่จักมีขึ้นพึงหายไปได้บ้าง ไม่ได้บ้างข้อนั้นเป็นเหตุแห่งอะไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุว่า ท้าวสักกะผู้เป็นจอมแห่งเทวดา ยังเป็นผู้ไม่ปราศจากราคะ ไม่ปราศจากโทสะ ไม่ปราศจากโมหะ ยังเป็นผู้กลัวหวาดสะดุ้ง หนีไปอยู่” (ส.ส.อ. (ไทย) เล่ม 1 ภาค 2 864/464-465)

ต่อจากนั้นพระพุทธเจ้าทรงอธิบายว่า การระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ช่วยให้ภิกษุที่อยู่ในป่าก็ดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนที่ว่าง (ส.ส.อ. (ไทย) เล่ม 1 ภาค 2 865/465-466) ปราศจากความกลัวในสิ่งที่น่าสะพรึงกลัว เพราะเหตุที่ว่า “พระผู้มีพระภาคนั้นเป็นพระอรหันต์ เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว เป็นผู้รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นจะยิ่งไปกว่าเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้ตื่นแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม” หรือบทพรรณนาพระพุทธคุณ คือ อิติปิโสฯ จากนั้น ก็ทรงแนะนำว่า หากพระภิกษุไม่อาจนึกถึงพระพุทธคุณ ก็ให้ระลึกถึงพระธรรมคุณ ให้นึกถึงพระสังฆคุณ แล้วทรงแจกแจงคุณของพระธรรมว่าเป็นเลิศ และคุณของพระสงฆ์ว่าเป็นเลิศ ดังบทพรรณนาพระธรรมคุณว่า สวากขาโตฯ และดังบทพรรณนาพระสังฆคุณว่า สุปฏิปนโนฯ เป็นต้น แล้วทรงตรัสว่า เมื่อผู้ใดรำลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยแล้ว “ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ความขนพองสยองเกล้าก็ดี ที่จักมีขึ้นก็จักหายไป ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุแห่งอะไร เพราะว่าตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ ปราศจากโมหะ ไม่เป็นผู้กลัว ไม่หนีไป” (ส.ส.อ. (ไทย) เล่ม 1 ภาค 2 865/466) หลังจากที่ทรงอธิบายคุณของการระลึกถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นดังธงชัยปิดเป่าความกลัวแล้ว จากนั้น พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ ความว่า “อรหณฺ รุกขมุเล วาฯ โดยมีคำแปลพระบาลี ความว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอยู่ในป่า อยู่ที่โคนไม้ อยู่ในเรือนที่ว่างเปล่า พึงระลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเถิด ความกลัวไม่พึงมีแก่เธอทั้งหลาย ถ้าว่าเธอทั้งหลายไม่พึงระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้เจริญที่สุดในโลก ผู้องอาจกว่านรชนที่นั่น เธอทั้งหลายพึงระลึกพระธรรมอันนำออกจากทุกข์ อันพระพุทธานุสสติแล้ว ถ้าเธอทั้งหลายไม่พึงระลึกถึงพระธรรมอันนำออกจากทุกข์ อันพระพุทธานุสสติแล้ว ที่นั่น เธอทั้งหลายพึงระลึกถึงพระสงฆ์ผู้เป็นบุญเขต ไม่มีบุญเขตอื่นยิ่งไปกว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอทั้งหลายระลึกถึงพระพุทธานุสสติ พระธรรมและพระสงฆ์อยู่ ความกลัวความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้าจักไม่มี

เลย” (ส.ส.อ. (ไทย) เล่ม 1 ภาค 2 866/466)การสวดสาธยายธชัคคสูตร ชาวพุทธเชื่อว่ามียานภาพป้องกันภัยและโจรภัย และมียานภาพแผ่ทั่วแสนโกฏิจักรวาล (พระพรหมคุณาภรณ์, 2552)

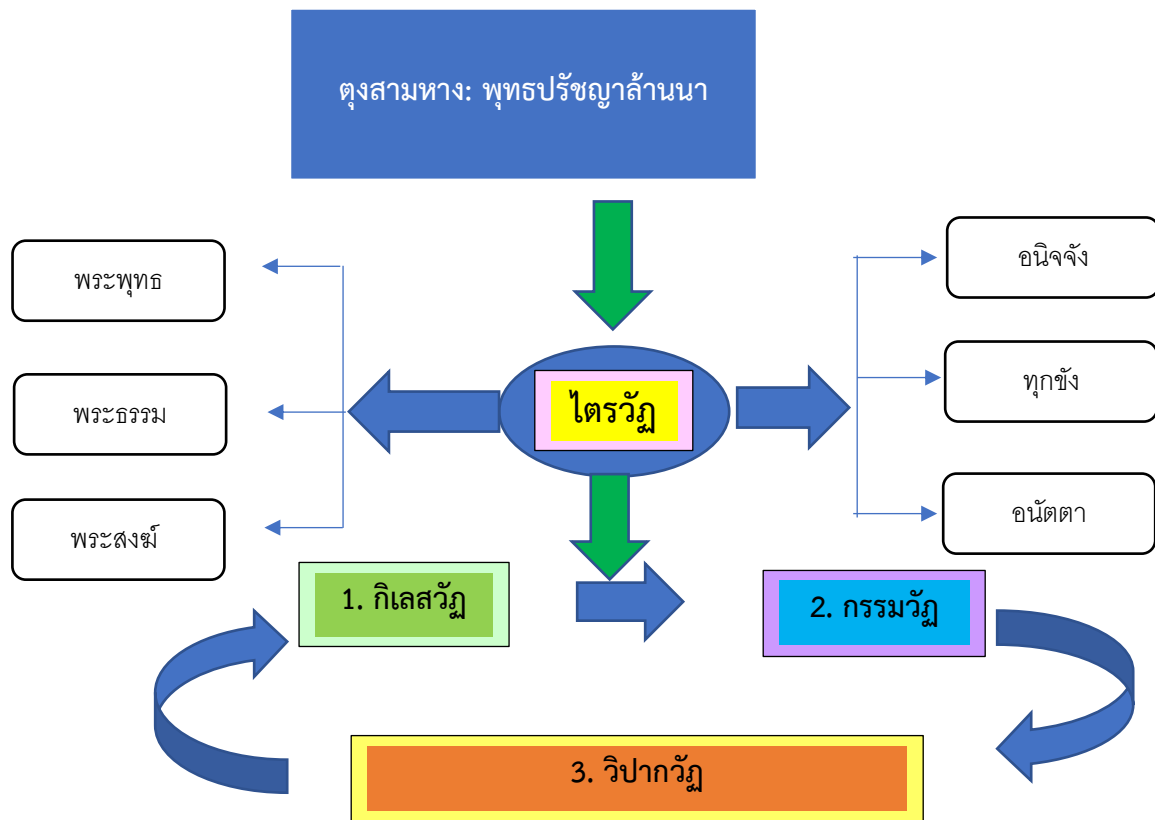
ดังนั้น การที่พระพุทธเจ้าแสดงเรื่องของธชัคคสูตรนั้น เป็นการนำเอารูปธรรมมาเป็นสัญลักษณ์ แห่งการสอนภิกษุที่ยังไม่มั่นคงในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระอริยสงฆ์ ให้เกิดกำลังใจ เกิดศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัยให้มากยิ่งขึ้น และมีเป้าหมายให้เข้าถึงมรรค ผล นิพพาน

ตุงสามหางในแง่พุทธปรัชญาล้านนา

ตุงสามหาง มีไว้สำหรับนำศพผู้ตายไปสู่ป่าช้า เป็นพุทธปรัชญาของคนล้านนาโบราณ อันมุ่งสอนคติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในตุงสามหาง ชาวล้านนามีความเชื่อว่า ถ้าหากมีคนตายในบ้าน ญาติผู้ตายจะต้องออกไปบอกกล่าวเพื่อนบ้านให้ทราบ โดยการนำเอาหมากพลูไปวางไว้ที่บ้านใดเรือนเพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้ทราบว่ามีคนตายเกิดขึ้นแล้ว ตุงสามหางที่มีรูปร่างลักษณะเหมือนคนตั้งแต่เอวลงไปจะเป็น 3 หาง ประการสำคัญ ตุงสามหางเปรียบได้กับปริศนาธรรม หมายถึง ไตรวิภู อันเป็นวงจรแห่งทุกข์ 3 ส่วน เกิดขึ้นเป็นเหตุเป็นผลต่อเนื่องกันไป เริ่มจากกิเลสวิภู คือ วงจรส่วนกิเลส เป็นผลให้เกิดกรรมวิภู คือ วงจรส่วนกรรม และเป็นผลให้เกิด วิบากวิภู คือ วงจรส่วนวิบากวนเวียนอย่างไม่จบสิ้น นัยหนึ่งอาจสื่อถึงไตรลักษณ์ ซึ่งได้แก่ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความมิใช่ตัวตนที่แท้จริง อีกทั้งยังเป็นเครื่องเตือนสติให้ได้คิด การถือตุงสามหางนิยมให้ผู้ที่มีความประพฤติดีมีศีลธรรมเป็นผู้ถือ ส่วนความเชื่อเรื่องตุงสามหางนี้มีหลากหลาย อาทิ เมื่อคนเราละสังขารไปแล้วจะต้องไปรับกรรมที่ตนทำไว้ขณะยังมีชีวิตอยู่

ดังนั้น ตุงล้านนาจึงเป็นการสื่อสารปริศนาธรรม เช่นเดียวกับเรื่องธงในพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดการตีความเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ คุณค่า และความหมายแห่งความดีงาม อันเป็นมงคลกับชีวิตที่น่าสนใจยิ่ง เมื่อศึกษาให้ถึงแก่นปริศนาธรรมแล้ว ย่อมทำให้ผู้ที่ศึกษามีความซาบซึ้งในเรื่องของพระพุทธศาสนาผ่านการศึกษาเรื่องศิลปะแห่งธงอีกแขนงหนึ่งด้วย

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้เรื่องตุงสามหาง: พุทธปรัชญาล้านนา

องค์ความรู้จากตุงสามหางปริศนาธรรมล้านนานั้นทำให้คนรุ่นหลังได้เห็นพัฒนาการในการสร้างสรรค์ผลงานของบรรพบุรุษ อันควรค่าแก่การสืบสาน แต่ถึงกระนั้นการตีความสัญลักษณ์ทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นปรากฏการณ์ทางวัตถุ คำพูดหรือภาษา ล้วนเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นจริงที่อยู่ระดับเหนือประสบการณ์ สิ่งเหล่านี้อาจก่อให้เกิดปัญหาได้ หากผู้ที่ตีความยังมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอในเรื่องของความหมายที่แฝงอยู่ในสัญลักษณ์ทางศาสนา หรืออาจตีความสัญลักษณ์ดังกล่าวในทางที่ไม่ควร ซึ่งตุงสามหางก็เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่สื่อแทนเรื่องของอุดมคติทางศีลธรรม การใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความนี้จะช่วยให้เข้าถึงคุณค่าทางศาสนาที่แฝงอยู่มากกว่าการใช้ภาษาธรรมดาบรรยายถึงสิ่งเหล่านั้นโดยตรง

ตุงสามหางเปรียบได้กับปริศนาธรรม หมายถึง ไตรวิภู อันเป็นวงจรแห่งทุกข์ 3 ส่วน เกิดขึ้นเป็นเหตุเป็นผลต่อเนื่องกันไป เริ่มจากกิเลสวิภู คือ วงจรส่วนกิเลส เป็นผลให้เกิดกรรมวิภู คือ วงจรส่วนกรรม และเป็นผลให้เกิด วิปากวิภู คือ วงจรส่วนวิปาก วนเวียนอย่างไม่จบสิ้น นัยหนึ่งอาจสื่อถึงไตรลักษณ์ ซึ่งได้แก่ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความมีใช้ตัวตนที่แท้จริง อีกทั้งยังเป็นเครื่องเตือนสติให้ได้คิด อนึ่ง การถือตุงสามหางนิยมให้ผู้ที่มีความประพฤติดีมีศีลธรรมเป็นผู้ถือ ส่วนความเชื่อเรื่องตุงสามหางนี้มีหลากหลาย อาทิ เมื่อคนเราละสังขารไปแล้ว จะต้องไปปรับกรรมที่ตนทำไว้ขณะยังมีชีวิตอยู่

สรุป และข้อเสนอแนะ

การปลงศพ ขาวล้านนานิยมเผาศพกันเป็นส่วนใหญ่ นอกจากตายโดยอุบัติเหตุจึงจะทำการฝัง โลงศพของผู้ที่มีฐานะไม่ค่อยดีจะทำเป็นปราสาทชนิดที่ไม่มีหลังคา หากผู้ตายมีฐานะดีก็จะทำเป็นปราสาทขนาดใหญ่ มีหลังคา ส่วนพิธีเผาก็จะนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาเดินนำหน้าศพ พร้อมจัดหาเพลงบรรเลงนำขบวนแห่ศพ หลังจากเผาศพแล้ว 7 วัน จึงทำบุญเลี้ยงพระที่บ้าน เรียกว่า “แฮนหอมหลวง” แปลว่า การทำบุญให้กับผู้ตาย และญาติผู้ตายก็จะทำบุญอีกครั้งหนึ่งในช่วงเดือน 11 ตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ ถึง 14 ค่ำ ในวันใดวันหนึ่งก็ได้ เรียกว่า “แฮนหอมโก่จา”

ส่วนการทำศพพระภิกษุ หรือเจ้าอาวาสจะมีพิธีชักศพ โดยเจ้าภาพจะเอาศพใส่โลงขึ้นไปวางไว้บนแท่นสูง ซึ่งที่ตั้งโลงศพจะมีซุงทั้งต้นเป็นฐานรองรับข้างล่างไว้ อนึ่ง ชาวบ้านที่มาช่วยในงานแบ่งเป็นพวกบ้านเหนือ และพวกบ้านใต้ เหล่าชาวบ้านจะมาช่วยกันฉุดชักเย่อศพ โดยทำพิธีเช่นนี้อยู่ถึง 7 วัน เรียกว่า “ประเพณีปอยล้อ” ความมุ่งหมายที่กระทำเช่นนี้ ก็เพื่ออาลัยถึงคุณงามความดีของผู้ตาย ไม่อยากให้ใครเอาศพของผู้ตายไป ในทางกลับกัน อีกฝ่ายหนึ่งต้องการให้ผู้ตายได้พ้นทุกข์ จึงมาช่วยกันชักศพเพื่อนำไปเผา ซึ่งท้ายที่สุดแล้ว พวกที่ต้องการนำไปเผาก็จะเป็นฝ่ายชนะ

โดยสัญลักษณ์หนึ่งที่สำคัญที่ปรากฏในงานศพของชาวล้านนา นั่นก็คือ ตุง (ธง) สามหาง ใช้ในงานอวมงคล เป็นธงสัญลักษณ์นำหน้าขบวนศพไปยังป่าช้า ซึ่งจะมีปู่อาวจารย์เป็นผู้แบกตุงสามหางที่มีรูปร่างลักษณะเหมือนคน ตั้งแต่เอวลงไปจะเป็น 3 หาง ประการสำคัญ ตุงสามหางเปรียบได้กับปริศนาธรรม หมายถึง ไตรวิภู อันเป็นวงจรแห่งทุกข์ 3 ส่วน เกิดขึ้นเป็นเหตุเป็นผลต่อเนื่องกันไป เริ่มจากกิเลสวิภู คือ วงจรส่วนกิเลส เป็นผลให้เกิดกรรมวิภู คือ วงจรส่วนกรรม และเป็นผลให้เกิด วิปากวิภู คือ วงจรส่วนวิปาก วนเวียนอย่างไม่จบสิ้น นัยหนึ่งอาจสื่อถึงไตรลักษณ์ ซึ่งได้แก่ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความมีใช้ตัวตนที่แท้จริง อีกทั้งยังเป็นเครื่องเตือนสติให้ได้คิด อนึ่ง การถือตุงสามหางนิยมให้

ผู้ที่มีความประพฤติดีมีศีลธรรมเป็นผู้ถือ ส่วนความเชื่อเรื่องตุงสามหางนี้มีหลากหลาย อาทิ เมื่อคนเราละสังขารไปแล้ว จะต้องไปรับกรรมที่ตนทำไว้ขณะยังมีชีวิตอยู่ หรือความเชื่อเรื่องการไหว้พระธาตุเกตุแก้วจุฬามณีที่อยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งใช้ตุงสามหางเป็นเครื่องสักการบูชา

ข้อเสนอแนะ

1. สร้างแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเรื่องตุงในล้านนาอย่างยั่งยืน เพื่อไม่ก่อให้เกิดการทำลายสังคม ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน
2. ส่งเสริมให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมการท่องเที่ยวเรื่องตุงในล้านนา รวมถึงเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงจากกิจกรรมการท่องเที่ยว
3. บรรยายหรือให้ความรู้เรื่องตุงในล้านนาให้แก่บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระภิกษุสงฆ์ เนื่องจากเป็นสื่อสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา
4. เผยแพร่งานศิลปะทุกแขนงที่เกี่ยวข้องกับตุงในล้านนาให้แก่เยาวชน

References

- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2553). *เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา*. พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2553). *ความรัก ความรู้ ความตาย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน และสมภาร พรหมทา. (2552). *มนุษย์กับศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูกลัปปาณธรรมโฆษ. (2554). การศึกษาคติธรรมจากประเพณีงานศพ กรณีศึกษาชุมชนตำบลตรวจ อำเภอสรีนคร จังหวัดสุรินทร์. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนดรมหาบัณฑิต*. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2552). *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิโรจน์ อคฺคธมฺโม. (2554). คุณค่าประเพณีปอยล้อล้านนา กรณีศึกษาพระครูการุณยธรรมนิवास. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนดรมหาบัณฑิต*. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอธิการบุญจันทร์ อันไฮ. (2553). *ความเชื่อพิธีกรรมและรูปแบบการจัดงานศพโดยชุมชนมีส่วนร่วมที่มีผลต่อเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา*. วารสารอีสานศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม.

พระอธิการพิพัฒน์พงษ์ ฐานวุฑโฒ. (2554). *ความเปลี่ยนแปลงการจัดงานศพของชาวพุทธกรณีศึกษาบ้านหมื่น ตำบลนาปรัง อำเภอบึง จังหวัดพะเยา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิเชฐ สายพันธุ์. (2557). *ชาติพันธุ์เสรีนิยม*. จัดพิมพ์โดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. กรุงเทพมหานคร : หจก.ภาพพิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. พิมพ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เนื่องในงานมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ 12 สิงหาคม 2535. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2552). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. นครปฐม : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน.(2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วิทยากร เชียงกุล. (2557). *เพื่อการปฏิรูปมนุษย์และสังคมอย่างลึกซึ้ง*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว.

สากล จริยวิทยานนท์. (2549). *มองภูมิปัญญาล้านนาผ่านตุง*. วารสารพัฒนาสังคม. 8 (2) : 177-178.

เสฐียรโกเศศ และนาคะประทีป. (2551). *ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของเสฐียรโกเศศ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม.

Banjomyut. *ประเภทของตุง: ตานก่วยสลาก*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : banjomyut.com/library...n-2/tangoysalak/08.html [18 ตุลาคม 2564].

Zcooby. *ตุง 3 ทาง คืออะไร? ความหมายของตุงสามหาง พร้อมวิธีทำ*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://www.zcooby.com/toong-3-tail/> [23 เมษายน 2565].

การจัดการสวัสดิการแม่และเด็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น Maternal and Child Welfare Management of Local Administrative Organizations

ไทมณี ไชยฤทธิ์ Thaimanee Chaiyarit

กองกำกับการ 2 กองบังคับการฝึกพิเศษ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน

Places Plaeng Yao Community Organization Government Organization.

Dr.thai_99@hotmail.com

Haripunchai Review 28/11/2022

Haripunchai Review 19/01/2023

บทคัดย่อ

การจัดการสวัสดิการแม่และเด็กในกฎหมายว่าด้วยพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 และอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองความเป็นมารดา ค.ศ. 2.000 (พ.ศ. 2543) ในการคุ้มครองความเป็นมารดาตามการจัดลำดับความสำคัญในข้อ 1 เช่น คุณแม่ตั้งครรภ์มีสิทธิลาคลอดบุตรลูกจ้างทุกประเภทซึ่งเป็นหญิงตั้งครรภ์มีสิทธิลาคลอดได้ตามกฎหมายแรงงาน ได้ค่าคลอดบุตร และได้ค่าสงเคราะห์บุตร สำหรับเด็กจะได้รับ การบริการด้านการเลี้ยงดู การบริการด้านการส่งเสริมพัฒนาการ การบริการด้านจิตวิทยา การบริการด้านสังคมสงเคราะห์ และการบริการด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการ เป็นต้น ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วไทยต้องให้ความสำคัญและตระหนักถึงบทบาทที่สามารถช่วยเหลือและส่งเสริมส่วนต่าง ๆ ที่แม่และเด็กที่ขาดหรือต้องการได้รับความสงเคราะห์ตามสิทธิที่ควรจะได้รับ ได้แก่ 1.การรักษา ดูแลและคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของแม่และเด็ก 2.การส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างครบถ้วนทั้งแม่และเด็ก ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา 3.การจัดทีมงานด้านสาธารณสุขหรือทำงานร่วมกันเพื่อการดูแลสุขภาพอนามัย พัฒนาการเด็ก และสุขภาพของแม่ 4.การจัดงบประมาณอย่างเพียงพอตามแผน กิจกรรมและโครงการในรอบปี 5. การสงเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตในแต่ละเดือนหรือตามความจำเป็นของแม่และเด็ก และ 6. การช่วยเหลือให้สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานแห่งรัฐอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : การจัดการสวัสดิการ, แม่และเด็ก, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.

Abstract

The management of maternal and child welfare is defined in the Early Childhood Development Act B.E. 2562 and convention on the protection of maternity C.E. 2000 (B.E. 2543) in the protection of maternity according to the priorities in item 1, such as the pregnant mothers are entitled to maternity leave; all types of employees who are pregnant women by entitling to maternity leave under labor law, maternity allowance and child allowance for children who will receive parenting services, development promotion services, psychological services, social work service, health and nutrition services etc. Local government organizations all over Thailand must pay attention and realize the role that can help and promote a variety of mothers and children who lack or need to receive assistance according to the right they should receive, including 1. Treatment, care and protection of safety in life and property of mother and child, 2. The promoting quality of life both mother and child entirely through physically, mentally, emotionally, socially and intellectually, 3 . Organizing a public health team or work together to take care of occupational health, child development and mother's health, 4. Sufficient budget allocation according to activity plan and projects in a year, 5 . Supporting requisite that promote to living each month or according to the needs of the mother and child, and 6. Helping to gain proper access to fundamental state properly.

Key words: Welfare management, Mother and Child, Local Government Organizations.

บทนำ

สังคมไทยในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเกิดจากแนวคิดการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย และจากการพัฒนาที่ก่อให้เกิดการเจริญเติบโตที่ไม่สมดุล ระหว่างภาคเศรษฐกิจและสังคม ระหว่างเมืองและชนบท โอกาสระหว่างคนรวยและคนจน ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของ คนในสังคมในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น การกระจายรายได้ที่ไม่ทั่วถึง

โอกาสการเข้ารับบริการ จากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโอกาสทางการศึกษาที่จะนำไปสู่ การทำมาหาเลี้ยงชีพในอนาคตส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และทำให้ต้องตกอยู่ในภาวะด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเรื้อรัง โดยจะเห็นได้ว่า คนยากจนในสังคมมีส่วนแบ่งของ รายได้น้อยมาก การที่ต้องทุ่มเทเวลาที่มีอยู่ทั้งหมดเพื่อการเพิ่มรายได้ของครอบครัวทำให้ไม่มี เวลาในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนลูก สอนตัวเด็กเองก็ตกอยู่ในสภาพด้อยโอกาสต่อจากพ่อแม่ผู้ปกครอง โดยต้องตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม การพัวพันกับแหล่งอบายมุข และเผชิญกับปัญหาความรุนแรงต่อครอบครัวซึ่งเป็นภัยต่อการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม (พระบัณฑิต สิทธิพล.2553 : 8-9) อย่างไรก็ตามสถิติครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีแนวโน้มสูงขึ้น และเป็นไปในทางเดียวกันกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เช่น ความยากจน ความเครียดการเลี้ยงดูบุตร ที่อยู่อาศัย สุขภาพ ทัศนคติที่เป็นอคติของสังคม การจัดสวัสดิการสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเป็นการปรับตัวของรัฐในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่เกิดขึ้น และสร้างสังคมที่มีความมั่นคงในอนาคต ระบบสวัสดิการทำหน้าที่ในการรองรับความต้องการครอบครัวในยามที่มีความยากลำบาก หรือประสบอุปสรรคในชีวิต เพื่อให้สามารถ“ตั้งหลัก”และมีการจัดการกับชีวิตที่เปลี่ยนไปได้ดีขึ้น สิ่งที่รัฐบาลในประเทศต่าง ๆ ในการศึกษาเน้นดำเนินการคือ การให้สมาชิกครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีงานทำ มีรายได้มากขึ้น รวมทั้งจัดบริการและช่วยเหลือในการเลี้ยงดูเด็ก เพื่อสนับสนุนให้ผู้เป็นบิดา มารดา สามารถออกมาทำงานนอกบ้านได้มากขึ้นนอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาระบบบริการสวัสดิการทางสังคมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ สวัสดิการครอบครัว สวัสดิการเด็กสวัสดิการสำหรับผู้สูญเสีย สวัสดิการด้านการจ้างงาน มาตรการด้านแรงงาน และมาตรการทางภาษี ถูกนำมาใช้ประกอบร่วมกับนโยบายด้านสวัสดิการสังคม สำหรับประเทศไทยการจัดสวัสดิการสังคมของรัฐยังตอบสนองต่อความต้องการของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวได้ไม่สมบูรณ์ รวมทั้งรัฐเองก็ไม่ได้ให้ความสำคัญในเชิงนโยบายอย่างชัดเจน(สุรีย์พร พันพื้ง และกมลพรรณ พันพื้ง. 2552 : 138) นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านอนามัยแม่และเด็ก คือ อัตราส่วนการตายมารดา ในปี 2558 อยู่ที่ 20.0 ต่อการเกิดมีชีพแสนคน โดยสาเหตุการตายส่วนใหญ่มาจากการตกเลือดหลังคลอด หญิงวัยเจริญพันธุ์ อายุ 15 ปีขึ้นไป มีภาวะโลหิตจางร้อยละ 29.8 หญิงตั้งครรภ์มีภาวะโลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็กร้อยละ 39.0 มีการตายของทารกอันเนื่องมาจากภาวะความพิการแต่กำเนิดร้อยละ 7 เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการไม่สมวัย ร้อยละ 27.3 ทารกคลอดก่อนกำหนดร้อยละ 10.4 ทารกแรกเกิดน้ำหนักต่ำกว่า 2.500 กรัม ร้อยละ 10.4 ทารกมีภาวะแทรกซ้อนหลังคลอดร้อยละ 18.2 หรือ เกือบ 1 ใน 5 ของเด็กที่คลอด อัตราการเลี้ยงลูกด้วย นมแม่อย่างเดียวย่าง

น้อย 6 เดือน มีเพียงร้อยละ 23.9 เด็กปฐมวัยขาดสารอาหารร้อยละ 16.8 มีภาวะเตี้ย ร้อยละ 8.2 มีภาวะอ้วนร้อยละ 10.6 มีรูปร่างไม่สมส่วนร้อยละ 35.3 เด็กปฐมวัยมีฟันผุสูงโดยเฉพาะ เด็กกลุ่มอายุ 3 ปีฟันน้ำนมผุร้อยละ 52.3 เด็กกลุ่มอายุ 5 ปีมีฟันน้ำนมผุร้อยละ 78.5 และมีฟันแท้ ร้อยละ 52.3 (ปิยะสกล สกลสัตยาทร. 2560) นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่น ๆ ที่ยังคงเกิดขึ้นและยังคงแสวงหาแนวทางการจัดสวัสดิการต่อไป

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 ได้ระบุบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการสวัสดิการเพื่อการดูแลแม่และเด็กปฐมวัยในมาตรา 6 ระบุว่า ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่เกี่ยวข้อง มีการกิจกรรมกันดำเนินการเพื่อให้มีการพัฒนาเด็กปฐมวัย และดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐาน และแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามที่คณะกรรมการกำหนด รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยจัดให้เด็กปฐมวัยซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการพัฒนาตามมาตรฐาน และแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับ การพัฒนาเด็กปฐมวัยดังกล่าว ประกอบกับหมวด 3 แผนพัฒนาเด็กปฐมวัย มาตรา 20 วรรค (1) แผนงานและโครงการของหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการใช้ งบประมาณด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นระบบ (2) การบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินการตามแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย นอกจากนี้ในหมวด 4 การพัฒนาเด็กปฐมวัย มาตรา 24 ระบุว่า สถานพยาบาลของหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือภาคเอกชน ที่มีหน้าที่ให้บริการสาธารณสุขแก่หญิงตั้งครรภ์และเด็กปฐมวัย ต้องจัดให้มีการให้บริการสุขภาพแก่ มารดาและบุตรอย่างทั่วถึง โดยให้บริการวางแผนครอบครัว การอนามัยเจริญพันธุ์ การฝากครรภ์ การเตรียมความพร้อมการเป็นบิดามารดา ตลอดจนให้บริการการสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน การส่งเสริม โภชนาการ การส่งเสริมพัฒนาการ และการส่งเสริมการให้นมมารดาแก่บุตรตั้งแต่แรกเกิดอย่างน้อย หกเดือน มาตรา 26 หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือภาคเอกชน ที่มีหน้าที่ใน การพัฒนาเด็กปฐมวัย ต้องจัดสวัสดิการและให้บริการด้านการคุ้มครองสิทธิแก่เด็กปฐมวัย รวมทั้ง ติดตามดูแลเด็กปฐมวัยให้ได้รับสวัสดิการและบริการด้านการคุ้มครองสิทธิอย่างทั่วถึง และ มาตรา 27 นอกจากการดำเนินการตามมาตรา 24 มาตรา 25 และมาตรา 26 หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ที่มีหน้าที่ให้บริการสาธารณสุข จัดการศึกษา และจัดสวัสดิการและให้บริการด้านการคุ้มครองสิทธิแก่เด็กปฐมวัย ต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้ 1) ให้ความรู้

ส่งเสริมทักษะ และสร้างเสริมเจตคติที่ดีแก่ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยและบุคคลอื่น 2) จัดให้มีการคัดกรองที่เป็นระบบและได้มาตรฐานเพื่อค้นหาเด็กปฐมวัยที่พิการหรือ มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม หรือสติปัญญา หรือเด็กปฐมวัยที่ไม่มีผู้ดูแลหรือ ด้อยโอกาส หรือเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพัฒนาเป็นพิเศษอย่างทันทั่วทั้งที่(ดูเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562) เพราะฉะนั้น บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอยู่อาจจะสามารถจัดสวัสดิการได้บางส่วนที่อยู่ขอบเขตอำนาจ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การจัดสวัสดิการจำเป็นต้องขยายกระบวนการวิธีการที่หลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เพราะฉะนั้น การจัดการสวัสดิการแม่และเด็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นบทบาทสำคัญของท้องถิ่นที่ต้องเข้าไปดูแลและจัดสวัสดิการเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและคุณภาพชีวิตทั้งแม่และเด็กอย่างชัดเจน ที่เป็นการสร้างแผนการจัดการให้ครอบคลุมทุกบริบทของประชาชนและช่วยสร้างสมาชิกใหม่ในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งกาย จิต สิ่งแวดล้อมและสัมพันธภาพทางสังคมให้ดีที่สุดเท่าที่สามารถจะพัฒนาทุกช่วงวัยได้ตรงกับความต้องการ อีกทั้งผู้บริหารเด็กสมาชิกทั้งสังคมนั้น เพื่อยกระดับองค์ความรู้ไปสู่การดูแลอย่างสร้างสรรค์ได้ในอนาคต

การจัดการสวัสดิการแม่และเด็ก

การจัดสวัสดิการให้กับแม่และเด็กเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างมากของสังคมไทยปัจจุบันที่แม่และเด็กมีความต้องการหลากหลายอย่างด้วยกัน ทั้งนี้ ความต้องการดังกล่าวอาจไม่ได้เรียกร้องไปยังสังคมและชุมชน แม้ว่าหน่วยงานภาครัฐอาจจะมีกฎหมายและให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ มากมายแล้วก็ตามแต่ด้วยบริบทความต้องการดังกล่าวอาจแตกต่างกันด้วยบริบทเชิงพื้นที่และฐานะทางสังคมทำให้การคิดค้นแผน กิจกรรมและโครงการอาจต้องสอดคล้องกับความต้องการขั้นพื้นฐานและความต้องการการอุดหนุนของสมาชิกสังคมทำให้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างระดมการช่วยเหลือได้บางส่วนก็นับได้ว่า เป็นผลดีต่อแม่และเด็กในปัจจุบัน แต่ถึงอย่างไรก็ตามการช่วยเหลือดังกล่าวอาจยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่จึงต้องแสวงหาแนวทางการจัดสวัสดิการต่อไปซึ่งผู้เขียนได้หยิบยกหลักการและแนวทางมาสังเคราะห์ไว้ ดังต่อไปนี้

การจัดการสวัสดิการแม่

อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองความเป็นมารดา ค.ศ. 2000 (พ.ศ. 2543) ในการคุ้มครองความเป็นมารดาตามการจัดลำดับความสำคัญในข้อ 1 นั้น ILO ได้นำอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองความเป็นมารดา ค.ศ. 2000 ซึ่งเป็นอนุสัญญาฉบับที่ 183 มาใช้โดยอนุสัญญาได้ครอบคลุมประเด็นเช่น

กำหนดระยะเวลาของการลาคลอด 14 สัปดาห์ สิทธิประโยชน์ที่เป็นตัวเงิน ช่องทางเข้าถึงการรักษาพยาบาล การดูแลก่อนคลอดบุตรขณะคลอดบุตรและภายหลังคลอดบุตรและการรักษาในโรงพยาบาลตามความจำเป็น การคุ้มครองสุขภาพอนามัยสิทธิ การให้นมบุตร การคุ้มครองการจ้างงานและการไม่เลือกปฏิบัติ การคุ้มครองสุขภาพอนามัยทางสังคม การคุ้มครองสุขภาพอนามัยทางสังคม ดังนั้น ILO ให้ความสำคัญกับหลายประเด็นโดยเฉพาะที่อยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ (mandate) ของ ILO เพื่อให้ ความช่วยเหลือและสนับสนุนการคุ้มครองคนตั้งครรภ์ เช่น การปรับปรุงการคุ้มครองความเป็นมารดาและสุขภาพอนามัยในสถานที่ทำงาน การคุ้มครองสุขภาพอนามัยทางสังคม และปรับปรุงสุขภาพอนามัยมารดา

โดย ILO ได้จัดลำดับความสำคัญสำหรับการดำเนินการเพื่อปรับปรุงอนามัยของมารดาในการทำงาน 3 ด้าน (กลุ่มงานมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ. 2554 : 2-4) ได้แก่ 1. การปรับปรุงสุขภาพอนามัยและการคุ้มครองความเป็นมารดาในสถานที่ทำงาน 2. การดำเนินการการขยายการดำเนินการและการปรับปรุงการคุ้มครองสุขภาพอนามัยทางสังคม และ 3. การส่งเสริมงานที่มีคุณค่าเพื่อคนทำงานด้านสุขภาพอนามัย นอกจากนี้ประเทศไทยได้มีสิทธิการลาคลอด สิทธิประกันสังคมค่าคลอดบุตร & เงินสงเคราะห์บุตรตามกฎหมาย (สำนักงานประกันสังคม. ออนไลน์) ดังนี้

1. คุณแม่ตั้งครรภ์มีสิทธิลาคลอดบุตรครั้งหนึ่ง โดยได้รับเงินเดือน 90 วัน ซึ่งนับรวมวันหยุดราชการด้วย การลาคลอดบุตรสามารถลาในวันคลอด ลาก่อน หรือลาหลังวันคลอดก็ได้ แต่เมื่อรวมกันแล้วจะต้องไม่เกิน 90 วัน ในกรณีที่ได้รับอนุญาตให้ลาคลอดและได้หยุดราชการไปแล้ว แต่คุณแม่ยังไม่ได้คลอดบุตรตามกำหนด หากประสงค์จะขอลอนวันลาคลอดบุตรที่หยุดไป ให้ผู้มีอำนาจอนุญาตถอนวันลาได้ โดยให้ถือว่าวันที่หยุดไปแล้วนั้นเป็นวันลากิจส่วนตัว

2. ลูกจ้างทุกประเภทซึ่งเป็นหญิงตั้งครรภ์มีสิทธิลาคลอดได้ตามกฎหมายแรงงาน โดยที่คุณแม่สามารถลาเพื่อคลอดบุตรในครรภ์หนึ่งได้ไม่เกิน 90 วัน

3. ค่าคลอดบุตร คุณแม่ที่เป็นผู้ประกันตนสามารถเบิกค่าคลอดบุตรได้จากสำนักงานประกันสังคมในอัตราเหมาจ่าย 13,000 บาทต่อการคลอดบุตร 1 ครั้ง

4. ค่าสงเคราะห์บุตร คุณแม่ที่ได้รับสิทธินี้จะต้องจ่ายเงินสมทบมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 12 เดือน ภายในระยะเวลา 36 เดือน (3 ปี) ก่อนเดือนที่มีสิทธิจะได้รับประโยชน์ทดแทน โดยคุณแม่จะได้รับเงินสงเคราะห์บุตรแบบเหมาจ่ายเดือนละ 400 บาทต่อบุตร 1 คน โดยอายุของบุตรที่อยู่ในเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดจะต้องมีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปีบริบูรณ์

การจัดสวัสดิการเด็ก

การจัดสวัสดิการเด็กอาจจะเป็นลักษณะของการบริหารภายในเทศบาลที่พยายามเข้าไปเติมเต็มในสิ่งที่เด็กขาดหายหรือต้องการความช่วยเหลืออย่างหนึ่งอย่างใด (ชนิตนารถ เจริญเนื่อง.มปป : 1-3) ดังนี้

1) บริการด้านการเลี้ยงดู ได้แก่ บริการด้านปัจจัยสี่ การฝึกกิจวัตรประจำวัน และการจัดพี่เลี้ยงดูแลเด็กตามเรือนนอน

2) บริการด้านการส่งเสริมพัฒนาการ ได้แก่ การนวดสัมผัส กายภาพบำบัด การส่งเสริมการศึกษา การจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม การจัดศูนย์การเรียนรู้เด็กปฐมวัย การจัดฝึกกิจกรรมส่งเสริมประสบการณ์ชีวิต และกิจกรรมตามประเพณี และการกระตุ้นส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ได้แก่ กล้ามเนื้อมัดเล็ก กล้ามเนื้อมัดใหญ่ จิตใจ-อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

3) บริการด้านจิตวิทยา ได้แก่ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็ก การวัดพัฒนาการเด็ก และการจัดทำกลุ่มกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางอารมณ์

4) บริการด้านสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ การให้การคุ้มครองเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 การจัดทำทะเบียนประวัติเด็ก การดำเนินการด้านทะเบียนราษฎรเด็ก การติดตามประวัติเด็ก การประสานงานจัดหาครอบครัวบุญธรรม การส่งเด็กกลับคืนสู่ครอบครัวเดิม การติดตามผล การจัดหาอาสาสมัครเลี้ยงดูเด็ก การให้คำปรึกษาครอบครัว และการดำเนินงานด้านครอบครัวอุปการะ

5) บริการด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการ ได้แก่ การจัดอาคารแยกเด็กป่วย การจัดแพทย์ตรวจรักษาเด็กป่วย การให้ภูมิคุ้มกันโรคที่จำเป็นและภูมิคุ้มกันโรคเฉพาะ การส่งเสริมภาวะโภชนาการการส่งเด็กไปรับการตรวจรักษาที่โรงพยาบาล และการให้สุศึกษาแก่พี่เลี้ยง รวมทั้งการจัดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็ก เช่น โครงการพัฒนาการสมวัย โครงการครอบครัวอุปการะ โครงการนวัตกรรม Toys Bank โครงการพลังอาสาสมัครสร้างสุขให้เด็กในสถานสงเคราะห์ โครงการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมในโครงการตำบลต้นแบบ เป็นต้น

แนวทางการพัฒนางานด้านการจัดสวัสดิการสังคมและการสังคมสงเคราะห์ของสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนบางแห่งก็สามารถจัดแบ่งการทำงานออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการจัดการองค์กรและการบริหาร ได้แก่ การพัฒนาการดำเนินงานในการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม โดยแต่งตั้งคณะทำงานในการดำเนินงานการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และ

ขยายผลการจัดบริการให้ความรู้แก่ชุมชนสังคมให้มากยิ่งขึ้น และการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ (บ้านช่วยกัน) โดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้การดำเนินงานของสถานสงเคราะห์ และให้บริการองค์ความรู้เกี่ยวกับปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งและคุณแม่วัยใสให้แก่ชุมชน

2) ด้านบุคลากร ได้แก่ การปรับเงินเดือนค่าจ้างและค่าตอบแทนพิเศษ รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรที่เป็นลูกจ้างชั่วคราว และการขอรับการสนับสนุนจากภายนอกในรูปแบบของอาสาสมัครดูแลเด็กและอื่น ๆ

3) ด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ การขอรับการสนับสนุนงบประมาณของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการและหน่วยงานภายนอกเพื่อปรับพื้นที่ด้านหลังให้เป็นพื้นที่สนามที่เหมาะสมกับเด็ก

4) ด้านบริการและกิจกรรมสำหรับเด็ก ได้แก่ การใช้แนวทางต้นทุนชีวิตเป็นเครื่องมือพัฒนาความคิด สติปัญญา เหตุผล เพื่อช่วยให้เด็กรู้จักคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาด้วยตนเองได้ต่อไป การใช้แนวทางมอนเตสซอรี พัฒนาเด็กอนุบาล (อายุ 3-6 ปี) และการฝึกวินัยให้แก่เด็ก

5) ด้านตัวเด็ก ได้แก่ การอบรมให้ความรู้เรื่องการส่งเสริมพัฒนาการและส่งเสริมสุขภาพเด็กให้แก่ผู้ดูแลเด็กเพื่อให้มีสมรรถนะในการดูแลเด็กกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มพิเศษ การปรับวิธีการเลี้ยงดูเด็ก เน้นความผูกพันระหว่างผู้ดูแลเด็กและเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับความอบอุ่นอันจะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการที่ดี และมีสุขภาพแข็งแรง การเชิญวิทยากรมาอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรในเรื่องจิตวิทยาเด็กและการปรับพฤติกรรมเด็ก และการส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมเรื่องภาวะโภชนาการกับหน่วยงานภายนอก (องค์กรบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง จังหวัดตรัง.ออนไลน์)

นอกจากนี้ยังมีประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่อง การกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินงานและบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ พ.ศ. 2557 ข้อ 7(3) ได้กำหนดกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการรักษาพยาบาลระดับปฐมภูมิเชิงรุก ของศูนย์เด็กเล็กหรือศูนย์ชื่ออื่นที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาและดูแลเด็กเล็กในชุมชน หรือศูนย์พัฒนาและฟื้นฟูคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและคนพิการ หรือศูนย์ชื่ออื่นที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาและฟื้นฟูคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและคนพิการในชุมชน โดยจัดสรรเงินไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ของเงินรายรับของกองทุนในแต่ละปีงบประมาณ ซึ่งบทบาทของกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ในการสนับสนุนส่งเสริมศูนย์ดูแลเด็กเล็ก ผู้สูงอายุ และคนพิการ เช่น สนับสนุนศูนย์ดูแลเด็กเล็ก ผู้สูงอายุ คนพิการให้มีกิจกรรมด้านการสร้าง

เสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการรักษาพยาบาลระดับปฐมภูมิเชิงรุก การสนับสนุนแผนงาน หรือโครงการและงบประมาณ การสนับสนุนและประสานความร่วมมือกับหน่วยงานสาธารณสุข หน่วยงาน องค์กรอื่นและประชาชนกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ การสนับสนุนให้ศูนย์ดูแลเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างเครือข่าย การพัฒนาศักยภาพและเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมด้านการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการรักษาพยาบาลระดับปฐมภูมิเชิงรุกให้แก่เด็กเล็ก ผู้สูงอายุ และคนพิการ ของกองทุน(สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.).2557 : 78-79)

กล่าวได้ว่า การจัดการสวัสดิการแม่และเด็กเป็นไปตามเงื่อนไขขององค์การระหว่างประเทศ ที่ทุกประเทศทุกปฏิบัติในฐานะผู้ผลิตประชากรโลกให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีแม้ว่า หลักการปฏิบัติกับปรากฏการณ์ที่เกิดจะสวนทางกันอย่างมากก็ตามซึ่งหากหลายประเทศในการดูแลแม่และเด็กยังไม่ถึงกับมีคุณภาพชีวิตมากนักหรือบางประเทศยังขาดการเอาใจใส่ต่อหลักการปฏิบัติดังกล่าวก็ตามแต่ด้วยการผลักดันกฎหมายระหว่างประเทศย่อมทำให้แม่และเด็กได้รับการคุ้มครองมากขึ้น สำหรับประเทศไทยก็เป็นสมาชิกภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองความเป็นมารดา ค.ศ. 2000 ทำให้ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดแต่ถึงอย่างไรก็ตามเงื่อนไขทางงบประมาณยังไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการมากนักที่ไม่สามารถเข้าไปดูแลได้อย่างรอบด้านและครอบคลุมทุกคน อีกทั้งบุคลากรที่เข้าไปดูแลยังขาดความเชี่ยวชาญและขาดงบประมาณสนับสนุนหลายประการ อีกทั้ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แม้ว่าจะมีหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงแต่ด้วยภาระกิจมากมายทำให้ยังไม่มีแผนการจัดสวัสดิการได้อย่างเป็นรูปธรรมมากนักนอกจากนี้การขอรับความช่วยเหลือจากกรมพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แม้ว่าจะบางท้องถิ่นจะมีแผน กิจกรรมและโครงการแล้วก็ตาม แต่หากการจัดสวัสดิการก็ยังคงต้องยกระดับการดูแล การพัฒนาสุขภาพะ สภาพจิต และการเข้าถึงเชิงพื้นที่อีกมาก จึงมีแนวทางและนโยบายให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นที่สามารถดูแลจำนวนแม่และเด็กในพื้นที่ของตนเองได้อย่างครบถ้วนทุกบริบทที่เป็นอยู่ของแม่และเด็ก

การจัดการสวัสดิการแม่และเด็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยกระจายอยู่ทั่วประเทศที่สามารถทำงานภายใต้งบประมาณที่มีอยู่แม้ว่าจะไม่สมบูรณ์มากนักแต่มีความจำเป็นต้องดำเนินภายใต้แผนแม่บทของประเทศที่จะช่วยให้แม่และเด็กได้รับความคุ้มครองอย่างรอบด้วย ทั้งการดูแล การช่วยเหลือสวัสดิการด้านต่าง ๆ การส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก การบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิ์แม่ที่

ตั้งครรภ์ รวมทั้งช่วงเวลาอนุบาลเด็กที่เกิดเป็นสมาชิกของสังคม รวมทั้งการขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านให้เข้ามาช่วยเหลืออย่างทันถ่วงทีเพื่อการดูแลรักษา พัฒนาและฟื้นฟูแม่และเด็กให้ดีที่สุดเท่าที่สามารถกระทำได้นอกจากนี้ยังต้องบริหารจัดการงบประมาณในรอบปีอย่างเพียงพอต่อความต้องการที่หลากหลายอันเป็นกระแสแห่งการเรียกร้องไปยังองค์กรท้องถิ่นทุกระดับให้เข้ามาสนใจ ตระหนักและให้ความสำคัญต่อแม่และเด็กมากยิ่งขึ้นซึ่งควรดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้

1.การรักษา ดูแลและคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของแม่และเด็ก โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานองค์กรหรือบริษัทต่าง ๆ ต้องให้ความสำคัญคุ้มครอง ดูแล และรักษาความปลอดภัยของผู้เป็นแม่เป็นสิทธิในการทำงานในที่ปลอดภัยและมีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ถูกสุขอนามัย ซึ่งภาครัฐ นายจ้าง และลูกจ้าง (ไตรภาคี) หรือ นายจ้าง และลูกจ้าง (ทวิภาคี) ร่วมกันส่งเสริมให้มีความปลอดภัยในการทำงาน โดยยึดหลักการป้องกันเป็นสำคัญ เช่น จัดให้มีสถานที่ทำงาน เครื่องมือ อุปกรณ์ และกระบวนการทำงานที่ปลอดภัยปราศจากความเสี่ยงต่อสุขภาพ จัดให้มีการควบคุมอันตรายจากสารเคมี กายภาพ และชีวภาพ ให้อยู่ในระดับปลอดภัยต่อสุขภาพ และจัดหาอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (PPE) ที่เหมาะสม จัดให้มี PPE เพียงพอต่อผู้ปฏิบัติงาน จัดให้มีการเตรียมพร้อมในการตอบโต้เหตุฉุกเฉิน และจัดให้มีการอบรมและให้ข้อมูลด้านความปลอดภัยแก่ผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้อง เป็นต้น (จุฬามาศ ทรัพย์สินประดิษฐ์ และจุฬาสิริ โรหิตรัตนนะ. ออนไลน์) ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องดูแลประชากรในพื้นที่ที่มีแม่และเด็กจะต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตให้สามารถอภิบาลเด็กอย่างปลอดภัยจากโจรกรรม อาชญากรรมในพื้นที่ให้มากที่สุดด้วยพัฒนาชุดรักษาความปลอดภัย 24 ชั่วโมงมุ่งตรงสู่การคุ้มครองทางกายภาพภายนอกเป็นเบื้องต้นที่ทำให้เกิดความอุ่นใจและสบายใจให้กับแม่และเด็ก รวมทั้งการป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ

2.การส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างครบถ้วนทั้งแม่และเด็ก ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพราะการดูแลสุขภาพและสุขอนามัยในเด็กแรกเกิดถึงช่วงอายุ 5 ปีเป็นช่วงระยะเวลาที่เด็กเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วมากเป็นช่วงเวลาสำคัญที่สุดของการสร้างรากฐานชีวิตและจิตใจของมนุษย์ นอกจากร่างกายจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วแล้วสมองของเด็กก็เจริญเติบโตสูงสุดในช่วงวัยนี้ด้วย ผู้ปกครองส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญกับเด็กในการส่งเสริมการเจริญเติบโต ทางด้านร่างกาย เช่น รับประทานอาหาร น้ำหนัก ส่วนสูง และปล่อยให้พัฒนาการของเด็กเกิดขึ้นเองตามวัยแต่ในปัจจุบันความรู้จากการศึกษาและความตื่นตัวในวิทยาการสมัยใหม่ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กมาก

ขึ้นจะส่งผลให้เด็กเติบโตขึ้นอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. มปป : 10) ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจะต้องดำเนินการได้แก่ 1.การสร้างการรับรู้และความเข้าใจกระบวนการประเมินให้เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือทั้งผู้ปกครอง หน่วยงาน และองค์กรอื่น ๆ 2. จัดสรรงบประมาณหรือบูรณาการงบประมาณอย่างเพียงพอและร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ 3. ประสานความร่วมมือในลักษณะภาคีเครือข่ายดำเนินในระดับพื้นที่อย่างทั่วถึง 4. มีการกำกับติดตาม สรุปผลร่วมกันอย่างต่อเนื่องประจำปี (กระทรวงสาธารณสุข. 2564 : 2) ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการประเมินผลแม่และเด็กทุกปีเพื่อจัดทำข้อสรุปผลการประเมิน รวมทั้งการปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการเตรียมการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่มีเป้าหมายเพื่อการยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในภาพรวมทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน

3.การจัดทีมงานด้านสาธารณสุขหรือทำงานร่วมกันเพื่อการดูแลชีวนามัย พัฒนาการเด็กและสุขภาพของแม่ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับอาจจะต้องจัดตั้งทีมพัฒนาแม่และเด็ก เช่น ในระดับตำบล มีประธานคือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือกำนัน ตำบลก็ได้ หรืออาจจะเป็นรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้ ขึ้นกับบริบทของพื้นที่เอง ส่วนสมาชิกในทีมประกอบด้วย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้อำนวยการโรงเรียน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มแม่บ้าน พระสงฆ์ ครู นักเรียน จิตอาสาและคนอื่น ๆ ในชุมชน นั้น โดยมี พยาบาลวิชาชีพผู้รับผิดชอบงานแม่และเด็กเป็นเลขานุการ ให้มีบทบาทหน้าที่ได้แก่ 1. เยี่ยมบ้านสตรีตั้งครรภ์ เด็กและครอบครัว เพื่อสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว รวมทั้งมีการจัดให้เข้าถึงระบบการดูแลด้านสุขภาพและสังคมตามที่รัฐจัดให้ 2. ค้นหาและรวบรวมปัญหาของหญิงตั้งครรภ์และครอบครัวที่อาจส่งผลกระทบต่อเด็ก ทั้งในด้านสุขภาพและสังคม พร้อมกับหาแนวทางแก้ไขและให้คำปรึกษา 3. ประสานขอความช่วยเหลือจากชุมชน หน่วยงานราชการระดับตำบลและอำเภอเพื่อแก้ไขปัญหาที่พบและยกระดับคุณภาพชีวิต เช่น รายได้ อาชีพและที่อยู่อาศัยควรประสานงานกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นายอำเภอเกษตรอำเภอและอื่น ๆ ตามความเหมาะสม 4. สร้างโอกาสในการพัฒนาให้เด็กมีศักยภาพและความสามารถเต็มที่จะแข่งขันเพื่อความเป็นเลิศในด้านต่าง ๆ ต่อไป 5. กิจกรรมอื่น ๆ ที่เกิดประโยชน์กับหญิงตั้งครรภ์และเด็ก จะดำเนินการอะไรก็ตามให้คำนึงถึงความสำคัญของแม่และเด็ก (Mother and Child oriented) คือ ถือเอาประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับหญิงตั้งครรภ์และเด็กก็ให้ดำเนินการได้ (ยุทธนา พูนพานิช และเจ็ดดี ดิยัง. มปป. : 2-4) ดังนั้น

การพัฒนาทีมงานในระดับท้องถิ่นจึงมีความสำคัญที่คอยประสานความร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุขอย่างต่อเนื่องเพราะบางอย่างองค์กรปกครองส่วนอาจไม่มีความชำนาญมากนัก

4.การจัดงบประมาณอย่างเพียงพอตามแผน กิจกรรมและโครงการในรอบปี เช่น โครงการพัฒนาการเด็กสมัยวัยใส่ใจบุตรหลาน โครงการส่งเสริมสุขภาพอนามัยแม่และเด็ก โครงการพัฒนางานอนามัยแม่และเด็ก โครงการพัฒนาอนามัยสตรีและเด็กปฐมวัย เพื่อลูกเกิดรอดแม่ โครงการพัฒนาความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายอนามัยแม่และเด็ก โครงการพัฒนาความเข้มแข็งภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานตามมาตรฐานอนามัยแม่และเด็ก โครงการพัฒนาระบบฝากครรภ์และการคลอดคุณภาพ โครงการส่งเสริมสุขภาพเด็กและสตรีตั้งครรภ์ 1000 วันแรกแห่งชีวิต โครงการพัฒนางานอนามัยแม่และเด็กสู่มาตรฐานสายใยรักแห่งครอบครัว โครงการส่งเสริมแบบเฝ้าระวังลูก เพื่อดูแลสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ และมารดาหลังคลอดบุตร โครงการ พัฒนาภาวะโภชนาการในเด็กวัยก่อนเรียน เป็นต้น โครงการเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ต้องงบประมาณเพื่อการขับเคลื่อนการดูแล และจัดสวัสดิการให้กับแม่และเด็กในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มากขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามอย่างที่กล่าวมาแล้ว บางโครงการอาจจะต้องประสานความร่วมมือไปยังสาธารณสุขประจำจังหวัด ประจำอำเภอ ประจำตำบล และประจำชุมชนเพื่อยกระดับการทำงานให้เข้มข้นมากขึ้น

5.การสงเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตในแต่ละเดือนหรือตามความจำเป็นของแม่และเด็ก ซึ่งอาจจะสามารถดำเนินการหลากหลายวิธี เช่น การแผนโครงการสนับสนุนสิ่งของจำเป็นแก่แม่และเด็ก ได้แก่ อาหารสำหรับเด็ก ผ้าอ้อม นมผงสำเร็จรูป หรืออุปกรณ์อื่น ๆ ตามความจำเป็น ซึ่งเป็นช่วงคลอดบุตรใหม่ ๆ จะทำให้ครอบครัวนั้นสามารถยืดระยะเวลาการปรับตัวไปได้ระยะหนึ่ง หรืออาจจะประสานความร่วมมือไปยังภาคเอกชนร่วมกันจัดทำโครงการบริจาคสิ่งของสำหรับเด็กเกิดใหม่ทุกครอบครัว หรืออาจจะจัดตั้งกองทุนสำหรับแม่มือใหม่ก็ได้อันเป็นสิ่งที่ท้องถิ่นสามารถดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ภายใต้การบริหารจัดการกองทุนในเบื้องต้น หากในอนาคตที่ท้องถิ่นอาจคิดไปไกลมากขึ้นด้วยการจัดการสถานสงเคราะห์เด็กในด้านยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสถานสงเคราะห์เด็กจะเป็นภาพที่ให้ความสำคัญกับบุคลากรที่มาทำงานกับเด็กเป็นสำคัญ ในด้านการช่วยเหลือและประสานงานจะเป็นภาพอนาคตที่มีเครือข่ายของทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชนชุมชน และองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและประสานงานกับสถานสงเคราะห์แม่และเด็ก ในด้านงานสวัสดิการและบริการจะเป็นภาพอนาคตที่ยึดเอาตัวเด็กเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ ภาพอนาคตของสวัสดิการและบริการที่จะจัดเพื่อเด็กจะคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เด็กจะได้รับแล้วนำมาพิจารณาเป็นอันดับแรก (อิทธิม

บุญมณีประเสริฐและ ดาวรรณณ ถวิลการ. 2561 : 220) ดังนั้น องค์ปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจะต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมทั้งระยะสั้นและระยะยาวเพื่อการเตรียมการไปตามยุทธศาสตร์การสงเคราะห์แม่และเด็กได้ในอนาคตมากยิ่งขึ้นให้เกิดความเท่าเทียมและครอบคลุมในพื้นที่ทั้งหมด

6.การช่วยเหลือให้สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานแห่งรัฐอย่างเหมาะสม ซึ่งเด็กทุกคนควรได้สิทธิขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ 1.สิทธิที่จะมีชีวิตรอด ได้รับการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน มีสันติภาพ และความปลอดภัย 2.สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา มีครอบครัวที่อบอุ่น ได้รับการศึกษาที่ดี และภาวะโภชนาการที่เหมาะสม 3.สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง ให้รอดพ้นจากการทำร้าย การล่วงละเมิด การละเลย การนำไปขาย การใช้แรงงานเด็ก และการแสวงประโยชน์โดยมิชอบในรูปแบบอื่น ๆ และ 4.สิทธิในการมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น แสดงออก การมีผู้รับฟัง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบกับตนเอง (มูลนิธิเพื่อการฟื้นฟูพัฒนาเด็กและครอบครัว. ออนไลน์) นอกจากนี้สิทธิของแม่ผู้ให้กำเนิดสมาชิกของสังคมควรได้รับสิทธิตามฐานะต่าง ๆ เช่น 1. คุณแม่ตั้งครรภ์มีสิทธิลาคลอดบุตรครั้งหนึ่ง โดยได้รับเงินเดือน 90 วัน 2. ลูกจ้างทุกประเภทซึ่งเป็นหญิงตั้งครรภ์มีสิทธิลาคลอดได้ตามกฎหมายแรงงาน 3.ค่าคลอดบุตร คุณแม่ที่เป็นผู้ประกันตนสามารถเบิกค่าคลอดบุตรได้จากสำนักงานประกันสังคม 4. ค่าสงเคราะห์บุตร คุณแม่ที่ได้รับสิทธินี้จะต้องจ่ายเงินสมทบมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 12 เดือน ภายในระยะเวลา 36 เดือน (3 ปี) (สำนักงานประกันสังคม. (ออนไลน์)). ดังนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอาจต้องช่วยเหลือและกำกับ ติดตามดูแลให้บริษัทภาคเอกชนที่มีลูกจ้างผู้หญิง และชุมชนได้ดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายที่กำหนดไว้อย่างเต็มที่

ดังนั้น การจัดการสวัสดิการแม่และเด็กขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นบทบาทของท้องถิ่นโดยตรงถึงแม้ว่าบางสภาวะอาจจะยังไม่สามารถจัดแผนโครงการได้เพราะขีดจำกัดของท้องถิ่นก็ตามแต่ด้วยบริบทรอบการดูแล และการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งแม่และเด็กเป็นสิ่งที่ท้องถิ่นควรให้ความสำคัญและตระหนักภารกิจหลักจึงถือได้ว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดบริการสวัสดิการอย่างครอบคลุมและให้มีคุณภาพมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการสวัสดิการแม่และเด็กขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหนึ่งในภาระกิจการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับแม่และเด็กที่เป็นสมาชิกในพื้นที่นั้น ๆ ทั้งการดูแล รักษา ปกป้อง และการป้องกันอันตรายและความปลอดภัยอย่างมีมาตรฐานตามความต้องการของสังคมที่สามารถยืนหยัด

เป้าหมายของท้องถิ่นและพหุความดีงามในฐานะหน่วยงานรัฐหนึ่งที่ต้องให้มีบทบาทพัฒนาชุมชนและชีวิตของประชาชน ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ประเด็นทั้งหมดทำให้เห็นว่า ท้องถิ่นมีศักยภาพและบทบาทสำคัญในการผลักดันประเด็นการจัดสวัสดิการให้กับแม่และเด็กได้มากที่สุดเพราะเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดและทราบความต้องการของแม่และเด็กได้ดีที่สุดซึ่งสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 การจัดการสวัสดิการแม่และเด็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ที่มา : ไทยมณี ไชยฤทธิ์. 2565.

สรุปและข้อเสนอแนะ (Summarize and Suggestions)

บทความเรื่อง การจัดการสวัสดิการแม่และเด็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นอีกหนึ่งแนวทางภารกิจของท้องถิ่นที่ควรให้ความสำคัญและตระหนักถึงทิศทางการพัฒนาคนทุกช่วงวัย โดยเฉพาะแม่และเด็กที่อยู่ในสถานะที่แตกต่างกันออกไป บางครอบครัวอาจต้องการความช่วยเหลือมากถึงมากที่สุด บางครอบครัวอาจต้องการความช่วยเหลือเพียงบางส่วน บางครอบครัวอาจไม่ต้องการความช่วยเหลือใด ๆ ก็ได้ หรือแม่ที่คลอดบุตรแล้วก็ยังต้องการสิทธิบางประการที่ยังไม่ได้รับ เป็นต้น จุดประสงค์ความต้องการที่อยู่อาจจะสนองตอบได้ด้วยบทบาทของหน่วยงานภาครัฐที่ต้องเข้าไปดูแลและประสานความร่วมมือหลายภาคส่วนให้เข้ามาช่วยเหลือเท่าที่สามารถดำเนินการได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีที่ตั้งอยู่ทั่วประเทศต้องดำเนินการจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมและเข้าถึงเต็มตามศักยภาพที่ควรจะเป็น ได้แก่ 1.การรักษา ดูแลและคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของแม่และเด็ก 2.การส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างครบถ้วนทั้งแม่และเด็ก ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา 3.การจัดทีมงานด้านสาธารณสุขหรือทำงานร่วมกันเพื่อการดูแลชีวิต

มัย พัฒนาการเด็ก และสุขภาพของแม่ 4.การจัดงบประมาณอย่างเพียงพอตามแผน กิจกรรมและโครงการในรอบปี 5.การสงเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตในแต่ละเดือนหรือตามความจำเป็นของแม่และเด็ก 6.การช่วยเหลือให้สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานแห่งรัฐอย่างเหมาะสม เพราะฉะนั้นการดำเนินกิจกรรมเหล่านี้จะต้องสอดคล้องกับนโยบายและงบประมาณของท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างจัดด้วยการ 1.การพัฒนาทีมงานด้านการดูแล ปกป้อง และป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น 2.กาประสานความร่วมมือในบทบาทที่มีมิใช่ภารกิจหลักของตนเอง เช่น สุขอนามัย พัฒนาการของเด็ก การตรวจสุขภาพของแม่และเด็ก เป็นต้น ไปยังกระทรวงสาธารณสุขประจำจังหวัด อำเภอ ตำบลและระดับชุมชน 3.การพัฒนานโยบายที่สามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างรอบทั้งกาย จิต สังคม สิ่งแวดล้อมและปัญญาไปพร้อม ๆ กัน และ 4.การพัฒนากลยุทธ์เชิงรุกที่สามารถเข้าถึงครอบครัวที่มีแม่และเด็กอย่างต่อเนื่องเพื่อรับรู้ข้อมูลความต้องการการช่วยเหลือและทั้งสรุปการประเมินผลโครงการต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการและยังไม่ได้ดำเนินการใด ๆ อย่างต่อเนื่อง

References

- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (มปป). *คู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด - 5 ปีสำหรับผู้ปกครอง*. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2564). *แนวทางการส่งเสริมคุณภาพสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านสุขภาพ (4D)ตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ*. กระทรวงสาธารณสุข.
- กลุ่มงานมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ. (2554). *การคุ้มครองความเป็นมารดาและโลกแห่งการทำงาน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนามาตรฐานแรงงาน.
- จุฬามาต ทรัพย์ประดิษฐ์ และจุฬาสิริ โรหิตรัตนะ. *การสร้างสรรค์วัฒนธรรมความปลอดภัย: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://www.shecu.chula.ac.th/home/content.asp?Cnt=743> [วันที่ 10 พฤศจิกายน 2565].
- ชนิตนารถ เจริญเนื่อง. *การจัดบริการสวัสดิการสังคมและการสังคมสงเคราะห์ของสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนปากเกร็ด*. มปป. (เอกสารอัดสำเนา).
- ปิยะสกล สกลสัตยาทร. (2560). *นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนามาตรการเจริญพันธุ์แห่งชาติ ฉบับที่ 2 1(พ.ศ. 2560 - 2569) ว่าด้วยการส่งเสริมการเกิดและการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงสาธารณสุข.
- พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562. *ราชกิจจานุเบกษา* 136. (เมษายน 2562) : 13.

- พระบัณฑิต สิทธิพล. (2553). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับสวัสดิการด้านการศึกษา เพื่อเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยุทธนา พูนพานิช และเจตต์ ดิยिंग. (มปป.). *ทีมพัฒนาเด็กและครอบครัว : กุญแจแห่งความสำเร็จ*. ศูนย์อนามัยที่ 5 กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- สุริย์พร พันพื้ง และกมลพรรณ พันพื้ง. (2552). การจัดการของรัฐต่อความต้องการของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว. *รายงานการวิจัย*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานประกันสังคม. *การลาคลอด สิทธิประกันสังคมค่าคลอดบุตร & เงินสงเคราะห์บุตร !*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : www.sso.go.th. [วันที่ 10 พฤศจิกายน 2565].
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.). (2557). *คู่มือสนับสนุนส่งเสริมศูนย์ดูแลเด็กเล็ก ผู้สูงอายุ และคนพิการ โดยกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่*. สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.).
- องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง จังหวัดตรัง. *เงินอุดหนุนดูแลเด็กแรกเกิด*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://kohlibong.go.th/public/moneynewborns/data/index/menu/243> [วันที่ 10 พฤศจิกายน 2565].
- มูลนิธิเพื่อการฟื้นฟูพัฒนาเด็กและครอบครัว. *สิทธิขั้นพื้นฐานของเด็ก 4 ประการ*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://www.fordecthai.org/content/332/สิทธิขั้นพื้นฐานของเด็ก-4-ประการ> [วันที่ 10 พฤศจิกายน 2565].
- อริคม บุญมณีประเสริฐและ ดาวรรุวรรณ ถวิลการ. (2561). อนาคตภาพการบริหารจัดการสถานสงเคราะห์เด็กในทศวรรษหน้า(พ.ศ.2560-2570). *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 7 (3). 220-230.

หลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างความตระหนักรู้คุณค่าตนเองของผู้สูงอายุ Buddhist principles for raising self-worth awareness of the elderly

พระครูโสภณปริยัติกิจ Phrakhrusophonpariyattikit (Phutthiphat Nikkasavo)

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Lamphun Buddhist College

phutthiphat.pho@mcu.ac.th

Haripunchai Review 28/11/2022

Haripunchai Review 19/01/2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุ หรือ วัยชรา หมายถึง มนุษย์ที่มีอายุอยู่ในช่วงปลายของชีวิต ซึ่งนิยามของผู้สูงอายุอาจแตกต่างกันไปเมื่อพิจารณาจากแง่มุมต่าง ๆ อาทิ ทางชีววิทยา ประชากรศาสตร์ การจ้างงาน และทางสังคมวิทยา ในทางสถิติมักถือว่าผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุคือบุคคลที่มีอายุ 60-65 ปีขึ้นไป สำหรับประเทศไทยกำหนดไว้ว่าผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพนั้นจะต้องมีความตระหนักรู้ในคุณค่าตนเอง อันเป็นการที่ผู้สูงอายุเห็นความสำคัญและคุณค่าของตัวเอง เห็นว่าคุณค่าของตนได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น เกิดความรู้สึกที่ดีงามต่อตนเอง รับรู้ว่าคุณค่าตนเองมีความสามารถ มีประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม อย่างไรก็ตาม การนำหลักท้าวนา 4 มาเป็นเครื่องมือในการสร้างความตระหนักรู้ก็เป็นสิ่งจำเป็น และสามารถที่จะประยุกต์ใช้กับการสร้างความตระหนักรู้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งหลักท้าวนา 4 นั้นคือหลักการพัฒนาตนเอง 4 อย่าง คือ การพัฒนาทางกาย เพื่อสร้างสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง การพัฒนาความประพฤติ เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้คนในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข การพัฒนาจิตใจ เพื่อยกระดับจิตใจผู้สูงอายุที่มีคุณธรรมและจริยธรรม และการพัฒนาปัญญา เพื่อให้รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง

คำสำคัญ: ความตระหนักรู้, คุณค่าตนเอง, ผู้สูงอายุ, หลักพุทธธรรม

Abstract

This article aims to present the concepts of Buddhist principles related to the self-esteem of the elderly. Elderly or old age may refer to: Humans are aging at the end of their lives. The definition of older people can vary from one to other aspects, such as biology, demography, etc. Employment and Sociology. Statistically, it is often considered that those in elderly age are individuals aged 60-65 years and older. For Thailand, the elderly are persons aged 60 years or older. A qualified elderly person must have an awareness of self-worth. Which the elderly sees the importance and value of themselves seeing that one is worth is respected by others Feeling good about yourself recognize that you have the ability Beneficial to oneself, family, and society. However, the use of the four principles of meditation as a tool for raising awareness is necessary and can be applied to raising awareness as well. Which the 4 principles of prayer are the 4 principles of self-improvement is physical development to create a healthy body behavior development to live with people in society with quality and happiness mental development to raise the mind to the elderly with morals and ethics and intellectual development to be aware of the changes of things.

Keywords: Awareness; Self-worth; Elderly; Buddhist principles

บทนำ

ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่สร้างคุณประโยชน์แก่ลูกหลานและประเทศชาติเป็นอันมาก เป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าที่ได้สั่งสมประสบการณ์จากชีวิตของท่านจึงเป็นผู้ที่ควรได้รับการยกย่องในสังคม ปัจจุบันประชากรไทยอายุยืนยาวมากขึ้น ผู้สูงอายุซึ่งเป็นประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปเป็นประชากรกลุ่มหนึ่งที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น และมีสัดส่วนสูงขึ้น ในปี 2564 ประเทศไทยมีประชากรรวม 66.7 ล้านคน ประชากรสูงอายุของประเทศไทยได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งประเทศไทยกำลังจะกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ ภายในปี 2565 นี้ และในอีก 20 ปีข้างหน้า อัตราเพิ่มขึ้นของประชากรจะลดต่ำลงจนถึงขั้นติดลบ แต่ประชากรสูงอายุจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ผู้สูงอายุที่มี

อายุ 60 ปีขึ้นไป จะเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4 ต่อปี (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2565 : 6) และข้อมูลย้อนหลังในรูปแบบ SOCIAL MAP พบว่า จังหวัดลำพูน มีผู้สูงอายุจำนวน 92,945 หรือ ร้อยละ 22.95 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัด ซึ่งมีจำนวนผู้สูงอายุ (คิดตามร้อยละของประชากร) มากเป็นอันดับสามของประเทศ (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำพูน, 5 สิงหาคม 2565)

ปัญหาที่พบจากผู้สูงอายุในปัจจุบันคือปัญหาด้านสุขภาพทางจิตใจ ที่มีความเครียดสูงขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางกาย มีความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ ทำให้ผู้สูงอายุต้องปรับตัวมากเมื่อเข้าสู่วัยดังกล่าว อีกทั้งผู้สูงอายุยังประสบปัญหาในเรื่องความวิตกกังวลในการพึ่งลูกหลาน กลัวถูกทอดทิ้ง กลัวภัย กลัวตาย จึงเกิดภาวะซึมเศร้า หงุดหงิด ระวัง เอาแต่ใจตนเอง และถ่ายทอดมาทางพฤติกรรมจู้จี้ ขี้บ่น อยู่ไม่เป็นสุข ความจำไม่ค่อยดี ปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับดูแล ซึ่งผลกระทบที่ตามมาจากปัญหาดังกล่าวนั้นคือ ผู้สูงอายุจะมีความคิดความรู้สึกที่ว่าตนเองเป็นผู้ไร้ค่า เป็นภาระของลูกหลาน แต่ในความเป็นจริงนั้น ผู้สูงอายุถือได้ว่าเป็นบุคคลที่ทรงคุณค่าในเรื่องของวัยวุฒิและคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถต่างๆ ของผู้สูงอายุหลายคนถือได้ว่าเป็นระดับปราชญ์ชุมชนก็ว่าได้ ซึ่งนี่ถือได้ว่าเป็นคุณค่าของตัวผู้สูงอายุเองที่จะต้องสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้น แนวคิดในเรื่อง “คุณค่า” ในทางพระพุทธศาสนา มองว่าบุคคลทุกคนล้วนมีคุณค่าอยู่ในตนเอง การจะพัฒนาการดำเนินชีวิต หรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องเห็นคุณค่าในตนเองเสียก่อนถ้าบุคคลมองเห็นว่าคุณค่าของตนเองคือความสุขที่เกิดจากการดำเนินชีวิตก็จะไม่ทำให้เสียเวลาเปล่า และมองเห็นว่าเวลาเป็นของมีประโยชน์ไม่เพียงแต่เสียวินาทีการเห็นคุณค่าของตนเองจึงมีความสำคัญ (นันทา ธงชัยสุริยา, 3(2) : 101) การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การรับรู้ว่าคุณค่า มีศักยภาพและภูมิใจในตนเอง ผู้ที่ตระหนักรู้คุณค่าในตนเองจะมีแนวคิดและวิธีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องเหมาะสม รักตัวเองเป็น กล่าวที่จะเผชิญหน้ากับความท้าทายใหม่ๆ ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความสามารถในการปรับตัวได้ดี รวมทั้งมองโลกในแง่ดีและมีเหตุผล ส่วนผู้ที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตัวเองต่ำจะมีทัศนคติเชิงลบต่อตนเองและผู้อื่น ขาดความมั่นใจ กลัวความผิดพลาด รู้สึกว่าตัวเองไม่ดี เป็นภาระต่อผู้อื่น ไร้ค่า ไม่เป็นที่รัก และมีพฤติกรรมชอบเปรียบเทียบตัวเองกับผู้อื่น เป็นต้น

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาสร้างความตระหนักรู้ตนเองให้กับผู้สูงอายุนั้นคือ หลักอภินิหาร 4 ทั้งนี้เพราะ การที่จะมีความตระหนักรู้ในคุณค่าของตนเองได้นั้นจะต้องมีการพัฒนาตนเองเป็นเบื้องต้นก่อน การพัฒนาตนเองก็เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกายและจิตใจไป

พร้อมกัน เมื่อร่างกายและจิตใจมีความพร้อมที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาตนเองแล้ว ก็สามารถที่จะสร้างความตระหนักรู้คุณค่าตนเองให้เกิดขึ้นได้ หลักทฤษฎี 4 คือ การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา 4 อย่าง ได้แก่ (อง.ปญจ. (ไทย) 22/79/121) **กายภาวนา** การพัฒนาทางกาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ **ศีลภาวนา** การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ ให้ถูกต้องสอดคล้องกับระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ กติกาของสังคม ตลอดจนขนบธรรมเนียม จารีตวิถี และมารยาทสากลนิยม มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ ประกอบอาชีพที่สุจริต ใช้ชีวิตถูกต้อง และขยันหมั่นเพียร ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายให้กับผู้อื่น มีความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นอย่างเหมาะสม เกื้อกูล สร้างสรรค์ **จิตภาวนา** การพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ เพื่อยกระดับคุณภาพจิตของตนเองให้สูงขึ้นและให้เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เพื่อให้จิตมีคุณภาพดี สมรรถภาพทางจิตดี และสุขภาพจิตดี มีความเจริญงอกงามทางอารมณ์ และ **ปัญญาภาวนา** การพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้และเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงของธรรมชาติ รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามความเป็นจริง แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

ดังนั้นแล้ว ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงหลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างความตระหนักรู้คุณค่าตนเองของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะหลักทฤษฎี 4 ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ทั้งการพัฒนาตนเอง และการสร้างความตระหนักรู้คุณค่าตนเองของผู้สูงอายุได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดกระบวนการทัศนในการสร้างมุมมองที่ดีต่อตนเองของผู้สูงอายุ ลดภาวะซึมเศร้า เครียด กังวล และเบื่อหน่ายตนเองของผู้สูงอายุ และเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมสันทนาการต่างๆ สำหรับการพัฒนาตนเองได้อย่างมีความสุข

นิยามและความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ”

วัยสูงอายุ หรือ วัยชรา หมายถึง มนุษย์ที่มีอายุอยู่ในช่วงปลายของชีวิต นิยามของผู้สูงอายุอาจแตกต่างกันไปเมื่อพิจารณาจากแง่มุมต่าง ๆ อาทิ ทางชีววิทยา ประชากรศาสตร์ การจ้างงาน และทางสังคมวิทยา ในทางสถิติมักถือว่าผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุคือบุคคลที่มีอายุ 60-65 ปีขึ้นไป สำหรับประเทศไทยกำหนดไว้ว่าผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะมีสัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งประเทศสูงกว่าประเทศกำลังพัฒนา

คำว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง กลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้อายุเป็นหลักในการแยกจากกลุ่มอายุอื่น ๆ โดยถือเอาอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นหลักกว่าสูงอายุ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย

และจิตใจแตกต่างไปจากผู้ที่มีอายุน้อยกว่าหลายประการ โดยมีการเสื่อมโทรมลงของระบบต่างๆ ของร่างกายเป็นส่วนใหญ่ (บรรลุ ศิริพานิช และคนอื่นๆ, 2541 : 11) ถือได้ว่าผู้สูงอายุเป็นวัยสุดท้ายของชีวิต เริ่มตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาววัยผู้ใหญ่และวัยชราหรือวัยผู้สูงอายุซึ่งในประเทศไทย กำหนดอายุที่พ้นจากวัยทำงานเป็นเกณฑ์ (ไสว พราหมณี, 2541 : 1) โดยผู้สูงอายุทั่วไปในประเทศไทย หมายถึงผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งถือเอาวัยเกษียณอายุราชการเป็นเกณฑ์ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้นั้นในสังคม ในขณะที่องค์การอนามัยโลกและประเทศทางตะวันตกนับเอาวัย 65 ปีขึ้นไปเป็นผู้สูงอายุ โดยยึดหลักการเปลี่ยนแปลงของร่างกายจิตใจ รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมเป็นสิ่งสำคัญ (สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2545 : 1) ซึ่งผู้สูงอายุนั้นเป็นผู้ที่อยู่ในช่วงวัยแห่งความเสื่อมโทรมทางด้านร่างกาย และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดูแลสุขภาพร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรง ซึ่งหากไม่มีการดูแลตนเองนั้นก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายที่เสื่อมถอยทรุดโทรมและถึงแก่ความตายในที่สุด สอดคล้องกับ สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ที่ได้กล่าวไว้ว่าผู้สูงอายุในทางชีววิทยา หมายถึง การสูญเสียความสามารถในการทำงานทางสรีรวิทยาของร่างกายที่เสื่อมถอยลงจนสุดท้ายทำให้ผู้มีชีวิตถึงแก่ความตาย (สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ, 2545 : 2) ดังนั้น ผู้สูงอายุ จึงเป็นคำกล่าวที่ใช้เรียกผู้ที่อยู่ในวัยชรา โดยความเข้าใจส่วนมากเรามักจะเข้าใจกันว่า ผู้สูงอายุ คือผู้ที่มีความเปลี่ยนแปลงทางสภาพร่างกายที่เห็นชัดเจน เช่น ผิวหนังเหี่ยวย่น ผมหงอกขาว ฟันหลุดร่วง เป็นต้น แต่ในปัจจุบัน ผู้สูงวัยบางคนก็เข้าสู่ภาวะผู้สูงอายุกลับไม่ปรากฏความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายใดๆ เลย และบางคนยังดูเสมือนกับว่ายังไม่ใช่ผู้สูงอายุ

นอกจากนี้ ยังมีนักชีววิทยา ได้แบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุออกเป็น 4 ช่วง โดยใช้เกณฑ์ตามลักษณะจิตวิทยา และชีววิทยาดังนี้ (Hoffman อ้างใน สุทธินันท์ น้ำเพชร, 2542 : 25)

1. ช่วงไม่ค่อนแก่ (The Young-Old) อายุประมาณ 60-69 ปี เป็นช่วงที่คนต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่เป็นภาวะวิกฤตหลายด้าน เช่น การเกษียณอายุ การจากไปของคู่ครอง มิตรสหาย รายได้ลดลง การสูญเสียตำแหน่งทางสังคม โดยทั่วไปช่วงนี้ผู้สูงอายุยังเป็นคนที่แข็งแรง แต่อาจพึ่งพิงผู้อื่นอยู่บ้างสำหรับผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูง จะรู้จักปรับตัว การปรับตัวในช่วงนี้มีข้อเสนอแนะว่า ควรใช้แบบEngagement คือยังเข้าร่วมกับกิจกรรมต่างๆทางสังคมทั้งในครอบครัวและนอกครอบครัว

2. ช่วงแก่ปานกลาง (The Middle-Aged Old) อายุประมาณตั้งแต่ 70-79 ปี เป็นช่วงที่คนเริ่มเจ็บป่วย เพื่อนและสมาชิกในครอบครัวที่อายุใกล้เคียงกัน อาจเริ่มล้มหายตายจากมากขึ้น เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อยลง การปรับตัวระยะนี้มักเป็นไปในรูปแบบ Disengagement คือ ไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมของครอบครัวและสังคม

3. ช่วงแก่จริง (The Old-Old) อายุประมาณ 80-89 ปี ผู้สูงอายุระยะนี้ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ยากขึ้น เพราะสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมนั้นต้องมีความเป็นส่วนตัวมาก ไม่วุ่นวายแต่ก็ต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ยังกระตุ้นความมีสมรรถภาพในแง่ต่างๆตามวัย (Both Privacy and Stimulating) ผู้สูงอายุระยะนี้ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น มากกว่าวัยที่ผ่านมาเริ่มนึกถึงอดีตมากขึ้น

4. ช่วงแก่จริงๆ (The Very Old-Old) อายุประมาณ 90 ปี ขึ้นไป มีจำนวนค่อนข้างน้อยเป็นวัยที่มีปัญหาทางสุขภาพในวัยนี้ควรทำกิจกรรมที่ไม่ต้องการมีการแข่งขัน ไม่ต้องการมีการบีบคั้นเรื่องเวลาที่ต้องทำให้เสร็จ ควรทำกิจกรรมที่พอใจ และอยากทำในชีวิต ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ได้ผ่านวิกฤตของชีวิตมาแล้วด้วยดีมากมายจะเป็นระยะแห่งสุขสงบพอใจในตนเอง

สาเหตุสำคัญของการเพิ่มสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ (1) การลดลงของภาวะเจริญพันธุ์หรือการเกิดน้อยลง จากข้อมูลอัตราเจริญพันธุ์รวมแสดงให้เห็นว่าจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยที่สตรีคนหนึ่งมีตลอดวัยเจริญพันธุ์ได้ลดลงเป็นลำดับ จาก 4.9 คนต่อสตรี 1 คน ในปี 2517 เหลือเพียงประมาณ 1.6 คน ต่อสตรี 1 คน ในปี 2556 และเหลือประมาณ 1.3 คน ในปี 2576 (2) การลดภาวะการณตายทำให้อายุคนไทยยืนยาวขึ้น ดูได้จากอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดของคนไทย เมื่อ 50 ปี ก่อน อายุคาดเฉลี่ยฯ ของเพศชายประมาณ 55 ปี เพศหญิงประมาณ 62 ปี แต่ปัจจุบันอายุคาดเฉลี่ยฯ ได้เพิ่มสูงขึ้น โดยเพศชายประมาณ 72 ปี เพศหญิง ประมาณ 79 ปี และอีกสิบปี ข้างหน้า อายุคาดเฉลี่ยฯ ของเพศชายประมาณ 76 ปี และเพศหญิงประมาณ 83 ปี การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ประชากรวัยเด็กลดลงอย่างรวดเร็วจนนำมาสู่การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนประชากรสูงอายุซึ่งมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ปี 2558 -2573 จะเห็นว่าภาพรวมประเทศไทยอยู่ในสถานการณ์ “สังคมสูงวัย” (aged society) และในอีก 10 ปี ข้างหน้า จะเริ่มเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (completed aged society) (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557 : 1-3)

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุหมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ที่เห็นได้ชัดเจนเช่นผิวหนังเหี่ยวย่น ฟันร่วงเป็นต้น มีความเจ็บป่วยเกิดขึ้นในบางคน และส่วนมากอยู่ในช่วงที่เริ่มมีความเสื่อมสภาพทางการทำงาน ถือได้ว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีชีวิตในช่วงสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และหน้าที่การงานทางสังคม ซึ่งแต่ละบุคคลจะเกิดความเสื่อมแตกต่างกัน

แนวคิดความตระหนักรู้คุณค่าตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การรับรู้ว่าคุณค่าตนเองมีคุณค่า มีศักยภาพและภูมิใจในตนเอง ผู้ที่ตระหนักรู้คุณค่าในตนเองจะมีแนวคิดและวิถีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องเหมาะสม รักตัวเองเป็นกล้าที่จะเผชิญหน้ากับความท้าทายใหม่ๆ ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความสามารถในการปรับตัวได้ดี รวมทั้ง มองโลกในแง่ดีและมีเหตุผล ส่วนผู้ที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตัวเองต่ำจะมีทัศนคติเชิงลบต่อตนเองและผู้อื่น ขาดความมั่นใจ กลัวความผิดพลาด รู้สึกว่าตัวเองไม่ดี เป็นภาระต่อผู้อื่น ไร้ค่า ไม่เป็นที่รัก และมีพฤติกรรมชอบเปรียบเทียบตัวเองกับผู้อื่น เป็นต้น

ความตระหนักในคุณค่าของชีวิต เป็นคุณลักษณะที่แสดงถึงสุขภาวะด้านจิตวิญญาณของบุคคล เกี่ยวกับการรู้จักตนเอง การศรัทธาในความดี การเห็นคุณค่าตนเอง การเข้าใจผู้อื่น การรับรู้และเข้าใจ ความทุกข์ ซึ่งเมื่อบุคคลเข้าใจและเห็นใจผู้อื่นเช่นเดียวกับที่เข้าใจตนเองจะช่วยให้เกิดความเข้าใจกัน ส่งเสริมให้เกิดความเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความรักความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน ทำให้เป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตดี มีความเข้าใจ เห็นใจ ให้อภัยต่อผู้อื่น เมื่อบุคคลดูแลตัวเองให้มีความสุขจึงจะสามารถถ่ายทอดความเมตตาเอื้ออาทรนั้นไปสู่ผู้อื่นได้ (วราพร วันไชยธนวงศ์, วราภรณ์ ยศทวี และ จุฬาวรี ชัยวงศ์นาคพันธ์, 9(2) : 112) ความตระหนักคล้ายกับความรู้ ตรงที่ทั้งความรู้และความตระหนักต่างไม่เน้นที่ลักษณะสิ่งเร้า แต่ความตระหนักต่างจากความรู้ ตรงที่ความตระหนักไม่จำเป็นต้องเน้นประสบการณ์หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด ความตระหนักจะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้ามาเร้าให้เกิดความตระหนัก (Bloom, 1971 : 273) ซึ่งเป็นความสำนึกในแง่ของภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิดและความปรารถนาต่างๆ ซึ่งความตระหนักเป็นสภาวะที่บุคคลได้รับรู้หรือได้ประสบการณ์ต่างๆ แล้วมีการประเมินค่าและตระหนักถึงความสำคัญในการที่ตนเองมีสิ่งนั้นๆ นั่นคือ ประสบการณ์และสภาวะแวดล้อม หรือสิ่งเร้าภายนอกเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้บุคคลเกิดความตระหนักขึ้น (Koffka, 1978 : 212) และความตระหนักเกิดจากทัศนคติที่มีต่อสิ่งเร้า อันได้แก่ บุคคล สถานการณ์

กลุ่มสังคม และสิ่งต่าง ๆ ที่โน้มน้าวหรือที่จะตอบสนองในทางบวกหรือ ทางลบ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ โดยองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดความตระหนักมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ ดังนี้ (Breckler, 1986 : 45)

1. ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Component) จะเริ่มต้นจากระดับง่ายและมีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

2. อารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) เป็นความรู้สึกด้านทัศนคติ ค่านิยม ความ ตระหนักชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดี เป็นองค์ประกอบในการประเมินสิ่งเร้าต่าง ๆ

3. พฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นการแสดงออกทั้งทางวาจา กิริยา ท่าทาง ที่มีต่อสิ่งเร้า หรือแนวโน้มที่บุคคลจะกระทำ

ส่วนของการตระหนักรู้คุณค่าในตนเอง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (Maslow, 1970 : 45)

1. ความต้องการตระหนักรู้คุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) คือ ความต้องการเป็นผู้ประสบความสำเร็จ มีความสามารถเชื่อมั่นที่จะเผชิญสิ่งต่างๆในโลก

2. ความต้องการให้ผู้อื่นเห็นคุณค่า (Esteem from Other People) คือ ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับว่าตนมีอำนาจเหนือผู้อื่น เป็นคนสำคัญ น่ายกย่อง และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น

ดังนั้น การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) จึงหมายถึง ความสามารถของบุคคลในการรับรู้เกี่ยวกับตัวเองในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในด้านการรับรู้อารมณ์ที่จะเกิดขึ้นตามสภาพจริง และสามารถประเมินตนเองได้ตามความเป็นจริง รู้จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง มีความมั่นใจในคุณค่าและเชื่อมั่นใน ความสามารถของตนเอง ผู้ที่มีการตระหนักรู้ในตนเองมีองค์ประกอบย่อย ดังนี้ (นาถยา คงขาว, 2559 : 9-10)

1. การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง (Emotional awareness) หมายถึง การรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง รู้สาเหตุที่ทำให้เกิดความรู้สึกนั้น ๆ และผลของอารมณ์ที่มีต่อพฤติกรรม สามารถตระหนักรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ ความคิด การกระทำ และคำพูดของตนเองได้ ตลอดจนใช้อารมณ์ให้เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ

2. การประเมินตนเองตามความเป็นจริง (Accurate self-assessment) หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์บอกจุดเด่นจุดด้อยของตนเองได้ตามสภาพความเป็นจริง ไม่บิดเบือนหรือหาข้อแก้ตัวให้กับตนเอง สามารถเปิดใจในการรับข้อมูลป้อนกลับและรับมุมมองความคิดใหม่ ๆ มีการเรียนรู้และพัฒนาตัวเองจากประสบการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

3. ความมั่นใจในตนเอง (Self-confident) หมายถึง การมีความเชื่อมั่นในความสามารถ และควมมีคุณค่าของตนเอง สามารถแสดงตนได้อย่างมั่นใจ มีจุดยืนในตนเอง กล้ายืนยันในสิ่งที่ถูกต้อง สามารถตัดสินใจได้อย่างเด็ดขาดแม้อยู่ในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน

สรุปได้ว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง จึงเป็นความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่เกิดขึ้นจากการประเมินตนเองเกี่ยวกับควมมีคุณค่า ความสำคัญ ความสามารถ การประสบผลสำเร็จ ความรู้สึกรักตนเอง ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในตนเอง การยอมรับนับถือตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง รับรู้ว่าตนเองมีความสามารถ มีประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ตลอดจนได้รับการยอมรับจากครอบครัวและสังคม การที่บุคคลมีความรู้สึกเห็นคุณค่าของตนเอง หรือมีความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งพิจารณาจากการประเมินคุณค่าตนเองในด้านความสามารถ ความสำคัญ ความสำเร็จ และควมมีคุณค่าของตนเอง รวมทั้งการสามารถยอมรับการเห็นคุณค่าที่ผู้อื่นมีต่อตน มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความนับถือตนเอง ซึ่งเกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์ (Self - Concept) ของแต่ละบุคคล เนื่องจากการเห็นคุณค่าในตนเองมีพื้นฐานมาจากความรู้สึกที่มีต่อตนเอง หรืออัตมโนทัศน์ (Self - Concept) ในบางแห่งจึงมีการใช้คำทั้งสองรวมกัน (ปรีดี ทูมเมฆ, 2560 : 45)

หลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างควมตระหนักรู้คุณค่าตนเองของผู้สูงอายุ

สภาพสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ของประเทศไทยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบันมีแนวโน้มสถานการณ์ผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งจำนวนและสัดส่วน โดยพบว่าประชากรที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 7.4 หรืออายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 12 มีการคาดการณ์ว่าอีก 20 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super Aged Society) ซึ่งหมายถึงมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 20 ขึ้นไป นั่นแสดงว่าอีกไม่กี่ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) จะเห็นได้ว่า การเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ในอีก 4 ปีข้างหน้าเป็นปัญหาหนึ่งซึ่งเราทุกคนต้องตระหนักเพื่อพัฒนาคอนของประเทศให้เป็น สังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ (พระครูกิตติชัยกาญจน์, พระครูศรีธรรมวรารณ และ พระมหาสุวัฒน์ สุวฑฺฒโน, 7(12) : 224 - 225) และประการสำคัญ การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจไปพร้อมกัน ซึ่งหลักธรรมนั้นก็คือ หลักภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา สีส

ภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา (ขุ.ป. (ไทย) 31/35/596) อันมีรายละเอียดดังนี้ (พระครูปฐมภาวนาจารย์ วิ. และ เสริมศิริ อัครพุดพันธ์, 4(1) : 137 - 139)

1. กายภาวนา เป็นกระบวนการพัฒนากาย หรือ อินทรีย์ 5 ประกอบด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส ให้มีสติรู้เท่าทันในทุกขณะเวลา มีความสำรวมระวังในอินทรีย์ 5 สามารถแสดงพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ผ่านทางกาย วาจา ของตนเอง ขณะ กิน ดู อยู่ ฟัง เดิน ยืน นั่ง นอน ผู้ ดังนั้น กายภาวนา จึงเป็นหลักปฏิบัติในการพัฒนาตนเองให้มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีความพร้อมในการดำเนินชีวิต มีอารมณ์ที่สดชื่นแจ่มใส ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่ดี กินอาหารที่ถูกสุขลักษณะ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เป็นมลพิษต่อสุขภาพ และพร้อมที่จะสร้างสรรค์สิ่งอันเป็นประโยชน์ให้กับชุมชน

2. ศีลภาวนา เป็นกระบวนการพัฒนาศีล กล่าวคือ การอบรมพัฒนาเพื่อให้เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่ดีงาม ตั้งอยู่ในวินัย มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประกอบอาชีพสุจริต ไม่ใช้กายวาจาและอาชีพในทางที่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แต่ใช้เพื่อเป็นเครื่องพัฒนาชีวิตของตน ดังนั้น ศีลภาวนา จึงเป็นหลักปฏิบัติให้เป็นผู้ที่มีความสำรวมระมัดระวังในการแสดงออกทางกาย และวาจา โดยดเว้นจากการแสดงพฤติกรรมที่ล่วงละเมิด เบียดเบียนทำลายผู้อื่นให้เสียหาย มีจิตสำนึกที่ดีงาม สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ โดยคำนึงถึงประโยชน์และโทษที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตน ทั้งต่อตัวเอง ผู้อื่น สังคมส่วนรวม และสิ่งแวดล้อมรอบตัว เลือกรับประกอบอาชีพที่สุจริต สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ไม่ทุจริต ฝ่าฝืนกฎหมาย และเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยในตนเอง

3. จิตตภาวนา เป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจ กล่าวคือ การฝึกอบรมพัฒนาจิตโดยการฝึกกำหนดสติตั้งมั่น แน่วแน่ เป็นจิตที่ประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม ความดีงาม มีจิตใจเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง เยือกเย็น เอื้ออ้อม ร่าเริง เบิกบาน สดชื่น ผ่องใส สงบ เป็นสุข มีความมั่นคงทางอารมณ์ และมีภูมิคุ้มกันโรคทางจิต ดังนั้น จิตตภาวนา คือการมีสุขภาพทางจิตที่สมบูรณ์ ไม่คิดคำนึงถึงแต่เรื่องเก่าที่เป็นอดีตมากจนเกินไป นึกถึงแต่สิ่งที่ดีงาม มีสาระ มีประโยชน์ต่อลูกหลาน ต่อชุมชน พร้อมที่จะสร้างความสุขให้กับตนเองและผู้อื่นอยู่เสมอ

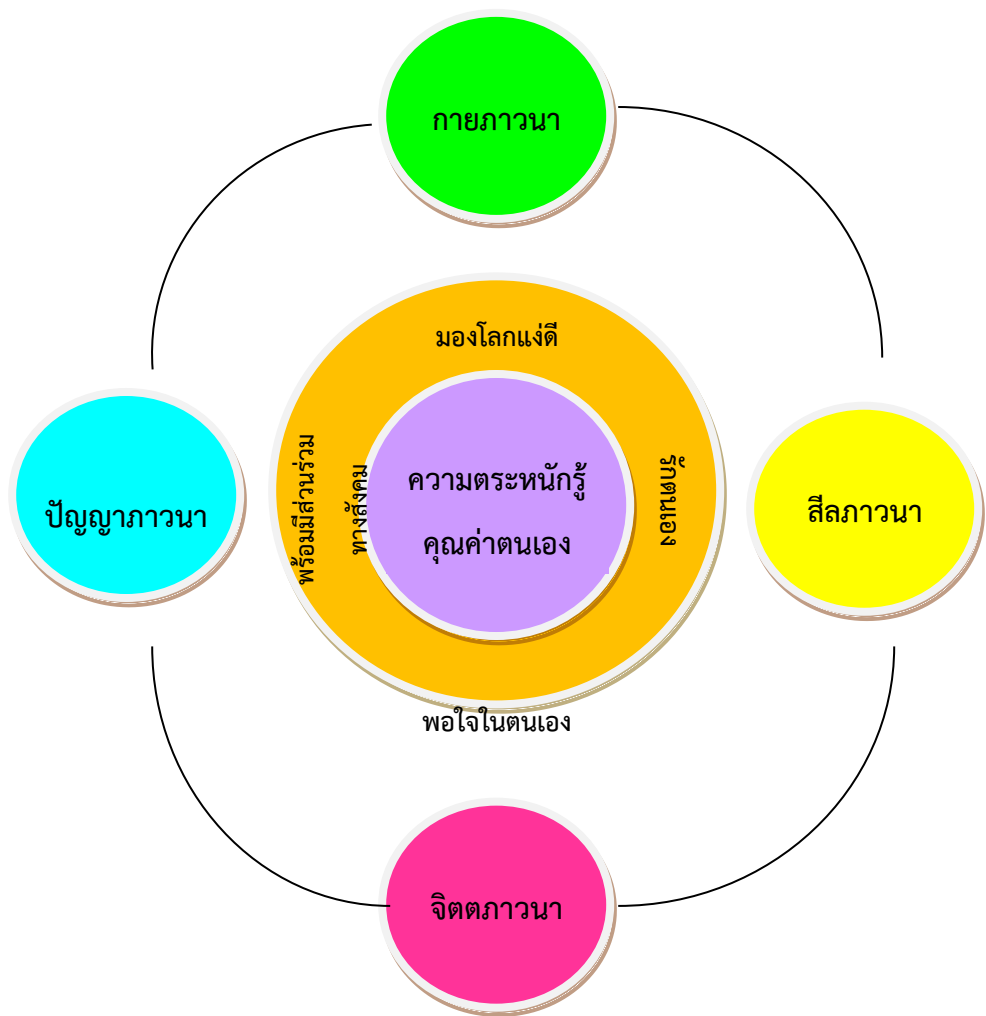
4. ปัญญาภาวนา เป็นกระบวนการพัฒนาปัญญา กล่าวคือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา เสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ ให้รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่างๆ ด้วยปัญญา มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ปราศจากอคติและแรงจูงใจแอบแฝง ดังนั้น ปัญญาภาวนา คือการรู้จักปัญญาในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะสิ่งต่างๆ ด้วยเหตุและ

ผล ใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์และใช้ประสบการณ์ของตนที่สั่งสมมาให้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม และท้ายที่สุด ก็จะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความตระหนักรู้ในคุณค่าตนเองได้อย่างสมบูรณ์แบบ

กล่าวได้ว่า การนำหลักภาวา 4 มาเป็นเครื่องมือในการสร้างความตระหนักรู้คุณค่าตนเองของผู้สูงอายุนั้น มีความเหมาะสมและสามารถที่จะนำไปใช้ได้จริง ทั้งนี้เพราะ การที่จะเห็นคุณค่าตนเองได้นั้นจะต้องมีการพัฒนาตนเองทั้งร่างกายและจิตใจไปพร้อมกัน จะเห็นได้ว่า การพัฒนาตนเองตามหลักภาวา 4 ในส่วนแรกนั้นคือการพัฒนากาย อันเป็นการพัฒนาตนเองในเรื่องของพฤติกรรมส่วนบุคคลและพฤติกรรมต่อคนอื่น เป็นการสร้างความสมบูรณ์พร้อมให้กับร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาหารการกิน การออกกำลังกาย การดำรงชีพ การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ต่อมาคือการพัฒนาความประพฤติ ให้เป็นผู้ที่มีความประพฤติที่ดีงาม สัมกับความเป็นผู้สูงอายุ มีความระมัดระวังในเรื่องของการดำรงชีวิตให้อยู่ในความถูกต้องดีงาม ตามทำนองคลองธรรม ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน สามารถที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในชุมชนได้อย่างปกติสุข ต่อมาคือการพัฒนาจิตใจ ด้วยการหมั่นเจริญจิตภาวนา การพิจารณาสภาพจิตใจของตนเองว่าเป็นอย่างไร มีอารมณ์ใดเกิดขึ้นบ้าง ซึ่งผู้สูงอายุนั้นถือได้ว่ามีความแปรปรวนทางอารมณ์ค่อนข้างสูง ซึ่งการที่ผู้สูงอายุไม่มองหรือพิจารณาอารมณ์ของตนเองนั้นอาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมต่างๆ ที่จะแสดงออกกับผู้คนรอบข้างได้ การมองอารมณ์ตนเองให้ดีขึ้นจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพิจารณาว่า ณ ขณะนี้ตนเองนั้นอยู่ในสภาวะทางอารมณ์แบบใด และต้องจัดการกับสภาวะทางอารมณ์นั้นอย่างไรบ้าง ซึ่งการตระหนักรู้คุณค่าตนเองนั้นจะเกิดขึ้นจากการพิจารณาสภาวะทางอารมณ์ของตนเองนี้ เพราะหากมีสภาวะทางอารมณ์ที่ดี ก็จะทำให้ตระหนักรู้ว่าตนเองเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณค่า แต่หากมีสภาวะทางอารมณ์ที่ไม่ดี ก็จะทำให้ตระหนักรู้ว่าตนเองเป็นผู้สูงอายุที่ไร้คุณค่า และการพัฒนาท้ายที่สุดคือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจในตนเอง รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่างๆ ด้วยปัญญาของตนเอง สามารถที่จะแยกแยะผิดชอบชั่วดีได้ ซึ่งความตระหนักรู้คุณค่าตนเอง จะเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาปัญญาของผู้สูงอายุ และทำให้ผู้สูงอายุกลายเป็นผู้ที่มีคุณค่า มีความน่าเคารพ และเป็นผู้ที่ยังประโยชน์ให้กับลูกหลาน ครอบครัว ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

การสร้างภาพตระหนักรู้คุณค่าตนเองของผู้สูงอายุ เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สูงอายุควรให้ความสำคัญและสร้างภาพตระหนักรู้ในคุณค่าของตนเองให้เกิดขึ้น โดยจะต้องมีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎี 4 ในการพัฒนาตนเองเป็นเบื้องต้นก่อน ซึ่งสามารถอธิบายได้ตามแผนภาพที่ 1 นี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพดังกล่าวอธิบายได้ว่า ความตระหนักรู้คุณค่าตนเองของผู้สูงอายุ นั้น คือการที่ผู้สูงอายุจะต้องมองโลกในแง่ดี มีความสุขกับการใช้ชีวิตในบั้นปลาย มองโลกในแง่บวก มีความรักตนเองให้มาก เพราะไม่มีใครที่จะรักเราได้มากเท่าตัวของเราเอง ไม่ว่าจะเป็นลูกหลาน ญาติพี่น้อง คนในครอบครัวหรือในชุมชนเองก็ตาม การรักตนเองให้มากนั้นจะช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความตระหนักรู้ในคุณค่าตนเองมากยิ่งขึ้น และจะต้องมีความพอใจในตนเอง พอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย มีความประหยัดมัธยัสถ์ พอใจในสภาพและสถานภาพของตนเอง พอใจในความเปลี่ยนแปลงของร่างกายตามวัยสังขาร มีความพร้อมในการที่จะเข้าร่วมกับสังคมชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ มีส่วนร่วมกับชุมชนทั้งในเรื่องของการพัฒนาชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม หรือแม้แต่การไปเยี่ยมเยียนเพื่อนบ้านในชุมชนทั้งที่เป็นผู้สูงอายุด้วยกัน และชาวบ้านในชุมชนทั่วไป พร้อมกันนั้น จะต้องมีการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา สร้างสุขภาวะให้เกิดขึ้นในทุกะดับของชีวิต พัฒนาตนเองในด้านร่างกายด้วยการออกกำลังกาย การกินอาหารที่มีประโยชน์ การสร้างอารมณ์ที่ดี พัฒนาตนเองในเรื่องของความประพฤติ ไม่ทำตนให้เป็นผู้สูงอายุที่เป็นพิษภัยของสังคม ไม่เป็นผู้สูงอายุที่แก่แต่ร่างกาย แต่วุฒิภาวะทางอารมณ์ไม่แก่ตามไปด้วย กล่าวคือ จะต้องทำตนให้เป็นผู้สูงอายุที่น่าเคารพนับถือ เป็นที่ปรึกษาให้กับลูกหลานในครอบครัว ทำตนให้เป็นประโยชน์ และมีคุณค่าต่อชุมชน อีกทั้งจะต้องมีการพัฒนาจิตใจไปพร้อมกันด้วย โดยการเข้าวัดสวดมนต์ เจริญจิตตภาวนา ปฏิบัติศาสนกิจตามแนวทางศาสนาของตน ยกย่องจิตใจขึ้นสู่ความเป็นมนุษย์ และที่สุดการพัฒนาปัญญา โดยการแสวงหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม พิจารณาความเป็นจริงของร่างกายที่เสื่อมลงตามวัยสังขารและกาลเวลา ยอมรับความเปลี่ยนแปลงของร่างกายโดยไม่ยึดติดกับกายสังขารนี้ หมั่นพิจารณาความดีงามที่ตนเองเคยทำมาเมื่อยังหนุ่มสาว และใช้ความดีนั้นบอกเล่าให้กับลูกหลาน คนในชุมชนให้รับรู้และปฏิบัติตาม หากผู้สูงอายุได้มีการปฏิบัติตนตามหลักการเหล่านี้ ก็จะทำให้ผู้สูงอายุในสังคมไทย เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ก่อเกิดเป็นความตระหนักรู้ในคุณค่าตนเองและพร้อมที่จะมีชีวิตอยู่ในโลกใบนี้อย่างมีความสุข

สรุป และข้อเสนอแนะ

บุคคลที่มีการตระหนักรู้คุณค่าในตนเองสูง จะมีความสามารถรับรู้คุณค่าของตนเองตามความเป็นจริง มีความสอดคล้องกลมกลืนทั้งหมดของตน ตระหนักถึงศักยภาพของตน มีจิตใจที่เปิดกว้าง และยอมรับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง สามารถแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม มี

ความกระตือรือร้น เป็นผู้นำในการอภิปราย มีความเป็นตัวของตัวเอง ในการแสดงความคิดเห็น มีความเชื่อมั่นในตนเองว่ามีความสามารถในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้ดี มีความคิดสร้างสรรค์ มองโลกในแง่ดี ตลอดทั้งเป็นผู้ที่มีความพึงพอใจในตนเอง เคารพในตนเอง ตระหนักถึงความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น อีกทั้งยังสามารถสร้างสัมพันธภาพต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ต่างจากบุคคลที่มีการตระหนักรู้คุณค่าในตนเองต่ำ ซึ่งจะไม่เห็นว่าตนมีความสำคัญ หรือสามารถทำอะไรให้ใครชอบได้ เขาคิดว่าตนเองไม่สามารถทำอะไรที่ตนเองต้องการได้ ไม่เชื่อว่าตนเองจะทำอะไรได้ดี ถึงแม้ว่าจะพยายามทำแล้วก็ตาม และมักชอบติดอยู่กับสิ่งที่คุ้นเคยและให้ความปลอดภัยแก่ตนเอง ไม่เชื่อว่าตนเองจะสามารถควบคุมวิถีชีวิตของตนเองได้ ซึ่งผู้สูงอายุ ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่าในตนเอง เพราะผ่านประสบการณ์ทางชีวิตมายาวนาน แต่ถึงกระนั้น ยังมีผู้สูงอายุอีกจำนวนมากที่ไม่ตระหนักรู้ในคุณค่าตนเองได้ เป็นเพราะสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ และการดำรงชีพ ที่ทำให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นกลายเป็นผู้ที่มักจะด้อยค่าตนเองและไม่เห็นความสำคัญของตนเอง มีความคิดในแง่ลบว่าตนเองนั้นเป็นภาระให้กับครอบครัว ลูกหลาน ไม่สามารถที่จะประกอบอาชีพใดๆ ได้ หนักสุดคือรู้สึกว่าเขาไร้ค่าและไม่อยากที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป นี่จึงเป็นปัญหาร้ายแรงสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน เพราะโดยสภาพทางสังคมแล้ว ผู้สูงอายุมักถูกทอดทิ้งให้อยู่เพียงลำพัง หรือลูกหลานปล่อยให้อยู่กับโทรทัศน์ วิทยุ หรือทันสมัยขึ้นก็อยู่กับโซเชียลมีเดียต่างๆ แต่นั่นกลับไม่ได้เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้สูงอายุได้มีความตระหนักรู้ในคุณค่าตนเองเกิดขึ้นเลย เพราะการตระหนักรู้คุณค่าของตนเองนั้นจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาตนเองเท่านั้น

ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่จะสร้างความตระหนักรู้คุณค่าตนเองของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น โดยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ ซึ่งก็คือ หลักภavana 4 อันได้แก่ การพัฒนาทางกาย อันเป็นการพัฒนาความสมบูรณ์แข็งแรงให้เกิดขึ้นกับร่างกายทั้งในเรื่องของอาหาร อารมณ์ อากาศ และการออกกำลังกาย การพัฒนาทางพฤติกรรม หรือความประพฤติ การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในครอบครัว ชุมชน และสังคม การพัฒนาทางจิตใจ ที่ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าตนเองให้เกิดขึ้น เพราะการพัฒนาจิตใจนั้นคือการพิจารณาตนเอง พิจารณาอารมณ์ความรู้สึกว่าตนเองเป็นอย่างไร และสามารถที่จะจัดการกับอารมณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และท้ายสุด การพัฒนาความรู้สึกรักใคร่ หรือการพัฒนาปัญญา อันเป็นการตระหนักรู้ในคุณค่าตนเองของผู้สูงอายุ ใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองตนเองว่าเรา

เป็นผู้ทรงคุณค่าและทรงคุณวุฒิในครอบครัว เป็นที่รักและเคารพให้กับลูกหลานและผู้คนในชุมชน ซึ่งนับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สูงอายุจะต้องตระหนักรู้ในคุณค่าตนเองเพื่อให้เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณค่าและมีคุณภาพ

References

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2557). *ประชากรสูงอายุไทย : ปัจจุบันและอนาคต*. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร : สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- นันทา ธงชัยสุริยา. (2562). “การศึกษาการสร้างเสริมการเห็นคุณค่าของตนเองในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*. 3(2) : 101.
- นารถยา คงขาว. (2559). “ผลการปรึกษากลุ่มแบบอรรถิภาวะนิยมต่อการตระหนักรู้ในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”. *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต*. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บรรลุ ศิริพานิช และคนอื่นๆ. (2541). *การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ*. นนทบุรี : หมอชาวบ้าน.
- ปรีดี ทুমเมฆ. (2560). “การพัฒนาความตระหนักรู้ในคุณค่าของตนเองสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พระครูกิตติชัยกาญจน์, พระครูศรีธรรมวรารมณ์ และ พระมหาสุวัฒน์ สุวฑฒโน. (2563). “รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพตามหลักภวาวา 4 สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ วัดหนองไม้แก่น อำเภอกำแพงแสน จังหวัดกาญจนบุรี”. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*. 7(12) : 224 - 225.
- พระครููปทุมภวาวาจารย์ วิ. และ เสริมศิริ อัครพุดพิพันธ์. (2562). “หลักภวาวา 4 กับการพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์ของวัยรุ่นไทยในสังคมยุคดิจิทัล”. *วารสารพุทธจิตวิทยา*. 4(1) : 137 - 139.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). (2565). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2564*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

วราพร วันไชยธนวงศ์, วราภรณ์ ยศทวี และ จุฬาวรี ชัยวงศ์นาคพันธ์. (2560). “การพัฒนาความตระหนักในคุณค่าของชีวิตสำหรับนักศึกษาพยาบาล”. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์*. 9(2) : 112.

สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ. (2545). *การออกกำลังกายทั่วไปและเฉพาะโรคผู้สูงอายุ*. นนทบุรี : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำพูน. (2562). *สถานการณ์ผู้สูงอายุและคนพิการจังหวัดลำพูน ประจำปี 2562*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.lamphun.m-society.go.th> [27 ธันวาคม 2565].

สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2545). *คู่มือการส่งเสริมสุขภาพที่พึงประสงค์ในผู้สูงอายุสำหรับบุคลากรสาธารณสุข*. นนทบุรี : สำนักพัฒนาสุขภาพจิต.

สุทธินันท์ น้ำเพชร. (2542). “ความสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับการปรับตัว ของผู้สูงอายุภายหลังเกษียณอายุราชการในจังหวัดเพชรบุรี”. *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล*.

ไสว พรหมณี. (2541). *นโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล.

Bloom, Benjamin S.. (1971). *Handbook on Formative and Summative Evaluation of Student Learning*. New York: McGraw-Hill Book Company, 1971.

Koffka. (1978). *Encyclopedia of the Social Sciences*. New York : The Macmillan Company.

Maslow. (1970). “Motivation and personality”. *Journal of consulting and clinical psychology*. New York : Harper and Row.

Steven J. Breckler. (1986). *Handbook of Motivation and Cognition: Foundations of Social Behavior*. New York: Johns Hopkins University. Guilford Press.

คำแนะนำ

สำหรับผู้เขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร. ตรีภุชชัยปริทรรศน์

กองบรรณาธิการได้กำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับ สำหรับการตีพิมพ์ลงในวารสาร มจร. ตรีภุชชัยปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาเขตเชียงใหม่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์เพื่อให้วารสารมีคุณภาพสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้

1. การเตรียมต้นฉบับ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสันขนาด B5 (JIS) โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนกับด้านซ้าย 2.0 ซม. ด้านขวากับด้านล่าง 1.5 ซม.

1.2 รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง ใช้รูปแบบอักษร TH Sarabun PSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาด ชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการจัดวางตำแหน่งดังนี้

1.2.1 ขนาดกระดาษ ประกอบด้วย

1. ชื่อเรื่องต้นฉบับของผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งตรงกลางกระดาษ

2. เลขหน้า ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งตรงกลางด้านล่าง

1.2.2 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.2.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.2.4 ชื่อผู้เขียนไทย-อังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
ได้ชื่อเรื่อง (ในกรณีที่มิอาจารย์ที่ปรึกษาให้ลงชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาด้วย)

1.2.5 ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวปกติ ตำแหน่งตรงกลางใต้ชื่อผู้เขียน พร้อมภาษาอังกฤษด้วย

1.2.6 หัวข้อของบทความย่อไทย/อังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้ายหน้ากระดาษ

1.2.7 เนื้อหาบทความย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 1 แท็บ (Tab) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.2.8 หัวข้อของคำคีย์เวิร์ด ภาษาไทย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้าย หน้ากระดาษใต้บทคัดย่อภาษาไทย

1.2.9 หัวข้อของคำคีย์เวิร์ด ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้าย หน้ากระดาษใต้บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

1.2.10 หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.2.11 หัวข้อย่อ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อโดยเรียงตามลำดับหมายเลขตำแหน่งเว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย

1.2.13 เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.3 จำนวนหน้าต้นฉบับ ควรมีความยาวประมาณ 10-17 หน้า

2. การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับ

เนื้อหาภาษาไทยที่มีคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ควรแปลเป็นภาษาไทยให้มากที่สุด (ในกรณีที่คำศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นคำเฉพาะที่แปลไม่ได้ หรือแปลแล้วไม่ได้ความหมายชัดเจนให้ทับศัพท์ได้) และควรใช้ภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจ ชัดเจน หากใช้คำย่อต้องเขียนคำเต็มไว้ครั้งแรกก่อนเนื้อหาต้องเรียงลำดับดังนี้

2.1 ชื่อเรื่อง (title of the article) ควรสั้น และกะทัดรัด ความยาวไม่ควรเกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2.2 ชื่อผู้เขียน เป็นภาษาไทย และตัดคำนำหน้านามออกทั้งหมด

2.3 ที่อยู่ ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบัน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.4 บทคัดย่อ (Abstract) เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่อง อ่านและเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน 350 คำ โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง

2.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และ

กล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาค้นคว้า สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

2.6 **วัตถุประสงค์ (Objective)** ให้ชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

2.7 **วิธีดำเนินการวิจัย (Methods)** กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

2.8 **ผลการวิจัย (Results)** เป็นการเสนอสิ่งที่ได้จากการวิจัยเป็นลำดับอาจแสดงด้วยตาราง กราฟ แผนภาพประกอบการอธิบาย ทั้งนี้ถ้าแสดงด้วยตาราง ควรเป็นตารางแบบไม่มีเส้น ขอบตาราง ด้านซ้ายและขวา หัวตารางแบบธรรมดา ไม่มีสี ตารางควรมีเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง สำหรับรูปภาพประกอบควรเป็นรูปภาพขาว-ดำ ที่ชัดเจนและมีคำบรรยายใต้รูป กรณีที่จำเป็นอาจใช้ภาพสีได้ และภาพประกอบ (Figure) และตาราง (Table) ควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์ได้ภาพหรือตาราง

2.9 **อภิปรายผล (Discussion)** เป็นการอภิปรายผลจากข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการทดลองของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

2.10 **องค์ความรู้จากการวิจัย (Body of knowledge)** ความคิดรวบยอด หลักการ วิธีการ ที่อยู่ในตำรา อยู่ในห้องสมุด ซึ่งอยู่ภายนอกตัวบุคคล ที่สั่งสมกันมาเพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ โครงสร้างความรู้ หมายถึง ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล ที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งไม่ได้ลอกเลียนมาจากองค์ความรู้ แต่ผู้เรียนต้องสร้างขึ้นมาจากตนเอง เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ เมื่อพัฒนาโครงสร้างความรู้ต่อไปก็สามารถสร้างผลงานเป็นองค์ความรู้ให้คนอื่นค้นคว้าได้

2.11 **สรุปผลและข้อเสนอแนะ (Conclusion) และข้อเสนอแนะ (Recommendation)** เป็นการสรุปผลที่ได้จากการวิจัย ควรมีการอภิปรายผลการวิจัยว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ หรือไม่ เพียงใด และควรอ้างทฤษฎีหรือเปรียบเทียบกับผลการทดลองของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นด้วยตามหลักการ หรือคัดค้านทฤษฎีที่มีอยู่เดิม รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการนำผลไปใช้ประโยชน์ และการให้ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต หรือ

เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบตามที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และแนวทางการอ้างอิงแนวการเขียนตำราของมหาวิทยาลัย และการอ้างอิง

คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาให้ใช้ตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด โดยใช้รูปแบบการอ้างอิงตามมาตรฐานสากลมีรูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

การอ้างอิงแบบ APA

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น (ขุ.ชา. (บาลี) 27/855/191).

1.2 หนังสือทั่วไป

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : หน้า). ตัวอย่างเช่น

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2544 : 38).

(Venerable Dr. W. Rahula, 2004 : 69)

2. วารสาร

ผู้เขียน, เล่มที่หรือปีที่ (ฉบับที่): หน้า. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, 3 (1) : 14-28.

K.N., Jayatileke, 77 (1): 10-15.

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

สามารถ บุญรัตน์, (2557).

4. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, (18 กรกฎาคม 2557).

5. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (7 กันยายน 2555).

6. ภาษาอังกฤษ

(Maslow Abraham, 1970 : 58)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2544). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) วารสาร

ผู้เขียน. “ข้อบทความ”. *ชี้อวารสาร*. ปีที่ (ฉบับที่), (เดือน) : หน้า ตัวอย่างเช่น
สามารถ บุญรัตน์. “พฤติกรรมภาวะผู้นำกับการสร้างความสุขวิถีพุทธในองค์กร.. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. 9 (1), 224-243.

3) วิทยานิพนธ์

สามารถ บุญรัตน์. (2557). “การบริหารการพัฒนาบทบาทสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้ตอนบน”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต (สาขารัฐประศาสนศาสตร์)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

4) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, (วัน เดือน ปี). ตำแหน่ง ตัวอย่าง

ชวน หลีกภัย. (19 พฤษภาคม 2541). นายกรัฐมนตรี. *สัมภาษณ์*.

Ross, R. 1980, May 5. Associate Director, Cornell University Libraries. Interview.

5) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (7 กันยายน 2555). *ธรรมประกาศโนบาย*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=538970572&Ntype=9>

2. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. (1970). *Motivation and Personnality*. New York : Harper and Row Publishers.

3. ประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆดังนี้

1. **บทความพิเศษ** บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้นและผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการ/วิชาชีพ

2. **บทความทางวิชาการ** ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการไม่เข้มข้นนัก เน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนทั่วไป

3. **บทความวิจัย** (Research article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

4. **บทความปริทรรศน์** (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

5. **ปกรณัม** (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจัย แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

4. การส่งต้นฉบับ

ผู้เขียนส่งต้นฉบับที่พิมพ์ตามข้อกำหนดของรูปแบบวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ ได้ที่ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JMHR/submissions>

5. การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอนพร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารก่อน

6. การอ่านประเมินต้นฉบับ

ต้นฉบับจะได้รับการอ่านประเมิน โดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จากภายนอกและภายในมหาวิทยาลัย ในสาขาวิชานั้น ๆ ไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ต่อเรื่อง และส่งผลการอ่านประเมินคืนผู้เขียนให้เพิ่มเติม แก้ไข หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้วแต่กรณี

7. ลิขสิทธิ์

ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร. ตรีภุมขัยปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ห้ามนำข้อความทั้งหมดหรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ เว้นเสียแต่จะ ได้รับอนุญาตจากวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เป็นลายลักษณ์อักษร และเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์ บทความให้แก่วารสาร พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร. ตรีภุมขัยปริทรรศน์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น

8. ความรับผิดชอบ

เนื้อหาต้นฉบับที่ปรากฏในวารสาร มจร. ตรีภุมขัยปริทรรศน์ เป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ทั้งนี้ไม่รวมความผิดพลาด อันเกิดจากเทคนิคการจัดพิมพ์

9. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการเป็นสมาชิกวารสาร มจร. ตรีภุมขัยปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “หัวหน้ากองบรรณาธิการวารสาร มจร. ตรีภุมขัยปริทรรศน์” วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 192 หมู่ 2 ถนนลำพูน-ป่าซาง ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน 51000 โทรศัพท์ 053 – 563163 ต่อ 100 Fax ต่อ 105 e-mail : mcuharipunchai@gmail.com อัตราค่าวารสาร กำหนดออกรวบรวมปีละ 2 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 150 บาท ไม่รวมค่าส่ง อัตราค่าสมาชิก ปีละ 200 บาท

10. มาตรการตีพิมพ์

การลงตีพิมพ์ในวารสาร มจร. หรือวิทยุชัยปริทรรศน์ (Journal of MCU Haripunchai Review) ผู้เขียนหรือผู้วิจัยจะต้องชำระค่าใช้จ่ายจำนวน 3,500 บาทต่อ 1 ผลงานโดยโอนเข้าชื่อบัญชีวารสาร วิทยุชัยปริทรรศน์ ธนาคารกรุงไทย เลขบัญชี 511-3-06403-3 พร้อมแนบสลิปมาด้วย

หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของวารสาร มจร. หรือวิทยุชัยปริทรรศน์

1. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อการพิจารณาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดวารสารหนึ่งมาก่อน
 2. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อการพิจารณาต้องไม่อยู่ในระหว่างเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารอื่น
 3. เนื้อหาในต้นฉบับควรเกิดจากการสังเคราะห์ความคิดขึ้น โดยผู้เขียนเองไม่ได้ลอกเลียนหรือตัดทอนมาจากผลงานวิจัยของผู้อื่น หรือจากบทความอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือปราศจากการอ้างอิงที่เหมาะสม
 4. ผู้เขียนต้องเขียนต้นฉบับตามรูปแบบคำแนะนำที่กำหนด
 5. ผู้เขียนได้แก้ไขความถูกต้องของเรื่องที่ส่งมาตีพิมพ์ ตามข้อเสนอของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 3 ท่าน ทั้งภายในและภายนอกแล้ว
- หลังจากผู้เขียนได้แก้ไขบทความเรียบร้อยแล้ว กองบรรณาธิการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

แบบฟอร์มการส่งต้นฉบับเพื่อพิจารณานำลงในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/น.ส.).....

2. วุฒิกการศึกษาชั้นสูงสุด.....ตำแหน่งวิชาการ(ถ้ามี).....

3. สถานภาพผู้เขียน ☐ อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน).....โปรแกรม..... คณะ..... ☐ บุคคลทั่วไป
(ชื่อหน่วยงาน)

4. ขอส่งต้นฉบับ (Original Article) เรื่อง

.....
.....

5. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี)

.....

6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวกเลขที่..... ถนน.....

แขวง/ตำบล.....เขต/อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์มือถือ.....โทรสาร.....

E-mail.....

7. สิ่งที่ส่งมาด้วย ☐ แผ่นดิสก์ข้อมูลต้นฉบับ ชื่อแฟ้มข้อมูล.....☐ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 2 ชุด

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน

(.....)

วันที่...../...../.....

ลงนาม.....อาจารย์ที่ปรึกษา (ถ้ามี)

(.....)

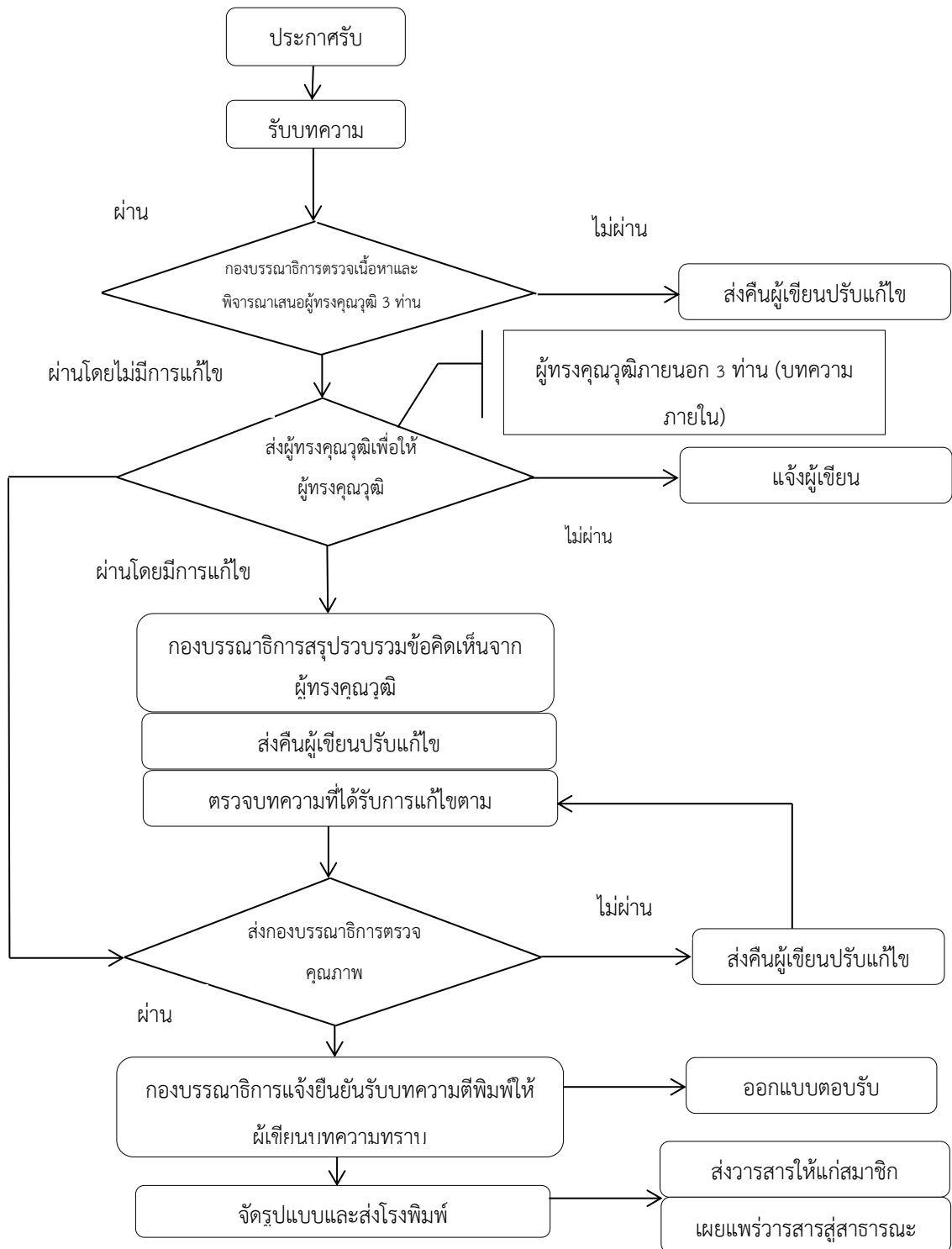
วันที่...../...../.....

กระบวนการจัดทำวารสาร มจร. ตรีภุมชัยปริทรรศน์

วารสาร มจร. ตรีภุมชัยปริทรรศน์ เป็นวารสารทางวิชาการที่มีวัตถุประสงค์มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยสาขาวิชา ศาสนา ปรัชญา พระพุทธศาสนา ครุศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อสนับสนุนให้เกิดวารสารทางวิชาการกลางของมหาวิทยาลัย ในการเผยแพร่บทความวิชาการและบทความวิจัยแก่ผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยและนิสิต นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านศาสนา ปรัชญา พระพุทธศาสนา ครุศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ซึ่งเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานจัดทำดังต่อไปนี้

1. ประกาศรับต้นฉบับจากคณาจารย์หรือนักวิจัย ช่วงที่ 1 พ.ย.-ม.ค., ช่วงที่ 2 พ.ค.-ก.ค.
2. กองบรรณาธิการวารสารฯ รับบทความตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของต้นฉบับและพิจารณาเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน
3. กองบรรณาธิการวารสารฯ จัดส่งต้นฉบับให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาวิชานั้นๆ อ่านประเมินต้นฉบับไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ต่อเรื่อง
4. ส่งให้ผู้เขียนแก้ไขตามผลการอ่านประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)
5. กองบรรณาธิการวารสารฯ ตรวจสอบคุณภาพบทความและจัดทำเนื้อหาต้นฉบับวารสาร มจร. ตรีภุมชัยปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. กองบรรณาธิการแจ้งยืนยันรับบทความให้ผู้เขียนบทความทราบ
7. ดำเนินการจัดพิมพ์
8. กองบรรณาธิการวารสารฯ ดำเนินการเผยแพร่วารสารฯ

ขั้นตอนการดำเนินงานของวารสาร มจร. ตรีภุชชัยปริทรรศน์

ติดต่อประสานงาน

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
192 หมู่ที่ 2 ถนนลำพูน-ป่าซาง ตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 51000
โทรศัพท์ 053 – 563163 ต่อ 100 Fax ต่อ 105
e-mail: mcuharipunchai@gmail.com
ผศ.ดร.สามารถ บุญรัตน์ ผู้ประสานงานประจำวารสาร ฯ มือถือ 089-2909775

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....

วัน.....เดือน.....ปี.....

กราบนมัสการ / เรียน บรรณาธิการวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....

(ชื่อภาษาอังกฤษ)

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้)

.....

E – Mail.....เบอร์โทรศัพท์..... โทรสาร.....

มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

() สมาชิกประเภทรายปี 300 บาท (จำนวน 2 เล่ม)

() เล่มละ 150 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

() เงินสด

() ธนาณัติ (สั่งจ่าย.....)

() ตั๋วแลกเงินไปรษณีย์

() เช็คเช็คในนาม.....

โปรดนำส่งวารสารหริภุญชัยปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ [] ที่บ้าน [] ที่ทำงาน [] เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่

.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์

.....โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....โทรสาร

..... E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

คำบารุงปี พ.ศ.....

ลงชื่อ.....

เลขที่ใบเสร็จ.....

()

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงบัญชีแล้ว.....